رەخنەی کوردی لە لوتکەی لۆژیکەوە بۆ هەڵدێری جنێو

غفور صالح عبدالله

کۆمەڵێ وتاری رەخنەیەو وەڵامدانەوەیە بۆ جنێونامەکانی (رێبین هەردی) لە هەردوو ژمارەی گۆڤاری "ئاینده"(٥)، (٨و٩)و هەندێ لە نوسەرەکانی دیکەی گۆڤاری (رەهەند) هەروەها لە کتێبی (لەبارەی دیموکراسیەوە، وەڵامێك بۆ کاك ملا بەختیار).

-چاپی یەکەم-

رەخنەی كوردی لە لوتكەی لۆژیكەوە بۆ هەڵدێری جنێو

غفور صالح عبدالله

كۆمەڵێ وتاری رەخنەییەو وەلامدانەوەیە بۆ جنێونامەكانی (رێبین هەردی) لە هەردوو ژمارەی گۆڤاری (ئاینده) (٥)و (٨و ٩)و هەندێ لە نووسەرەكانی دیكەی گۆڤاری (رەهەند)، هەروەها لە كتێبی لەبارەی دیموكراسیەوە وەلامێك بۆ كاك مەلا بەختیار...

◊ ناوی کتێب: (ڕەخنەی کوردی لە لوتکەی لۆژیکەوە بۆ هەڵدێری جنێو)

◊ نوسینی: غەفور ساڵح عەبدوڵڵا

◊ کۆمپیوتەر: تەها حەمەنوری

◊ چاپخانە: داناز

◊ تیراژ: (٥٠٠)

◊ چاپی: یەکەم / کوردستان / ٢٠٠٢

ژمارەی سپاردن: (٦٨) ی وەزارەتی رۆشنبیری ساڵی ٢٠٠٢ ی دراوەتێ.

لە بڵاوکراوەکانی بنکەی ئەدەبی و ڕووناکبیریی گەلاوێژ

پێشەکی ..
بۆچی ئەم ناونیشانە ..؟

رەخنە وەکو تێزێکی نوێو چەمکێکی جیا لەگەڵ هەموو دەقە ئەدەبیەکانی دیکە، کۆمەڵێ بنەماو رێسای تایبەتی خۆی هەیە، چونکی نە هەموو رەخنەگرێکی شیعر دەبێ بەشاعیرو نە هەموو شاعیرێك دەتوانێ ببێتە رەخنەگری شیعر، هەندێ کەس دەڵێن رەخنە موتەتەفیلە لەسەر ئەدەب یان پاشبەندێتی، دەق نەبێ رەخنە نابێ، زۆرجار رەخنە لەسەر دەقی نەخوێندراوەیش دەکرێ وەکو رەخنە لەدیاردە کۆمەلایەتیەکانی ناو کۆمەڵ...

دەقی ئەدەبی چەند پیرۆز بێت دەسا رەخنە هێندە پیرۆزتر و دەق پیرۆز دەکا بەهەڵسەنگاندنی یاخود بەهەڵوەشاندنەوەی‌و ناساندنی ئاستی دەقەکان بەخوێنەر لە هەموو روویەکەوە، دەقی رەخنەیی هێندەجار دەگاتە دەقی وەلامدانەوە کە بێگومان لە دووتوێی ئەم دەقەدا رێساکانی رەخنەو ئادابی رەخنە رەچاو دەکرێ لە لایەن دەق نووسەکەوە، دەقە رەخنەییەکانی بلینسکی، پووشکین‌و گۆگۆل‌و تۆرگنێفی لە لای خەڵکی رووسیا ئاشناو خۆشەویست کرد، دەقە رەخنەیەکانی فلادیمیر نابۆکۆف (یۆلیسس)ی لەبەر دڵان ئاشنا کردو موحازەرەکانی خۆیان لە خۆیاندا بوون بەچەند دەقێکی ئەدەبی زیندووو وەرگێردران بۆ زۆربەی زمانەکان... بەداخەوە رەخنەی کوردی - ئەگەر هەبێ - نەیتوانیوە خۆی لە قالبی کەسایەتی‌و دۆستایەتی‌و خوێندنەوەی

زەوقی رزگار بکات، سەرەتای راپەڕین، کە ئەمەیان سەرحەدێکەبۆ هەموو شتەکان دانران (پێش راپەڕینو دوای راپەڕین).

وەلێ دوای راپەڕین -وەرچەرخانێکی خ...ەر پەیا بوو لەم بوارەدا، کۆمەڵێ کەس پەیا بوون بە رەخنەو خوێندنەوەی دەقو دیاردەکان خۆیان سەرقاڵ کرد تا لەم رێگەوە خەریکە خۆیان بە بیریاری سەردەمی دوای راپەڕین خۆیان ناوزەد دەکەنو، خۆشاردنەوە لە نێو دەقە رەخنەییو لێکۆڵینەوەکانی رۆژئاواداو، تیۆریزەکردنی بۆچوونی سەقەتو لاسایی کردنەوەی زەقی بیریارە رۆژئاوایەکانو موتربەکردنی فەلسەفەی سەقەتی هەندێ لە پۆست مۆدێرنێتەکانی رۆژئاوا، وەکو دەق ئاوێزانو داتاشین لەگەڵ دیاردەوحاڵەتە کوردیەکاندا،....

لەم ناونیشانە بۆ ئەم کتێبە باشترم نەدۆزیەوە، چونکی نووسینەکانی دووتۆی ئەم کتێبە کۆمەڵێ وتاری وەلامدانەوەن بۆ (رێبین هەردی) بەبێ تەشەنووجو جنێوو قسەی جنێوئامێز، بگرە بەبەڵگەوە وەلامی هەڵەو جنێوەکانی ئەم زاتەم داوەتەوە لە هەردوو نووسینەکەی لە گۆڤاری ئاینده ژمارە (٥)و (٨و ٩)و کتێبەکەی (لەبارەی دیموکراسیەوە). ئەوەیش خستنە بەرچاوی ئەو واقیعەیە کە ئێستا لە رەخنەی کوردیدا تەشەنەی کردوە...

() () ()

ڕەخنە... یان فەرهەنگی جنێو

لەسەر دێری ئەم وەڵامەدا بۆ کتێبەکەی ڕێبین هەردی! ((لەبارەی دیموکراسیەوە، وەڵامێك بۆ کاك مەلا بەختیار)) بەڕوونکردنەوەو خستنە بەرچاوی ڕاستیو چەواشەکاریەکان دەردەکەون.

لە لاپەڕە (٤٩) کتێبەکەیدا ڕێبین ئیدیعاو گەزافێکی سەیر لێدەدات، کە گوایە ئەوو هاوڕێکانی لە گۆڤاری ڕەهەند مەعسوومن لە هەڵە کردن، ئەوەتا دەڵێ: (لە ئێستاوە سوپاسی ئەو کەسە دەکەم کە هەڵەیەکمان دەدۆزێتەوە) زۆر بێمنەتانەش لافی لێدەدات، بەڵام منیش مژدەی دەدەمێ، یەکەم کەس کە دەبێ ڕێبین سوپاسی بکات، ئەوا غەفور ساڵحە کە ئەو بە نەخوێنەوارو درۆزنی لە قەڵەم دەدا، دەیانجارو سەدانجار، دەبا بزانین وەکو نموونەیەکی هەرە زەقی خەوارێکی هەڵەکانی ڕێبین هەردی لە هەمان کتێبو لە لاپەڕە (٤٩)دا دەڵێ: (سەعدی ئیبراهیم لە ژمارە پێنجی ئایندە ئاماژەی بەوە کردووە)، بەڵام دیارە ڕێبین لەبیری چووەتەوە کە ئەو سەعدی ئیبراهیمە هەر خۆیەتیو لە ژمارە (٨و ٩)ی گۆڤاری ئایندەدا نەك ژمارە (٥) و نووسینێکی لەسەرم بڵاوکردوەتەوە بەناونیشانی: (غەفورو شارلۆك هۆڵمز... خوێندنەوەیەك لە تەکنیکەکانی قسە هەڵبەستندا). ڕێبین هەمان هەڵە لە لاپەڕە (٥٤)یشدا دووبارە دەکاتەوەو دەڵێ: (بە قەڵەمی سەعدی ئیبراهیم لە ژمارە (٥)ی ئایندەدا بڵاوکراوەتەوەو دەیسەلمێنن ئەم پیاوە چ

مەحشەرێکی نەخوێندەواری‌و بوختانی خستۆتەگەڕ). ئەم دووبارە بوونەوەیەش گومانی هەڵەی چاپی ڕەواندوەتەوە. هەر بۆ دڵنیاییش چاوێکم بەژمارە (٥)ی گۆڤاری ئایندەدا خشاندەوە ناوی (سەعدی ئیبراهیم)م نەدۆزیەوەو بەرچاو نەکەوت نە لە دوورو نە لە نزیکیش...

جا برادەرینە نوسەرێك ئەمە خەیاڵ‌و بیرکردنەوەی بێ، چۆن لەڕووی دێ بە خەڵکی دیکە بڵێ نەخوێندەوارو درۆزن...؟!

ئەنجا، لەسەرتاوە دێمە سەر جنێوو قسەیەکی ڕێبین هەردی لە لاپەڕە (٣٤)ی ئەو کتێبەیەدا (لەبارەی دیموکراسیەوە وەڵامێك بۆ کاك بەختیار)، کە دەڵێ: (من گووتوومە غەفور نەخوێندەوارەو سەلماندومە، من گووتوومە غەفور درۆزنە سەلماندومە، فەرموو بیسەلمێنە غەفور درۆی نەکردوەو من تۆمەتم بۆ داتاشیوە)....

بەڵێ ڕێبین ڕاست دەکاو با بزانین چۆن سەلماندویەتی کەمن (نەخوێندەوارو درۆزنم)، لە گۆڤاری ئایندە ژمارە (٥)و ژمارە (٨و٩)و لە کتێبەکەیدا، لە ڕێگای پتر لە (٢٨٠) رستەو پەرەگرافی جنێوو قسەی بازاڕیەوە، (١٦٣) پەرەگراف کاك مەلا بەختیار لە ژمارە (٧)ی گۆڤاری ئایندە خشتەی بۆ کردون‌و، ئەوەکانی دیکەش لە گۆڤاری ئایندە جووت ژمارەکەی (٨و٩)و، لە کتێبی (لەبارەی دیموکراسیەوە) سەلماندویەتی‌و چاکیشی سەلماندوە!! ئەوا لێرەدا ئەو سەلماندنانەی ڕێبین هەردی بە خشتە دەخەینە بەرچاو...

سەلماندنەکانی رێبین لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری (ئاینده)

ژ		ل
١	خۆی لێ کردوین بە نوسەر	٤١
٢	ئەم پیاوە کە لە ستونی رۆژنامە بەدناوو چیرۆکە رووزەردەکانی پێش راپەرینەوە	٤١
٣	قەڵەمە نەخوێنەوارەکەی	٤١
٤	ئەمرۆ بەخشندەیی و میهرەبانی جیهانی دوای راپەرینی لێکۆراوە	٤١
٥	ئەو شرە نوسینانەوە بکوژین	٤١
٦	نەخوێندەواری لێ نەباری	٤١
٧	نەخوێندەوارترین کەسی ئەو نەوەیەی پێش ئێمە	٤١
٨	تازە لەوە کەوتووە	٤١
٩	غەفور بێ هیچ شەرمێك	٤١
١٠	ئەم کورد پەرستەی ئاخر زەمان	٤١
١١	ئەوەندە لەئاستێکی نزمدان	٤١
١٢	وێنەیەکی پڕ لەنەخوێندەواری	٤١
١٣	بەنەخوێنەوارێکی واوە بکوژم	٤١
١٤	ئەو جەهلنامەیەی بەرەخنە لەقەڵەم دەدەن	٤٢
١٥	لێشاوی بوختانانەیە	٤٣
١٦	ئەو پیاوە بێ ئاگایە	٤٣
١٧	ئایا نەخوێندەوارێك	٤٣
١٨	دێری تیا نیە نەخوێندەواری لێ نەباری	٤٣
١٩	نوسینەکە فرێ بدەیتە ناو "سلەی مهملات"	٤٣

ئەو سەلماندنەی کە (ڕێبین هەردی)
لە ژمارە (٨ و ٩) ی گۆڤاری (ئاینده) بڵاوی‌کردونەتەوە

ژ		ل
١	ئاخر چ بڵێین لەگەڵ پیاوێکدا کە نەك هەر جورئـەتی ئـەوەی نیـە دان بـە هەڵەی خۆیدا بنێ.	١٠٥
٢	یەکەمیش ئەوە غەفور و نوسینەکانی نەبوو کە هانی‌داین وەڵامی بوختان نامەکانی بدەینەوە..	١٠٥
٣	غەفور لەم گەمەیەدا تەنیا نەبوو.	١٠٥
٤	بەڕاستی یـەکجار سـەیرە سـاڵێکە غـەفور گۆڤـار و ڕۆژنامەیـەکی دەسەڵاتداری ناوچەی یەکێتیی نەماوە تیایدا نوسین بڵاونەکاتەوە کە پـڕ نەبێ لە درۆ و بوختان و شێواندن.	١٢٣
٥	بوختان و تۆمەتە نامەقەکانی غەفور.	١٢٣
٦	غەفور کە ئەو شاکارە لە درۆ و بوختانانە هەڵدەبەستێ و دەینوسێ.	١٢٣
٧	کورتەی ئەو درۆیانە دەنوسمەوە کە غەفور بۆ ئێمەی کردوە.	١٢٣
٨	غەفور ئەم درۆ و شێواندن و بوختانانەی.	١٢٣
٩	رووی نەکردە دەم غەفور و پێی بڵێ: براکەم نوسـین لەسـەر خـەڵکی دی مافی خۆتە بەڵام درۆکردن عەیبە.	١٢٤
١٠	درۆکردن و هەڵەکردن و نەخوێندەواری لە نوسیندا و باجی خـۆی هەیـە و دەبێ بیدەی.	١٢٥
١١	غەفوریش دەبێ بینۆشێ بۆئەوەی جارێکی دی فێربێ حورمەتی نوسین و فکر بگرێ و هەر لەخۆیەوە قسەی بێ‌سەروبەر فڕێ‌نەدا.	١٢٥
١٢	لەخۆیەوە کۆمەڵێ درۆ و تۆمەت و زانیاری هەڵەی ڕیزکـرد ئـەوا بێگومـان بـاجی ئـەو هەڵـە و تۆمـەت و درۆیانـەی خـۆی دەبـێ بـدات چونکـە لـە ڕێساکانی نوسین لای‌داوە.	١٢٥
١٣	ئەگەر غەفور درۆی نەکردوە	١٢٦

١٤	من پێم سەیرە و یەکجار سەیرە درۆکردن و درۆنوسین عەیب و عار نەبێ.	١٣٦
١٥	کاتێ ئەم درۆ شاخدارە دەنوسێ و بڵاوی دەکاتەوە.	١٣٦
١٦	غەفورێك کە ئێستاش وادەزانێ پەیوەندی یەکێك بە بەرپرسیارێکی حیزبییەوە وەك سەردەمی بەعس لەسەر بنەمای ملکەچی و پەشیمان بونەوە و تۆبەکردنە.	١٣٦
١٧	هەموو ئەمانەش (بەداخەوە) لەبەردەم یەکێتیبوونی غەفوردا بە پوولێك ناکرێ.	١٣٧
١٨	نوسینەکانی غەفور خۆی ناسنامەی نوسەری لە غەفور سەندۆتەوە.	١٣٨
١٩	ئەگەر غەفور زیاد لە جارێك بەرۆکی پێنەگرتینایە و خەڵکانێکیشی بەخۆی سەرسام نەکردایە.	١٣٩
٢٠	بۆئەوەی جارێکی دی دەریبخەین چ پیاوێکی نەخوێندەوارمان لەبەردەمدایە.	١٤٠
٢١	کەی درۆ هەڵبەستن و بوختانکردن و هەڵەی پڕ لە نەخوێندەواری دەبێ بە مشت و مڕی فکری.	١٤٠
٢٢	بەڵکو لەبەردەم گرفتێکی ئەخلاقی و نەبوونی راستگۆییداین.	١٤٠
٢٣	بەڵکو قەڵەمێکمان هەیە کە دەمامك لەسەر نەخوێندەواری و بێئاگایی لادەدات و رێگەنادات پێشێلکردنی هەموو بنەما ئەخلاقی و بابەتیەکانی نوسین هەروا بە سانایی بڕوا و باجەکەی نەدا.	١٤١
٢٤	غەفور کەوتووەتە هەڵەی واوە و قسەی بێسەروبەری وتووە !	
٢٥	بەردێك نەزان بیخاتە ئاو بە هەزاراتە دەرنایە !	
٢٦	غەفور بەردەکەی وا نەزانانە هاویشتووە..	
٢٧	ئاخر چ عاجباتیەکی دونیای رەخنە دەبێ.	
٢٨	بۆ ئەم بەحرە لە شێوان و هەڵە شەرعییەت تاشی بکا.	
٢٩	لەوانەی جورئەتی جەهالەتیان دەگاتە ئەندازەی بێشەرمی.	
٣٠	دەکرێ بەم درۆیە بڵێین ئازادی بیروڕا..	

ژ	دەق	
٣١	غەفور نازانێ وەڵامبداتەوە.	
٣٢	ئەدی ئەمە راوبۆچوونی جیاوازە یان تەکنیکی درۆکردنە.	
٣٣	ئاخۆ شوێنی شەرم نیە ئەم ترۆهاتە بە راوبۆچوون دابنرێ.	
٣٤	ئەمە قەشمەریکردن نیە.	
٣٥	ئەم رستەیە درۆیەکە وەقەد کێوێ..	
٣٦	کە یەکێك بلیمەتی تایبەتی نەبێت لە شێواندنا.	
٣٧	سا بۆ ئەوەی درۆی غەفور چاتر لەبەردەستابێ.	
٣٨	غەفور ئەو ورێنەیەی لە کوێ هاوردوە.	
٣٩	دیارە ئەم درۆگەورانە زوو یاد دەچنەوە.	
٤٠	ئەم قسە پروپووچانە بەسەر کەسدا ناگوزەرێ.	
٤١	غەفور زۆر خۆشحاڵ کەم کە شەریکە درۆی لە سەرتاپای دونیادا هەیە.	
٤٢	مونیرەی تورکی ژنێکە بەزۆر کراوە بە شاهیدی درۆ.	
٤٣	ئەگەر غەفور لە رۆمانەکە تێبگەشتبایە.	
٤٤	لەراستیدا دەکرێ لەسەر هەموو دەقێك زنجیرەیەك لەم ورێنانە بنووسی.	
٤٥	زاری بەرد و داران دەترازێ زاری غەفوور ناترازێ.	
٤٦	لە رۆشنبیریی ئێمەدا کەسانگەلێك هەن ئەم درۆیانە دەکرن.	
٤٧	گەر غەفوور بچوکترین زانیاری دەربارەی لۆرانس هەبایە.	
٤٨	تا ناموستەقیمانە گومانی دزیکردن گەورەتر بکا.	
٤٩	من لای خۆم شەرم دەکەم ئەم جۆرە بازاری نیفاق دەکاتەوە.	
٥٠	بەڵام گومانم هەیە غەفور راست بکا.	
٥١	چونکی گەر حەقیقی بوایە زاتی ئەوەی دەبوو.	
٥٢	بەڵام ئەم ترسنۆکییەی غەفور.	
٥٣	خۆ ناشێت غفور زاری لەو کوفرەش دابێ.	
٥٤	غەفور دوو قسەی بەسەریەکەوە هەڵدەبەستێ.	
٥٥	غەفور لە تەقەلای ئەوەدایە خۆی لەمە بدزێتەوە بەم عەقڵەی..	
٥٦	بەش بە حاڵی خۆم نازانم ئەم هەزەل بازارە بەهای چەند و کێ دەیکرێ؟	
٥٧	ئەمە چ قسەیەکی پروپووچە و چەند شایستە بە وەڵام نیە.	
٥٨	غەفور مارسیل برۆستی نەخوێندوەتەوە.	

٥٩	بەو چەشنەی خوارەوە درۆتاشی تیاکردوە.	
٦٠	دوای ئەوە نوسەر گەر رەسەن بێ.	
٦١	شارلۆك هۆڵمزێکی تا خودا حەز بکا خراپ و بێبەهرە.	
٦٢	ئەمە نووسینی مەتەڵ و حەزرفەزرە یاخود رەخنە.	
٦٣	هەرچیەك لەسەر شەباهەت لەنێوان ئێوارەی پەروانە و مارسیل پروستا نووسیوتە درۆیە..	
٦٤	بەدۆرشبێ لێچوونی لێداتاشری.	
٦٥	خۆ کاك غەفوور بەقەد دەنکە نیسکێ لەوە ئیحراج نابێ.	
٦٦	ئیتر بۆ لەوەی تەریق بوەتەوە.	
٦٧	بێئەوەی کەس شەکری وەهای لەسەر شکاندبێ.	
٦٨	لە نموونەی پێنجەمدا سەریحەن تێنەگەیشتووە..	
٦٩	تەحدای غەفووریش دەکەم رستەیەك بهێنێتەوە بڵێ ئەمە درۆی پەروانەیە.	
٧٠	ئەمەیان قسەی گیرفانی کاك غەفوورە.	
٧١	بەڵام غەفور حاجەتی بەو درۆیە هەیە.	
٧٢	تا لە رێی ئەم درۆیەوە بڵێ.	
٧٣	یەقینم هەیە کاری وا لە خەونیشا لەدەست و خامەی غەفور ناوەشێتەوە..	
٧٤	هەنە سوود لەم درۆیە دەبینن.	
٧٥	غەفور ئەگەر لە پێشدەم بەختیار عەلیا هەست بە لێپرسراوی ناکا، دەبا لەبەردەم خوێنەردا ئەو هەستەی نەدۆراندبێ.	
٧٦	ئەگەر لەبەردەم خوێنەریشدا ئەو هەستەی نییە.	
٧٧	دەبوایە گەر حورمەتی بۆ ئێمەی خوێنەر نییە حورمەتی جەماعەتەکەی خۆی بگرێ.	
٧٨	ئەم قسانەی غەفوور کە هەر کۆلکەخوێندەوارێ لەبەردەمیا عارەقەی شەرم دەردەدا.	

لیستی سەلماندنەکانی ڕێبین لە کتێبی
(لەبارەی دیموکراسیەوە، وەڵامێك بۆ کاك مەلا بەختیار)

١- لەبەردەم غەفورێکدایین کە نەخوێندواریەکەی بە سەد کاك مەلا بەختیار پینەناکرێ.. ل ٣٤.

٢- گوتومە غەفور نەخوێندەوارە و سەلماندومە ل ٣٥.

٣- گوتومە غەفور درۆزنە سەلماندومە ل ٣٥.

٤- فەرموو بیسەلمێنێ غەفور درۆی‌نەکردوەومن بۆم داتاشیوە..ل ٣٦.

٥- بێگومان تا غەفور زیاتر بنوسێ نوکتەی خۆشتر دەبیستن ل ٣٦.

٦- خۆ بۆ هەڵەکانی غەفور عەرەب وتەنی (حدث ولا حرج) ل ٣٦.

٧- نەخوێندەواریەکانی غەفور ل ٣٦.

٨- نوسینە پڕ لە نەخوێندەواریەکانی غەفور ل ٣٨.

٩- غەفور نەخویندەوارە ل ٤٧.

١٠- غەفور درۆی کردوە ل ٤٧.

١١- گوتومە غەفور بێشەرمە ل ٤٧.

١٢- لیستێك لە نەخوێندەوار و بێشەرم و درۆزن کە من بۆ غەفورم نووسیوە.. ل ٤٨.

١٣- بەکوردی من بە فەغورم گوتووە نەخوێندەوارو بێشەرم، درۆزن و هەموو ئەمانەشم سەلماندوە ل ٤٨.

١٤- غەفورمان گرتووە نە نەخوێندەواری پیشان داوە، نە بێشەرمی کردوە، نە درۆی بۆ هەڵبەستووین ل ٤٨.

١٥- کێشەی غەفور لەگەڵ نووسینەکانی ئێمە، کێشەی پیاوێکی نەخوێندەوار و بوختانکەر و شەرم ناکات.. ل ٤٩.

١٦- نووسینە پڕ لە نەخوێندەواریەکانی غەفور ل ٥٤.

١٧- ئەو غەفورەی کە ئەو هەموو نەخوێندەواری‌و شێواندنەی.. ل ٥٤.

سەرجەم:

أ - کۆی سەلماندنەکان (٢٨٠) پەرەگرافە.

ب- لە کۆی ئەم (٢٨٠) پەرەگرافەی ئەم زاراوانەی پۆست مۆدێرنێتەی ئاخر زەمان مامۆستا ڕێبین هەردی لە خوارەوە دەستنیشان دەکەین:

١- زاراوەی (نەخوێندەوار) (٥١) جار بەکارهێناوە.

٢- زاراوەی (بێشەرم و شەرم ناکات) (٢١) جار بەکارهێناوە.

٣- زاراوەی (درۆ و درۆزن) (٣٧) جار بەکارهێناوە.

٤- زاراوەی (بوختان و بوختانکەر) (١٤) جار بەکارهێناوە.

٥- زاراوەی (بێئاگا) (١٤) جار بەکارهێناوە.

٦- زاراوەی (بە چ ڕوویەکەوە) (١٠) جار بەکارهێناوە.

٧- زاراوەی (ساویلکە) (٥) جار بەکارهێناوە.

٨- زاراوەی (قسەی بێسەروبەر) (٤٩) جار بەکارهێناوە.

٩- زاراوەی (چاوی خۆی لێکوێردەکات) (٣) جار بەکارهێناوە.

١٠- زاراوەی (گەر ڕاستگۆ بوایە) (٢) جار بەکارهێناوە.

١١- زاراوەی (تێناگات) (٣٩) جار بەکارهێناوە.

١٢- زاراوەی (کۆمیدی و ئەم پیاوە کۆمیدیە) (٥) جار بەکارهێناوە.

١٣- زاراوەی (گەمەی دوڕا و) (٣) جار بەکارهێناوە.

١٤- زاراوەی (نەزانانە) (٢) جار بەکارهێناوە.

١٥- زاراوەی (تەریق نابێتەوە) (٢) جار بەکارهێناوە.

١٦- زاراوەی (نەخوێندۆتەوە و ناخوێنێتەوە) پتر لە (١٥) جار بەکارهێناوە.

١٧- زاراوەی (جورئەتی نیە) (٤) جار بەکارهێناوە.

١٨- پتر لە (١٧) جاریش ئەم زاراوانەی بەکارهێناوە، شڕەنووسین، جەهلنامە، کۆڵەوار، فڕی بەسەر دنیاوە نیە،هەزەل بازاڕ، چەند جار قسەی پڕوپوچ و ئیحراج نابێ، بەدبەختە، کەس شەکری وەهای لەسەر شکاندبێ..

کۆی ئەم زاراوە پۆست مۆدێرنێتانەی مامۆستا ڕێبین بە لانی کەم خۆی لە (٢١٢) زاراوە دەدات.

() () ()

لەبارەی کتێبی
(لەبارەی دیموکراسیەوە وەڵامێك بۆ کاك مەلا بەختیار)

من لێرەدا تەنها هەتاکو لاپەڕە (٥٤) ی ئەم کتێبە دەگرم چونکی تا ئێرە پەیوەندی بە بەندەوە هەیە و تیشك دەخەمە سەر ئەو قسە هەڵەت و پەڵەتانەی کە پەیوەندیان بە منەوەیە و بەشەکانی دیکە وەڵامەکەی بۆ کاك مەلا بەختیار جێدەیەڵین، چونکی من ئەو مافە بە خۆم نادەم وەکو ڕێبین هەردی لەسەر کەسانی دیکە هەڵدەم، لەکاتێکدا کە خۆیان خاوەن قەڵەمن و دەتوانن لە من چاکتر وەڵامی خۆیان بدەنەوە.

پێشەکی هەندێ خاڵ لە قسە سەرەتایەکانی ڕێبین دەخەینە بەرچاو و لەگەڵ پێداچوونەوە و توانجی خۆماندا.

١- ڕێبین هەردی لە لاپەڕە (٧ و ٨) ی کتێبەکەیدا دەڵێ: (هەموو دیالۆگێك خۆی لەخۆیدا ریسکردنێکە.. بەوەی خۆمان بخەینە ئەگەری ڕاست یان هەڵەبوون. ریسکێکە کە دەبێ هەمیشە بیکەین و سڵی لێنەکەینەوە)..

باشە ئەم لێرەدا ئەم ریسککردنە بۆخۆی بە حەڵاڵ دەزانێ و بۆ خەڵکی دیکەی بە حەرام دەزانێ، ئەگەر یەکێکی دیکە بیکات و بیەوێ دیالۆگ بخولقێنێ ڕێبین بەجنێو و قسەی ناشرین و قسەی بازاڕی وەڵامی دەداتەوە و ئەو کەسەش نابێ هیچ ریسکێکی هەبێ بۆ ڕوونکردنەوەی ڕاستیەکان.

٢ - بە كاك مەلا بەختيار دەڵێ: (لەبەرئەوە بێدەنگ بـوونم لەبەردەميدا بەڕاستی نەزانی و وەڵامدانەوەيم بە شتێكی پێويست زانی)..

بێگومـان ئـەم رێسـايە كـە رێبـين خـووی پێوەگرتـووە، چونكـی ئـەم قسەيە بە هەموو كەسێك دەڵێ و دەيكاتە دەروازەيـەك بۆ جنێو و قسـە ناڕەواكـانی و زانياريـە هەڵـەكانی و درێژدادڕيـەكانی. ئـەوەتا لـە گۆڤـاری (ئاينده) ژمارە (٨ و ٩) يشدا دەڵـێ (لەراسـتيدا جـاری يەكـەميش ئـەوە غـەفور و نوسينەكانی نـەبوو كـە هـانيداين وەڵامـــی بوختـــان نامـــەكانی بدەينەوە، بەڵكو ئەو نوســـەرانە بـوون كـە قسـەكانی غـەفوريان لێكردين بەبەڵگـە نەويسـت و بێويژدانانـە تـوومەتـەكانی ئـەويان دەگوتـەوە).. لـە ژمارە (٥) ی ئايندەش هەمان قسە دەڵێ و پاكانە دەهێنێتەوە.

٣- رێبين بە قسەی خـۆی گوايـە يـەك هەڵـەی كـردوە، ئـەويش ئەوەيـە حەديسـێكی پێغەمبـەری بـە ئايـەت نـاوبردوە.. ئـەی ئـەو چـەندين هەڵەيەی خۆی دانی پيادەنێ لەلاپەڕە (١٢) دا و لـە لاپـەڕە (٤٩) و (٥٤) دا و چەندين لاپەڕەی ديكە، كە دەبێ ئێمە بڵێـين نـەك رێبـين (حدث و لا حرج)!! ئەوەتا دەڵێ: (بێگومـان دەشـێت لـە كۆڕێكـدا بەهەڵە لە قسەيەك تێگەيشتبم و هەڵسابم رەخنەم كردبێ)..

٤- زۆر سەير و گەلێكيش سەير،كە رێبين لەو كتێبەدا لە لاپـەڕە (٢٠٦) وە تـا (٢٤٦) لـە بەشـی: (ديموكراسـی و ئيسـلامی سياسـی وەكـو مونەززێكی بزووتنەوەی تاڵيبان قسەدەكات سەبارەت بە ئيسلام لە دووتۆی (٤٠) لاپەڕەدا، زۆر سـەيريش هـەموو گـيروگرفت و بشـێوی عـێراق و كوردسـتان و دواكـەوتن و ئاژاوەكـان دەخاتـە ئەسـتۆی شيوعيەكان، هەموو هـێزە ناسيوناليسـتی عـەرەب و ئيسـلامی لـەو

کێشانە دووردەخاتەوە. دەڵێن کورد بدوێنە شەرحی خۆی دەکا، بەڵام من دەڵێم نا، ڕێبین بدوێنە شەرحی خۆی دەکا.

٥- دوو جاریش سوپاسی کاک مەلا بەختیاری کردوە لە کتێبەکەیدا، چونکی نووسینەکەی ئەوی بەهەند وەرگرتووە، ئەمە خۆی لە خۆیدا گومانکردنە لەخۆ کە نووسینەکانی بەهەندوەربگیرێ.

قسە عاجباتیەکان

١- ڕێبین لە لاپەڕە (١٢) دا دەڵێ: (هیچ عەیب و خەوشێکی تیا نیە مرۆڤ هەڵە بکات، بەڵام گەر هەڵەکەی بۆ پاسکرا و لەپاش چەند ساڵیش هەر بەردەوام بوو لەسەر ئەو هەڵەیە و بگرە ئەوەی ئێمەش ڕاستمان کردۆتەوە بەهەڵە بزانێت ئیدی پێموایە ئەو حوکمەی سەرەوەی بەسەردا ناگونجێت.)...

ڕێبین پێی وایە ئەمە تەنها لەسەر خۆی قۆرخە و بۆی حەڵاڵە دەنا بۆ کەسی دی حەرامە. من لە ژمارە (١٥) ی گۆڤاری گەلاوێژی نوی ساڵی (١٩٩٩) دا بەهەڵە لەجیاتی (خەساندن) وشەی (خەتەنەکردن) م نووسیبوو، دواتریش داوای لێبوردنم لە خوێنەر کردبوو، بەڵام لەگەڵ (ڕێبین)دا چ سوودێکی نەبوو و لە هەموونووسینێکدا دووبارەی‌دەکردەوە و کردبووی بە (قەمیسی عوسمان) و کردی بە بنێشتەخۆشەی دەمی، ئیدی یەك دنیا قسەی نەخوێندەواری بۆ هەڵڕشتم؛ ئێ باشە ئەی بۆ هەڵەکانی خۆی پێی بڵێین چی؟!

٢- ڕێبین لە لاپەڕە (١٥) دا دەڵێ: (کاك مەلا بەختیار لەپەرەگرافی دوای ئەمەدا من بەوە تاوانبار دەکات لە هێنانەوەی قسەکانیدا ڕاستگۆ نەبووم و خۆم قسەم بۆ هەڵبەستووە. واتە من هەندێك شتم

خستۆتە دەم کە ئەو نەیگوتووە. ئەو قسەیەش ئەمەیە: (کاك مەلا بەختیار وەك گروپێکی ئایدیۆلۆژی و یەك بیروبۆچوون تەماشای دەستەی نوسەرانی رەهەندی کردوە). ئەم قسەیی رێبین لە وەڵامی ئەوەیە کە گوایە: (کاك مەلا بەختیار تەنها پرسیاری ئایدیۆلۆژی و سیاسی لە بنیادگەری دەکات)، نەك لە (دەستەی نوسەرانی رەهەند) کە ئەوان لە هەردوو گۆڤاری (ئازادی) و (رەهەند) وەکو خەڵکێکی بونیادگەر خۆیان خستە پێشچاو. کە رێبین لە لاپەڕە (١٧) دا دەڵێ و لەو قسەیە پەشیمان دەبێتەوە کە دەڵێ: (دوور و نزیك نوسینێکمان نیە پەیوەندی بە بونیادگەریەوە هەبێت).

منیش دەپرسم، ئەی باشە پشت بەستن لە (تەحلیلەکانتان) بە قسەکانی جاك لاکان و دی سوسیر و التوسیر و رۆلان بارت و فۆکۆ، چی دەگەیەنن؟!.. منیش دەڵێم ئەگەر یەکێك تاسەر ئێسقان مارکسی نەبێ پەیتاپەیتا پەنا ناباتە بەر قسەکانی مارکس و مارکسیەکان.

٣- رێبین لە لاپەڕە (١٨) دا دەڵێ: (غەفور لەسەر نوسەرێك لە نوسەرەکانی رەهەند نانوسێ بەڵکو هەر هەموویان بەیەکەوە تاوانبار دەکات.. غەفور هەموومان بەدزیی تاوانبار دەکات).

من هەرگیز لەسەر هەموو نوسەرکانی رەهەندم نەنووسیوە، بەڵکو من لەسەر بەرهەمەکانی (بەختیار عەلی) م نوسیووە و بەرهەمەکانیم بەراوردکردوە نەك پێم وتووە دزە. نە تەعلیقیشم هەبووە نە لەسەر فاروق رەفیق نە لەسەر ئاراس فەتاح و نە لەسە رەهەڵکەوت عەبدولا و ئاماژەیشم بە قسەی بەرزان فەرەج کردوە سەبارەت نۆقلێتی (حەسار) ی شێرزاد حەسەن کاتێك کە رێبین دەڵێ (حەسار) تاوانی کوشتی باوکی تیا

نیە و منیش ئاماژە بە قسەیەکی بەرزان فەرەج دەدەم کە باسی تاوانی کوشتن دەکا لەو چیرۆکەدا.. من هەرگیز لەو نووسینەی خۆمدا لە گۆڤاری گەلاوێژیءنویٚ ژمارە (١٥) هەرگیز بە (ڕێبین هەردی) م نەوتووە دزیت کردووە و نەك هەر ئەوە بەڵکو پێشم نەوتووە نەخوێندەوارە و هەر باسی ئەویش نەبوو! کەچی لە گۆڤاری ئاییندە ژمارە (٥) دا خۆیکرد بە دەم سپی و مەلابەزێن لەجیاتی ئەوان (١٦٣) رستە جنێوی پێداوم..!! من لێرەدا هەر قسەیەکی ڕێبین خۆی دەکەمە شایەت لە لاپەڕە (١٩) دا کە دەڵێ: (سەرەتایترین پرنسیپی نوسین حوکم دەرکردن و تۆمەت ریزکردن نیە، بەڵکو سەلماندن و بەڵگەهێنانەوەیە).. ئێمە لە خوێنەر دەپرسین کام سەلماندن و بەڵگە؟ ئەو (٢٨٠) جنێو و قسەی ناشیرینە کە پێشەکی کردمان بە لیست، ڕێبین ئەوانە بە پرنسیپی نووسین و بەڵگە دەزانێ، یان ئەو بەڵگانەی من و کاك مەلا بەختیار کە هەڵیگێڕاونەتەوە و کردوونی بە (تۆمەت)..؟!!

٤- ڕێبین لە لاپەڕە (١٩) دا دەڵێ: (پۆستمۆدێرنەش لە خەیاڵی کاك مەلا بەختیاردا ئەو فەلسەفەیە کە مێژوو رەتدەکاتەوە، حیزبایەتی بێبایەخ دەکات، دەسەڵات بێبەها دەکات و دیموکراسی ناکاتە پێناوێکی کۆمەڵایەتی)..

دەبا بزانین (احمد عمر شاهین) لە عەرزکردنی کتێبی (المتظاهرون بالثقافة) واتا - ئەوانەی خۆیان بە رۆشنبیریەوە هەڵدەکێشن - چی دەڵێ لە دەمی (ئالان سۆکال و ژان بریکمۆنت) کە هەردوکیان دانەری ئەو کتێبەن بە زمانی فەرەنسی: (فەلسەفەی پۆستمۆدێرنێتە ئاراستەیەکە بەهەر شێوەیەك بێ، کەلەپووری ئەقڵانی سەردەمی رۆشنگەریی

ڕەتدەکاتــەوە - لــە ڕێگــەی ئــەو توێژینــەوە تیۆریانــەی کــە هیــچ پەیوەندیـەکیان نیـە بـە کـاری ئەزموونگەرییـەوە و بــە مەعریفــەتی ڕۆشـنبیریی ڕێژەیـی کـە زانسـت بـە هیـچ دانانـێ جگـە لـە ڕۆمـانێك یـان ئەفسانەیەك یان بونیادێکی کۆمەڵایەتی لەنێو شتە زۆرەکانی دیکەدا).

یان دەڵێ: (کتێبەکە بە موناقەشە و شیکردنەوە بـاس لـەو کتێبانـەی فەیلەسـووفەکانی پۆسـتمۆدێرنێتە دەکـات کـە بــە خراپــی چەمکــە زانسـتیەکان بــەکاردێنن و ئــەو تێنەگەیشـتنەی کــە لێکۆڵینــەوەکانیان دەگرێتەوە، هەروەها زمانە عەمدی و بیرکردنەوە مشەوەشەکەیان).

هەروەها دەڵێ: (ســەرەڕای ورونکردنـەوەی ئـەم خـراپ بەکارهێنانـە، هەردوو نوسەرەکە - واتا سۆکال و بریکمۆنت - ئەو تەشەوشە فەلســەفی و زانسـتیەیان شـیکردوەتەوە کــە فیکـری پۆســتمۆدێرنێتە لەســەری دامـەزراوە و، ڕەخنەیـەکی زانسـتیان بـۆ گـیروگرفتی ڕێژەیــی مــەعریفی (Epistemic Relativism) پێشـکەش کـردوە لـەلای ئـەو فەیلەسـووفانە و، زنجیرەیـەك بیروبــاوەڕی هــەڵێنجراویان ڕوونکــردەوە کــە لــە مێـژوو و فەلسەفەی زانستەوە دەرهێنراون و هیچ نـاوەڕۆکێکی ڕیشـەییان نیـە کـە زۆرجار پەنای دەبرێتەبەر).

من لێرەدا لەبەرخاتری قسەیەکی ڕێبـین هـەردی لـە لاپـەڕە (١٠٨) ی گۆڤاری ئایندەی ژمارە (٨ و ٩) دا پەنام بـردە بـەر ئـەم عـەرزی کتێبـە، چونکی لەوێدا ڕێبین دەڵێ: (ئایا بۆنەوەی زانیاریمان لەبارەی کتێبێکەوە هەبێت مەرجـە خوێندبێتمانـەوە. گـەر وا بێـت ئـەی ئـەو هـەموو کتێـب و نوسینانەی کە تەنها کاریان عەرزکردن و پێشکەشکردنی زانیاریە لەبارەی کتێب یان نوسەرێکەوە، نرخیان چیە؟ ئایا بۆنەوەی لە ئەفلاتون شـارەزا

بین مەرجە هەمو محاوەرەتەکانیمان خوێندبێتەوە؟ بۆئەوەی قسە لەسەر ئەرستۆ بکەین دەبێ و مەرجە سەرلەبەری نوسینەکانیمان شەن و کەو کردبێ، گەر واشبێ ئەی چی لەو هەزاران کتێب و نوسینانە بکەین کە عەرزی ئەو نوسینانە دەکەن، ئایا ئەمانە بۆ جوانی و پڕکردنەوەی ڕەفەی کتێبخانە نوسراون..؟))..

٥- ڕێبین لە لاپەڕە (٣٦) دا دەڵێ: ((بێگومان تا غەفور زیاتر بنوسێ نوکتەی خۆشتر دەبیستین. (تەماهی) کە ئەم عەرەبیزانە مەزنە دەڵێ لە تەمویهەوە هاتووە، لە بنەڕەتدا لە (ماهیە) وە هاتووە)).

نازانم ئەم شەکر شکاندنە لەکوێ فێربووە، بەپێی چ فەرهەنگێکی عەرەبی (تماهي) لە (ماهیـة)وە هاتووە؟ ئەگەر لە (ماهیة) وە هاتووە ڕێبین بۆ دەڵێ: (لە زمانی کوردیدا چۆنایەتی بۆ بەکاردەهێنن). نازانم ئەمەیان کام زمانی کوردیە (چۆنایەتی) بەکاردێنێ بۆ (الماهیة) کەواتا فەرهەنگیەکەی ئەمەی خوارەوەیە:

الماهیة: جمعها ماهیات: الاجرة المعنیة للمستخدم مشاهرة.

ئیدی چۆن دەکاتە (چۆنایەتی) کە بە عەرەبیەکەی دەکاتە (الکیفیة). بەڵام هەر نە ئێستا با بڵێین من لە وشەی (تماهي) هەڵەبووم، ئەی من لەو نووسینەی ڕێبین لە ژمارە (٤) ی ئایندە لەژێر ناونیشانی (لەتیف هەڵمەت لێوتارد دەکاتە کوردی) نزیکەی (٢٨) پەرەگرافی عەرەبیم بۆ ڕاست کردوەتەوە کە دەکاتە پتر لە دەیان وشەی بەهەڵە وەرگێڕدراو و خۆی لێکردوە بە کەڕەی شەربەت؟!

با بە ڕێبین بڵێم کە ویستت چاو برەژی بەڵام کوێرت کرد، ویستت لە عەرەبی نەزانی خۆتەوە هەڵەی زمان بۆ کاک لەتیف هەڵمەت چاك

بکەیتەوە، کارێکت کردوە کە عەرەب دەڵێ: (راد یکحلها عماها)..
ئاگاداری خوێنەر دەکەم کە لە دوا لاپەڕەکانی ئەم کتێبەدا بچێتەوە سەر ئەو بەشەی بەناونیشانی (رێبین ویستی چاو بڕەژێ کوێری کرد) کە رێبین چۆن ئەو (٢٨) پەرەگرافەی سەقەت تەرجەمە کردوە و من بۆم راستکردوەتەوە وشەی (تماهي) یش ئەو واتایە نادات کە ئەو دەڵێ لە (ماهیەت)ەوە هاتووە.

٦- رێبین هەردی لە لاپەڕە (٣٦) دا دەڵێ: ((ئەوە خۆ بۆ هەڵەکان غەفور عەرەب وتەنی (حدث و لا حرج)). کاتێ وا دەڵێ بێ ئەوەی بتوانێ هەڵەیەکی من دەستنیشان بکات تەنها ئەوەنەبێ کە خۆم دانم پیاناوە، ئەمەشیان بە شەرعی رێبین عەیبە نیە!

بەڵام لێرەدا چەندین هەڵەی سەیر سەیری (رێبین هەردی) دەخەینە بەرچاو:

١- لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری ئاینده دەڵێ: ((پاش ئەم هەمو شاکارە غەفور دێتە سەر بەراوردکردنی کەڵەکوڕان و ئاسکەکچان بە چیرۆکێکی (فازڵ سامر) دەڵێ ئەم دوو چیرۆکە لەیەک دەچن)).

کەچی (فازڵ سامر) رەخنەگرێکی عێراقیە نەک چیرۆکنووس، بەڵکو ئەوەی من لە باسەکەمدا باسم کردوە (زەکەریا تامر)ە کە چیرۆکنووسێکی سوریە.

٢- دەڵێ نۆڤلێتی (حەسار) تاوانی کوشتنی باوکی تیا نیە، کەچی هەر خۆی لە بەرگی دووەمی حەسار باسی تاوانی کوشتنی باوک دەکات هەروەها بەرزان فەرەجیش، هەروەها شێرزاد حەسەن خۆیشی..

٣- دەڵێ ڕۆمانی (پیاوی لم) کوشتنی باوکی تیا نیە، ئەی ئەو تەقینەوەیە لە ژووری باوکەکە ورودەدات و دەیکا بە خەڵوزی چیە؟!

٤- یان دەڵێ: (رامبۆ پاش ٣٠ ساڵ لە مردنی وەك شاعیرێکی مەزن و داهێنەر و تازەگەر کەشفکرا). ئێمەیش دەڵێین رامبۆ ١٠ / ١١ / ١٨٩١ مرد، بەڵام بەر لە مردنی لە هەموو نێوەندە ئەدەبیەکان وەکو شاعیرێکی تازەگەر ناسرابوو، هێشتا لەژیاندا بوو وازی لە شیعر هێنا دوای ئەوەی هەموو دنیا بە داهێنانەکانی رامبۆ ئاشنابوو، نەك (٣٠) ساڵ دوای مردنی، بە قسەی ڕێبین دەکاتە ساڵی ١٩٢١، بەڵام ئەڵمانەکان لە ساڵی ١٩١٥ پەیکەرەکەیان دزی لە (شارلفیل). ئەگەر شاعیرێکی مەزن و داهێنەر نەبووبێ چۆن ئەو پەیکەرەی بۆ کراو، بەقسەی ڕێبین (٦) ساڵ بەر لە کەشفکردنی وەکو شاعیرێکی مەزن و داهێنەر و تازەگەر..!!

٥- ڕێبین پێی وایە ئەدەبی دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە روسیا بەهێزتر بوو لە ئەدەبی سەردەمی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر واتا سەردەمی قەیسەریەت، مایکۆفسکی و گۆرکی و ئیتماتۆفی پێ داهێنەرترن لە تۆرگنیف و تۆلستۆی و دۆستویفسکی و گۆگۆڵ و چیخەف.

٦- ڕێبین دەڵێ (ڕوانگە) دوو ژمارەی لە سلێمانی دەرچوو، کە وا نیە بەڵکو لە نەجەف چاپ دەکرا و لە بەغدا بڵاودەکرایەوە..

٧- ڕێبین قسەی هاوبیرەکانی خۆی بەهەڵە نەقڵ دەکات: مەریوان وریا قانع دەڵێ: سیستمی بورهانی سیستمێکی یونانیە، کەچی ڕێبین دەڵێ مەریوان دەڵێ بورهان سیستمێکی سەددەرسەد عەرەبیە.

٨- ڕێبین لە لاپەڕە (٤٧) دا دەڵێ: (من نوسیومە غەفور نەخوێندەوارە چونکە نوسیویەتی کۆمەڵگای دایکسالاری سەر بەدەرگایەتی دواکەوتووە و فرۆیدیش لە دوو لێکۆڵینەوەدا ئەمەی باسکردوە).

کەچی من لە لاپەڕە (٣٥) ی گۆڤاری ئایندە ژمارە (٦) ئەمەم نوسیوە:

((باوك سالاری وەك سیستەمێکی کۆمەڵایەتی خێزان لە سەردەمە کۆنەکانی دوای مەشاعیەکانی سەرەتایی هەبووە..)).

٩- یان ڕێبین لە لاپەڕە (٤٩) دا دەڵێ: ((غەفور.. شەرم ناکات هەڵەی زانستی بخاتە سەر پەڕەی کاغەز و ناوی لێبنێت نوسین چونکە لەنێوان یەکێکدا کە دایکسالاری دەکات بەرهەمی سەردەمی کۆیلایەتی و باسی باوکی سەرەتای لە غینیای تازە دەکات و تەوتەم کە کتێبێکی گەورە و گرانی فرۆیدە دەکات بە چیرۆك و کورتی دەکاتەوە بۆ سێ خاڵ)).

من هەرگیز نەمووتوە دایك لە سیستمی دایکسالاریدا دەسەڵاتی موتڵەقی هەیە و، من باسی باوکی سەرەتاییم نەکردوە لە غینیای تازەدا، بەڵام مۆریس گۆدۆڵی - کە زۆربەی قسە ئەنترۆپۆلۆژیەکانی ڕێبین هی ئەوە.. گۆدۆڵی لە دیمانەیەکی گۆڤاری (النهج) ژمارە (١٦) دا باسی باوکی سەرەتایی دەکات کە دەڵێ دەسەڵاتی موتڵەقی هەیە لە کۆمەڵگای غینیای تازەدا و باسی دایکسالاری دەکات، نەك من.

١٠- ڕێبین لە ژمارە (٨ و ٩) ی ئایندە بە ناوی سەعدی ئیبراهیمە نووسینێکی پڕ جنێوی لەسەرم نووسیوە، کەچی لەم کتێبەدا دەڵێ سەعدی ئیبراهیم لە ژمارە (٥)ی ئایندە ئەوەی نووسیوە و دووبارەشی‌کردوەتەوە لە لاپەڕە (٤٩) و (٥٤) دا.

١١-یان ڕێبین لە لاپەڕە (٣٠) دا دەڵێ: (من ڕەخنەم لە سێ کەس و بگرە لە چەند کەسێکیش لەیەك وتاردا گرتووە، کاك مەلا بەختیار چ پەیوەندیەکی بەم کێشەیەوە هەیە؟).

زۆر سەیرە ئەم ڕێبینە، ئەم کەڵەنوسەری ئاخرزەمانەی کورد، بۆ خۆی شت حەڵاڵە و بۆ خەڵکی دیکە حەرامە، بە کاك مەلا بەختیار دەڵێ: ((ئێ ئەوانە خۆ قەڵەمی خۆیان هەیە و دەتوانن وەڵام بدەنەوە)).. ئێ باشە خۆ من لە ژمارە (١٥) گەلاوێژی نوێدا باسی (بەختیار عەلی) م کردبوو، نەك ڕێبین هەردی، ئیدی بۆ لە ژمارە (٥) ی ئایندە چ پەیوندیەکت بەو کێشەیەوە هەبوو تا (١٦٣) پەرەگراف جنێوم پێبدەی، کەچی ئەوان قەڵەمی خۆیان هەبوو تا وەڵامبدەنەوە؟!

١٢-یان ڕێبین لە هەمان لاپەڕە (٣٠) دا دەڵێ: ((برامان لەوساوە واز لەوە ناهێنێ من وەك (جنێوفرۆش) پیشان خەڵکی بدات). ئی باشە کورد وتویە (گونکەکان بە ژمارە مایەیان دیارە) خۆ ئەوەتا ژمارە (٥) ی گۆڤاری ئایندە جنێوەکانی تۆ، کە هەر کاك مەلا بەختیار خۆی - کە تۆ مەبەستتە - لە ژمارە (٧) ی ئایندە خشتەیەکی بۆ ئەو جنێوانە دروستکردوە کە (١٦٣) پەرەگرافە، ئەمە جگە لە ژمارە (٨ و ٩) هەمان گۆڤار و کتێبی (لەبارەی دیموکراسیەوە)!!

لەکاتێکدا قسەخۆشەکانی ڕێبین ئەمانەن: غەفور درۆزنە، غەفور بیشەرمە، غەفور شەرم ناکات، غەفور تەریق نابێتەوە، غەفور چ ڕوویەکی هەیە، نووسینەکانی فڕێدەنە سەلەی مهملاتەوە.

باشە من ویژدانی خوێنەر دەکەمە ناوبژیوان، ئەگەر ئەمانە جنێو نەبن، ئیدی چی جنێوە؟ (تۆ بڵێی جنێودان بە دایك و باوك و خوشك

ئەوانە جنێوبن لەلای ڕێبین هەردی؟ هەرکە بە کاك مـەلا بـەختیار دەڵـێ: ئەوە ڕەخنەیە نەك جنێو!!

یان کاتـێ کـاك یاسـین بـانیخێڵانی ڕەخنـە لـە زمـانی نووسـینەکانی (بەختیار عەلی) دەگرێ، بەختیاریش نایکاتـە نامـەردی نامەیـەکی پـڕ لـە جنێوی بازاڕی دەنووسـێ بـۆی و بۆشـی ڕەوان دەکـات، ئـەو جنێوانـەش هـەندێکیان حەمـە سـەعید حەسـەن لـە ڕۆژنامـەی (ئـاڵای ئـازادی) بڵاویکردەوە، (مەریوان وریا قانیع) یـش لـە مـانگی مایسی (٢٠٠١) دا لـە سلێمانی لەسـەر کتێبەکـەی کـاك مـەلا بـەختیار: (دیموکراسـی لـەنێوان مۆدێرنێتە و پۆست مۆدێرنێتەدا) لە کۆڕێکدا و لەسەر شانۆی ڕۆشـنبیریی چەندین قسەی جنێو ئامێز و بازاڕی بە کاك مەلا بەختیار دا، ئیـدی ئـاوی بێنە و دەست بشۆ.

ڕێبین لە لاپەڕە (٤٧) دا دەڵـێ: (مـن گوتوومـە غـەفور درۆی کـردوە، چونکە بە خوێنەری گوتووە ڕێبین و بەختیار عەلی سەرچاوەیان لە ژمارە پێنجـی ڕەهـەندا بەکارنـەهێناوە، دەی لـە حـاڵێکدا مـن (١١) سـەرچاوە وبەختیاریش (٢٢) جار ئاماژەی بە سەرچاوە کردوە).

من کاتی خۆی جارێکی دیکە ئەو هەڵەیەم بۆ ڕێبین چاك کـردەوە کـە (بـەختیار عـەلی) (ژێـدەری بـەکارهێناوە نـەك (٢٢) سـەرچاوە ڕێبـین ئەوانەشی بە سەرچاوە ژماردوە کە دەڵێ: (هەمان سەرچاوە). من باسـی ڕێبینم نەکردووە کە لە چ باسێك (١١) سەرچاوەی بەکارنەهێناوە.. شاهۆ سەعیدیش لە ڕۆژنامەی (الاتحاد) ژمارە ٣٥٦ کەوتووەتە هەمان هەڵەوە.

ڕووی خۆر بە بێژنگ ناگیرێ

ئەمە ئەو نووسینە بوو کە ڕێبین هەردی وروژاند تا چەند لیستێك بە جنێو پڕبکاتەوە، تەنها لێرەدا ناونیشانەکەیم گۆڕیوە

() () ()

بێشك ئەنجامدانی بەرهەمی بەپێز لەلایەن قەڵەمە تازەکان دەبێتە مایەی دڵخۆشی هەر ڕووناکبیرێك کە بەتەنگی کەلتووری نەتەوەکەیەوە بێت بۆ برەودان پێی‌و دەرهێنانی لە بۆتەی کۆنەویستی‌و سەلەفیەت‌و چەق بەستوویی کە دەبێتە هۆی لەیەك جیاکردنەوەی نەوەکان‌و شوێن پەنجەکان‌و گاڵ‌و پەمووەکان. لەبەر ڕۆشنایی خوێندنەوەی بابەتیانەی کەلەپووری نەتەوە بەکۆن‌و نوێیەوە، بە بژارەکردن‌و ئیستقراو ئیستنبات، واتا خوێندنەوەو لێ هەڵنجاندنی چاك‌و وەلاخستنی، بێکارتێکردنی دەقاو دەق‌و بەخواستنی ڕاستەوخۆو داڕشتنەوەی بەزمانێکی دیکە کە لە زمانە ئەسڵەکە بەدوور نیە. بۆیە ئێمە لێرە کەس تاوانبار ناکەین کە فلانە بەرهەم لە فیسارە بەرهەم وەرگیراوە، یان فلانە بەرهەم کارتێکردنی دەقاو دەقی فیسارە بەرهەمە. بێگومان کەس لە کارتێکردن‌و فێربوون ڕزگاری نابێت، کەسیش لە (توارد الخواطر) بەدوور نیە، چونکی هەست‌و نەست‌و سۆزەکان لەلای مرۆڤایەتی وەکو چۆن خوێنەکەی یەك ڕەنگی هەیە، ئاوهاش ئەوانە زۆر لەیەکدەچن. ئەڵبەتە کوردیش هەموو ئەو سیفەتانە دەیگرێتەوە، لە خەڵکی دیکەوە فێری

نووسینی چیرۆکی هونەری بووەو فێری رۆماننووسین‌و هونەری شێوەکارو نواندنیش بووە.

بەڵام ئەوەی لێرەدا جێی سەرنجە هەندێ لەبرا نوسەرەکانی گۆڤاری (رەهەند) کە لە وڵاتی سوێد دەردەچێ، بەتایبەتی لە ژمارە (٥)دا، زۆر بەبێ منەت قسان دەکەن‌و ئاماژە بۆ سەرچاوەی قسەکانیان ناکەن، هیچ ژێدەرو پەراوێزێکیان نیە. یان ئاماژە بۆ سەرچاوەی قسەو باسەکانیان. ئەڵبەت لێرەشدا مەبەست هێندێ لەو نوسەرانە دەگرێتەوە: (بەختیار عەلی، مەریوان وریا قانع، رێبین هەردی) هەندێکیان کەس ناخوێننەوەو بڕوایان بەکەس نیە. بۆیە من دوای خوێندنەوەی ژمارە (٥)ی گۆڤاری (رەهەند) زۆر بیرۆکەو بۆچوونم لەلا گەڵاڵە بوون. هەر بۆیە پیاچوونەوەیەکی دیکە چوومەوە بەو نووسینانەی کە خۆم لەسەر هەندێ لەو برادەرانە نووسیبووم. من تەنها قسەیەك دەڵێم من حەزدەکەم ئەوەی ئێوە دەینووسن بیانخوێنمەوە، بەتەئکید زۆر بەوردیش، چونکی لەلای من پرسیار دروست دەکەن، هەر وەکو (بەختیار عەلی) لە (ئیمپراتۆریەتی وەهم)دا دەڵێ: ((لە رۆشنبیریی ئێمەدا پرسیارە دەبێت دەمامك لەسەر دەقەکان لاببات، نەووتراوەکان ئاشکرا بکات)).. بۆیە پرسیارەکەی من "ووتراوەکان" ئاشکرا دەکات، "نەووتراوەکان"یش بەجێ دێڵم بۆ کاك بەختیار خۆی‌و هاورێکانی لە گۆڤاری (رەهەند)!!

(١)

ئەوانەی نێوە ووتراون

بەختیار عەلی لەو ژمارەیەی (ڕەهەند) لە باسێکی دوورو درێژدا کە پانتاییەکی زۆری گۆڤارەکەی داگیر کردووە، لەژێر ناونیشانی "ئیمپراتۆریەتی وەهم، مانای تازەگەری و پەیوەندیی بەمیکانیزمی کارکردنی گووتارەکانەوە...".

ئێمە لێرەدا چەند بڕگەیەك لەو وتارەی دەخەینە بەرچاو کە پەیوەندە بەتازەگەری کوردیەوە. دواجار ئێمەیش بەکورتی و تێرو تەسەلی قسەی خۆمان دەکەین. ئەمەشیان لەڕێگەی بەراوردکردنی پووختو مەوزوعیانەوە...

- " لە ڕۆشنبیریی ئێمەدا پرسیارە دەبێت دەمامك لەسەر دەق لاببات.. نەووتراوەکان ئاشکرا بکات،... پرۆسەی پرسیارکردن پرۆسەی ئاشکراکردن و لادانی دەمامکە لەسەر دەقەکان، ئەوەی ئامانجی لابردنی دەمامکی نەبێت ناتوانێت لە هیچ هەنگاوێکدا بەرەو تازەگەری بەشدارییەکی کاریگەری هەبێت." -ڕەهەند- ل٣٧...
- "لەڕاستیدا یەکێك لە هۆکارە گرنگەکانی تێگەیشتنی هەڵە لە تازەگەری بڕێکی زۆری لەوەوە دێت کە زۆر جار تازەگەری بەپرۆسەی بەیەکداچوون و نزیکبوونەوە لە دەقی دیکەو نموونەی دەقی دیکە تێدەگەین" -ڕەهەند- ل٣٨...
- "لاوازیی سیستەمی دۆزینەوەی (لێکچوون) کەوا دەکات زۆرجار سەرچاوە ڕاستەقینەکانی دەقێکمان بۆ نەدۆزیتەوەو بکەوینە ناوفریوی ئەو بانگەشە ساختانەوە کە دەقێك بۆ خۆی دەیکا بە

مەبەستی گۆمڕاکردنی ئێمە دەرهەق بە سەرچاوەکانی خۆی و ئەو ژینگەیەی لێوەی هاتووە..." -رەهەند-.

- "لاوازیی سیستەمی دۆزینەوەی (جیاوازی) کەوا دەکات کۆمەڵێك جیاوازی گەورە نەبینین لە نێوان دەقی نووسراوو دەقی ڕاکێشراودا هەیە..." -رەهەند- ل٣٩...
- "یەکێکی تر لەو خاڵە گرنگانەی وادەکات تازەگەری لە ڕۆشنبیریی ئێمەدا مانای نەبێت سیستەمی بڕیاری وەچەکانی پێشووە، چونکە تازەگەری لە قۆناغە سەرەتاییەکانی خۆیدا پێوانەو بەها ئەپستمییەکانی خۆی نەچەسپاندووە..."-رەهەند- ل٣٩....
- "سەلەفیەت لە بەرامبەری دونیای ئێمەدا هیچ نیە بیلێت لە مێژیش لەناو کەلاوە مەعریفیەکانی خۆیدا، بابەتی مردوو، شیعری مردوو، گوتاری مردوو، دووبارە دەکاتەوە، بەڵام ئەمڕۆ توانای سەلەفیەت بەجۆرێکی تر دەردەکەوێت..." -رەهەند- ل٤١...).

ئەوەی لێرەدا دوابڕگەی قسەکەی (بەختیار عەلی) بخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێ کە هەموو خەڵکانی پێش خۆی حەزف کردووەو بەسەلەفییان لەقەڵەم دەدا گوایە هیچیان پێ نیە بەرامبەر بەدنیای ئەوان...! جگە بابەتی مردوو، شیعری مردوو، گوتاری مردوو نەبێ دووبارە دەکەنەوە...

یەکەم، بێشك ئەم قسەیە تازە نیە، کورد لەسەرەتای ساڵانی حەفتاکانەوە ئەم قسەیەی کردووە لەڕێگەی ڕوانگەچیەکانەوە... دووەم، باسکردن لە مۆدێرنیزم و تازەگەریش بەدەیان ساڵ بەر لە ساڵانی نەوەدەکانی کورد بەتێرو تەسەلی باس لە ئەشکالیەتی تازەگەری کراوە،

دەیان کتێبی لەسەر نوسراوە...تازەترینیان کە باس لە وەهمی تازەگەری بکات کتێبێکی (ئـەدۆنیس)ە بـەناوی (الشـعرية العربـية)، خوێنـەر ئەگـەر بێتو بەووردی باسەکەی بـەختیار عـەلی‌و ئـەوەی ئـەدۆنیس بخوێنێـتەوە تێیـاندا جیاوازیـەکان لـە بۆچووندا بەرامبـەر بەتازەگـەری بـەدی ناکـات. ئـەوەی بـەختیار عـەلی هەڵگێڕانەوەیـە بـەرەو کوردانـدنـی ئـەو باسـەی ئـەدۆنیس... لـەم کتێبـەدا (ئـەدۆنیس) وەهمـی تازەگـەری دەکاتـە پێنـج وەهم. ئێمەش وا لێرەدا کورتەیان دەخەینە پێش چاو:

- "الوهم الاول هو الزمنية فهناك اتجاه يـرى أن الحداثـة هـي الأرتبـاط المباشر، اليقظ باللحظة الراهنة... أصحـاب هـذا الأتجـاه ينظـرون الى الزمن على أنه نوع من القفز المتواصل الـتراتيبي، بحيـث إن مـاحدث الان، متقدم بالضرورة على ما حـدث أمـس".. واتـا: وەهمـی یەکـەم زەمانیەتە بۆچوونێك هەیە وادەبینێ کـە تازەگـەری پەیوەسـتیەکی راسـتەوخۆو وریایـە بەسـاتەوەختی ئێسـتاوە... خـاوەنی ئـەم بۆچوونەیش وادەبینن کە زەمەن جۆرێکە لە بازدانی بەردەوام‌و یەك لەدوای یەك، بەشێوەیەك ئەوەی ئێستا روودەدا بەگوێرەی پێویست پێشکەوتوورترە لەوەی دوێنێ روویدا".

بەختیار عەلی ئەم وەهمەی بە (بڕیاری وەچەکانی پێشوو) گۆڕیوە...

- "الوهم الثاني، هو الاختلاف عن القديم، واصحاب هذا القول يـرون أن مجرد الاختلاف عما سبق دليل على الحداثة"

واتا: وەهمی دووەم جیاوازی لەگەڵ کۆن خاوەنەکانی ئـەم قسـەیەش وادەبینن کە تەنها جیاوازی لەگەڵ رابردوودا دەلیلە بۆ تازەگەری...

بەختیار عەلیش بە(سیستەمی دۆزینەوەی جیاوازی گۆڕیویەتی...

- "الوهم الثالث هو المماثلة، ففي رأي بعضهم إن الغرب. مصدر الحداثة، وتبعاً لهذا الرأي، لا حداثة خارج الشعر الغربي ومغايره، أي لا حداثة إلا في المماثل معه".

واتاك وەهمی سێیەم لێکچوون، بەڕای هەندێکیان گوایە ڕۆژئاوا سەرچاوەی تازەگەریەو بەپێی ئەم رایەش، تازەگەری نیە لە دەرەوەی شیعری خۆرئاواو پێوانەکانی، واتا تازەگەری نیە جگە لە لێکچوون لە گەڵیدا نەبێ...

بەختیار عەلیش بە(سیستەمی دۆزینەوەی لێکچوون) گۆڕیویەتی...

- "الوهم الرابع وهو وهم التشكيل النثري ويرى أصحابه أن مجرد الكتابة بالنثر من حيث إنها تختلف مع الكتابة الوزنية القديمة وتأتلف وتتماثل مع الكتابة النثرية في الغرب، دخول في الحداثة".

واتاك وەهمی چوارەم وەهمی دروست بوونی پەخشانە، خاوەنی ئەو رایەش، تەنها نووسین بەپەخشان ئەوەیە چونکی جیاوازە لە نووسینی بەسەروای کۆن و لەگەڵ نووسینی پەخشانی ڕۆژئاوادا دەگونجێ و لێی نزیکە، ئەوە چوونە ناو تازەگەریەوەیە...

بەختیار عەلیش بە(پرۆسەی بەیەکداچوون و نزیکبوونەوە)ی گۆڕیوەتەوە...

- "الوهم الخامس هو المضموني، ويزعم أصحابه إن كل نص شعري يتناول إنجازات العصر وقضاياه هو بالضرورة نص حديث" واتا: وەهمی پێنجەم دروست کردنی ناوەڕۆکە خاوەنی ئەم بۆچوونەیش دەڵێن هەر دەقێکی شیعری دەربارەی دەستکەوتەکانی سەردەم و کێشەکانی بێت بەتەئکید ئەوە دەقێکی نوێیە...

ئەدۆنیس لە(بابەتی تازەگەری)یشدا باسی لەم وەهمانە کردووە. بۆیە بۆ خۆمان باشە کە قسە دەکەین ئاماژە بەسەرچاوەو ژێدەر بکەین، هەموو شتێ نەکەینە هی خۆمان و بۆ خۆمانی بگەڕێنینەوە. وەکو لەمەوبەر وتمان کورد لە کوردستانی عێراق لە سەرەتای ساڵی حەفتاوە باسی لە تازەگەری و وەهمەکانی کردووە، ئەوەی لە ساڵانی حەفتا ئەنجامدرا دەشێ لە لای بەختیار عەلی و هاوەڵەکانی بە سەلەفی لە قەڵەم بدرێت، کەچی دوای چارەکە سەدەیەک ئەمان دێن باس لە هەمان ئەو ئەشکالیەتە مەعریفیە دەکەن کە روانگەچیەکان داوای تێپەڕکردنیان دەکرد،دەیانویست سەرجەم کەلەپووری پێشینەی کورد توورڕدەنە دەریاوە چونکی مردوو سەلەفی بوو.

من خۆم بڕوام بە قسەکەی (رامبۆ) هەیە کە دەڵێ: "دەبێ تازەگرێکی موتڵەق بین". تازەگەریەتی موتڵەقیش لەسەر جووینەوەو دووبارەکردنەوە دروست نابێ...

بەختیار عەلی، هەموو نەوەکان بە (سەلەفی) لەقەڵەم دەدا، ئەگەر ئەوانیش نەک بە تەنها نەوەی کورد بگرە نەوەی هەموو دنیاش گوایە: "سەلەفیەت لە بەرامبەری دونیای ئێمەدا هیچی نیە بیڵێت لە مێژیشە لەناو کەلاوە مەعریفیەکانی خۆیدا، بابەتی مردوو، شیعری مردوو، گوتاری مردوو دووبارە دەکاتەوە".

من لەم دیدەوە دەمەوێ بپرسم چونکی هەر وەکو بەختیار عەلی خۆی دەڵێ پرسیارکردن پرۆسەی ئاشکراکردن و لادانی دەمامکە: ئەوان خۆیان چییان کردووە کە تازە بێ بۆ کوردو لە هی خەڵکی دیکە نەچێ؟! چ جیاوازیەک لە خۆیاندا دبینن لەگەڵ ئەوانەی ئەوان بە (سەلەفی) ناوزەدیان دەکەن؟...

ئێمە لێرەدا بەکورتیو بەکوردی ئەو نووسینەی بەختیار عەلی لەو چەند بڕگەیەدا دەبینین کە باسمان کردو پاشانیش وەهمەکانی تازەگەری عەرەبمان هێناوە لەمەڕ ئەدۆنیس، یان هەندێ نووسین کە خوێندنەوەیەکی سەرپێیی ڕوداوەکانی کوردستانو عێراقن، وەکو خوێندنەوەی کارەساتی (ئەنفال)، یان خوێندنەوەی کتێبی (کۆماری ترس). ئەمانە نابنە بناغەیەك بۆ ئەقڵی تازەبینو تازەگەری کورد. ئێمە دەبێ ئاگامان لەوەبێ کە کاتێ هەموو شتێ ڕەفزو ڕەت دەکەینەوە دەبێ بزانین کە خۆمان چی باشترمان پێیە و ئەوەی کردوومانە چەند بەپیتو تازەنو مافی خەڵکی دیکەیان پێوە نیەو ڕەت کردنی هەموو قۆناغو سەردەمەکانی کوردە...!

ئێمە لێرەدا دوو بەرهەمی دیکەی بەختیار عەلی دەخەینە بەباری سەرنجو بەراووردکردنو لێدوان، ئەگەریش (بابەتی مردوو) نەبن ئەوە کارتێکردنی ڕاستەوخۆی بابەتی دیکەی خەڵکیە. نابێ ئیدیعاکان گەورە بن، ئەگەریش گەورە بوون دەبێ بەگوێرەی گەورەیی بابەتەکان بن. ئەو دوو بەرهەمەیش (مەرگی تاقانەی دووەم)و (ئێوارەی پەروانە)ن، لە لایەن هەندێ برادەرەوە بەبێ مەوزوعیانە زۆریان پیا هەڵگوترا... لە ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) بەختیار عەلی ویستوویەتی ریالیزمێکی سیحری یان فانتازیایەکی کوردی بهێنێتە کایەوەو مایەی شانازیو دڵخۆشی دەبوو ئەگەر لە پینەو پەڕۆو کارتێکردنی چەند ڕۆمانێکی کەسانی دیکە سەرچاوەی نەگرتبایە، هەر وەکو چیرۆکنووس (عەتا نەهایی)یش لە ژمارە (٢٧)ی گۆڤاری (ڕامان)دا دەڵێ: "بەڵام لەبەر ئەوە بەفۆرمو تەکنیكو زمانی پایزی پەتریارك دەگێڕدرێنەوە، وەك ژێر مەجموعەیەکی

ئەو رۆمانە دەنوێنن، ئەگەر وانەبووایە، واتە ئەگەر فۆرمو تەکنیكو زمانی مەرگی تاقانەی دووەم، ئەزموونو تەجرەبەی خودی بەختیار عەلی بووایە (مەرگی تاقانەی دووەم) بە هەموو کەمو کورپییەکانیەوە کە پێشتر ئاماژەم پێکردوون، یەکێ لە رۆمانە باشەکان دەبوو...". بۆیە بەهیچ کلۆجێك نەیتوانیوە لە کارتێکردنی ئەو رۆمانانە دەرباز بێتو دەقی هەندێکیانی گواستوەتەوە نێو ئەم رۆمانە، تەنیا کەسایەتی (ئەشرەف)و کوشتنەکەیەتی، ئەگینا کارتێکردنی زەقو ئاشکراو لێکچوون لەگەڵ ئەم رۆمانانە زۆرە، ئەوەی بیانخوێنێتەوە ئەو راستیانەی بۆ دەسەلمێ: رۆمانی (پایزی پەتریرك)و (سەد ساڵ گۆشەگیریی)و (ئەرندێرای لێو بەبارو داپیرە شەیتانیەکەی) (مارکیز) لە لاپەرەکانی ٦,٧,٩,٦٩,٧٠,٧١,٩٥,٩٦,١٠٢... هەروەها رۆمانی (تێریزا پاتیستا)ی جۆرج ئامادۆ لە لاپەرەکانی ٨٤,٨٣و دواتر هەروەها رۆمانی (مەسیح سەر لەنوێ لەخاچ دەدرێ)ی نیکۆس کازانتزاکی.

کۆکردنەوەی رووداوی بچووك بچووك وەکو چەند سکێچێكو ئاوێتەکردنیان بەبێ هۆو پێویست نایکەن بەرۆمان، بگرە وەکو ئەوە وایە یەکێ: چەند پارچە پرۆو کوتاڵی هەمەرەنگو هەمەجۆرە کۆبکاتەوەو بیەوێ قاڵیەکی لێ دروست بکات، کە ئەنجام قاڵیەکی ناشیرینو بێرەواجی لێ دەردەچێو نایکەن بەقاڵی کاشان. بۆ نموونە دەیان دەستەواژەو رووداوی ئاوها ئاخێنراوەتە نێو دەقەکەوە کە بوونو نەبوونیان وەکو یەك وایە،: "ئوتووچیەكو شاگردەکانی بوون بە خەڵوز، قەسابێ زگی چوو بەشیشی عارەبانەکەیدا، ئاگر لە دوکانی جگەرچیەکی بەخیل بەربوو، کوتاڵ فرۆشێك لەسەر حەوزە وشکەکە تا مردن رژایەوە،

کۆپان دروویەك سوژنەکەی کرد بەچاوی خۆیدا، دۆ فرۆشێك خلیسکاو مێشکی پڕا..." ئەمانە مشتێکن لە خەروارێكو، هەموو وردە ڕووداوی شارێکن و ڕۆژانە ڕوودەدەن و هەموو کەسێك دەیانبینێ یان دەیانبیستێ بۆ یەکدی دەگێڕنەوە. هونەر فۆتۆکردنی واقیع نیە، بگرە جوان کردنی واقیعە، ئەگینا هونەرییەکەی خۆی لە دەست دەدات. چەند جار دووبارە بوونەوەی وەسفی کۆشك -کۆشکەکەی سەرهەنگ- بەوردو درشتیەوە کە ئەمەیان تەنیا درێژکردنەوەیەکی ناپێویستی حیبکەکەیەو درێژدادڕی دەگەیەنێت و لابردنی ئەو بڕگانە هیچ لە کرۆکی حیبکەکە ناگۆڕن و خوێنەر هەستیان پێناکات، چونکی هیچ لاسەنگی و بۆشاییەك نایەتە گۆڕێ... نووسەر وەك بڵێی باسی شارێك بکا لە ئەمریکای لاتین بێ، نەك باسی شارێکی وەکو (سلێمانی)! ئاوها ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە. چونکی شارەکەی (ئەشرەف) شارێکی نێو یۆتۆبیاکان نیە، بەڵکو بەپێی زۆربەی جێگاو شوێنە گشتیەکان شاری سلێمانیە، بەڵام لەدیوی دووەمیدا جودایە. بۆ نموونە مارکیز لە ڕۆمانەکانیدا کە باسی شارێك دەکا بەتەئکید باسی شارێك دەکا لە شارەکانی کۆلۆمبیا، بۆ نموونە (ماکۆندۆ) لە ڕۆمانی (سەدساڵ گۆشەگیریی) زۆربەی سیماکانی شاری (ئارکاتاکا)ی شاری مارکیزە... یان (مارکیز) دەڵێ پیاوو ژنە ئاشقەکەی نێو ڕۆمانی (خۆشەویستی لە زەمەنی کۆلێرەدا) باپیرەو داپیرەی خۆمن. کەچی داپیرەکەی نێو ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) نە لە داپیرەی نوسەر دەچێ و نە لە داپیرەی من و هیچ کوردێکی دیکەش. دەقاو دەق داپیرە شەیتانیەکەی ئەرەندێرایە لە ڕۆمانی (ئەرەندێرای لێو بەبارو داپیرە شەیتانیەکەی) مارکیز، "ئافرەتێکی پیرو بە تەمەن بوو، بەو گۆشتە سپی و سەنگینەوە، ماوەیەکی زۆری دەویست تا لە جێگای خۆی ڕاست بێتەوە، ئەمە جگە لەوەی بەکاری ئەو بۆن و بەرامە سەیرو قورسانەی لە

هەوای ژوورەکەدا پۆنگیان خواردبۆوە، گێژو بێحەواس دیار بوو کە بۆ بینینی تەرمەکەی ئەشرەف چووینە ژووریّ بۆنی ئەو مەرهەمە پزیشکانەی لەتاوی ئازاری رۆماتیزم دەیدا لەخۆی، تێکەڵاوی بۆنی ئەو هەموو شووشە عەترە بوو بوو کە کردبوویان بە لاشەکەیدا. ئەو عەترانەی لەسەر رەفەی تایبەتیو رازاوە لە سووچی ژوورەکاندا ریزکرابوونو یادگاری ئەو سەردەمە بوو کە هێشتا بیوەژنێکی گەنجو ئاشق بوو"... ل٩و ل١٠ - مەرگی تاقانەی دووەم-.

داپیرە دۆستەژنی (سەرهەنگ بەدری) بووە ژنێکی داوێن پیسو تەنانەت کیژەکانیشی رام کردووە بۆ سەرهەنگ، ئەمیش سەرهەنگێکە وەکو سەرهەنگەکانی (ئال بۆیندیا) لە رۆمانی (سەد ساڵ گۆشەگیری) یان بەتریریەکەی رۆمانی (پایزی پەتریریك)... کاتێ سەرهەنگ دەمریّ دەرگای کۆشکەکان دەکرێنەوە، بەدەردی (پەتریریك) لە رۆمانی (پایزی پەتریرك) خەڵکی خۆیان پیادەکەنو دەکەونە تالان کردنی، وەکو برە مانگا لە کۆشکەکەی پەتریرك تەراتێن دەکەنو دواجاریش لە لایەن خەڵکەوە تالان دەکریّ... گومانیش هەیە کە دەبێ (ئەشرەف) نەوەی سەرهەنگ بەدری بێت چونکی داپیرە تاڕادەیەك ژنی ناشەرعی سەرهەنگ بووە، ئەنجام وەکو سۆزانیەك دەیەویّ تۆبە بکاو کۆشکەکەی دەکاتە داڵدەی ئەو منالانەی کە تووشی نەخۆشی گەڕیو کولی بوو بوون ل٨٣و ل٨٤... لێرەشدا (تیریزا پاتیستا)ی جۆرج ئامادۆمان بیردەخاتەوە کە ئەویش کیژێکی خولاسی داوێن پیس بوو چەندین ئەم دەستو ئەو دەست دەکا لە پاشان دەیەویّ تۆبە بکاو دەبێتە یارمەتی دەری ئەو مندالانەی کە تووشی نەخۆشی (جوازم) واتا گەڕیو گولی بوو بوون، هەتیوخانەیەك دروست دەکا بۆ چارەسەریان.

وتـراوە هونـەری هـەر میللـەتێك ئاوێنـەی خۆیـەتیو رەنگدانـەوەی شتەکانی خۆیەتی... کیشوەری ئەمریکای لاتین بەوە ناسراوە کە چەندین وڵاتەو رژێمی تۆتالیتاری بەڕێوەی دەبات، ئەگـەر مـارکیز باسـی رژێمـە دکتاتۆریە یەك لە دوای یەکەکانی وڵاتەکەی خـۆی بکـا لـە رۆمـانی (سـەد ساڵ گۆشەگیری)دا لە بۆتەی شاری ماکۆندودا یان باسـی کۆمـەڵێ خـەڵك دەکا کە بە تەئکید خەڵکی کۆلۆمبیان لەڕەش پێستو سوور پێستەکانو خولاسیەکان، خوێنەرێك غەیری خوێنەری کۆلۆمبی تێدەگا کە پێکهاتـەی وڵاتەکـەی رۆمـانووس چیـیەو رژێمـی سیاسـیو کۆمەڵایـەتیو ئـابووری چۆنـە... یـان بـۆ نموونـە پاڵەوانـەکانی دوستۆیفسـکی (راسـکۆلینکۆفـو سۆنیاو مارمیلاودف) کـە بێگومـان کۆمـەڵی روسـیای قەیسـەری هـەزاران راسکۆلینکۆفـو سـۆنیاو مارمیلادۆفیـان تیـا بـووە، یـان کەسـایەتیەکانی وەکـو (ئاکـاکی ئاکاکـافیچ)ی چـیرۆکی -پـاڵتۆ- گۆگـۆڵ... بـەڵام ئەگـەر خوێنەرێکی بیانیو بـەزمانێکی غـەیرە کـوردی رۆمـانی (مـەرگی تاقانـەی دووەم) بخوێنێتـەوە، خەریتەیـەکی زۆر سـەیری لـەلا دروسـت دەبـێ سەبارەت بە شاری سـلێمانی و کوردسـتان وا تێدەگـا کـە دکتاتۆرەکـانی عـێراق هـەمویان خـەڵکی سـلێمانین و لـە سـلێمانی دادەنیشـین و فەرمانڕەوایی دەکەن و کۆشك و تەلاری ئەفسـانەیان هەیـە.، یـان هـەموو ژنانی کورد لە جۆری (تیریزا پاتیستاو داپیرە و مونیرەی تورکی)ن.

هـەوڵدانی کوشـتنی سـەرهەنگ لـە رۆمانەکـەدا لەلایـەن ئەشـرەف و هاوەڵەکانیەوە شتێکی نوێ نیە لە رۆمـاندا، ئـەم هـەوڵدانی کوشـتنەیش هەوڵدانەکەی ساڵی ١٩٥٩ دەخاتەوە یاد کە هـەوڵی تـیرۆرکردنی سـەرەك

وەزیرانی عێراق (عبدالکریم قاسم) دراو هەوڵەکە سەرنەکەوت و ئەنجامدەرانی ئەو کارە کەوتنە بەر شاڵاوی گرتن و راوەدونان و خۆشاردنەوە بەدەردی ئەشرەف، ئەم هەوڵەیش لە چەند کارێکی رۆماننوسی‌ی عێراق رەنگی‌داوەتەوە، یان دیسان هەوڵی کوشتنی دکتاتۆرەکەی رۆمانی (بەرێز سەرۆك) ی ئەستۆریاس. لە بەشی دووەمی رۆمانەکەدا کەسایەتی (خورشیدی جادوبان) سەرهەڵدەدا وەکو کەسایەتیەکی زیادە ترنجاوەتە رۆمانەکەوە ئەم کەسایەتیەش بەدەردی (میلیکاودس) ی قەرەج لە رۆمانی (سەد ساڵ گۆشەگیری) بەدوای ئاوێنەیەکی سیحری‌دا دەگەرێ کە رابردو و ئایندەی تیا بەدی‌بکا و بە جادوو هەموو شتێ مەیسەر دەکا. کەسایەتی راگوزاری لە رۆمانەکە زۆرن هەروەکو وتمان بوون و نەبوونیان وەکو یەك وایە بۆ نموونە (مونیرەی تورکی) ژنێکی داوێن پیسە و بازرگانی بە لەشی کچەکانیەوە دەکا، دیسان ئەمیش بەشێکە لە کەسایەتی داپیرە. ئەو ژنەیە کە شەرەفی پیاوان دەپارێزێ و نایەڵێ پیاوانی دیکە بچن بەلای ژنەکانیانەوە: (بەلام بزانە خودا بۆیە کەسانی سۆزانی و نەفامی دروستکردووە تا شەرەفی ئێمە بپارێزن، کاری ئەوان هەر ئەوە نیە ئابرووی خۆیان بەرن، نا جەنابی سەرۆك کارێکی دیکەیان کە چاوی ئێمەومانان لەکاتی وەهادا نەبێ نایبینێت ئەوەیە بەرگری لە شەرەفی ئێمەش بکەن..)ل٧٦.

(مونیرەی تورکی)ش دیسان کەسایەتیەکە وەکو (کاترینای بێوەژن) لە رۆمانی (مەسیح سەرلەنوێ لەخاچ دەدرێ) ی کازانتزاکی، دیسان ئەم دەستەواژە و قسەیەش سەبارەت بەو بێوەژنە لە رۆمانەکەدا هاتووە، کازانتزاکیش دەڵێ: (بوونی سۆزانیەك لە دێیەکدا شەرەفی ژنان

دەپـارێزێ و لاوان لەبـەر دەرگاکانیـــان دووردەخاتـــەوە..) هـــەروەها کەسایەتی سەرهەنگ دیسان هەندێ خەسـڵەتی کوێخـا دێیەکـەی ڕۆمـانی (مەسیح سـەرلەنوێ لـەخاچ دەدرێ) ی تیایـە ئـەویش منداڵـی لووسکەی هەیـە، واتـا (شـذوذی سێکسـی) هەیـە، دەیـان ڕووداو وەکـو مێـژوو ئامارەیەکی ڕەمزیان پێکراوە، وەکو: ئاهەنگەکانی پیرەمێردی شاعیر لـە نەورۆزدا، کارەساتی ڕووداوەکانی ساڵی ١٩٥٩ لە کەرکوك، نوسەر لێرەدا بەهەڵـە شتێکی گێڕاوەتـەوە کـە تورکمانـەکان بـەوە تاقیدەکرانـەوە کـە کوردن بەرەچەڵـەك یـان تورکمـانن، هـەر تورکمانێکیـان بگرتایـە پێیـان دەوت بڵێ (پـلاو) ئـەویش دەیـووت (پیـلاو)، نـەك وەکـو ئـەوەی نوسـەر نوسیوویەتی (برنج) و (پیرنج)..

ڕۆمانی ئێوارەی پەروانە

ڕۆمـانی (ئێـوارەی پەروانـە) یـش دیـوی دووەمـی ڕۆمـانی (مـەرگی تاقانەی دووەمە). چیرۆك گـێڕەرەوە واتـە (الـراوي) لـە ڕۆمـانی (مـەرگی تاقانـەی دووەم) (خـەندانی گچکۆڵـە)یـە، (پەروانـە) دیـوی مێینـەی (ئەشرەفە)ە، (سەعیدی سوڵتان بەگ) لە مـەرگی تاقانـەی دووەم دیـوی دووەمی کەسایەتی فەرەیدوونی مەلەك و نەسرەدینی بۆ خۆشە..

خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانەش بەدەردی ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) گەلـێ ڕۆمانی جیهانی و عـەرەبیمان بیردەخاتـەوە، یـەکێك لـەو ڕۆمانانـە (ژنـە ئاشـقەکان) ی هـ.د. لۆرەنـس، یـان ژنـــە ئەشـقاویەکانی سـەرجەم ڕۆمانەکانی (لۆرەنس).. زۆربەی بابەتەکانی نێو ڕۆمانی ئێوارەی پەروانە، یان ئەوەتا زۆر سادە و فۆتۆکردنی و واقیعی کوردەواریـان یـان زۆر دوورن

لــەو واقیعـــەوە. فانتازیاکـــەی ئێـــوارەی پەروانـــە فانتازیایـــەکی لاسایی‌کەرەوەی فانتازیای (مـارکین)ە دیسـان لـە رۆمانـەکانی (پـاییزی بـەتریریك) و(سـەد سـاڵ گۆشـەگیری) و (ئـەرەندێرای لێوبـەبار و داپـیرە شەیتانیەکەی)..

چـیرۆکنووس (عـەتای نـەهایی) لـەبارەی رۆمـانی (مـەرگی تاقانـەی دووەم) لە گۆڤاری (رامان) ژمارە ٢٧ دەڵێ: (راستە رووداوەکانی مـەرگی تاقانـەی دووەم بەهـەمان ئـاڵۆزی رووداوەکـانی پـاییزی پاتریـاك نییـە و کەسایەتییەکان ئەو کەسایەتییە ئەفسانەییە نیـە، بـەڵام لـەم رۆمانەشـدا هەوڵی ئەوە دراوە کە لەسـەر زەمینـەی واقیعـەکانی کۆمـەڵگای نوسـەر، رووداوە ســادەکان، کەســایەتییە ســادەکان لــە فەزایــەکی شــێوە ئەفســانەییدا، لــە زەمــان و شــوێنێکی شــێوە ئەفســانەییدا بەرجەســتەبکرێنەوە، درۆ، فریــو، بــێ‌رەحمی، فەســاد و ناپــاکی تایبەتمەندییەکانی دنیای مەرگی تاقانـەی دووەمـن. بـەڵام لەبەرئـەوە بـە فـۆرم و تـەکنیك و ز مـانی پـایزی پاتریـارك دەگێڕدرێنـەوەو وەك ژێـر مەجموعەیەکی ئەو رۆمانە دەنوێنن، ئەگەر وانەبووایە، واتە ئەگەر فۆرم و تەکنیك و زمانی مـەرگی تاقانـەی دووەم، ئـەزموون و تەجرەبـەی خـودی بــەختیار عــەلی بوایــە، (مــەرگی تاقانــەی دووەم) بــە هــەموو کەموکورییەکانیـەوە کـە پێشـتر ئامـاژەم پـێ‌کردوون، یـەکێ لـە رۆمانـە باشەکان دەبوو). وابزانم ئەم رایە دیسان بەوپێیە کە (ئێـوارەی پەروانـە) دیوی دووەمی مەرگی تاقانەی دووەمە. بەسەر ئەم رۆمانـەش دەسـەپێ، دیسان هەمان زمان و تەکنیك و فۆرمی رۆمـانی (پـایزی پـەتریریك)ە لـەو فانتازیایە بەدوور نیە، ئەوەتا رەووف حەسەن لە (رامان) ی ژمـارە (٣٣)

دا سەبارەت بە ڕۆمانی (ئێوارەی پەروانە) دەڵی: (ڕۆمانووس بەیەك نەفەس هەر ٢٢ بەشی ڕۆمانەکەی پێشکەش دەکا.. بەبێ ئەوەی هیچ نیشانەیەکی هونەریی باوی چیرۆك وەك قسەکەر (دیالۆگ) و کەوانەی مەنەلۆژ و فلاشباك و مۆنتاژ و ناونیشانی لاوەکی و.. تاد دابنێت، کە لەجیاتی گشت ئەمانە پێڕەوی شێوازی سەردی هونەری نوێی کردووە کە بەتایبەتی لای (مارکیزە) بەکاردەهێنرێت و بەگشتی لە ئەمریکای لاتینی نوێدا پێڕەودەکرێت).. یان دیسان (عەتای نەهایی) لەبارەی (مەرگی تاقانەی دووەم)ەوە دەڵێ: (کەڵك وەرگرتنی نوسەرێك لە تەکنیك و شێواز و زمانی نوسەرێکی تر، بەبێ پساندنی ئەزموونەکانی ئەو نووسەر و تاقیکردنەوەی داهێنانی خۆی بەمانای ڕوانین لە دەلاقەی فیکر و ئەندێشەی کەسێکی ترەوە بۆ دنیای دەوروبەری خۆی کە کەمترین زیانی ئەم کارە ئەوەیە نوسەر هیچ شتێکی تازەی پێشکەش دنیای داهێنان نەکردووە).

دیمەنە لەیەکچووەکان

١- لەسەرتاوە دیمەنی گۆمە خوێنەکانی (ئێوارەی پەروانە) و بۆنی گۆشت و قوربانی سەربڕین. مەڕ سەربڕین و گۆمە خوێنە بچووکەکانی نێو ڕۆمانی (زانایانی تاریکی) سەلیم بەرەکات لەسەرەتاوە بەبیردێننەوە.

٢- لەم ڕۆمانەدا دیمەنەکانی سەرهەڵگرتن بەرەو هەندەران وماڵ و موڵك فرۆشتن لەو پێناوەدا جێی دیمەنەکانی دوای ڕاپەڕین لە ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) دەگرێتەوە.

٣- دووبارەبوونەوەی دیمەنی (با) یەکان لە هەردوو ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم و ئێوارەی پەروانە) لە ڕۆمانەکانی (مارکیز)یش سەد ساڵ گۆشەگیری، پایزی پەتریریك، تۆفانی گەڵا.. (ئەو حکایەتەیش کە دەڵێت لە ڕۆژی لەدایکبوونمدا ڕەشەبا نیوەی شاری وێرانکردوە جگە لە خورافەتێك زیاتر هیچی تر نیە). - ئێوارەی پەروانە - (ڕەشەبایەك بۆ کاولکردنی شارە لە ئاوێنە دروستکراوەکان هەڵدەکا) لە لاپەڕەکانی کۆتایی ڕۆمانی سەد ساڵ گۆشەگیری.

٤- دووبارەبوونەوەی دیمەنی ژنە خەتاکار و سۆزانیەکان لە هەردوو ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) و (ئێوارەی پەروانە) کە دیسان کەسایەتیە ژنەکانی (مارکیز)مان دەخەنەوەیاد، (ئەرەندێراو داپیرەکەی) و (پرمینا داسا) و (خۆشەویستی لە زەمەنی کۆلێرەدا)، یان کەسایەتی (تیریزا پاتیستا) ی جۆرج ئامادۆ..

٥- باسی مەلەسەی پیاوە تەزبیح بەدەست و دیندارەکان و (مەلا کەوسەری باغەوان) ئەم دیمەنانە شتێکی تازە نین، چیرۆکنووسی عێراقی (محمد خضیر) زۆر لەم بابەتانەی لە چیرۆکەکانی (المملکە السوداء) باسکردووە بەتایبەتی لە چیرۆکی (الشفیع) کە باسی مەراسیمی ئایینی دەکا لە کەربەلا و بەسرا یان لە زیارەتی مەرقەدەکان لە کەربەلا و نەجەف.

٦- ژنانی دەف ژەن پتر لە ئاهەنگی سیحرئامێزی میسریەکاندا زۆر باوە کە لە زۆربەی کارە ئەدەبی و هونەریەکانی میرسیەکان ڕەنگیداوەتەوە، یان وەکو ئەجوائی ڕۆمانی (لیله القدر) ی (طاهر

بن جلــون)، دیمەنــەکان چونکــی لــە دوو کۆمــەڵگای ڕۆژهــەڵاتی ئیسلامین تەقس و سرووشتەکان زۆر جیاوازیان نیە.

٧- لەم ڕۆمانەدا دیمەنەکان زۆری هیچ ڕەنگدانەوەی واقیعی کورد نیـە، بۆ نموونە نووسراوە: "ئێستا لە قسەکانی ئەو پیـاوە تێدەگەیشتم، دەمزانی ئەو پیاوانە هەموو مـێرد، یـان بـاوکی ئـەو ئافرەتانـەن کـە زینایـان کـردووە، ڕەدووکـەوتوون، بـێ بنکـراون، شارەوشـار هەڵگیراون، خراپە پیشـەیان بـووە تێدەگەیشـتم ئـەو کچـە ترسـاوە چکۆلانـەی دەورووبـەرم ئـەم ڕۆژە هـەرزەکارە شـەرمنانە، هـەموو خوشکی ئەو خاتوونـە خراپەکارانـەن کچـی ئـەو دایکـە سۆزانیانەن کەبـە لێشـاو لـەو چـەند وەرزانـەی دواییـەدا دوای شـەیتانی ئارەزووەکـانی خۆیـان کـەوتوون حـەرام و حـەلاڵیان لـەیاد خۆیـان بردووەتەوە..)ل١٠٤.

٨- دیمەنی پەپوولەکانیش پانتاییەکی زۆری گرتووەتەوە لە ڕۆمانەکە، (یوسـف عزالدیــن) ی چـیرۆکنووس لــە ژمــارە (١٨١٠) پاشــکۆی کوردسـتانی نوێــدا ســەبارەت بــەم دیمەنــە قســەیەکی مــارکیزی بیردەکەوێتەوە کە باس لە خەیاڵ و ئەندێشەی نـەنکی دەکـات، کـە پێی وابووە یەکێك لەوانەی سەردانیان دەکات هەردەم پەپوولـەکان لەپێش ئەوەوە پەیدا دەبن).

یـان دوای تــەواوکردنی ئــەم نووســینە برادەرێـك کتێبێکـی خســتە بەردەستم بەناونیشـانی (مارسـیل بروســت والتخلــص مــن الزمــن) لــە نووسینی (جیرمین بیریە) یەو نجیب المانع کردویە بە عەرەبی و بـاس لـە

شاکارەکەی مارسیل پرۆست: (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) دا دەکات، دوای چاوپیاخشاندێك بەم کتێبەدا بۆم دەرکەوت لێکچونێکی زۆر هەیە لەنێوان رۆمانی (ئێوارەی پەروانە) و ئەم رۆمانەدا وەکو:

١- کەسایەتی سەرەکی چیرۆك گێڕەرەوە (الـراوي) گەرچی مەسەلەی نێر و مێ هیچ لە بابەتەکە ناگۆڕێو (خەندانی چکۆڵە) لەجیاتی راویەکەی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو)دایە..

٢- لە ئاسوودەیەکی ونبووەوە بۆ زەمانێکی بەرگەشتەوەبوو.

٣- جیهانێکی بەرگەشتەوە بوو کە سەرجەم مەنەلۆژەکانی خەندانی چکۆڵە دەگرێتەوە.

٤- هەمیشە سەفەری پاڵەوانەکە و دەستە خوشکەکانی.

٥- هەموو کەسایەتیەکانی رۆمانی (ئێوارەی پەروانە)یش ئەم قسەیەی (جیرمین بیریە) یان بەسەردا دەسەپێ. با بزانین دەربارەی جیهانی پرۆست چی دەڵێ: (دانیشتوانی جیهانی پرۆست لە گەوهەردا نە بۆرژوان و نە ئۆرستۆکرات. لەڕاستیدا جگە چەند زیندەوەرێکی نەزانراو بەولاوە هیچی دیکە نین، ژنەکان بە پیاوان دەچن. پیاوەکانیش بە ژنان دەچن، چەند زیندەوەرێکن. هەردوو توخمەکەیان تیایە، یان زیندەوەری نێرەمووکن). یان دەڵێ: (ئەم کەسایەتیانەی پرۆست لە جیهانێکی نامرۆڤانەدا دەژین، کە جیهانی شەهوانیەتە و پێویستیەکانی لە زیادبووندایە، ئەو پێداویستیانەی کە تێرناکرێ جگە بەو کەسانە نەبێ کەسانی وەکو خۆیان کە رادەکەن لە راکردن و خۆشاردنەوە..).

٦- لەیەکچوونی کەسایەتی پووری (خەندانی چکۆڵە) و پووری راویەکە کە ناوی (پـوورە لێونـی)یە لە رۆمانی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو)دا.

٧- هەڵاتن بۆ دۆزینەوەی شوێنی ئارام. لە (ئێوارەی پەروانە) بەرەو دارستان و لە (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) دا بەرەو نەخۆشخانە (المصح)..

٨- کەسایەتی (ئەلبێرتین) ژنە لە (گەڕانە بەدوای زەمەنی ونبوو) رێك وەکو کەسایەتی (پەروانە) وایە، کۆمەڵێ پەیوەندی بەربڵاوی هەیە. بابزانین ئەویش لەلای پرۆست چۆن وەسفی هاتووە: (لە دوای هەر قسەیەکیەوە دۆریەك هەیە، لە دوای هەر ماڵێك کە دەڵێ بۆی دەڕۆم ماڵێکی دیکە هەیە، لە دوای هەر کردەوە و کەسێکدا کردەوە و کەسێکی دیکە هەیە) ل٢٣٢.

٩- دیسان لە رۆمانی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) دا بەشێك هەیە لەژێر ناونیشانی (ئەلبێرتین ونبووە) کە ئەمەیش ونبوونەکەی (پەروانە) مان بیردەخاتەوە..

١٠- چیرۆکەکانی خۆشەویستی نێو رۆمانی (ئێوارەی پەروانە) یش وەکو چیرۆکەکانی خۆشەویستی نێو رۆمانی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) دا وان، یەك ئەوی دی رادەکێشێ و هەمووشیان لەکۆتاییدا لە ڕاڕەوی زەمەندا ون دەبن..

١١- تەقس و ئاهەنگە سیحراویەکانی نێو دارستان لەلایەن ژنانەوە لە هەردوو رۆمانەکەدا..

١٢- جیهانی لەزەتی نامرۆڤانە لە هەردوو رۆمانەکەدا بەدیدەکرێ..

١٣- لەیەکچوونی کەسایەتی (بارۆن دی شارلۆ) لە رۆمانی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) لەگەڵ فەرەیدونی مەلەك لە رۆمانی (ئێوارەی پەروانە)..

لەیەکچوونەکان زۆرن تادکاتە وەسفی سروشت و گیاو گوڵ و ئاو و باران بەشێوەیەکی شاعیرانە و فانتازیائامێز لە هەردوو رۆمانەکەدا. وەکو ئەوەی ئێمە لە کتێبی (مارسیل بروست و قوتاربوون لە زەمەن)

بەرچاومان کەوت ئەگـەریش ڕۆمانەکە بخوێنیتـەوە دەشێ لێکچووەکـان زۆربن. بۆیە لەبەر ڕۆشنایی ئەم بەراوردکردنانە، ئێمـەیش دەلێـین ئەگـەر ڕۆمانی (ئێوارەی پەروانە) لـە پینەوپـەڕۆی خـەڵکی دیکەنەبوایـە، دەسا ئەوا یەکێك دەبوو لە ڕۆمانە هەرە باشەکانی کورد..

دەشێ برادەرێکی دیکە بێت هەردوو ڕۆمانەکـە (ئێـوارەی پەروانـە) و (گەڕان بـەدوای زەمـەنی ونبـوو) بخوێنێتـەوە و بـەراوردێکی تێروتەسـەلی بکات، بەڵام ئەمەی ئێمەی تەنها بۆچوون و ئاماژەیەکـە و هیچـی دیکـە.. زمـانی (ئێـوارەی پەروانـە) لـەنێوان دوو جـۆرە زمـانی شـیعریدا خـۆی دەدۆزێتەوە، یەکەمیان زمانی ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) کە زمـانی ڕۆمـانی (پـایزی پـەترێرێك) ەو دووەم هـەمان شیعریەتی زمـانی ڕۆمـانی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوو) کە بەراوردکردنیان لەگەڵ ئـەو پەرەگرافـە زۆرانەی لە کتێبی (مارسیل پروست و قوتـاربوون لـە زەمـەن) دا هـاتووە ڕاستی ئەم بۆچوونە دەردەکەوێ..

ڕۆشنبیریی کوردی و سیستمی عیرفانی

ئـەو نوسـینەی مـەریوان وریـا قـانع لـە گۆڤـاری ئـازادی ژمـارە (٢) بڵاوبووەتەوە لەلاپـەڕە (٥) ەوە بـۆ لاپـەڕە (٣٣) یـە واتـا دەکاتـە (٢٨) لاپەڕە نەك وەکو ڕێبین دەڵێ (٣٣) لاپەڕەیە. ئەوجا بزانن چەند لە گۆڤار و نووسینی برادەرەکانیشیدا وردەکـارە؟!.. ئـەم نووسـینە لـە گۆڤـاری (پەیڤین) ژمارە (٧) ساڵی ١٩٩٩ بڵاوبۆتەوە.

بۆ ڕاستی و ناڕاستی قسەکانی من و ئەو برادەرە هەندێ خاڵی لەیـەك چوو دەهێنینەوە. باسەکەی مەریوان لە سـێ بـەش پێکهاتووە، یەکـەم، سیسـتمی ئەپسـتمۆلۆژی تایبەتـە بـۆ ڕۆشـنبیری کـوردی کـە

لاسایی‌کردنەوەی ئەپستمۆلۆژیە عەرەبیەکەی (الجابري)یە، دووەم کە بەشی هەرەزۆری نووسینەکە دەگرێتەوە باس لە سیستمەکانی ئەقڵی عەرەبی ئیسلامی دەکات. سێیەم کە کۆتایی باسەکەیەتی دیسان دەگەڕێتەوە سەر شەرحی سیستمی عیرفانی و باشلار و بونیادی ئەقڵی دینی.

محمود الذوادي بۆ عەرزی کتێبەکەی محمد عابد الجابري (بنية العقل العربي، نقد العقل العربي) دەڵێ:

[توصل المؤلف الى تحديد ثلاثة انماط من الانظمة المعرفية التي عرفتها الثقافة العربية الاسلامية العالمة، وهي النظام البياني (البيان) والنظام (العرفان) والنظام البرهاني (البرهان)].

بەکوردیەکەی (دانەر - مەبەستی الجابریە - گەیشتە دیاریکردنی سێ شێوە لە سیستمەکانی ئەپستمۆلۆژی کە رۆشنبیری عەرەبی ئیسلامی ناسیویەتی. کە ئەویش سیستمی بەیانی و سیستمی عیرفانی و سیستمی بورهانی‌یە)..

مەریوان وریاش ئاوها دایڕشتوەتەوە: (رێنیساسی ئیسلام سێ سیستمی ئەپستمۆلۆژی بەرهەمهێنا کە دواجار ناچاریکردبوون لەنێو بونیادی ئەقڵی دینیدا کار بکات و جیهانبینی دینی هەرسێکیان ئاڕاستە بکات، ئەو سێ سیستمەیش بریتین لە: ١- سیستمی (بەیان) ی. ٢-سیستمی مەعریفی عیرفانی. ٣- سیستمی مەعریفی بورهانی).

دەقی عەرەبیەکە:

فينتسب الى النظام المعرفي البياني كل من اللغويين والنحاة وعلماء البلاغة واصول الفقه والكلام ويستند هذا النظام المعرفي اساساً الى النص

(القران والحديث) والاجماع والاجتهاد و كسلطات مرجعية في تشييده لتصوره للعالم و من ثم خدمة العقيدة الاسلامية وبالاحرى فهمها).

بەکوردیەکەی: ((سیستمی مەعریفی بەیانی هەموو زمانەوانەکان و زانایانی زمان و زانایانی بەلاغە و بنچینەکانی فقه و قسە دەگرێتەوە. لە بنەڕەتدا ئەم سیستمە مەعریفیە پشت دەبەستێ بە دەق (قورئان و حەدیس) و رێککەوتن و ئیجتیهاد وەکو دەسەڵاتە مەرجەعیەکان لە بنیاتنانی و دیدی بۆ جیهان و پاشانیش خزمەتکردنی باوەڕی ئیسلامی جیهانبینی دواجاریش تێگەیشتن لێی))..

مەریوانیش ئەمە دەڵێ: ((سیستمی مەعریفی (بەیان) ی: دەبێ سەرەتا ئەوە بڵێم کە (بەیان) لە - بەیان - ی بەلاغی عەرەبیەوە وەرگیراوە. و سەرجەم هونەرە زمانیەکانی عەرەبی دەگرێتەخۆی.. یەکەمین سیستمی مەعریفی ئیسلامیە و لە رووی مێژووییەوە، لە هەردوو سیستمەکەی دیکە کۆنتر و ئسوڵیتر و سوونیترە. سیستمێکە ئەگەر بمانەوێ ئینتیمایەکی ئەتنی و نەتەوەیی بۆ بدۆزینەوە دەکرێ بڵێین سیستمێکی سەد دەرسەد عەرەبییە. کارکردنی ئەبستمۆلۆژیانەی ئەم سیستمە کارکردنێکی بەلاغیانە و زمانانەیە، لەنێو دەقێکی سەرەکیدا کە (قورئان) ە، سیستمی بەیانی توانی بنەماکانی زمانی عەرەبی و بەلاغە و هونەرەکانی بەیان لەنێو فیکری عەرەبیدا بچەسپێنێت..))..

دەقە عەرەبیەکە: ((النظام المعرفي العرفاني: جملة التيارات الدينية التي يجمعها كونها تعتبر ان المعرفة الحقيقية بالله وامور الدين و تلك التي تقوم على تعميق الحياة الروحية واعتماد الحكمة في السلوك.. اذ ان طريق العرفان هو طريق الاصفياء خاصة الاولياء والائمة)).

بە کوردیەکەی: (·سیستمی مەعریفی عیرفانی: کۆمەڵێ تەوژمی ئاینەی ئەوە کۆیان دەکاتەوە کە پێیان وایە ناسینی ڕاستەقینەی خوا و کاروباری ئایین ئەوەیە لەسەر قووڵکردنەوەی ژیانی ڕۆحی دادەمەزرێ و پشت بەستن بە حیکمەت لە ڕەوشتدا.. ڕێگای عیرفان ڕێگای پیاوچاکانە بەتایبەتی ئەولیا و ئیمامەکان))..

مەریوان وای داڕشتوەتەوە: ((سیستمی مەعریفی عیرفانی: سیستمی دووەمی سیستمە مەعریفیەکانی نێو ئیسلامە، گوتارەکانی کۆی کارکردن و ئاڕاستەی کارکردنی ئەقڵی سۆفی ئیسلامیە، ڕێکخەری ئەقڵی سۆفیەکانی ناو ئیسلام و سەرچاوەی ڕاستەوخۆی هەموو ڕێبازە تەسەوفیەکانی ناو ئیسلامە)).

دەقە عەرەبیەکە: ((فان النظام البرهاني يرى أن اكتساب المعرفة بالكون ككل او كاجزاء لا يتم الا بواسطة قوى الانسان الطبيعية من حس و تجربة و محاكمة عقلية و يؤكد الجابري أن (لارسطو) دوراً كبيراً في نشر منهج النظام البرهاني في الثقافة العربية الاسلامية العالمة)).

بەکوردیەکەی: ((سیستمی بورهانی وای دەبینێ بۆ وەرگرتنی زانیاری دەربارەی گەردوون بەگشتی یان وەکو بەش بەش دەستەبەرناکرێ جگە بە هێزە سروشتیەکانی مرۆڤ نەبێ لە هەست و ئەزموون و دادگای ئەقڵی و جابری ئەو دووپات دەکاتەوە کە (ئەرستۆ) ڕۆڵێکی گەورەی هەبووە بۆ بڵاوکردنەوەی میتۆدی سیستمی بورهانی لەنێو کەلەپووری ڕۆشنبیری عەرەبی ئیسلامی جیهان بین دا))..

با بزانین مەریوان چۆنی دەڵێ: ((سیستمی مەعریفی بورهانی: سێهەمین سیستمی مەعریفی ناو ئیسلامە لەرووی مێژووییەوە لە دوای

سیستمەکەی دیکەوە دێت. ئەم سیستمە سیستمێکی سەددەرسەد یۆنانییە. و ئەگەر وردتر قسەبکەین سیستمێکی ئەرستۆیە، هەوڵدانێکە بۆ خوێندنەوەی بونیادی دینی ئیسلام بەهۆی ئەو چەمك و مەنهەج و جیهانبینیە (العالمة) کە فیکری یونانی بەگشتی و (ئەرستۆ) وە (مەنتقی ئەرستۆ) بەتایبەتی بەرهەمیهێنابوو))..

مەریوان لە نووسینەکەی خۆیدا هەر یەکێك لەو سیستمانەی داوەتە پاڵ ڕێبازێك لە ڕێبازەکانی ئیسلام: سیستمی بەیانی بۆ سوونە مەزەبەکان و عیرفانی بۆ شیعەکان و بورهان بۆ شارستانی و فەرهەنگیەکانی ئیسلام.

محمد عابد الجابریش بەرلەو ئەمەی کردوە، بەیان هی سونەیە و عیرفان هی شیعەیە یان چۆن ئەم پەرەگرافەی دارشتوەتەوە: ((لا یتردد الدکتور الجابري في اصدار نقده اللاذع للموقف العرفانی فهو في نظره موقف هروب من عالم الواقع الی عامل العقل المستقبل)) بەکوردیەکەی: ((دکتۆر جابری بەبێ دوودڵی ڕەخنەی توندی خۆی دەردەکا سەبارەت بە هەڵوێستی عیرفانی چونکی لە دیدی ئەودا ڕاکردنە لە جیهانی واقیع بەرەو جیهانی ئەقڵی ئایندە)).

مەریوانیش وای دەڵێ: ((بەوەی کە عیرفان خۆی وەکو سیستمی مەعریفی نامۆبوونی ئەقڵە لە دنیا)).

محمود الذوادي دەڵێ: ((اما علماء اصول الفقه فان النص القراني أو الحدیثي عندهم استعمال و استبصار العقل ان الدلالة والاستدلال عندهم عملیتان مترابطتان))..

بە کوردیەکەی: ((بەڵام زانایانی ئسوولّی فیقە دەقی قورئان و حەدیس لەلای ئەوان بەکارهێنان و بینای ئەقڵە، دال و مەدلوولیش لەلای ئەوان دوو پرۆسەی بەیەکەوەبەستراون)).

مەریوانیش وا دەڵێ: ((ئەڵبەتە هەموو گۆڕانێك لە (دال) دا بەناچاری گۆڕان لە (مەدلوول) دا دەخاتەوە. لێرەوە گۆڕان لە (دال) ی عەرەبی و فارسیەوە واتا لە جەستەی بینراو و بیستراوی ئەو دوو زمانەوە))..

الذوادي دەڵێ: (شەلە) وەلێ مەریوان دەڵێ (پێی شکاوە)!! یان ئەم پەرەگرافەی (الذوادي) چۆن دارشتوەتەوە: ((ان أول ما یتمیز بە القرأن علی المستوی البیان هو اعجاز لغتە و ان هذا الکتاب یعلن في وضح النهار ان فیە اشارات و معلومات عامة حول کل شيء))..

بەکوردیەکەی: ((یەکەم شت کە قورئانی پێدەناسرێ لە ئاستی بەیان دا موجیزەی زمانەکەیەتی، ئەم کتێبە بە رۆژی رووناك رادەگەیەنێ کە هەموو ئاماژە و زانیاریەکی گشتی تیایە دەربارەی هەموو شتێ))..

با بزانین مەریوان چۆنی دارشتوەتەوە: ((جا ئەگەر زانیمان موعجیزەی (قورئان) بە پلەی یەکەم موعجیزەیەکی زمانیە - معجزة لغویة - لەوێشەوە موعجیزەیەکی بەیانی و بەلاغیە))..

محمود الذوادي دەڵێ: ((فان الاعجاز اللغوي القرآني هو سمة یتمز بها الاسلام، کدین عن الرسالات السماویة السابقة کما تتمیز بها الحضارة العربیة الاسلامیة - الی حد کبیر - عن الحضارات الانسانیة الاخری))..

بەکوردیەکەی: ((موعجیزەی زمانی قورئان رەواڵەتێکە ئیسلام وەکو ئایین جیادەکاتەوە لە پەیامە ئاسمانیەکانی پێشینە وەکو چۆن - تارادەیەکی گەورە - شارستانی عەرەبی ئیسلامی جیادەکاتەوە لە شارستانیەکانی دیکەی مرۆڤایەتی))..

مـەریوان وای دارشـتوەتەوە: ((چونکـی خـودی ئـەو زمانـە وەکـو وتم هەموو موعجیزەی قورئان و ئاستەکانی دیکەی پرۆژەی ئیسلامی عەرەبی لەسـەر بنیـادنرابوو، و هیـچ زمانـێ لـە دنیـادا ئـەوەندە مانـای دەرکـی (سیاسی) نەتەوەیی، شارستانی، ئایینی، لەگەڵ خۆیدا هەڵنەگرتبێ)).

یان محمود الذوادي دەڵێ: ((الموقـف العرفـاني موقـف سـحري يلغـي العالم ليجعل من (انا) العارف الحقيقة الوحيـدة. ان النظريـة العرفانيـة ذات رؤية سحرية في الصميم انها تخلق كل شيء يريدهِ العارف من لا شيء..)).

بەکوردیەکەی: ((هەڵوێستی عیرفانی هەڵوێستێکی سیحریە کە جیهان هەڵدەوەشێنێتەوە و (مـن) ی عـاریف دەکاتـە تاکـە حقیقـەت، تیـۆری عیرفانی لە بنەڕەتدا خاوەنی دیدێکی سـیحریە. هـەموو شـتێ بـۆ عـاریف دەخولقێنێ لە هیچەوە گەر بیەوێ))..

با بزانین مەریوان چۆنی دارشتووەتەوە: ((پرۆسێسی کەشفی عیرفانی پرۆسێسکە کە (حدس) ێکی سۆفیانە ئەنجامی ئـەدات، یـان (ختـوورە) و ئیشـراقێکی دەروونیـە لـەرێگای نوورێکـی خودایـەوە کـە لـەنێو دڵ و دەروونی خاوەن ئیمان و (عارف) دا رودەدات)).

ئیدی وەرگرتن و نقلکردن دەبێ چۆن چۆنی بێت..؟!

محمد عابد الجابري (ابن عربي) کردوەتە گرنگترین نمایندەی سیستمی عیرفانی کە لەنێوان سالانی (٥٦٠–٦٣٨) کۆچیدا ژیاوە. مەریوانیش ئەو ناوەی گۆڕیوە بە (بابە تایـەر هەمـەدانی) کـە لـە سـاڵی ١٠١٠) ی زایینـی مردووە. گوایە (بابەتایەر) زمانی عەرەبی رەفزکردوە و بەکوردی شـیعری نووسیوە، کەچی بابەتایەر شیعی مەزەب نەبوو، بگرە دەڵێن ئەهلی هەق بووە. یەکەم شاعیری کوردیش نەبووە بەکوردی شیعر بنووسێ..!

راستیەکان بەجنێو لنگەوقووچ ناکرێنەوە..

ئەو قسە رەقانەی (رێبین هەردی) لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری (ئایندە) وەڵامە بۆ ئەو راستیانەی من لە ژمارە (١٥) ی گۆڤاری گەلاوێژی نوێ ساڵی ١٩٩٩ و ژمارە (٧) ی گۆڤاری (پەیڤین) بڵاومکردونەتەوە، کە لە دەرەوە و ناوەوە دەنگدانەوەیەکی زۆری هەبوو، بۆیە ئەوانەی باسەکانی من پێکاونی و کێچ کەوتە کەوڵیان و مامۆستایان کردە دەم سپی خۆیان و لێیان گاڵ دام تا ئەو هەموو جنێوانەم بۆ ریزکات لەبری ئەوەی وەڵامی مەوزوعیانەم بداتەوە، شەلم کوێرم دەست ناپارێزم هەموو (زەخیرەیەکی رۆشنبیریی) خۆی خستەکار و بەیەکجاری خۆی بەتاڵکردۆتەوە. من لە نووسینەکەی گەلاوێژی نوێدا کەسم بە دز دەرنەکردووە، بگرە بەرهەمەکانم بەراورد کردوون، کەچی ئەوان خۆیان بە (دز) دەزانن. ئەوەتا مامۆستا (ر) خۆی دەڵێ: (قسەمان لەسەر دەکات و بەدزی تاوانبارمان دەکات). جارێ مامۆستا (ئیبداعێکی) وەهای نییە تا بە دز دەری بکەم، یان تا ئێستا چی نوسیوە تا ئێمە تەنگەتاو بکات و حەسوودی پێبەرین و لەداخانە بە دزی دەرکەین؟!

بەڵام وتراوە: (قنگلاشکە لەخۆی بە شکە). نازانم ئەم مامۆستایە بۆ بووەتە دەم سپی: بەختیار عەلی و مەریوان وریا و بەرزان فەرەج و کەسانی دی خۆی کردووە بە (عەرابیان)؟ کەچی ئەم ئاگای لەوە نیە کە ئەو برادەرانە ئەم (عەرابی)یەی ئەویان پێ باش نیە بگرە زیاتر بۆیان زەرەرمەندە و، بە چەکێکی سواو و گاڵتەجاریەوە هاتووەتە مەیدانەوە، دەیەوێ لە پەنای خەڵکانی دیکەوە خۆی بە (رووناکبیر) ناوزەد بکات؟!

ئەو قسەیەی لە گۆڤاری پەیڤین ژمارە (٧) دا کردوومە قەت لێی پەشیمان نیم، من وەکو ئەو مامۆستایە لەترسی (دەسەڵات) دەم و دەست لە بیر و بۆچوونەکانی خۆم پەشیمان ببمەوە، ئەو مامۆستایە پار لە ڤیستیڤاڵی ئەدەبی بنکەی گەلاوێژدا لە هۆڵی کۆمەڵەی هونەرەجوانەکان لە سلێمانی هەڵسا و دنیایەك قسەی ناشرینی بە حیزبەکانی کوردستان دا و لەسەروی هەموویانەوە (ی.ن.ك) وەلێ کاك (مەلا بەختیار) لێی بەدەنگ هات و وەلامێکی مەعقولی دایەوە، دو دەقیقەی نەبرد ئەم مامۆستایە هەڵسا و چوو لەسەر شانۆ داوای لێبوردنی کرد لە کاك مەلا بەختیار و لە قسەکانی خۆی پەژیوان بوەوە.

خاڵێکی دیکەش نوسەرە داهێنەرەکانی ئێستای گۆڕەپانی ئەدەبی کوردی لە شێرکۆبێکەسەوە تا دەگاتە بەختیار و مەریوانیش هەموو قەرزارباری ئەو رۆژنامە و گۆڤارانەن کە پێش راپەڕین دەردەچوون هەر لە دوای ١١ ی ئازاری ساڵی ١٩٧٠وە، ئەگەر تۆزێك ویژدان بەکاربێنن چونکی ئەو بڵاوکراوانە موڵکی بەعس نەبوون، بەڵکو موڵکی میللەت بوون بەڵام دواجار بەعس بەزۆری زۆرداری دەستی بەسەراگرتن. مەکسیم گۆرکی دەڵێ: ئامادەم لە هەموو رۆژنامەیەکی زەردا بەرهەمی خۆم بڵاوبکەمەوە. بەڵام مامۆستا ئەوە لە ئێمە قەدەغە دەکا و بە خیانەتی لەقەڵەم دەدات و هەرکەسێ ئەودەمە لەو بڵاوکراوانەی عێراق نووسینی بڵاوکردبێتەوە جێگای گومانە لەلای ئەو. چونکی خۆی ئەو سەردەمە لە هیچ شوێنێکەوە دیارنەبوو، خاڵێکی دیکەش دیارە مامۆستا لە بێخەبەران کەشکەك سەلاوات، کە لە سەرەتای نووسینەکەیدا ئەمە دەڵێ: ((هیچ جێگەیەك و لە هیچ شوێنێکی دنیادا نەوبوە ئەدەب و رۆشنبیریەکەی لە

سەردەمی کۆیلەیەتی و سانسۆرکردندا لە ڕۆشنبیریی ئەدەبی سەردەمی ئازادی گەشاوەتر و ڕاستگۆتر بووبێ..)). ئەم قسەیەی لە قوتووی هیچ عەتارێکدا نیە، چونکی دیارە ئاگاداری ئەدەبی رووسی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر نیە، هەموو رەخنەگرانی دنیا دەڵێن ئەدەبی رووسی پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئەو گوڕ و تینەی جارانی نەما. ئێمەیش دەپرسین ئایا شاکارەکانی وەکو: (جەنگ و ئاشتی، ئاناکارنینا، برایان کارامازۆف، تاوان و سزا، پالتۆ، پاڵەوانی ئەم سەردەمە، شاکارەکانی تۆرگنێڤ، تۆلستۆی، پوشکین، گۆگۆڵ، چیخەف) لەسەردەمی قەیسەری و سانسۆر و کۆیلەیەتی بوون یان لە سەردەمی دوای شۆڕشی بۆلشەوی شوعیەکان بوون؟ بێگومان بچووکترین خوێنەر دەزانێ ئەمانە لەسەردەمی قەیسەریەت بوون، سەردەمی کۆیلەیەتی و سانسۆردا..

بە (مامۆستا) ڕێبین دەڵێم کە سەردەمی پێش ڕاپەڕین بە تەنیا سەردەمی (ئاڵتوونی) غەفور نەبوو بە شایەتی زۆربەی ئەو نوسەرانەش کە ئەو لەگەڵیاندا لە دەزگای سەردەم کار دەکات، هی ئەوان و خەڵکی دیکەش بوو، زۆربەی بەرهەمەکانیان ئەو سەردەمە لە دووتۆی کتێبدا لە دەزگای ڕۆشنبیریی و بڵاوکردنەوەی کوردی بڵاودەبوونەوە، نوسەران لەلای ڕژێمی بەعس جێگای مەترسی بوون، بەڵام نوسەرانی (دوای ڕاپەڕین) هاتن و هەموو شتێکیان دیزەبەدەرخۆنەکرد. مامۆستا ڕێبین توانجی ئەوەم لێدەدا کە لە ڕۆژنامەی ئاسۆ و هاوکاری نووسینم بڵاوکردوەتەوە وەك بڵێی ئەوە خیانەت بێ! دیارە نازانێ ئەوانەی کە ئەو دیفاعیان لێدەکا لەو جێگایەی ئەو کاری لێدەکا زۆربەی نووسەرەکانی لە ئاسۆ بوون، ئێ باشە خۆی چی دەکا لەو جێگایەی کە زۆربەی

نوسەرەکانی لە ئاسۆ دەیاننوسی؟ باشە بۆ نموونە ئەم نوسەرانە بەزۆری نووسین و بەرهەمیان لە ئاسۆ بڵاوکردوەتەوە: مەسعود محمد، محمد مەلا کریم، د. کەمال مەزهەر. ڕەووف بێگەرد، کەژاڵ ئەحمەد، ئازاد بەرزنجی کە لە دەرچوونی ژمارە (سفری) ئاسۆدا تا بەرەبەیان لە چاپخانەی دار الحریة خەفەربووە، هیوا قادر، مەریوان وریا قانع، بەختیار عەلی و زۆر نووسەری تریش، یان زۆربەیان کارتی پیرۆزباییان ناردوە بەبۆنەی ساڵیاد و دەرچوونی ئاسۆ. کەچی منیش بەدرێژایی (٥٥) ژمارەی ڕۆژنامەی (ئاسۆ) دوو نووسینم بڵاوبوەتەوە. یەکێکیان دەربارەی ڕۆمانی (لیلة القدر) ی الطاهر بن جلون و ئەویدیکەیان وەڵامدانەوەیەکی ئیسماعیل ڕۆژبەیانی بوو، بەڵام ئەوەی ستوونەکەی ئاسۆ بۆیان نووسیبووم وەکو دواجار ڕوونیدەکەمەوە.. خاڵێکی دیکە چەند جارێ لەلای هەندێ کەس وتومە حەزدەکەم ئەو برادەرانە کەمن لە (گەلاوێژی نوێ) و (پەیڤین) بە مەوزوعیانە لەسەرم نووسیون، بە قەڵەم و بە مەوزوعیانە وەلامم بدەنەوە و بمخەنە نێو قەیێڵکی خۆم! بەڵام مەخابن، مامۆستا (ڕێبین) بووە بە عەڕاب و سەرجەلەکێشیان بە کۆڵێ جنێو لێم بەدەنگ هات، بەقسەی خۆی دمێکە لەسەرم وەستاوە، جا نازانم بۆ ئەم هەمو خۆڕاگرتنە؟! دیاربوو هیچیان پێ نەبوو، حەزم دەکرد مامۆستا ڕێبین ئەو (جەهلنامەیەی) منی پشت گوێ بخستایە، نەبا ئاوها شپرزە بووایە و هەموو سەلیقەیەکی ڕۆشنگەری و ئەدەبی لەکیس بدابایە. خۆزیا بێدەنگ بوایە گەلێ خاستر بوو، نەدەبوو ئەم (ئینفیعال) نامەیە بنووسێ و گەرچی ئەمەیش شتێکی تازە نیە، چونکی پێشتر ئەم قسانەی ئەویان پێوتووم ئەویش لەوانەوە وەریگرتووە.

پەیڤەكەی كاك محمد موكری لە ژمارە (٧) ی پەیڤین تەنگەتاوی كردون، كە بە هیچ شێوەیەك لە دورونزیكیشەوە وێزەی مامۆستا و ئاوەڵەكانی نەگرتووە و ناوی نەهێناون، بۆیە تەئویلی ئەو پەیڤە دەكات و دەڵێ (موكری كە غەفور سالحی كردۆتە چاوساغی خۆی)!!.

لێرەدا دەقی پەیڤەكەی موكری دەهێنینەوە بزانین بۆ ئەمانەتی زانستی لە دورونزیكەوە ناوی منی هێناوە، یان ناوی د. فەرهاد پیربال، موكری دەڵێ: ((دزی ئەدەبی، هەر لە ناو كوردا نەبووە، بگرە لەنێو هەموو میللەتاندا - لەسەردەمێكدا - دیاردەبووە. تا خەڵكانێك لە دزان هاتوونەتە دەس و ئاشكرای كردون. تەنانەت لە مەحكەمەیش شكات لە دزە كراوە. نمونەش بۆ ئەم حاڵەتە (فرانسوا ساگان)ە رۆمانی كەسێكی دزی و بەناوی خۆیەوە بڵاوی كردەوە، پاشان ئاشكرابوو شكاتیان لێكرد، ئەمڕۆیش لەنێو ئەدەبی كوردیدا هەندێ ئەدیب تەراتێنی دزی دەكەن، پێیان وایە، نوسەرانی دی گێلن و ئاگایان لەو بەرهەمانە نییە وا ئەمان كەوتوونەتە نێویان بەئارەزووی خۆیان پەرەگراف و رستە و تەنانەت سەرلەبەری ناوەڕۆك و فۆرم و تەكنیكی دەدزن، هی واشیان هەیە بەوەندەش ناوەستێ لە چەند شاكارێكەوە وەردەگرێ و كۆلاجیان دەكات و بە روداریەوە دەیخاتەڕوو. كۆڵكە خوێنەرانیش وەك ئەوەی هەنگیان لە دارا دۆزیبێتەوە، بە شان و باڵای هەڵدەدەن، پاشانیش كە دەردەكەوێ ئەو بەرهەمە دزراوە متەق ناكەن. ئەمە دیاردەیەكی خراپە و ناشارستانیە، رەنگە سونگەی ئەم كارە بۆ چەند هۆكارێكی سەرەكی بگەڕێتەوە، گرنگترینیان نەفسیەتی نزمی خودی دزەكەیە، كە پێی وایە خەڵكانی دی گێلن، پەی بەم كارەی نابەن. دووەم هۆكاریش - ئەمەشیان

- بایەخ و گرنگی تایبەتی خۆی هەیە ئەویش بێدەنگ بوونی رەخنەگرانە، یا ئەوەتا رەخنەگرانمان بەسەریاندا تێدەپەڕێ، یا ئەوەتا لەبەر ئیتعیباراتی تایبەتی بێدەنگ دەبن و وەك ئەوەی هیچ مەسئولیەتێکیان لە ئەستۆنەبێ و هەر ئەوەندە بڵێین (ئێمە خۆمان بۆ پیاو خراپ بکەین، رۆژێ هەر ئاشکرا دەبن). هۆکارێکی دیش بۆ ئەم دیاردەی دزیە هەیە، ئەویش ئەوەیە ئەو کتێبانەی لێیانەوە دەدزرێن زۆر بەکەمی لە کتێبخانەکاندا هەن، بەدەگمەن دەست دەکەون، ئەگەر هەشبن نرخەکانیان گەلێ گرانە لە کڕینی کەسانی ئەدیبی رەسەن نایێن. ئەمەیش بووەتە هۆی ئەوەی بەدرەنگ کتێبەکان دەسکەون و درەنگیش دزەکان ئاشکرابن.. هەندێ پاساوی نابەجێیان بۆ دەهێنێتەوە، دەڵێن: پەرەگرافەکان یا لاپەڕەکان دەقاودەق نین بەڵکو هەندێ لێکچونیان پێوەدیارە. ئەم پاکانەیە بێسەروبەرە، جگە لەوەش خۆی لەخۆیدا ناحەقی گوتنە. بەکورتی تاڵانیکردنی بەرهەمی ئەم و ئەو خەتایەکی گەورەیە، دەرهەق بە:

یەکەم: ئەو کەسەی لێی وردەگیرێ و بەرهەم و رەنجی بەتاڵان دەبرێ.

دووەم: بۆ ئەو میللەتەی کە چەواشەی دەکەن وای لێدەگەیەنن کە ئەم بەرهەمە زادەی ئەقڵ و سۆز و داهێنانی ئەمانە ئەو چەواشەکردنە جۆرێکە لە تاوان..

چاکتر وایە خودی ئەو کەسانەی دەست بۆ داهێنانی کەسانی دی دەبەن، بەدەنگی بەرز خۆیان ئاشکرابکەن. طاویەکان - ئاینێکە لە چیندا- قسەیێکی جوانیان هەیە و دەفەرموون ئاشکراکردنی خەتای خۆ، جۆرێکە لە تۆبەکردن.

لە دوا ژمارەی گەلاوێژی نوێدا بەڕێز د. فەرهاد پیربالّ لە نووسینێکدا دەفەرمیّ (لەسەردەمانێکدا دزیم کردوە، ئەگەر خۆم ئێستا ئەمە ئاشکرانەکەم، رەنگە هەر ئاشکرا نەبیّ).

ئەمە قسەی کەسێکە کامڵ بووە، بیّ سڵکردنەوە رووبەڕووی سەرەتاکانی خۆی بووەتەوە، ئەوا بەدەنگی بەرز پیّ لەو خەتایە دەنیّ.. خۆزیا هەموو جورئەتی د. پیربالّ مان دەبوو، خۆزیا هەموو جورئەتی ئەوەمان دەبوو رووبەڕووی خۆمان بینەوە.

پەیڤەکەی - موکری - لێرە تەواوبوو، دەپرسم ئایا ناوی من و ناوی ئاوەڵەکانی مامۆستا (رێبین) یان تیا بوو؟ پێی وتبوون بەرچاوتان بەکلەوەیە؟ ناوی کەسیانی هێناوە و پێی وتووە تۆ دزی؟! ئیدی بە چ پێورێك بە - موکری - یشدا هەڵدەشاخیّ و قسەی پیّدەڵیّ و دەیکاتە رەفیقی خۆی و ئاوەڵەکانی؟.

مامۆستا (رێبین) لەلاپەڕە (٤٣) ی گۆڤاری ئاینده ژمارە (٥) دا ئێمە بە کفر و نەخوێنەوار لەقەڵەم دەدا و دەڵیّ: (کۆمیدیای گەورە ئەوەیە غەفور ئەوکفرانە دەخاتە دەم فرۆید و دەڵیّ لەو دوو لێکۆڵینەوەدا باسی کردوە، مەحاڵە بتوانیّ ناوی ئەو دو لێکۆڵینەوەمان بۆ بنوسیّ).

تەماشەکە خوێنەری بەڕێز کە - مۆریس گۆدۆڵی - لەم نووسینە وەریگێڕدراوەی گۆڤاری گەلاوێژی نویّ ژمارە (٥) کە هەردوو برای نوسەر کامیل محمد قەرەداغی و فایەق رەحیم محمد لە گۆڤاری - النهج - ەوە کردویانە بەکوردی، دەڵیّ: (بابەتی کوشتنی باوك و پێشێلکردنی حرام کراوەکان لە زۆربەی ئەو کارە گرنگانەدا ئامادەییان هەیە کە فرۆید پێشکەشی کردون، هەر لە (تەوتەم و حەرام)ەوە بیگرە هەتا

(یەکتاپەرستی و موسای مرۆڤ) بە (نیگەرانی لە رۆشنبیری‌دا) و (پاشەرۆژی وەهم)یشەوە). یان - گۆدۆلی - دەڵێ: (دەبێت ئەوشەمان لەیادنەچێت کە ئەم چیرۆکە لەلای فرۆید تەواوکەری هەیە، ئەوەتا باوکەکە لەپاش کوشتنی جارێکی تر لەرێگەی ئەڵتەرناتیڤێکەوە دێتەوە ژیان کە ئەویش ئاژەڵێکی تەوتەمیە و لەرێورەسمێکی دیاریکراودا خواردنی حەرام کراوە..).

کاک رێبین لە ژمارە (١٠) ی گۆڤاری گەلاوێژی نوێدا ئەم وتەیەی (مۆریس گۆدۆلی) ی کردوەتە ناونیشانی باسەکەی لەسەر نۆڤیلتی (حەسار) (باوکی کوردی لەنێوان کوشتن و زیندووبوونەوەدا)، زۆربەی قسەکانی ئەو باسەی لەو نووسینەی - گۆدۆلی - وە وەرگرتووە و بێئەوەی هیچ ئاماژەیەك بۆ (گۆدۆلی) ی بەدبەخت بکات.

مۆریس گۆدۆلی - بەناوبانگترین کۆمەڵناسی دنیایە و چەندین کتێبی دانسقەی هەیە و هەندێکیان کراون بە عەرەبی و لە دار - المدی - چاپکراون و لە یەکێ لە دوا ژمارەکانی گۆڤاری (النهج) چاوپێکەوتنێکی هەیە. دیارە ئەو مامۆستایە خۆی لەو پێ فەیلەسوف ترە بۆیە لێی وەردەگرێ بەلام بەگوێی ناکات(!!) و لەبەر قسەکانی غەفور سالح عەبدوللا ئەویش بەدرۆدەخاتەوە..

کاک رێبین لە ژمارە (٥) ی ئایندە لە باسی فرۆید و مۆریس گۆدۆلی وەرگێڕانەکەی منی تێکداوە و پێش و پاشی کردوە کە لە گۆڤاری (النهج) ژمارە (١٠) وەرمگرتووە و قۆناغی دووەمی گریمانەکەی فت کردووە، کە (گۆدۆلی) دابەشی کردوە، بۆئەوەی سەر لە خوێنەر تێکبدات و من بەهەڵەدا ببات و خۆی بە راست دەرکات، ئەمەیش ئەخلاقیەتێکە لە

ئەمانەتی عیلمی‌یەوە بەدووره، تەنـها نوسـەرەکانی رژێمـی بـەعس پێش راپـەڕین ئـەم رەفتارەیـان دەکـرد، چونکـی خـۆم دەردی ئـەم رەفتـارەم خواردوە. ئەی ئەوە نیە مامۆستا رێبین، ئەو ستوونەی رۆژنامەی (ئاسۆ) ژمارە (١٦) ی ١٩٨٩/١١/١١.. ی کردوەتە دەسکەلای دەستی تا هـێرش بکاتە سەرم. من ئەو نووسینە لێی بی‌بەریم، مـن شـتێکم نووسـی بـوو تـا ملی خـۆم لـە پـەتی سـێدارە دووربخەمـەوە، کـەچی هـەندێ نوسـەر لـەو رۆژنامەیە هەر خۆیان ناونیشانەکەیان گۆڕیبوو بەناوی (هەڵوێستێکە جێی شـانازیمە) و نـاوی سـەدام حسـێن و هـەندێ قسـەی رووزەردیـان تیاترنجـاندبوو، چونکـی سـاڵ سـاڵی ١٩٨٩ بـوو کـێ حـەدی هـەبوو روونکردنەوە بنوسێ و بڵێ‌من شتی وام نەنووسـیوە. مـن ئـەو نووسینەم بەتەلەفۆن لە کەرکوکەوە بۆ خوێندنەوە تەنانەت بـە دەسـتخەتی منیـش نەبوو. تەنانەت لەو رۆژنامەیەدا گاڵتەشیان پێکردوم بە نووسین بۆئەوەی سووکم کەن چونکی من لەو چیرۆکەی بۆ جەنگ نووسیبووم - چیرۆکێکی مرۆڤایەتی بوو، باسی لە دەرد و زووخاوی ئەو جەنگە چەپەڵە دەکرد کـە سـەدام و بـەعس بەسـەر گـەلانی عێراقیـا سـەپاندبوویان - پەشـیمان ببوومـەوە لـە دوا بـەرگی رۆمـانی (تووانـەوە) کـە سـاڵی ١٩٨٨ بـەچاپ گەیشـت، ئـەویش خـەریك بـوو سـەرم بدا بـە فتاراتـە. ئـەم مامۆسـتایە دەشتوانێ بگەڕێتەوە سەر یەکێك لە ژمارەکـانی (هاوکـاری) سـاڵی ١٩٩٠ وابـزانم دەوروبـەری مـانگی تـەمووز بـوو بـەچاکی لـەبیرم نیـە روونکردنەوەیـەکم لـە دوا لاپەڕەکـەی لەسـەر نووسـراوە، راپۆرتێکە بـۆ لەسێدارەدان.

من ئاگام لەمە نەبوو لە هەولێر بووم، هونەرمەندی شەهید و هاوڕێم - کەریم عوسمان - م بینی لە ساحەی شێخ الله وتی شتێکی خراپیان لەسەرت نووسیوە لە هاوکاری - مشوورێکی خۆت بخۆ لەوانەیە بتگرن و لەناوت بەرن. ئەم حیکایەتە زۆربەی نوسەرانی کورد لە کوردستانی عێراق ئاگادارن، ئەو برادەرە نوسەرانەم کە مامۆستا کاریان لەگەڵ دەکا لە دەزگای سەردەم شایەتی حاڵن. جارێکیان ڕەشنووسی ئەو چیرۆکەم دایە کاك (ئازاد عبدالواحد) ی ڕەخنەگر وتی چیرۆکێکی ئاساییە و چ پەیوەندی بەم جەنگە بەدناوەوە هەیە؟!

برادەرێك (م.ن) کاتی خۆی پێی وتم دەبێ تۆ لەجیاتی ئەم چیرۆکە ئیعدام بکرێی، چونکی تۆ قادسیەت بەکوشت داوە و دژی قادسیەیە! ئەمە تۆزێك بوو لەو ڕاستیەی کە کاك ڕێبین نازانێ یان دەیزانێ و خۆی لێ گێل دەکا..

بۆ هەڵوەشاندنەوەی بوختانە بێسەروبەرەکانی کاك ڕێبین، بۆ بابەتەکەی - گۆدۆڵی - پەنادەبەمەبەر وەرگێڕانەکەی کامیل محمد قەرەداغی و فایەق ڕەحیم لە گۆڤاری گەلاوێژینوێ ژمارە (٥) : (لە دەقی دێو و حەرام ئەوەی کە پەیوەندی بە کوشتنی باوکەوە هەیە بەشێوەی بەدوای یەکداهاتنی سەربردەکان دێت و هەمووشی لە سێ قۆناغدا هاوسەنگی وەرگرتووە. لەکۆتایی قۆناغەکانیشدا پەیوەستە کۆمەڵایەتیەکان بەتەواوی بەرجەستە بوون:

لە قۆناغی یەکەمدا؛ باسی ئاپۆرەیەکی پڕ ئاژاوەی خەڵکێکی سەرەتاییمان پێشکەش دەکات. کە لەنێوانیاندا باوك بەژن و کوڕ وکچەکانی دەورەدراوە. دەسەڵاتێکی سێکسی ڕەهای بەسەر ژن و کچەکانیدا هەیە و قۆرخ کردنە سێکسیەکەش پشت بە پیادەکردنی توندوتیژی و هەڕەشەی بەکارهێنانی هێزدەبەستێت. ئارەزووی سێکسی

کوڕەکانیش بەرامبەر بە دایك و خوشکەکانیان لەگەڵ ئەم توندوتیژیە (بەکردەوە یان بە ئەگەرەدا) بەریەك دەکەون.) من لێرەدا تەنیا ئەم هەقە بە ڕێبین دەدەم لەجیاتی وشەی (خەساندن)، وشەی (خەتەنە) کردنم بەکاربردووە. ئەمەیان هەڵەیەکی ئەنقەست نییە، چونکی خۆیشی زۆر باسی (خەساندن) دەکات لە بابەتی (باوکی کوردی لەنێوان کوشتن و زیندوبوونەوەدا) . بۆیە داوای لێبوردن لە خوێنەر دەکەم بۆئەو هەڵە بەکارهێنانی زاراوەکان..

لە قۆناغی دووەمدا؛ پلانی کوڕ و ڕۆڵە بێوەرییەکان دەبینین کە بڕیار دەدەن لە یاسای باوك هەڵگەڕێنەوە و بەکوشتنی یەکجارەکی لێی ڕزگار ببن.

لە قۆناغی سێیەمدا؛ و لەپاش ئەنجامدانی تاوانەکەیان لەجیاتی ئەوەی کە کوڕەکان دایکی خۆ، یان دایك و خوشکەکانیان لەنێوان خۆیاندا دابەش بکەن. بۆیان دەردەکەوێت کە ئەگەر ئەوە بکەن ئەوا گیرۆدەی خودی ئەو ڕێگەیە دەبنەوە کە دەگاتەوە بە کوشتنی باوك. بەلام هەلەکەیان لەدەست دەرچووە. لێرەدا ئیتر بەخواستی خۆیان پاشگەزدەبنەوە. بەم شێوەیە بەتەواوی ویستی خۆیان واز لە تێرکردنی ئارەزووە یاساغ کراوەکانیان دەهێنن کە ئەو تێرکردنە لەڕێگای پیادەکردنی تووندوتیژییەوە بێت. بەلام هەر بە وازهێنانیان لە زەماوەندکردن لەگەڵ دایك و خوشکەکانیان ئەوە بەسەر خۆیاندا دەسەپێنن کە لە دەرەوەی سنووری ئاپۆرە ئاژاوەکەی خۆیاندا بەدوای ژنی تردا بگەڕێن).

ئەمە قسەی غەفور سالح عەبدوڵلا نیە بەڵکو قسەی - گۆدۆڵی - یە کە کاك ڕێبین لە من چاکتری دەناسێ.

جا خوێنەری ئازیز سووکە بەراوردێك بکە لەنێوان ئـەو سێ قۆناغـە و نۆڤلێتی (حەسار) دا بزانە چ جیاوازیـەك بەدیدەکـەی. یـان باسـەکەی - مۆریس گۆدۆڵی - (کوشتنی باوك یان قوربانیدانی سێکسی) بخوێنەوە لە ژمارە (٥) ی گەلاوێژی نوێو، باسەکەی کاك رێبینیش بخوێنەوە لە ژمارە (یەکی) هەمان گۆڤاردا بزانە چ جاوازیەك دەبینی لـەنێوان بۆچوونـەکاندا، بەقسەی خۆی ئەو - گۆدۆڵی - ی بەفارسی خوێندۆتەوە. من بۆ شـایەتی حاڵ یەك دوو سووکە پەرەگرافێك لە هەردوو بابەتەکە دەهێنمـەوە بزانـن جیاوازیان هەیە. رێبین لە نووسینەکەی (باوکی کوردی لەنێوان کوشـتن و زیندووبوونەوەدا) دەڵێ لەلاپەرە (٦٥): (چونکە فرۆیـد خۆیشـی هـەرگیز ئەم چیرۆکەی وەك یەقینێکی زانستی دانەڕشت ئەگـەرچی چاوی لەسـەر هـەندێ لـە لێکۆڵینـەوەکانی - داروین - بـوو، بـەڵکو وەك گریمانەیـەك تەماشای دەکرد).

چ جیاوازیەکی هەیـە لەگـەڵ ئـەم قسـەیەی - مۆریـس گۆدۆڵـێ - (لـە تێبینیەکدا فرۆید بۆ بەڵگەهێنانەوە بۆ چەمکی دروسـتکردنی ئـەو ئـاپۆرا ئاژاوییـە سـەرەتاییە بـە روون و راشـکاوی پشـت بـە - داروین - دەبەستێت).

یان چ جیاوازیەك هەیە لەنێوان ئەم قسەیەی رێبین لە وتـاری (بـاوکی کوردی...) کە دەڵێ: (باوك لە رێگەی وێنەکانیـەوە، دەگەڕێتـەوە. بـەڵام گەڕانـەوەی بـاوك لـە رێگـەی وێنکانـەوە، جیـاوازە لـە مانـەوەی خـودی باوك..).

لەگەڵ ئەم قسەیەی - مۆریس گۆدۆڵێ- لە وتاری (کوشتنی باوك یان قوربـانیدانی سێکسـی) دا کـە دەڵـێ: (دەبێـت ئەوشـەمان لەیادنـەچێت باوکەکە لەپاش کوشتنی جارێکی تر لە رێگەی ئەڵتەرناتیڤێکەوە دێتـەوە

ژیان کە ئەویش ئاژەڵێکی تەوتەمییە و لە ڕێورەسمێکی دیاریکراودا خواردنی حەرام کراوە).

ئەمەیە (دەست پاکی) کە کاك ڕێبین باسی دەکات؟ بە تەئکید خوێنەری هێژا ئەو دوو باسە لە ژمارە (١) و (٥) ی گەلاوێژی نوێدا بخوێنێتەوە بۆت دەردەکەوێ کە ئەو - مۆریس گۆدۆلێ - دەست ناپاکە - وتارەکەی خۆی لە وتارەکەی (ڕێبین)ەوە وەرگرتووە بەڵام هەندێ ترش و خوێی ئەوروپی پیاکردووە ! !

یان کە دەڵێ: (ئایا قسە هەیە لەمە کۆمیدی‌تر: ئایا جگە لە غەفوریش کەسێك هەیە لە دنیادا بڵێ چیرۆکێك داڕشتنەوەی کتێبێکی لێکۆڵینەوەی پڕ لە وتوێژی ئەنترۆپۆلۆگی و تیوری دەرونشیکاریەوە؟... تاد).

باشە من دەپرسم ئایا بیری (وجود) ی وتوێژەکانی قورسترە یان ئەنترۆپۆلۆژی و دەروونناسی کە ئەو دوو زانستە زیاتر پەنا دەبەنە بەر (دیراسەی مەیدانی) لەلای ئەنتروپۆلۆژیەکان و (دیراسەی سریری) لەلای زانا دەروون ناسەکان)؟. (وجودیەت) پتر پەنا دەباتە بەر زەهن هیچ گۆڕەپانێکی نیە لە مرۆڤ زیاتر کە شیکاری تیا بکات. دیارە لە دنیای ڕۆمان خوێندنەوە و چیرۆك خوێندنەوە و فیکر زۆر کۆڵەوارە. باشە دەپرسم: ژان پۆڵ سارتەر بیریارێکی وجودی چیرۆك و ڕۆمان و شانۆنامەکانی ئایا چیرۆکی دڵداری و سێکسی و سوارچاکی بوون یان سەرجەم کوزارش بوون لە بیری وجودی (سارتەر)؟!.

با سیانەی (ڕێگاکانی ئازادی) بخوێنێتەوە و، بیرۆکەی زۆربەی ڕۆمان و شانۆنامەکانی لە دووتوێی کتێبە تیوریەکانیدا هەن بەتایبەتی (الوجود والعدم). یان نووسەران و موفەکیرەکانی لامعقول و پووچگەرایی (العبث). ئایا بیرۆکەی کتێبی - یاخی‌بوو (المتمرد) ی ئەلبێر کامۆ لە ڕۆمانی

(نامۆ) دا ڕەنگی‌نەداوەتەوە، یان (ئەفسانەی سیزیف) لە - بەدحاڵی‌بوون - و زۆربەی شانۆنامەکانی (کامۆ)دا؟!

باشە تۆ بڵێی هەموو ڕۆمانەکانی دنیا هیچ پەیوەندیەکیان نەبێ بە فیکر و هزرەوە؟

یان قسەیەکی سەیرتر دەکات: (ئیدی لێرەدا نابێ لە غەفور بپرسین چۆن نۆڤلێتێکی هەشتا لاپەڕە دارشتنەوەی ڕاستەوخۆی سێ چوار پەڕەی گریمانەیەکی ئەنترۆپۆلۆگیە..!) من لێرەدا ئەوشە ناڵێم کە ئەم قسەیەی پێچەوانەی قسەکانی دیکەیەتی کە لەمەوبەر کردویەتی، دیارە قسەیەك دەکات نازانێ بەرلەوە چی وتووە؟ بەهەرحاڵ، زۆر ڕۆمانی جیهانی هەیە لەسەر دێڕە قسەیەك بنیاتنراون، یان چیرۆکنووسێ گوێی لە ڕستەیەکی کابرایەك دەبێ و ڕۆمانێکی لەسەر ڕۆدەنێ.. هەمەنگوای ڕۆمانی (پیرەمێرد و دەریا) ی لەسەر دەستەواژەیەك ڕۆناوە کە ئەویش ئەوەیە: (مرۆڤ تێکدەشکێ بەلام نابەزێ).. یان - شانۆنامە بەناوبانگەکەی (شەکسپیر) - هاملێت - کە لەسەر دەستەواژەیەك ڕۆنراوە (ببم یان نەبم) (To be or not to be).. ئیدی بۆ نابێ لەسەر گریمانەیەك نۆڤلێتێ ڕۆبنرێ کە بە قسەی خۆی کتێبێکە نەك سێ چوار پەڕە.. لە شوێنێکی دیکەی وتارەکەیدا دەڵێ: (غەفور ڕۆمانێك دێنێت کە نەیخوێندۆتەوە بەلام پوختەی ڕۆمانەکەی لە (ئەدەب الفنتازیا) دا خوێندۆتەوە..) (!!)

یەکەم، جارێ کاك ڕێبین هێندە پەلەپەلی کردوە وشەی (ادب) ی بە ئیملای کوردی نووسیوە (ئەدەب الفنتازیا). ئایا ئەمە سەمەرە نیە و مشتێ نیە لە خەرواری بۆ پەلەپەلی ئەم؟!

دووەم، خۆم ئەو ڕاستیەم درکاندوە و بەخۆی کەشفی نەکردووە و، دەشمتوانی لە کەسێکی وەکو ئەوی تێك بدەم و بڵێم ڕۆمانەکەم خوێندۆتەوە. ئەگینا ئێستا ئەم قسە گەورە گەورانەی نەدەکرد، ئەوێك

جودایی نەکات لەنێوان (زەکەریا تامر) و (فازڵ سامر) دا و، نەزانێ کامیان چیرۆکنووسە و کامیان رەخنەگرە، چۆن ئەو مەتەڵەی هەڵدەهێنا، جگەلەوەی کە جنێو بکاتە پیشەی لەجیاتی رەخنەی بابەتیانە؟!

ئەوەتا دیسان لەلای خوارەوە بەراوردەکە دووبارە دەکەمەوە لەنێوان چیرۆکی (عیزرائیل) و رۆمانی (پیاوی لم) ی هۆڤمان، من ناڵێم (عیزرائیل) لەوەوە وەرگیراوە..

رۆمانی پیاوی لم	چیرۆکی عیزرائیل
(ناثانیل) پاڵەوانی رۆمانەکەیە لەگەڵ خوشك و براکانیدا و باوکەکەیان کابرایەکی دڵرەق و تووندوتیژ و هەوەس بازە.	پاڵەوانەکە کوڕی خێزانەیەکە، خێزانەکەی پێکهاتووە لە باوکێکی دڵرەق، دایکێکی بێدەسەڵات و خوشك و براکانی.
باوکەکە هەمیشە لە ژن و منداڵەکانی دابراوە و لە ژوورەکەی خۆیدا خۆی دوورەپەرێزگرتووە.	باوکەکە هەمیشە لە هەموو شتێکدا لە ژن و منداڵەکانی دوورەپەرێزە.
شەوان لەگەڵ ژنەکەیدا موماسەرەی سێکس دەکات مومارەسەیەکی زۆرەملێ لەلایەن باوکەکەوە.	باوکەکە شەوانە ژنەکەی پەلکێش دەکا بۆ نێو پێخەف بۆ مومارەسەی سێکس.
ناثانیل بە دزیەوە دەیەوێ تەماشای ئەو مومارەسە سێکسە بکات لەنێوان دایك و باوکیدا.	شەوان لەژێر لێفەکەوە سەردەردێنن بۆ دیتنی مومارەسەی سیکسی نێوان دایك و باوکەکە.
لەترسی (پیاوی لم) ناوێرێ حەزەکەی بەدی بهێنێ.	دایکەکە بە عیزرائیل دەیانترسێنێ بۆئەوەی ئەو مومارەسەیە نەبینن.
لە شەوی ئەنگوستەچاو مومارەسەی سێکس دەست پێدەکات لەنێوان دایك و باوکدا.	دیسان لە شەودا باوکەکە بەرەو پێخەفی دایکەکە دەخزێ بۆ مومارەسەی سێکس.

من تێناگەم لەم نوسەرە عەجیبانەی کوردی دوای راپەڕین کە خۆشیان سەریان لێتێکچووە و لە جنێو بەولاوە هیچی دی نازان. رێبین هەردی بە عاجباتی دەزانێ کە من باسی کۆمەڵگای (غینای تازە)(*) م کردووە منیش لەو باسەوە وەرمگرتووە کە ئێوە پووختەی وتاری (باوکی کوردی لەنێوان کوشتن و زیندووبوونەوەدا) تان لێی وەرگرتووە و هیچ ئاماژەیەکتان بەو باسە نەداوە کە ناوی: (کوشتنی باوك یان قوربانیدانی سیکسی).. مۆریس گۆدۆلێ.. لەشوێنێکی دیکەی نووسینەکەیدا با بزانین دەڵێ چی: (لەسەرەتا گوتم بۆ من گرنگ نەخوێندەواری غەفور نیە، بەڵکو لای من ئەوە ترسناکە کە غەفور گەورەترین بیریارەکانی ئەم سەردەمە دەکات بە نەخوێنەوار).

وەلاهی من لە خۆم شك نابەم قسەم بە مۆریس گۆدۆلی و فرۆید و محمد عابد الجابري و میشێل فۆکۆ و فرانسیس فۆکۆیاما یان عەلی حرب وتبێ یان محمد ئەرگۆن. بەڵام وابزانم رەخنەم لە بەختیار عەلی و مەریوان وریا قانع گرتبوو، وتوومە ئەوەی ئێوە دەیلێن خەڵکی دیکە وتوویانە. خوێنەری کوردی نەگبەت تۆ بڵێی گەورەترین بیریارەکانی ئەم سەردەمە ئەو دووانە و مامۆستا و (من لف لفهم) بێ؟!..

بەڕاستی ماوەیەکە گەیشتوومەتە قەناعەت کە کورد میللەتێکی گەلێ مەزنە و هەرگیز لەناوناچێ، چونکی مردووەکانی میللەتانی دی دێن و لە زیندووەکانی ئێمە شت وەردەگرن و بەناوی خۆیانەوە دەیکەنە کتێبی گەورە گەورە.. کارێکی باش نیە بۆ نوسەرانی وەکو (ئەدۆنیس، علی حرب، محمد عابد الجابري، محمد ئەرگۆن، گابریل گارسیا مارکیز، مۆریس گۆدۆلی و فرۆید) دێن لە کەلەپووی میللەتی قوڕبەسەری وەکو کورد وەردەگرن و خۆیانی پێدەکەنە فەیلەسوف، ئەمەیان گەلێ عەیبە کورد بنە !..

لەشوێنێکی دیکە دەڵێ: (لەبەرئەوەی غەفور فڕی بەسەر باوک سالاریەوە نیە).. ئێ باشە عەیبە لە کەسێك بپرسی بڵێی: ٢+٢ دەکاتە چەند، ئەویش بڵێ نازانم دەکاتە (٤)؟!

رێبین لە شوێنێکی دیکەی جنێونامەکەیدا وا دەڵێ: (لەوە دەگەڕێم چ کەسێك بە غەفوری گوتووە لە سیستەمی باوك سالاریدا باوك دەسەلاّتی موتڵەقی هەبووە؟).. بەسەری هەموو لایەکمان هەر جەنابت وات پێ گوتووم، لە باسی (باوکی کوردی لەنێوان..) وا ئێژیت: (ئایا دەسەلاّتی باوکی کوردی چ جۆرە دەسەلاّتێکە؟ دواجاریش دەفەرمێ: (دەسەلاّتی کوردی دەسەلاّتێکی سزادەرە). بێگومان مەبەست لە دەسەلاّتی باوکی کوردیە. کێ دەتوانێ سزادەر بێت؟ ئەو کەسەی ئەو دەسەلاّتەی کە دەسەلاّتی موتڵەقی هەیە بەسەر خێزان دا یان بەسەر میللەتدا.. ئەو باسەی رێبین لە ژمارە (یەکی) گەلاوێژی نوێدا یەك پەراوێزی هەیە، ئەویش ئەوەیە کە نووسیویەتی (ئەم باسە بەشی یەکەمە).

سەرچاوەکانی دیکەی قسەکانی کە ئاماژەیان پێدەکا بەختیار عەلی و مەریوان وریایە و هەندێ نووسینیش لەنێو کەوانەدا خاوەنەکانیان دیار نین، ناوی مەنهەجیەتی (میشێل فۆکۆ) دەهێنێ لەگەڵ دی سۆسیر و دریدا و ئەریك فرۆم، بەلاّم ئەمانەیان تەنها ناو ریزکردنە و هیچی دی. بەلاّم وەکو لەمەوبەر ئاماژەم پێدا سەرچاوەی سەرەکی باسەکەی - مۆریس گۆدۆڵێ - یە کە ئاماژەی پێنەداوە. هەروەها لەو نووسینەدا (سیاق ثقافي) بە (رەوتی رۆشنبیری) وەرگێڕاوە کە سیاق ناکاتە (رەوت) دەکاتە (لەدووتوێ) یان (بۆتەی).. کاك لەتیف هەڵمەتی شاعیر لە هەمان ژمارە (٥) ی گۆڤاری (ئایندە) لە وەلاّمی کاك رێبین دا دەڵێ: (کاك رێبین

بابەتێکی نارد بۆ گۆڤارەکە بەناونیشانی (باوکی کوردی لەنێوان کوشتن و زیندوبوونەوەدا) لە ژمارە (یەکی) گۆڤارەکەدا بڵاوکرایەوە. من بۆ مێژوو دەیڵێم ئەو وتارەم ئیمزا نەکرد وەکو ئەندامێکی دەستەی نوسەرانی (گەلاوێژی نوێ) بەلامەوە ئەستەم بوو یەکێك کوردی نەزانێ و لە گۆڤارێکی سەنگیندا بابەتی بۆ بڵاوبکرێتەوە..)..

ئەوەی من بزانم کاك شێرزاد حەسەن لە پێنج شەش کتێب زیاتر چاپکراوی هەیە، ئەوەتا بەختیار عەلیش هەر نە ئێستا دوو سێ کتێبی بە چاپ گەیاندوە بەهەرجۆرێك بێ، بەڵام ئەوەی من بزانم ڕێبین هەردیە چەند پێشەکیەکی سەقەتی بۆ چەند کتێبێکی ناتەواو گومان لەسەر نووسیوە، لەگەڵ ئەو بابەتەی ژمارە (یەکی) گەلاوێژی نوێ و بابەتێکی لە ژمارە (١٦) گۆڤاری (ئێستا) کە هێرشکردنە سەر شاعیرانی کوردە بە کۆن و نوێیانەوە، ئەو نووسینەی گۆڤاری ئایندە (٤) کە کاك لەتیف بۆی ڕاستکردوەتەوە.

لەسەر باسی چیرۆکی (کەڵە کوڕان و ئاسکە کچان) دا چیرۆك نووسی ناسراوی سوری (زەکەریا تامر) ی کردوە بە (فازڵ سامر). بڕوایش ناکەم هەڵەی چاپ بێ چونکی (٣) جار دووبارەی کردۆتەوە. ئەوەتا هەرسێ ڕستەکە دهێنمەوە:

((١- پاش ئەم هەموو شاکارەی غەفور دێتەسەر بەراوردکردنی کەڵە کوڕان و ئاسکە کچان بە چیرۆکێکی (فازڵ سامر) دەڵێ ئەم دو چیرۆکە لەیەك دەچن..

١- لە چیرۆکەکەی فازڵ سامردا.

٢- بۆچی لە چیرۆکەکەی فازڵ سامردا))

کەچی (فازڵ سامر) ڕەخنەگرێکی عێراقی ناسراوە.. خوێنەرە چاکەکانی کوردستانی عێراق دەگمەن تێیاندا هەیە ناوی (زەکەریا تامر) یان نەبیستبێ وەکو چیرۆکنووسێکی داهێنەری عەرەب. بە نووسینەکەی خۆمدا چوومەوە وتم نەبا هەڵەم کردبێ یان هەڵەی چاپ ڕوویدابێ.. بەڵام دیتم من ڕاستم نووسیوە لە لاپەڕە (١٧١) ی گەلاوێژی نوێدا یەکەم ڕستەی دوای ناونیشانی چیرۆکەکە (چیرۆکی مەرگی گوڵە یاسەمین): (ئەمە چیرۆکێکی چیرۆکنوسی سوری (زەکەریا تامر)ە).

لە شوێنێکی دیکە ئەوەتا دیسان لە قسەیەکی لەمەوبەری پەشیمان دەبێتەوە وەکو چۆن پار لە فیستیڤاڵی بنکەی گەلاوێژ دوای دوو دەقیقە لە بیروبۆچوونەکانی خۆی پەشیمان بوەوە، ئەوەتا دەڵێ: (لێرەوە مەحاڵە چ بەختیار و چ هەرکەسێکی دی بە گۆران و نالی و مەحوی بڵێ سەلەفی، وەك چۆن مەحاڵە بە غەفور بگوترێت نوسەر و خوێندەوار، غەفور ڕەخنەکانی بەختیار لەو ئەزمونانە دەشێوێنێ و دەڵێ ئەوەتا بەختیار پێیان دەڵێت سەلەفی..)..

یەکەم، خۆ ئەوەتا گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٦) ماوەتەوە و نەفەوتاوە، کە خودی ڕێبین خۆی ئەوانە بە کۆن و سەلەفی لەقەڵەم دەدات!

دووەم: ئەوەتا دیسان قسەکەی بەختیار عەلی لەژمارە (٥) ی ڕەهەند دهێنمەوە: (سەلەفیەت لەبەرامبەر دونیای ئێمەدا هیچی نیە بیڵێت لەمێژیشە لەناو کەلاوە مەعریفیەکانی خۆیدا، بابەتی مردوو، شیعری مردوو، گوتاری مردوو، دوبارەدەکاتەوە).

لە زمانی عەرەبی واتای وشەی (سلفی) یانی ئەوەیە (بەسەرچوو) یان (کۆن). وەکو عەرەب دەڵێ (عفا الله عما سلف) واتا خوا لەوە بووراوە کە بەسەرچوو بۆیە (السلفية) سەلەفیەت لەوەزیاتر هیچ واتایەکی نیە، بەلاّم ئەم خۆی لە (سیبویە) بەعەرەبی زانتر دەزانێ، کە دەڵێ (سەلەفی دیدگایەکی ئەمڕۆیە و لەگەڵماندا دەژی سەلەفی تەنها ئەوکاتە سەلەفیە کە لە ئێرە و لە ئێستادابێ نەك لە رابردوودا))!! سبحان الله...!!!

با بێینە سەر باسەکەی رێبین لە گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٦) بەناونیشانی (تارماییەکان لە شەمەندەفەرە پڕ داهێنەرەکەی شێرکۆ بێکەسدا).. لەوێ چی دەڵێ و لە (ئاییندە)ش چی دەڵێ: لە (ئێستا) دا دەڵێ: (بەلاّم شێرکۆ بێکەس لە هەموو کەسێك زیاتر دەبێت ئەو راستیە بزانێت کە نەوەیەکی تازەش هەیە هەر لەسەرەتاوە بە رووبەڕووبوونەوەیەکی رادیکالانە بەرامبەر ئەو میراتە لە ئیفلیجیە دەستی پێکرد). یان دەڵێ: (لێرەوە لە شەمەندەفەرەکەی شێرکۆ بێکەسدا ناو و کتێبەکان هەن، بەلاّم بەداخەوە ناو و کتێبەکان بەس نین). دابا بزانین ئەم مامۆستایە لە (ئاییندە) چۆنی دەگۆڕێ و دەڵێ: (منێك کە شێرکۆ بێکەسم بە گەورەترین شاعیری هاوچەرخ دانابێ کە تا ئێستاش تەحەدای نەوەی شیعری تازە دەکات؟ چۆن و لەکوێدا کەوتومەتەزەمکردنی خۆی و هاوچەرخەکانی؟).

یان سەیری ئەم قسەیەی بکەن لە ژمارە (١٦) ی گۆڤاری (ئێستا) دەڵێ: (بەڕاستی یەکجار سەیرە، شێرکۆ بێکەس بە سانایی بەسەر بێدەنگی و هیچ نەکردنی نەوەکانی رابردوودا تێدەپەڕێت و یەخەی نەوەی تازە دەگرێت، ئەگەرچی من نازانم مەبەست لە نەوەی تازە کێیە؟).

ئێ باشە بۆ یەخەی ئەو نەوە تازەیە نەگرێ کە جەنابتان نازانن کێیە، کە ئێستا دەڵێی تەحەدای دەکا. زۆر سەیرە نازانێ نەوەی تازە کێیە، کەچی بەناویانەوە تەصریح دەدا!!. یان لە هەمان وتاردا چی ئێژێ: (هاوڕێیان: سەرنج بدەن ئەونەوە بەزۆرکراو بەتازەگەرە چۆن لەگەڵ نەوەی رابردودا ستون و گۆشە مردووەکانی رۆژنامە و گۆڤارەکانیان لەنێوان خۆیاندا بەش کردووە و چۆن پێکەوە ڤیستیڤاڵ دەگێڕن و دەسکەوتەکانیان بەش دەکەن، تازەگەر فێڵێک نیە بیکەین ودەمامکێك نیە بیکەینە سەرمان). ئەی ئەگەر ئەمە مەبەستی زەمکردنی شێرکۆ بێکەس و هاوچەرخەکانی نەبێت، دەسا دیارە مەبەستی نەوەکانی نیوەی هەزارەی سێیەمە؟!

یان بزانین رێبین چ دەفەرمێ (بەڕاستی نالی و مەحوی و حاجی قادری کۆیی و گۆران و دەیان ناوی دی چیان لی هاتوە و لە کوێن؟). (جگە لە کۆمەڵێك تارمایی و چەند کتێبێکی تۆزگرتوو چیان لێماوەتەوە)..

وەرن با بزانین لە (ئایندە) چۆن لە رقی من لەو قسەیەی خۆی پەشیمان دەبێتەوە: (لێرەوە مەحاڵە چ بەختیار و چ هەرکەسێکی دی بە گۆران و نالی و مەحوی بڵێ سەلەفی)!! سوبحانەالله، بادانەوە بۆ کورد چاکتر وایە بۆ ئەم برادەرە عەیب نیە..! ئەی بەختیار بەکێ دەڵێ کەلاوە مەعیرفیەکانی خۆی؟! بۆ دیفاعکردن لە (مەریوان وریا) هیچی پێ نیە جگە لە هەندێ قسەی بێ بنج و بنەوان. فەرموو بزانن چۆن بەرگری لێدەکا: (هەر لەبەرئەوەش داوای لێبوردن لە مەریوان دەکەم و دەزانم ئەم کورتکردنەوەیە رازیناکات. بەڵام ئەوەی من دەمەوێ ئاشکراکردنی درۆ و بوختانی گەورەنەخوێندەوارێکی وەك غەفورە کە زۆر (بێشەرمانە)

دەڵێت ئەم وتارە جگە لە کورداندنی باسەکەی (بنية العقل العربي) هیچی دی نیە، خوێنەر بەتەواوی دەتوانێ هەست بەوە بکات کە ئەم تونە سیاسیە کە کرۆکی وتارەکەی مەریوان پێك دەهێنن، بەتەواوی لای جابری ونە..).

یەکەم: دەستەوسانی ڕێبین هەردی دیارە هیچی پێ نیە بۆ ڕاستیەکانی من..

بڕگەی دووەمی ناونیشانی کتێبەکەی محمد عابد الجابري قرتاندووە ناوی ڕاستی کتێبەکە ئەمەیە: (بنية العقل العربي، نقد العقل العربي).

دووەم: ئەو خوێنەرەی کە ئێوەمانان چەواشەتان کردووە چۆن هەستی پێ بکات، هەست بە چی بکا جگە لەوەی کە ئێوە هەندێ زانیاری سەقەتی پێدەدەن..! من مژدە دەدەمە ئەم (ڕێبین)ە کە لە دەرفەتێکی دیکەی عەرزەکەی (محمود الذوادي) بۆ کتێبەکەی محمد عابد الجابري (بنية العقل العربي، نقد العقل العربي) وەردەگێڕم کە لە گۆڤاری (عالم الفكر) جەڵدی (٢٠) ژمارە (٤) ی یەنایەر، فەبرایەر، مارت ساڵی ١٩٩٠ بڵاوبووەتەوە.

ئەوجا لەلای خوێنەر ئاشکرادەبێ کە مەتنی ئەو نووسینەی (مەریوان وریا) (ڕۆشنبیریی کوردی.. و سیستمی عیرفانی) چەند مافی ئەوەی پێوەیە، جگە لە هەندێ درێژدادڕی و گۆڕینی ناوی (ابن العربي) بە (باباتاهیر هەمەدانی) نەبێ. مەریوان وریا (٣) نووسینی دیکەی لەم بابەتانە لە ژمارە (١٨ و ٤٢ و ٤٣) ی ڕۆژنامەی (ئاسۆ) بڵاوکردوەتەوە! هەروەها سێ ئەڵقەی نووسینێکی بەختیار عەلی بەناونیشانی (مێژوو ڕیتمی سروشت قەیرانی ئیرادەگەرێتی). کە لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ

ژمـــارە (٣٥٣) و (٣٥٤) و (٣٥٥) ســـاڵی دووەم مـــانگی ١٩٩٣/٤ بڵاوبوونەتـەوە.. بـەختیار عـەلیش لـەژمـارە (٣٢) ی ڕۆنامـەی (ئاسـۆ)، (١٩٩٠/٢/٣) لەم جۆرە تەنزیراتەی بڵاوکردوەتەوە..

لـە لاپـەڕە (٦٨) ی گۆڤـاری (ئـایندە) مامۆسـتا لەبـەر پەلەپـەل قسەکانی (ئەدۆنیس) دەکاتە قسەی من دەڵێ: (غەفور دەنووسێ: الوهـم الثاني هو الاختلاف.. غەفور دەڵێ: (الوهـم الثـالث هـو المماثلـة.. غـەفور دەڵێ: الوهم الرابع هو التشكيل النـثري..). ئـەوەی پاکانـەکانی مامۆسـتا بخوێنێتـەوە بـۆ بـەختیار عـەلی بۆیدەردەکـەوێ کـە (ئـەدۆنیس) زمـانی کوردی دەزانێ و لە بـەختیار عـەلی باسـەکەی (الشـعرية العربيـة) لـەوەوە دزیوە. ئەم ڕێبینە کە (الجابري) بە نەزان لەقەڵەم بـدات کە دەڵـێ: (ئـەم تۆنە سیاسیە کە کرۆکـی وتارەکـەی مـەریوان پێکدەهێـنن بەتـەواوی لای جابری ونە) ئیـدی چۆن هاوەڵـەکانی خـۆی ناکاتـە سـەرچاوەی زانیـاری (ئەدۆنیس و الجابري)! خوێنەری ئازیزە دەبێ بـۆ ئـەم جـۆرە ئەقڵانـەی کورد سەڵەوات لێدەین..!

ڕێبـــین دەڵـــێ: (غـــەفور ٥٦ لاپـــەڕەی نوســـینەکەی بـــەختیار کورتکردۆتەوە بۆ ئـەم پێنـج خاڵـە) نـەخێر، مـن دەڵێم (ئـەدۆنیس) ئـەو (٥٦) لاپەڕەی نوسینەکەی بەختیاری کورتکردۆتەوە بۆ پێنج وەهم..!

یەکەمجارە قسەیەکی فرە جوان دەکا کە دەڵێ: (بەختیار بێهاوتایـە چونکـە کـارێکی کـردوە لـەوەوپێش هیـچ ئـەدیبێك لـە مێـژووی ئـــەدەبدا نەیکردوە). ئەشهەد و وایە، چونکی بەختیار عەلی ئەمەیە داهێنانەکـەی و هیچی دیکە. ئەنجا ئەمەیان زۆر سەیرە مـن بـە بـەختیار عـەلیم نـەوتووە دزە، کـەچی ئـەو مامۆسـتایە کـە بـرادەری لەمێژینـەی ئـەوە عـــەڕابێتی

ناتۆرەی دزی پێو دەلکێنێ. ئیدی ئەم مامۆستایە عەراب و پارێزەرێکی سەرنەکەوتوی بەختیار عەلی‌یە چونکی لە دووتوێی قسەکانیدا هیچی نەوتووە خوێنەر بڕوای پێبکا یان وەکو من بەڵگەبهێنێتەوە بۆ (بوختانەکانی) من و هەڵیانوەشێنێتەوە، مەخابن!

بەڵام تەنیا بە قسەیەکی سیاسیانە دەیەوێ هەموو شتەکان دیزە بە دەرخۆنە بکات کە دەفەرمێ (تەماشاکەن ئەم پیاوە چ رویەکی هەیە؟ لە هەموو ئەو هەوڵە شۆڕشگێڕانەدا کە پێشمەرگە و رێکخستنەکانی شار بۆ راوکردنی پیاوانی رژێم دەیاندا و ئێمە رۆژانە لە سلێمانی دەمانبیست). جا چیە ئێمەش لە کەرکوک دەمانبیست نەك لە سلێمانی. بەڵام سەیر لەوەدایە باس لە هەوڵە شۆڕشگێڕانەکانی پێشمەرگە دەکات! بێگومان ئەو پێشمەرگانەش هەموو دنیا دەزانێ پێشمەرگە و رێکخستنەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوون لەو ساڵانەدا. کەچی هەر دوێنێ ئەم بوو لە مینبەری میهرەجانەکانی بنکەی گەلاوێژ هێرشی دەکردەسەر خەباتی ئەو ساڵانەی ئەم حیزبە (ی.ن.ك) بەتایبەتی لە رۆژی یەکشەممە ١٩٩٩/١٢/١٩ لە هۆڵی سلێمانی سەنتەری گەنجانە، کۆمەڵێ هێرشی قین لە دڵانەی کردە سەر ستراتیژ و سیاسەتی ئەم حیزبە و دیسان کاك مەلا بەختیار لێی بەدەنگ هاتووە و خستوویەتیەوە نێو قەپێڵکی خۆی.

رێبین دەڵێ: (غەفور دەڵێ کورد لە کوردستانی عێراقدا لەسەرەتای ساڵی حەفتاوە باسی لە تازەگەری و وەهمەکانی کردوە، بەڵام کوا و کەی؟ لە چ شوێنێکدا لە چ کتێبێکدا؟).

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە سەیرەی ورووبەڕووی کاك شێرکۆ بێکەسی شاعیری دەکەینەوە بزانە چۆن پێی دەڵێ لە ساڵی حەفتا بەیانێکیان

دەرکرد بەناوی (روانگە)وەو پێنج ئەدیب و شاعیری کورد ئیمزایان کرد و داوای تازەگەرییان کرد لە ئەدەبی کوردیدا و دوای ئەوەیش گۆڤاری (روانگە) دوو ژمارەی لێدەرچوو کە لەسەر بەرگی یەکەمی ئەم دروشمە نووسرابوو: ·بیری نوێ، وتەی نوی، کرداری نوێ) وابزانم شتێکی لەو بابەتە بوو. ئەم روانگەخوازانەش لەژێر کارتێکردنی (بەیانی ٦٩) ی شیعری عێراقیدا بوون کە فازڵ عەزاوی و هاوڕێکانی مۆریان کرد.

بەلام بەیانەکەی (روانگە) ئەم پێنج شاعیر و ئەدیبە مۆریان کرد! حسێن عارف، شێرکۆ بێکەس، جەلال میرزا کەریم، کاکە مەم بۆتانی، جەمال شاربازێری).. ئەمە جگە لەو دەیان وتارانەی کە د. عزالدین مستەفا رەسول و کەمال میراودەلی و چەندانی دی لەسەر بەرهەمی روانگە خوازەکان نووسران یان ئەو دەیان نووسینانەی کە دەربارەی نوێگەری دەکران بەکوردی و لە گۆڤارەکانی (بەیان) و (رۆژی کوردستان) و رۆژنامەی (برایەتی) و (هاوکاری) دا بلاودەبوونەوە..

سەیری رێبین هەردی لەوەدایە کە دوای (٣٥) لاپەڕە نووسینی گۆڤاری (ئاینده) هاتووە دەلێ: (بێگومان ئەمە گەمەیەکی یەکجار خۆشە بەلام بەداخەوە من حەوسەڵەییم نیە و بەجێێ دێڵم بۆ کەسانی بێ ئیش و کاری وەك غەفور)..

بە برادەرێکی (رێبین) م وت کە (٣٥) لاپەڕە جنێوی لەسەرم نووسیوە، سەری سووڕما وتی (٣٥) لاپەڕە؟! وتی ئەمە واتای بێئیشیە.. یەکێك نەزانێ ئەم وەکو - مۆریس گۆدۆڵی - هەمیشە گەڕە بە زانکۆکانی دنیادا بۆ موحازەرەوتنەوە، بۆیە فریای (٣٥) لاپەڕە نووسینی گۆڤارێك ناکەوێ!!

یان دەڵـێ: (غـەفور لـەبری هـەموو ئەمانـە تەنـها بـیری پرۆسـەیەکی تـیرۆری لـەمێژوودا دەکەوێتـەوە کـە ئـەویش ئەوەیـە کـە سـەدام حسـێن پاڵەوانەکەیەتی..).

ئێ جا ئەمـە مێـژووە وادەڵـێ مـن چـی بکـەم؟ مـن وەکـو تـۆ و کاکـە سەدام ناتوانم بەکەیفی خۆم مێژوو بنووسمەوە، چـی بکـەم کـە بـەختیار عەلی بەسەرهاتێکی وای هێناوەتەوە کە لە عێراق ڕوویداوە وەکو چۆن لە باسـی ڕووداوەکـانی کـەرکوکی سـاڵی ١٩٥٩ دا یـان باسـی بەربوونـەوەی فڕۆکەکـەی (عبدالسـلام عـارف) دا، جـا بۆئەمـەیان ئـەو هەوڵـە نـەبێ کـە عبدالکریم قاسم سەرەك وەزیرانـی عـێراق ئامـانجی بـوو و (سـەدام) یـش پاڵەوانەکـەی نـەبوو، بگـرە فوئـاد الرکـابي و تحسـین معلـة و عبدالوهـاب الغریري و عبدالکریم الشـیخلي پاڵـەوانی بـوون، بـەڵام سـەدام ئـەندامێکی هـەرە بچووکـی ئـەو گروپـە بـوو کـە تـۆ خەریکـە لێمـانی دەکـەی بـە (پاڵەوان)..!

جا ئەگەر ئەوە ڕاست نیـە بـۆوا هـەڵچووی؟! بۆئـەوەی ڕووداوەکـانی ١٩٥٩ ی کـەرکوك و عبدالسـلام عـارف و ئێـوارە سـەیرانەکانی پـیرەمێرد ڕاسـت بـێ بـەڵام ئەمـەیان درۆبـێ؟! لەگـەڵ منـدا ئـەم پەرەگرافـە سەمەیەرەیەی بخوێننەوە:

(غەفور بە هیچ شێوەیەك پەیوەندی بە ڕۆمانەکەوە نیە، چونکە جگە لە خودا و بەختیار عەلی کەسێك نیـە بزانێت لـەکاتی باسـکردنی تـیرۆری سەرهەنگا چ چیرۆکی تیرۆرێکی لەخەیاڵدا بووە؟!). تۆ بڵێی ئەم ڕێبینـە غەیب ناسبێ وەها قسان دەکات؟ یـان دیـارە بـەختیار عـەلی یەکێکـە لـە مەعصومەکانی دنیا و مەحاڵە قسەی پێبووترێ؟!!

بەڵام من بە تۆ دەڵێم با لەبەینی خۆم و خۆتدا بێ، چیرۆکی تیرۆری بەڕێز سەرۆکی رۆمانەکەی (میگل ئەستۆریاس) ی لەخەیاڵدا بووە. کە من لە باسەکەم لە گەلاوێژی نوێ ناوم هێناوە کەچی تۆ باسی ئەو رۆمانەت نەکردووە (سەرۆکی بەڕێز) ی (میگل ئەستۆریاس) ی گواتیمالی.

() () ()

من لە گۆڤاری گەلاوێژی نوێدا وتوومە: ئەو (باوکەی حەسار) یان ئەو باوکەی رێبین هەردی باوکی کوردی نیە دەشێ لە وڵاتێکی ئەفەریقی وەکو (غینیای نوێ) دا هەبێ لەناو گەلی (بارۆیا) کە نێرینە دەسەڵاتی موتڵەقی هەیە). بەڵام رێبین بۆی هەیە لە زۆرزانی خۆی گاڵتەی بەو قسەیەی من بێت. بەڵام تۆ بڵێی گاڵتەی بەم قسەیی - مۆریس گۆدۆلی - یش بێ کە لە چاوپێکەوتنێکدا وتوویەتی و کراوە بە عەرەبی و لە گۆڤاری - النهج - ژمارە (١٦) ی ساڵی ١٩٩٨ دا بڵاوبۆتەوە؟ دەڵێ: (سەردەم ئەزمونەکانم سەبارەت بە بارۆیەکان و سەبارەت بە تەقسی تەڵقینی نێرانەیان ئەم جۆرە ئالیەتەی بۆ ئاشکرا کردم، وەك دەزانی کە دەسەڵات لەناو ئەم کۆمەڵگایە دوور لە چینایەتی و دەوڵەت، لە دەستی پیاواندا بوو، ژنان بەدەربوون لە موڵکداریەتی زەوی و چەك و بەکارهێنانی چەك و لە بەرهەمهێنانی ئامرازەکانی گۆڕینەوە و پارە (خوێ) و گەیشتنی راستەوخۆ بە خۆر یان بە هێزەکانی ئەودیوی سروشت (ماوراء الطبيعة).. ئەو نابەرابەریەی (اللامساواة) بارودۆخەکە لەنێوان هەردوو رەگەزەکەدا لە دیدی بارۆیەکاندا بەڵگەنەویست بوو)..

ڕێبین کە باسی (غینیای نویٚ) دەکا، ئاگای لەوە نیە کە - مۆریس گۆدۆلی - کتێبێکی هەیە سەبارەت بە پیاوانی مەزن، دەسەلاٌت و ڕکێف لەلای بارۆیەکان لە گینیای نویٚدا..

- هەر لە ژمارە (١٦) ی گۆڤاری (ئێستا) بزانین کاك ڕێبین چۆن بەهەڵە باسی (رامبۆ) ی شاعیری کردووە و ئێمەش لە ژمارە (١٨) ی ئێستادا بۆمان ڕاست کردوەتەوە، ئەمە بە خاتری ئەوەیە تا خوێنەر بزانیٚ چەند زانیاریەکانی لەجیٚی خۆیاندا نین..

لە گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٦) دەلیٚ: (رامبۆ جگە لە پیاوێکی نامۆ کە دواجار بوو بە قاچاخچی لە وڵاتێکی ئەفریقیدا، هیچی دی نەبوو، و هەمومان دەزانین رامبۆ پاش (٣٠) ساڵ لە مردنی وەك شاعیرێکی مەزن و داهێنەر و تازەگەر کەشف کرا..).

- لێرەدا سەیر لەوەدایە ئەم برادەرە هەموومان دەکاتە شایەتی حاڵ،نازانم بە چ پێوەر و قەناعەتێك؟!
- ئێمەش ئەم هەڵەیەمان بۆ چاککردۆتەوە - گەرچی هەڵەکان لەژماردن نایەن - (رامبۆ ١٠ ی تشرینی دووەمی ساڵی ١٨٨١مرد، بەڵام پێش مردنی چامەکانی وەکو (پاپۆڕە سەرخۆشەکە) و (درەوشانەوەکان) و (وەرزێك لە دۆزەخ) هەموو نێوەندە ئەدەبیەکانی فەرەنسایان هەژاندبوو. نەك وەکو (ڕێبین) دەڵیٚ (پاش ٣٠ ساڵ لە مردنی) چونکی (جیرار بوێر) دەڵیٚ: (ساڵی ١٩١٥ ئەڵمانەکان نیوە پەیکەرەکەی رامبۆیان دزی). واتا هەر لە دوای مردنی وەکو مەزنێك لە (شارل فیل) پەیکەری بۆ کرابوو. هێشتا تەمەنی نەگەیشتبووە (٢٠) ساڵ مەزنترین و بلیمەترین

شاعیریفەرەنسا بوو، ئەوجا وازی لە شیعر هێنا و رۆیشت بۆ (حەبەشە) بەدوای بژێوی و موغامەرەکردنەوە. بۆیە بەرلەوەی بمرێ هەموو شیعری نوێی فەرەنسا قەرزارباری رامبۆ بوو، نەك دوای (٣٠) ساڵ لە مردنی..). (ئێستا) ژمارە (١٨).

- نەفرەت لەو رۆژە دەکەم ئەگەر بێت و لە رێبین و هەڤاڵەکانی بەباشی لەسەر من بنووسن، چونکی باس نووسینی ئەوان وەکو زەمکردن و خراپ نووسین وایە. وەکو چۆن ئەم جنێونامەیەی مەدحکردنێکی گەورەیە بۆ من..

من دەمێکە چەندین نوسەری عەرەب و کورد بەباشی لەسەریان نووسیوم من چ پێویستم بە قەڵەمە بێئینسافەکەی ئەوان نیە. لەو نووسەرە عەرەبانەی بەرهەمەکانی منیان بەچاکی هەڵسەنگاندوە: د. عبدالله ابراهیم، سعدي عوض الزيدي، قحطان جاسم جواد، يوسف الحيدري، شوقي كريم، محمد زەغراف، اسماعيل عيسى، هيثم الناشي، موسى محمد، اسماعيل شاكر الرفاعي.. ئەوەی کە خۆم ئاگام لێی بێ.. بەکوردیش محمود زامدار، محمد موکری، جلال زەنگابادی، دکتور عادل گەرمیانی.

رۆمانی (تووانەوە) یش یەکێکە لەو رۆمانە کوردیانەی کە مامۆستا ابراهیم قادر محمد، ماستەرنامەی لەسەر وەرگرتووە.

- رێبین بۆ قووم کردنە چاوی خوێنەر ئاماژە بەو نووسینە دەدا کە لە ستوونێکی رۆژنامەی (ئاسۆ) ساڵی ١٩٨٩ بڵاوکراوەتەوە، لەمەوبەر ئاماژەم بە راستیەکەیدا. بەڵام بەم مامۆستایە دەڵێم لە ساڵی ١٩٩٠ پێش کارەساتی داگیرکردنی (کوێت) دام و دەزگاکانی بەعس ویستیان بەتەواوەتی رۆشنبیری کوردی پاوان بکەن بەتایبەتی (شانۆ) ئەوەبوو نووسراوێکیان لەژێر ژمارە (٢٢١٨) بەناو ئەمیندارێتی گشتی رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی (ئۆتۆنۆمی)

کوردستان دەرکرد، کە لە (١١) خـاڵ پێکهاتبوو، بەپێی ئـەو (١١) خاڵـە دەبوایـە دەقـە کوردیـەکان لەخزمـــەتی بـیری بـــەعس و عەرەبچیـەت بـەعس بووایـە، دانەیـەك لـەو نووسـراوەم دەسـتکەوت لەلایەن هونەرمەند (محسن محمد)ەوە شتێکم لەسەری نووسی و لـە هاوکاری بڵاوم کردەوە، چووم بەگژی ئـەو هەوڵـە چەپەڵـەوە. دوای بڵاوبوونـەوەی نووسینەکەی مـن لـە (هاوکـاری) ژمـارە ١١٨٨ لـە ١٩٩٠/٦/٢١ ئـەمینداری ئـەو ئەمینداریەتیـە کـە (حکمـت حـاجی سەلیم) بوو و بەعسیەکی کۆنی کـورد بـوو، گـڕی گرتبـوو، یەکسـەر کۆبوونەوەی بە سەرجەم ئەمینداریەتیەکە کردبوو سەبارەت بـە مـن و ئەو نووسینەی من - وابزانم سەرجەم ڕێکخسـتنەکانی بـەعس لـە هەولێر دەمارگیر ببون و کەوتبوونە ملۆو مۆشکردن لە من- ئـەوبوو حیکمەت حاجی سەلیم پرسیبووی کە مەوقیفم چیـە لـە عەسـکەری پێیان وتبوو (سەلیمە) ئەنجا بە زمانی عەرەبی وتبـووی (لعد دبـرو لە تهمة) واتا تۆمەتێکی بۆ ڕێکخەن. هونەرمەند محسن محمد کە لـە هەولێر ماوە وەکو کارمـەندێکی ئەمانەتەکـە لـەوێ ئامـادەبوو بـۆی گێڕامـەوە، ئیـدی دوای ئـەوە نووسـینێکیان نووسـی و لـە ژمـارە (١١٩٧، ١٩٩٠/٧/٢٦ لـە (هاوکـاری) لـە گۆشـەی (هـەر جـارەی نووسینێك) بڵاویان کردەوە. ئەمەیش بۆئەوەیە کە ئەو ڕێبینە بزانێ ئێمە هەرگیز لەگەڵ دەسەڵاتی بەعس تـەبا نـەبووین تـا تاوانبارمـان کات لەبری ئەوەی ڕەخنەی مەوزوعمان لێبگرێ!

ئەمـەیش هـەندی لـە دەقـی ڕونکردنەوەکـەی (ئـەمنیداریێتی گشـت ڕۆشنبیری و لاوان)ە دەربارەمان: (ئامۆژگاری یا کاروبار ڕێکخستن)..

لە ژمارە (١١٨٨) ی ١٩٩٠/٦/٢١ ی ئەم ڕۆژنامەیەدا، مامۆستا غەفور ساڵح عەبدوڵڵا وتارێکی بەناونیشانی (یازدە ئامۆژگـاری نووسـراوی‌ژمـارە ٢٢١٨) بڵاوکردەوە و هەندێ باری سەرنجی خۆی دەربارەی نووسراوێکی

ئەم ئەمینداریێتییە دەربڕیبوو کە لەکاتی خۆیدا بەسەر بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری و لاوان و تیپە هونەریەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان بڵاوکراوەتەوە و تێیدا باسی ئەو خاڵانە کراون کە دەبنە بنچینەی روخسەتدانی شانۆنامە. لەپێشدا دەبێ ئەوە بڵێین کە ئێمەیش هەر لەو باوەڕەداین هەروەکو نووسەریش بۆیچووە، کە شانۆ دەورێکی گرنگ لە کاروانی ڕۆشنبیریی گەلەکەماندا دەبینێ و پێویستە حسێبێکی زیرەکانەی بۆ بکرێ. ئەگینا لەوانەیە خەڵکێکی وا هەبن ئەرك و وەزیفەی شانۆ فەرامۆش بکەن یا بەتەواوی تێنەگەن و ببێتە هۆی دواکەوتنی لە رێڕەوی ئەو پێشکەوتنە مەزنەی کە ئێستا عێراقی خۆشەویستمان دەیبڕێ. لەبەر ئەم هۆیە و گەلێك لایەنی هونەری و کۆمەڵایەتی ترەوە. بەپێویستمان زانی چەند خاڵێك ئاڕاستەی تیپە هونەریەکان بکەین کە بودجەی ساڵانەیان لەلایەن ئێمەوە دابین دەکرێ کە ئەو نێوی‌ناوە (ئامۆژگاری).. بۆئەوەی ئەو تیپانە خۆیان لە هەندێ بیروڕای تەسك و کۆن لادەن، کە بە هیچ شێوەیەك خزمەتی قۆناغی ئێستای گەلەکەمان ناکەن. ئەم کارەیش بە ئەرکێکی نیشتمانیی - پیرۆز و ڕەوا دەزانین لەپێناو وەدیهێنانی ئامانجەکانی شۆڕشی ١٧ - ٣٠ تەمموزی نەمر. بۆیە زۆرمان لا سەیرە مامۆستا غەفور ساڵح ئەم کارەی ئێمە بە تەگەرە و کۆسپ دانا لەبەردەم شانۆی کوردی بزانێ و بگاتە ڕادەیەك بڵێ ئێمە ڕاستە و پڕگال بەکاردێنین).. (ئێمە حەزمان دەکرد مامۆستا غەفور ساڵح عەبدوڵڵا نێوەرۆکی نووسراوی ئێمەی بەجۆرێکی قووڵتر شیبکردایەتەوە و بۆچوونەکانی واقیعی و زانستی‌یانە دەبوون، نەك سەرپێی و پەلە و حوکمی ناڕەوا) تادوایی نووسراوەکەیان..

ئەگەر خوێنەر بگەڕێتەوە سەر خاڵەکانی نووسراوەکە لە ژمارە (١١٨٨) دا کە لەسەریان دواوم، من لەونوسینەم دا دژ بە ئامانجەکانی ڕژێمی بەعس وەستاوم و ڕووبەڕویان وەستاوم کە شانۆی کوردی بکەنە ئامرازێك بۆ بڵاوکردنەوەی ئامانجە گڵاوەکانیان لە کوردستاندا. ئەوەبوو داگیرکردنی کوێتی بەسەرداهات و من و نوسینەکەمیان لەبیرچوەوە.

ئەگەر وانەبووایە ئێستا خوادەیزانی چیم بەسەر هاتبوو چەندین کەسی وەکو مامۆستایش لە نووسینەکانیاندا منیان دەکرد بە قارەمان!!

کەچی ئێستا زیندم قسەی سارد و سووکم پێدەڵێن..!!

جارێکی دیکە ڕاستیەکان بە جنێو دەمکوت دەکا

لەسەرەتادا (قسەیەکی (باوکی ڕۆحی) مامۆستا ڕێبین، بەختیار عەلی دەهێنینەوە، لە چاوپێکەوتنی ئیزگەیی و لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە (٢٠٩٤) لە ٩ / ٣ / ٢٠٠٠ بڵاوبوەتەوە و دەڵێ: (بەنیسبەت ئەزمونی منەوە چ بە نیسبەت ئەزموونی هاوتەمەنەکانمەوە، بە دوو ئاست ئیش دەکات، ئاستێکیان سەیرکردنیان بریتیە لەوەی گواستنەوەیەکی حەرفی هەندێ مەفاهیم و چەمك و هەندێ بۆچوونی روکاری و هیچی تر نیە. یان بۆچوونی گوازراوە لە ژینگەکانی ترەوە، بۆ ژینگەی ڕۆشنبیری کوردی بێ هیچ گۆڕان و دەستکاریکردنێك). بەختیار دەڵێ (گواستنەوەی حەرفی) و (بۆچوونی گوازراوە). کاتێ ئەمە دەڵێ لە زۆر شت دەیەوێ خۆی دەربازکات و هەمووشتە خراپەکان بخاتە ئەستۆی هاوتەمەنەکانی خۆی، کە بە تەئکید یەکێ لەوانە (ڕێبین)ە، چونکی بەڵگەکان و جنێوەکان و هەڵچوونەکانی ئەوەیان ئاشکراکرد، هەروەها (ڕێبین) چەمەکانی (مۆریس گۆدۆڵێ) ی گواستوەتەوە بۆ نێو ڕۆشنبیریی

کوردی لە نووسینەکەی بەناوی (کوشتنی باوکی کوردی)، مەریوان وریاش چەمکەکانی (محمد عابد الجابری) گواستوەتەوە لەو نووسینەی (ڕۆشنبیری کوردی و سیستمی عیرفانی) کە لە بەشی پێشووی ئەم باسەدا خستمانە بەرچاو . ڕێبین و هاوبیرەکانی دوای ئەوەی هەموو سەرەداوەکانی ڕاستیەکان کەوتنە بەر تیشکی خۆر، نەیانتوانی بێدەنگ بن و کەوتنە بەرگریکردنێکی گیانەلایانە و، هیچ پاساوێکی پی نەما (ڕێبین) هیچ لۆژیکێکی پێنەبوو بۆ داکۆکیکردن لەو ڕاستیانەی ئێمە لە هەردوو گۆڤاری گەلاوێژینویێ ژمارە (١٥) و ئایندە ژمارە (٦) دا بەیانمان کرد و بەبەڵگەشەوە هاتینە مەیدانێ، وەلێ کاتێ (ڕێبین) ئیدیعای ئەوە دەکا بەبەڵگە وەڵامی ئێمەیداوەتەوە، با خوێنەر خۆی ڕاستی و ناڕاستی ئەو ئیدیعایە بەچاو ببینێ.. خۆیکرد بە دەم سپی ڕەهەندیەکان و بە ڕاست و چەپدا کەوتە لاق و لەتەرگرتن و هەڵوێست فرۆشتنی ساختە. ڕێگایەکی دیکە کە گرتوویەتیەبەر، ڕێگای ناکۆك بیرکردنەوە و خۆدەربازکردن لە وەڵامدانەوەی ڕاستیەکان.. دوبارەکردنەوەی ئەو قسانەی کە خۆی بە ڕاستیان دەزانێ، کەچی واش نیە و زیاتر ئەم هەوڵدانەیش نوشستی بیرکردنەوەکانی و هەوڵەکانی ڕادەگەیەنێ..

ڕەهەندیەکان کۆمەڵێ ناوی موفەکیرە جیهانیەکانیان لەبەرکردووە، هەموو سەرجەم ئەو ناوانە دەڵێنەوە، بۆ نموونە بە پلەی یەکەم میشێل فۆکۆ، لیۆتارد، هابرماس، گۆدۆڵێ، شتراوس، جاك دریدا، ئەریك فۆرم و قوتابخانەی فرانکفۆرت.. تاد. بۆیە (ڕێبین) لە وەڵامی کاك مەلا بەختیاردا ڕادەگەیەنێ کە ناوی (میشێل فازولی). نەبیستووە، ئیدی ئەو ناوەی ئەوان نەیانبیستووە بوونی نیە..!! ڕێبین جیاوازی ناکات لەنێوان

(زەکەریا تامر) کە چیرۆکنووسێکی سوریە لەگەڵ (فازڵ سامر) کە ڕەخنەگرێکی عێراقیە ! ! یان نازانێ نوسەرانی پێش شۆڕشی ئوکتوبەر لە ڕووسیا کێن و بەرهەمەکانیان کامانەن ! !

ڕەهەندێکی دیکەی ڕەهەندیەکان، بەتایبەتی ڕێبین، قسە هەڵبەستن بەدەم گەورە موفەکیر و فەیلەسووفەکانەوە و بێئەوەی ئاماژە بکا بە سەرچاوەی قسەکەی، وەکو ئەوەی کە لینین گوتوویە بە قسەی ڕێبین (ئەمانە گوی کۆمەڵگان).. جۆرە کەسێکیشە دایمە پاکانەی حارز بەدەستی پێیە و بێپەرواش پاکانە دەکات و لە قسەکانی پێشووی پەشیمان دەبێتەوە. ئەمەیش واتای ئەوەیە کە یان نازانێ لەمەوبەر چی وتووە یان ئەگەریش بزانێ جورئەتی بەرەنگاربوونەوەی نیە. بۆیە ئەگەر یەکێك قسەی هەقی لەسەر کرد و ئەو هەڵویستانەی خستە بەرچاوی، لە وەلامدا پێی دەڵێ ئەوە ڕاپۆرت نووسە، کەسێکە هەموو خەڵك بەهەڵە دەزانێ و خۆی بە ڕاست، بۆیە زۆر ڕەهایانە داوا لە بەرامبەرەکەی دەکات دان بە هەڵەکەیدا بنێ، لەکاتێکدا خۆی دان بە هەڵەکانیدا نانێ و ئەگەریش بۆی دەستنیشان بکرێ، بگرە بەسەر ئەو هەلانەدا بازدەدا.. ئەگەر لە نووسینێکی لەوەوبەری چی وتبێ و بەرەنگاری هەبوو ئەوا لێی پەشیمان دەبێتەوە و ڕێك تاوان و هەڵەکە دەخاتە ئەستۆی ئەوەی کە وەلامی داوەتەوە. یەکێ لە سیفەتە سەیرەکانی ئەوەیە دان بە هەڵەی خۆیدا نانێ. ئەگەر بۆی بلوێ دیفاع لە هەڵەکەی خۆی دەکا. دەنا بە دیوێکی دیکەیدا دەشکێنێتەوە. بۆ نموونە من لە ژمارە (٦) ی گۆڤاری - ئایندە- دا لەژێر ناونیشانی (ڕێبین ویستی چاو برەژێ کوێری کرد) باس لەوە دەکەم ڕێبین خۆی عەرەبی نازانێ، کەچی بە لەتیف هەڵمەت دەڵێ عەرەبی نازانێ و بۆ کاری وەرگێڕان دەکات؟! کەچی هاتووە

زمانی عەرەبی بـۆ عـەرەبی‌زانێکی وەکـو لـەتیف هەڵمـەت چـاك دەکـات. کەچی لە زیاتر لە (٣٠) پەرەگراف هاتووە بـۆ کـاك لـەتیفی چاککاتـەوە، کەوتووەتە هەڵەی واوە دەربازبون لێی مەحاڵـە و ئـەو هەڵانـەیش مایـەی پیکەنینـە. ئەمـە دووەم جـارە دەیـەوێ هەڵـە و نەزانینـەکانی خـۆی بـە هەڵوێست فرۆشتنی سیاسی بۆش و بـەتاڵ پـەردەپۆش بکـات، بۆ بـاری حەقیقـەتیش ئـەو حـەوت خاڵـەی نووسـینەکەی کـاك مـەلا بـەختیار دەهێنینـەوە، وەکـو شـایەتیەك بـۆ هەڵوێسـتی ڕێبـین، لـە ژمـارە (٧) ی ئاینده، کە ڕێك ئەو و هاوبیرەکانی دەگرێتەوە. نەك گۆڤارێك وەکـو ئـەو بۆی‌چووە:

((- دوژمنی سەرەکی و ناکۆکی بنچینەیان نەبووە.

- ئەرکی عەسکەریان نەبووە.
- بەرپرسیاری ئیداری و یاسایی و ئابوریان نەبووە.
- ڕاوەدوونەنراون و کەسیان لـێ‌نەگیراوە.
- ڕێکخستنیان دروست نـەکردووە و ناچـاری گۆڕینـی تـاکتیك و مانۆڕی ناوبەناو نەبوون.
- پابەندی دیبلۆماسی و پێکهاتەی کۆمەڵایەتی نەبوون.
- بەرپرس نەبوون لە ڕووداوەکان، شکستەکان، سەرکەوتنەکان، مل ملانێ و دوژمنایەتیەکان.. تاد..))

یان ئەوەی ئەم قسـەیەی ڕێبـین لـە (ڕەهـەند) ژمـارە (٥) لـە لاپـەڕە (١٤٢) دا بخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێت ڕێبین چەند بێ‌لایەنە و چـۆن لـە سیاسەتی کوردی و کوشتنی باوکی کوردی گەیشتووە کـە دەڵـێ: (بـەڵام هەموو ئەو هەولانەی بـۆ کوشـتنی بـاوك دران، نـەك هـەر تێکشـان بـەڵکو پەشیمانی خۆشیان ڕاگەیاند لە جیابوونەوەکەی (٦٣) ەوە بۆ هێنانەوەی

تەرمەکەی بەهەشتی مەلا مستەفا بەو کەرنەڤاڵیەتە..)). دیاریشە ڕێبین باس لە ناکۆکیەکانی ناوِ پارتی دیموکراتی کوردستان دەکات لە شەستەکان کە لە کۆنفرانسی ماوەت ساڵی ١٩٦٤ وە سەرچاوەی گرت - نەك ٦٣ - و خوالێخۆشبوومامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد رابەرایەتی ئەو هەوڵانەی دەکرد بۆ پاککردنەوەی پارتی لە دەستە و تاقمی دەرەبەگ و راستکردنەوەی ڕێبازی پارتی. هێنانەوەی تەرمی مەلا مستەفاش بەو کەرنەڤاڵیەتە (ڕێبین) ئەوە بە تێکشکان و پەشیمانی یەکێتی نیشتمانی و سەرکردەکانی دەزانێ.. یان با بزانین چۆن ڕێبین بۆ سوکایەتی کردن بەو حیزبەی کە نان و نمەکی دەکا لە دەزگای سەردەم چی دەڵێ:

((لە وڵاتێکی وەك کوردستاندا کە ئەو دەوڵەتە هەرێمەی زۆربەی وەزیرەکانی لە هێزەکەی کاك مەلا بەختیار پێکهاتووە، نەك هەر نەیتوانیوە حاڵەتی بێئیشی هەزاران کەس چارەسەر بکات بەڵکو نەیتوانیووە مانگانەی موچەخۆرانیشی بگەیەنێتە ئاستی کرێخانووەکانیان)). یان دەڵێ: (بەڵام وەزارەتە رۆشنبیریەکەی ئەو دەوڵەتەی زۆربەی لە هێزەکەی کاك مەلا بەختیار پێکهاتوووە بە هەزار حاڵ دەتوانێ - گەر بتوانێ - گۆڤارێك دەربکات).

ڕێبین وەك بڵێی دەزگای سەردەم حیزبێك لە هەولێرەوە دایمەزراندوە و بۆدجەی ساڵانەی بۆ تەرخان دەکا نەك (هێزەکەی) کاك مەلا بەختیار کە (ی.ن.ك)ە. ئایا رەخنە توندوتیژەکانی ڕێبین دژ بە دەسەڵاتی ژێر سایەی یەکێتی ئەوە ناگەیەنن کە بارودۆخێکی پڕ هەوای ئازادی هەیە، وەلێ چاك دیارە کەش و هەوای ناوچەی ژێر دەسەڵاتی یەکێتی بە هەڵدەزانێ بۆئەوەی هێرش بکاتە سەر ئەو حیزبە و سەرکردەکانی و کەسیش نەڵێ چاوت کلی پێوەیە!

() () ()

ئەوە بوو لە ژمارە (٦) ی گۆڤاری - ئایندە - دا وەڵامێکم نووسی بۆئەو نووسینەی (ڕێبین) لە ژمارە (٥) ی هەمان گۆڤار، وەلێ هەندێکم تیا هێشتبووەوە و بەسەر هەندێ شتدا بازم دابوو، بەڵام ئەوەتا لێرەدا دەچمەوە سەریان.. (ڕێبین) لەو نووسینەی بەناونیشانی (کاتێ غەفور دەبێتە چاوساغیان) دەڵێ: (لە ڕاستیدا ئەو نووسینانەی غەفور وا بۆ ماوەی ساڵێك پترە لەسەر من و چەند هاوڕێیەکی دی دەینووسێ، ئەوەندە لە ئاستێکی نزمدان کە من وەکو خوێنەرێکی دوای ڕاپەڕین شەرم بە بڵاوبوونەوەیان لە بەربڵاوترین گۆڤار و ڕۆژنامەکانی کوردستان دەکەم)).. نازانم ئەگەر خوێنەر بچێتەوە سەر ئەو لیستی جنێوانەی (ڕێبین) کە کاك مەلا بەختیار لە نووسینەکەیدا لە ژمارەی (٧) ئایندە بڵاوی‌کردوەتەوە هەروەکو لە پێشەکی ئەم کتێبەشدا بڵاومان کردوەتەوە، بۆی دەردەکەوێت کە کێ نووسینەکەی لە ئاستێکی نزمدایە و شەرم لە بڵاوبوونەوەی ناکات لە بەربڵاوترین گۆڤار لە کوردستانا؟!

ژمارەی ئەو جنێوانە (١٦٣) پەرەگرافە لەگەڵ جنێوەکانی ئەمجارەی کە پتر لە (٢٠) پەرەگرافە و لەگەڵ (٥٦) پەرەگرافی دیکە (سەعدی ئیبراهیم) تۆماری کردون؛ واتەکۆی پەرەگرافەکان (٢٨٠) پەرەگرافی درێژی جنێوو قسەی ڕەقن.. هەروەها بۆی ساغ دەبێتەوە کە کام نوسین (ئەم قۆناغە پڕ بەهرەیەی کوردستان دەشێوێنێ و وێنەیەکی پڕ لە نەخوێندەواری بۆ نەوەکانی داهاتوو دروست دەکات)؟! ئەم برادەرە هەر لە سەرەتاوە و یەکەمجار ویستوویەتی لەخۆڕایی خۆی لە مەسەلەیەك هەڵقورتێنێ کە تەقەی سەری دێ لێی بەڵام وەکو عەرەب وتەنی (عسی و لعل) خوێنەر چەواشە بکات، خۆی بکا بە خاوەنی مەسەلەیەك کە هەرگیز

ناوی ئەوی تیا نەهاتبوو و کەسیش پێی نەوتبوو تۆ دزی ئەدەبی دەکەیت، چونکی نووسینی ئەوتۆی نیە سەرنج ڕاکێش بێ و ئێمەش گومانی بخەینەسەر، لەسەرئەوەی سەرجەم نووسینەکانی دوورن لە ئەقڵ و زیرەکیەوە، ئەو (٢٨٠) پەرەگرافە جنێوەش شایەتی ئەو ڕاستیەن.

ڕێبین هێندە لە نووسینی زانستی و ئەمانەتەوە دوورە بۆیە لەو نووسینەی ژمارە (٥) ی ئایندە ئەمە دەڵێ: (ئایا کەس هەیە کە نووسیمان مارکس بڕوای وابوو ژێرخان کار لە سەرخان دەکات داوای سەرچاوەمان لێبکات؟ ئەم تێزە ئەوەندە بڵاوە و گوتراوەتەوە کە کەس نیە نەیبیستبێ..) ئەم قسەیەی لە بێئاگایی گەورەوە سەرچاوەی گرتووە، چونکی وادەزانێ هەموو کەسێ دەزانێ مەلی نەعامە (وشترمرغ) کەوتە تەنگانەوە سەرە بچووکەکەی دەشارێتەوە و لەشە زەبەلاحەکەی بەدەرەوە جێدێڵێ! دەتوانم گرەو لەسەر ئەوە بکەم ئەو خوێنەرانەی کە ڕێبین بۆیان (دەنووسێ) ئەم زانیاریە بچووکەش نازانن. ئیدی چۆن بزانن ژێرخان کار لە سەرخان دەکات؟! یان زۆر بە شیانن بزانن ژێرخان و سەرخان چیە کە ئەم دەڵێ: (هەموو کەسێ دەیزانێ)!! یان ڕێبین ئەم قسە سەرپێیانەی کردوە کە دەڵێ: (حەسار تاوانی کوشتنی باوکی تیا ڕووینەداوە)؟! نازانم ئەمە قسەی چ فەیلەسوفێکە؟ بەتەئکید قسەی (گۆدۆڵێ) نیە، تەنها قسەی ڕووتی ڕێبینە، یان دەڵێ (چ من و چ بەرزان فەرەجیش باسی ڕوونەدانی تاوانەکە لەناو چیرۆکی حەساردا دەکەین) وشەی (ڕوو - نە - دان) ی بەکارهێناوە نەك (ڕوودان).. دەسا بزانین بەرزان فەرەج بۆ ناڕاستی قسەکەی ڕێبین لە نووسینەکەی خۆیدا (حەساری نەمر و باوکی پیرۆز) لە ژمارە (٥) ی ڕەهەند چۆن تەئکید لەسەر ڕوودانی کوشتنی باوك دەکا لە ناو چیرۆکی حەساردا..

بەرزان فەرەج دەڵێ (کوشتنی باوک وەك خەونێك، پرۆژەیەك، حەتمیەتێك، پیلانێك، وە دواتر کردەیەکە لە حەساردا ئەنجامدەدرێ). (کردەیەك) لێرە واتای (فعل) واتا ڕوودانی تاوانی کوشتنی باوکە. یان بەرزان دەڵێ: (ئەم پیاوە قەڵەمەکەی پاش ترس و ڕاراییەکی چەندین ساڵ لە نووسین لە دڵی باوکی خوێناویکرد. پاش کوشتنی باوك و نیشاندانی دەرئەنجامەکەیش چیماوە پێمان بڵێت؟). یان دەڵێ (پاش کوشتنی ڕەمزی ئەو دەسەڵاتانە)..

(تا خەنجەرەکەی لە دڵی ئەو بوونەوەرە ئەفسانەییەدا بچەقێنێ). ئەی ئەم هەمو قسانەی بەرزان فەرەج واتای ڕوودانی تاوانی کوشتنی باوك نەبێ لەناو چیرۆکی حەساردا ئەی واتای چیە؟ بەرزان فەرەج زۆر بەئەمانەترە لە ڕێبین کە دەڵێ: (چۆن شێرزاد لە دنیای فرۆیدەوە ئەفسانەیەکی لێکچووی تۆتەممان بۆ دەگێڕێتەوە بە هەندێ جیاوازی جەوهەرییەوە لەگەڵ گریمانەکانی فرۆیددا). کەچی ڕێبین بەرزان فەرەجیش بە درۆدەخاتەوە کە دەڵێ: (لەکاتێکدا چیرۆکەکە لە هەموو ئاراستەکاندا پێچەوانەی گریمانەکەی فرۆیدە) لاپەڕە (٥١) ئایندە ژمارە (٥).. لەپێناوی سەرخستنی ئاراستەیەکانی خۆیدا تەنانەت هاوبیرەکانیشی بەدرۆدەخاتەوە!!

بەرزان دەڵێ (بە هەندێ جیاوازی)، ((نالێ: پێچەوانەی گریمانەکەی فرۆیدە)). ڕێبین نەك هاوبیرانی بەدرۆدەخاتەوە، بگرە خۆیشی بەدرۆدەخاتەوە ئەوەتا لە دوا بەرگی نۆڤلێتی حەساردا دەڵێ: (دەبێتەهۆی ئاژاوە و کارەسات و تراژیدیا)!!. من کاتێ هاتووم باسی (ئاسکەکچان و ڕۆمانی مەرگی تاقانەی دووەم و ئێوارەی پەروانە و ئیمپراتۆریەتی وەهمی بەختیار عەلی و باسەکەی مەریوان وریا قانع)

مکردوە، نەهاتووە ئەو بەراوردو و ئەو قسانەی من رەت بکاتەوە و بڵێ وا نیە و بەڵگە بهێنێتەوە، بەڵکو لەو حەقیقەتانە رایکردوە و بازیداوە بەسەریاندا و هاتووە (٢٨٠) پەرەگراف جنێوی بۆ ریزکردوم!! هەر ئەم قسانەی رێبینە کە دەرفەتی پێکەنین بۆ من و خوێنەران دەڕەخسێنن، نەك ئەو راستیانەی کە من باسم کردوون و هەموو خوێنەریش باوەڕیان پێی هێناوە.

(رێبین) با بزانین چۆن لە باسی رۆمانی (پیاوی لم) ی هۆڤمان گەیشتووە..

لە کتێبی (أدب الفنتازيا مدخل الى الواقع) لە لاپەڕە (٧٣) دا بە عەرەبیەکەی هاتووە: (يحدث انفجار في غرفة المذاكرة و يموت أبو ناثانيل بعد أن يصاب وجهها بحروق شديدة و يتفحم بشكل يثير الفرع) واتا: (تەقینەوەیەك لە ژووری خوێندنەوەدا روودەدات باوکی ناثانیل دەمرێ دوای ئەوەی سەروچاوی بە خەستی دەسووتێ و دەبێتە خەڵوز، بەجۆرێك ترس دەوروژێنێ). کەچی دیارە (رێبین) ئەو دەقەی نەخوێندوەتەوە، یان لێی تێنەگەیشتووە چونکی بۆیە وەها سەرچیغانە ئەم قسەیە دەکا، دە ئەم قسەیە هەڵەوپەڵەی رێبین بخوێنەوە دەربارەی ئەو راستیەی کە ئێمە ئاشکرامان کردوە، دەڵێ: (سەرنجی خوێنەر بۆ ئەوە رادەکێشم یەك تۆزقاڵ ئاماژە بدۆزێتەوە کە باس لە تاوانی کوشتنی باوك بکات، ئاخر تاوانی کوشتنی باوك لەم دەقەدا کوا و لەکوێدایە؟). بێگومان مەبەستی لە دەقی رۆمانی (پیاوی لم)ە کە ئێمە ئاماژەمان پێداوە. کەچی ئەوەتا بە عەرەبیەکەی هاتووە (يموت ابو ناثانيل).. (رێبین) وا دەزانێ کوشتن تەنها بە چەقۆ و خەنجەر دەبێ. ئەی ئەو تەقینەوەیە چیە لە ژووری باوك روودەدا؟. دەبێ هەر لە خۆڕایی

رووی‌دابێ یان چیرۆکێکی ڕەمزیش پێش وەخت سازدانێك و پیلانێك هەبووە؟ (ڕێبین) پەرەگرافێکی بەهەڵە وەرگێڕاوە لەو کتێبە (أدب الفنتازیا) لە لاپەڕە (٧٠) دا، کەچی لە لاپەڕە (٧٣) دا ئەو ڕستە زەقەی پەڕاندوە کە باسی کوشتنی ناسانیل دەکات..!! منیش هانی خوێنەر دەدەم بچێت ئەو کتێبە بخوێنێتەوە لە لاپەڕە (٦٥) ەوە تا لاپەڕە (٨٩)، بۆی‌دەردەکەوێ کە چۆن (ڕێبین) بابەتەکان چەواشە دەکات و ئاوەژوویان دەکاتەوە. یان ئەم قسەیەی (ڕێبین) بخوێننەوە کە دەڵێ: (بێگومان نە هۆڤمانی بەدبەخت و نە هیچ کەسێکی دی چیرۆکێك نانوسێ کە تیایدا خێزانێك بە ڕاشکاوی بە منداڵەکانی بڵێ نابێ سەیری مومارەسەی جنسی دایك و باوکیان بکەن). نە لە چیرۆکی (عیزرائیل) ی شێرزاد حەسەن و نە لە رۆمانی (پیاوی لم) ی هۆڤمانیش منداڵەکان بە ڕاشکاوی ئاگادارناکرێنەوە، بەڵام لێیان قەدەغەدەکەن و بە عێزرائیل و پیاوی لم دەیانترسێنن. با بزانین دایکەکەی نێو چیرۆکی (عزرائیل) چی دەڵی: (رۆڵە نەکەی لەژێر لێفەکەوە سەردەربێنی، ئەوەیان عیزرائیلە. هیلاکی رۆح کێشانی خەڵکە و هەندێ شەو لێرەوە تێدەپەڕێ).. (دایکە ئەی تارمایی ئەو زەلامەی هەندێ شەو لە ژوورەکەماندا هات و چۆ دەکا.. ئاو دەخواتەوە.. دەخزێتە ژێر لێفەکەی تۆ؟!). (خۆیەتی.. ئەویش عیزرائیلەکەیە). ئەی ئەمە ئاگاداری‌کردنەوە نیە بۆئەوەی تەماشای مومارەسەی جنسی باوکە بە ئالۆشەکەیان نەکەن کە هەموو شەوێ دەچێتە لای دایکەکەیان و بە زۆرەملێ مومارەسەی لەگەڵ دەکات. یان با بزانین لە کتێبی (ادب الفنتازیا) چۆن لە لاپەڕە (٧١) دا ناڕاستی ئەو قسانەی (ڕێبین) ئاشکرادەکات: (فلاطفال یحظر علیهم رؤیة العملیة، و من هنا فان الدخان المنبعث من غلیون الاب یضبب رؤیتهم، و

هكذا فان الاب السيء كوبيلوس، هـو الـذي يسـمعه ناشـانيل يصعـد السلم حين يكون الاخير في الفراش. اذن هذا هو الاب الذي سـوف يمـارس نشـاطا جنسيا و ان الاب نفسـه هـو مـا يتمنـى ناشـانيل أن يتلصص عليـه و انـه سوف يعاقب بالعمى بسبب تلك الامنية).

واتا: (منداڵەکان دیتنی ئەو پرۆسەیان لـێ قەدەغەدەکرێ، ئا لـێرەوە دووکـەڵی سـەبیلەکەی باوکەکـە بینایيـان لێـل دەکـات. بـەمجۆرە باوکـە خراپەکـە کۆبیلـۆس، ئـەوەی کـە ناشـانیل گوێـی لێیـە بـە پەیژەکـەدا سەردەکەوێ کاتـێ ئـەم لـەنێو نوێندایـە. کەواتـە ئەمـە ئـەو باوکەیـە کـە مومارەسەی چالاکی سێکس دەکـات و هـەر ئـەو باوکەیشـە کـە ناسـانیل ئاواتەخوازە بە دزیەوە تەماشای بکات بەهۆی ئەو ئاواتەیشەوە بـەکوێری سزادەدرێ). لێرەدا مەبەست لە وشەی (العمليـة) مومارەسـەی سێکسـە. ئەمـەیش ئەوەدەگەیـەنێ کـە (ڕێبـین) لـە تێگەیشـتنی دنیـای ڕۆمـان و شیکردنەوەیدا کۆڵـەوارە، بۆیـە دنیـای هونـەر و ژیـانی سـادەی ڕۆژانـەی خەڵکی لەیەك جیاناکاتەوە، کە هونەر جوانکردنی ژیانە نەك لە وتـاندنی، بۆیـە قسـەی بـازاڕی تێکـەڵ بـە قسـەی فیکـر و ڕۆمـان دەکـات کـە ئـەو دەیانشێوێنێ. ئەگەر خوێنەر ئەو دوو نووسـینەی ڕێبـین بخوێنێتـەوە لـە ژمارەی (٥) و (٨ و ٩) ی ئاینده بۆی ڕووندەبێتەوە کە چەند نوسەرێکی تەنزئامێزە. با بزنین چ ئیدیعایەك دەکات لە لاپەڕە (٦٣) ی ئاینده ژمارە (٥) دەڵـێ: (سـەلەفی لـە واقیعـی ئێمـەدا کەسێکە کـە دەڵـێ گـۆران بلیمەتە بەڵام حەرفێك بۆ ناساندنی گـۆران نانووسـێ. نـالی دەکاتـە پاشـا بەڵام کەرەسـەیەکی مەنهـەجی ناخاتەگـەڕ بـۆ کەشـفکردنی جیهانەکـەی، دەڵێ ئێمە لەمێژە تازەگەریمان بیستووە بەڵام ڕستەیەکی تیوری لەسـەر تازەگەری ناڵێ)!!

تۆ بڵێی (کەرەسەی مەنهەجی) (ڕێبین) بە جنێو تێگەیشتبێ، یان ڕستەی تیوری ئەو (٢٨٠) پەرەگرافە جنێوەیە لە نووسینەکانیدا و ئێمە تازە پێمان زانیووە؟! بۆ تا ئێستا (ڕێبین) و هاوبیرەکانی چەند حەرفیان لەسەر گۆران و نالی نووسیوە و جیهانەکەیان کەشف کردوە، جگە ئەو قسانە نەبێ کە بە گۆران و نالی و شاعیرەکانی دیکەی کوردی دەڵێن و بە کەلاوەی مەعریفیان لەقەڵەم دەدەن؟ یان ڕستە و کەرەسەی مەنهەجی داڕشتنەوەی ئەو بابەتە بێت لەسەر کتێبێکی محمد عابد الجابری کە هاوبیری ڕێبین مەریوان وریا لە گۆڤاری (ئازادی) دا دایڕۆشتووەتەوە و ڕێبین پێی سەرسام بووە؟!

یان ڕێبین نازانێ (فانتازیای کوردی چیە)؟! من نەمووتبوو فانتازیای کوردی بەڵکو کاک شێرزاد حەسەن لە چاوپێکەوتنێکدا وایووتووە کە نایەوێ فانتازیاکەی ئەو لاساییکەرەوە بێ بەڵکو فانتازیایەکی کوردی بێ.. ئەگەرچی شتێ نیە ناوی فانتازیای کوردی یان فانتازیای عەرەبی یان ئیسپانی یان کۆڵۆمبی بێ، فانتازیا هەر فانتازیایە و لە داهێنانی ئێمەی کوردیش نیە.. ڕێبین دیسان لە ژمارە (٨ و ٩) ی گۆڤاری ئایندەدا هاتووە بەهەمان شێوازی پێشوی وەڵامی کاک مەلا بەختیاری داوەتەوە، جنێونامەکەی ژمارە (٥) ی ئاینده بە هەق و وەڵامدانەوە دەزانێ و، حەقیقەتنامەکەی ئێمەیش بە ڕاپۆرت و نەخوێندەواری لەقەڵەم دەدات.

لە یەکەم لاپەڕەی (ئینفیعالنامەکەی) ئەمجارەیدا ئەمە ئێژێ: (ئاخر چی بڵێین لەگەڵ پیاوێکدا کە نەك هەر جورئەتی ئەوەشی نیە دان بە هەڵەی خۆیدا بنێ و بێدەنگ بێ، بەڵکو جورئەتی ئەوەشی نیە دان بەو تۆمەتانەدا بنێ کە بۆ نوسەرانی ڕەهەندی ریزدەکات و ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی لێ پڕکردوە..).

بۆئەوەی بزانین کێ سەد دەرسەد هەڵەیە و نەزانە و، کێ ڕاستە و کێ تۆمەت دروستدەکات، لە ژمارە (٥) ی ئایندە نووسیویەتی: (لە هیچ جێگەیەك و لە هیچ شوێنێکی دنیادا نەبووە ئەدەب و ڕۆشنبیریەکەی لە سەردەمی ئازادی گەشاوەتر و ڕاستگۆتر بووبێ)!!

منیش وەڵامم دایەوە و پێم وت وانیە برادەری عازیز: (دیارە ئاگاداری ئەدەبی ڕووسی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر نیە. هەموو ڕەخنەگرانی دنیا دەڵێن ئەدەبی ڕووسی پاش شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئەو گوڕوتینەی جارانی نەما.. ئایا شاکارەکانی وەکو (جەنگ و ئاشتی)، (ئاناکارنینا)، (برایان کارامازۆف) (تاوان و سزا)، (پالتۆ)، (پاڵەوانی ئەم سەردەمە)، شاکارەکانی تۆرگنێف، تۆلستۆی، پووشکین، گۆگۆڵ، چیخەف، لە سەردەمی شۆڕشی بۆلشەوی شوعیەکان بوون؟ وەلامی ئەم پرسیارە بۆ ڕێبین و هاوبیرەکانی بەجێدێلم).. کەچی (ڕێبین) هاتووە وەکو کورد دەڵێ (کەر لە کوێ کەوتووە و کونە لە کوێ دڕاوە) ئەمەی خوارەوە دەڵێ: (غەفور زۆر باشی کردوە کە وەلامی ئەم پرسیارەی بۆ بەجێهێشتووین، بۆئەوەی جارێکی دی دەریبخەین چ پیاوێکی نەخوێندەوارمان لەبەردەمدایە. پیاوێك کە سێ چارەکە سەدە زیاترە خەوتووە و بیئاگایە لەوەی کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر یەکێك لە تۆتالیتاریترین دەوڵەتەکانی ئەم سەرزەویەی بەرهەمهێنا. پیاوێك کە لە سەدەی بیست و یەکدا دەژی و بەسەرهاتی کارەساتاوی کۆلاگەکان و ئۆردوگاکانی سیبریا و ڕەشەکوژیەکانی ستالینی نەبیستووە. گرتن و زیندانیکردنی هەموو ڕۆشنبیر و مامۆستای زانکۆکان و قەشەکانی لەژێر تۆمەتی ڕۆشنبیری بورجوازیدا لەلایەن لینینەوە نەبیستووە. قسەکانی لینینی نەبیستووە کە لە وەلامی نامەیەکی گورکیدا کە داوای بەربوونی ئەو ڕۆشنبیرانە دەکات دەنووسێ (ئەوانە نەك پێشڕەوی کۆمەڵگان بەڵکو گوی کۆمەڵگان).

یەکەم: دەڵێ (سێ چارەکە سەدە زیاترە) دیارە من تەمەنم سەدەیەك زیاترەوەها سێ چارەکە نوستووم؟!
دووەم: باشە من باسی ئەدەبم کردووە یان باسی سەردەمی ستالین.
سێیەم: من باسی ئەدەبی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەرم کردوە نەك ئەدەبی سەردەمی ستالین.. ئەمە هیچ لوغز و ئالۆزیەکی تیا نیە تا (ڕێبین) تێنەگات، نەك ئەو بگرە سادەترین خوێنەریش!
وەلێ (ڕێبین) ناوی هەندێ لەو بەرهەمانە و ناوی نوسەرەکانی بەدەستی ئەنقەست پەڕاندوە، چونکی خوێنەری ئاسایی دەزانێ ئەو نوسەرانە لە چ سەردەمێکدا ژیاون و مردون، تەنها ئەو نەبێ! هەموویان بەر لە شۆڕشی ئۆکتۆبەر مردون: تۆرگنێف بەر لە تۆلستۆی مردوە، تۆلستۆی ساڵی ١٩١٠ مردوە، دۆستۆیفسکی ١٨٨١ مردوە کە خاوەنی چەندین شاکاری وەکو برایان کارامازۆف و تاوان و سزایە، گۆگۆڵ ساڵی ١٨٥٢ مردوە، لیرمنتۆف کە خاوەنی شاکاری (پاڵەوانی ئەم سەردەمە) یە لە ساڵی ١٨٤١ مردوە، چیخەف ساڵی ١٩٠٤ مردوە. سەردەمی قەیسەریەت ئەو سەردەمە بوو کە دەیان کەڵەنوسەری وەکو دۆستۆیفسکی بە حوکمی سەختگیری لە سیبریا تووندکران، بیرۆکەی زۆربەی شاکارەکانی زادەی ئەو سەردەمە سەختەیە وەکو خۆی دەڵێ.
چیرۆکی (پاڵتۆ) ی چیخەف بەسەرهاتی تاڵاوی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ڕۆشنبیری سەردەمی قەیسەریەتە، (ڕێبین) ئەو قسەیەشی وەکو ئەوە وابوو کە (زەکەریا تامر) ی کرد بە (فازڵ سامر).. ڕاستیش دەکا کە دەڵێ من قسەکانی لینینم نەبیستووە، چونکی لەو بڕوایەدام ئەو قسەیەی کە دەڵێ لینین وتویەتی: (ئەوانە نەك پێشڕەوی کۆمەڵگان

بەڵکو گوی کۆمەڵگان)، قسەی گیرفانی خۆیەتی چونکی سەرچاوەکەی دیاری‌نەکردوە !

پاشان لینین ساڵی ١٩٢٤ مردوە، کاتێك بوو هێشتا دەوڵەتی سۆڤیەت فریای هیچ نەکەوتبوو، هەر خەریکی دامرکاندنەوەی شەڕی دژە شۆڕشەکان بوو، کەچی لینین ستایشی نوسەرێکی بۆرجوازی وەکو تۆلستۆی دەکات و دەڵێ: (بەرلەم نەبیلە جوتیاری راستەقینە نەبوو لە ئەدەبدا).

(ڕێبین) لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری ئاینده دەڵێ: (غەفور رۆمانێك دێنێت کە نەیخوێندوەتەوە بەڵام پوختەی رۆمانەکەی لە (ئەدەب الفنتازیا) خوێندوەتەوە و هەر ئەو پوختەیەش بەسە بۆ کەسێکی وەك غەفور بۆئەوەی ئەو هەستەی بداتێ کە رۆمانەکەی بینیوە و چیدی دەتوانێت هەم لەسەری قسە بکات و هەم بەراوردی بکات بە شتی دی).

دەبا بزانین هەر خۆی (ڕێبین) لە ژمارە (٨ و ٩) ی ئاینده بە چی وەڵامی کاك مەلا بەختیار دەداتەوە: (ئایا بۆئەوەی زانیاریمان لەبارەی کتێبێکەوە هەبێت مەرجە خوێندبێتمانەوە. گەر وابێت ئەی ئەو هەموو کتێب و نووسینانەی کە تەنها کاریان عەرزکردن و پێشکەشکردنی زانیاریە لەبارەی کتێب یان نوسەرێکەوە، نرخیان چیە؟ ئایا بۆئەوەی لە ئەفلاتون شارەزا بین مەرجە هەموو محاورەتەکانیمان خوێندبێتەوە؟).
ئێ باشە منیش مەرجە هەموو رۆمانێك بخوێنمەوە بۆئەوەی قسە لەسەر رۆمان بکەم. باشە من ئەگەر چیرۆکێکم خوێندەوە و هەستم کرد ئەو چیرۆکە پووختەی رۆمانێکە خوێندومەتەوە چی تیا بەسەرە بە دەردی جەنابت؟ یان ئەوەتا مەسەلەکە لای رەهەندیەکان مەسەلەی بانێکە و دوو هەوایە؟!

یان دەڵێ: (غەفور و نووسینەکانی نەبوو کە هانیداین وەڵامی بوختان نامەکانی بدەینەوە بەڵکو ئەو نوسەرانە بوون کە قسەکانی غەفوریان لێکردین بە بەڵگەنەویست و بێویژدانانە تۆمەتەکانی ئەویان دەگوتەوە).

١- باشە ئەگەر وایە ئەی ئەو قسەیەی ڕێبین چیە لە ئایندە ژمارەی (٥) کە دەڵێ غەفور ماوەی ساڵێکە بەردەرگای ڕۆژنامەکانی لێگرتووین و نابوو لێی بێدەنگ بین؟

٢- دیارە ڕێبین خۆی بە کابرایەکی زۆر بەویژدان دەزانێ، هەر خۆی شۆڕەسواری ئەم بوارەیە و هەموو نوسەرەکانی دیکە بێویژدانن، چونکی بە ڕێبین و هاوڕێکانی دەڵێن ئەوانەی ئێوە دەینووسن هی خۆتان نیە.

٣- باشە ئەو نوسەرانە کێن کە قسەکانی غەفوریان لێکردن بە بەڵگەنەویست. جگە غەفور کەسی دیکە بەر لەو پێی نەوتوون چاوتان کلی پێوەیە.

ئەگەریش مەبەست لە پەیڤەکەی محەمەد موکری بێ لە گۆڤاری (پەیڤین) کە لە بەشی پێشوو بڵاومانکردووەتەوە، ئەوا ئەو ناوی کەستانی نەبردووە.. وەکو ئەوەوایە منیش ستوونەکەی (شوان ئەحمەد) لە کوردستانی نوێ ژمارە (٢١٤٥) ببەمە سەر خۆم ئیدی منیش بکەومە وێزەی و بڵێم تۆیش وەکو ئەوان شت وەردەگری بۆیە دیفاع لە ڕەهەندیەکان دەکەیت، لەبەرئەوەی کەسانێك دێن گواستنەوەی حەرفی و وەرگرتنەکانی ئەوان کەشف دەکەن دەبێ ئیدی ئەو ستوونووسە ئەو کەسانە بە سەلەفی دابنێ، ئەو کەسانەیش کە وەردەگرن بە مۆدێرنیزمیان لەقەڵەم بدات؟!

یان ڕێبین باس لە مانەوەی بونیادگەری (البنيوية) دەکات، تەنانەت مامۆستا گەورەکانی ئەم بۆچوونەش یان ئەم میتۆدە هەر خۆیان لەبیریان کرد و ئێستا لە کولەکەی تەڕیش ناوی نابەن. یان ئەم قسەیە دەکات: (زۆرجار لە دنیای فکردا ڕویداوە میتۆدێکی کۆن بەهۆی بەکارهێنانی زیرەکانەی ڕەخنەگرێکەوە جارێکی دی دەوڵەمەندی و گرنگی خۆی ئاشکراکردوە).. باشە کەی و کامە میتۆد و کامە ڕەخنەگری زیرەك ئەمەی ئەنجام داوە؟! دیارە بە حیسابی ڕێبین، بەختیار عەلی ئەو ڕەخنەگرە زیرەکەیە کە بونیادگەری بەکارهێناوە. بەشبەحاڵی خۆم هەوڵێکی سەرنەکەوتووی (د. کمال ئەبو دیب) م خوێندەوە لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو لەسەر قەسیدەی (قمر شيراز) ی عبدالوهاب البياتي لە یەکێ لە ژمارەکانی گۆڤاری (الاقلام) عێراقیدا بۆیە بەختیار دوا کەسە ئەوە دەکات! جارێ (ڕێبین) هیچ بەرهەمی ئەدەبی نیە لە شیعر و چیرۆك و ڕۆمان تا قوتابخانەی پۆست مۆدێرنیزم کاری تێبکات، وەکو هەندێ لە نوسەرەکانی ئەو قوتابخانەیە بەرهەم داهێنێ وەکو: ئیمبرتۆئیکۆ، ئیتالیوکالڤینۆ، جۆن بارت و مارکیز و زۆر نوسەری دیکە، یان فەیلەسوفەکانی ئەو قوتابخانەیە، وەلێ بەختیار عەلی دەشێ، چونکی ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) لاسایی‌کەرەوەی یان وەرگرتنی ڕۆمانی (پاییزی بەتریریك)ە کە هی نوسەرێك لە نوسەرانی پۆست مۆدێرنیزمە کە ئەویش مارکیزە، ئەگینا خوێندنەوەکانی (مەریوان وریا) ڕێك لەوانەی (محمد عابد الجابري) و (جاك دريدا) و قوتابخانەی فرانکفۆرت هەڵاوێر دەکرێن، هەروەکو بەختیار عەلی شایەتی ئەمە دەدات بۆ هاوتەمەنەکانی خۆی کەلەپووری بیانی دەگوێزنەوە بۆ نێو ڕۆشنبیری کوردی و ئەو نووسینەیشی لە گۆڤاری ئاینده ژمارە (٢٤) ساڵی ٢٠٠١

بەناونیشانی (ڕەخنەی ئێمە لە دۆخی کەمخوێنییەکی مەنهەجی کوشندەدا دەژی) کە سەرجەم وتنەوەی قسەی خەڵکانی دیکەیە.

(ڕێبین هەردی) دەڵێ: (بە ڕۆژی ڕووناك و لەناو سلێمانیدا دوو ژمارەی ڕوانگەیان دەرکرد)!! یەکەم، ئەوە دەگەیەنێ شتێکی زۆر سەرپێیانە دەزانێ لەسەر ڕوانگە، ئەرێ ئەو برادەرانەی ڕوانگە کە ئێستا لە ژیاندان کەی گۆڤاری (ڕوانگە) لە سلێمانی دەرچووە بۆ خاتری خوا؟ ئەرێ کاك حسێن عارف، کاك شێرکۆ بێکەس چونکی ئەم برادەرەی کە ئەم قسەیە دەکا لە دەزگاکەی ئێوە ئیش دەکات..؟! بۆئەوەی ئەز (خزمەتت) بکەم: ڕوانگە وەکو بزووتنەوەیەکی ئەدەبی وەکو برادەرێکی نزیکیان وتی (قد هدر دمهم) واتا خوێنیان حەڵاڵ کرابوو. ئەو سەردەمە، بۆیە مادەکانی گۆڤاری (ڕوانگە) یان لە بەغدا ئامادە دەکرد و دەبران بۆ شاری (نەجەف) چاپ دەکران، هەر یەکێك لە نزیکانی ڕوانگە پێی وتم (حميد المطبعي) بۆی چاپ دەکردن ئەوساکە ئەو گۆڤاری (الكلمة) ی دەردەکرد.. ئێ باشە کەسێك ئەمەمەعلوماتی بێ چی پێیە بۆ ڕۆشنبیریی کورد و چۆن بەم سەقافەتەی خۆی سەلەفیەکان ڕاودەنێ؟! ئێ باشە بۆ هێندە خۆی بە لووت بەرز دەزانێ وادەزانێ هەواڵی بنی عێز لەلای ئەوە؟! باشە بۆ لە دوو قوتبی سەرەکی ڕوانگەی ناپرسێ لە دەزگای سەردەم کە ئەویشی لێیە کاك شێرکۆ بێکەس و کاك حسێن عارف؟! لەوانەیە (ڕێبین) لە شوێنێکی دیکە بنووسێ: لە ژمارەی (٨ و ٩) ی ئایندەدا (نەجەف) مان کردوە بە سلێمانی (هەڵەمان کردوە شەرمیش لەوەناکەین دان بە هەڵەکەدا بنێین) وەکو لە پەراوێزێکی باسەکەی لە لاپەڕە (١٤١) ی ئایندە نووسویەتی: ((نەك هەر ئەمە بەڵکو لە ژمارە چواری ئازادیدا هەڵەیەکمان کردوە و (حەدیسێکی پێغەمبەرمان

بە ئایەت نووسیوە و شەرمیش لەوە ناکەین دان بە هەڵەکەدا بنێین)!
کەچی منیش لەجیاتی (خەساندن) لە ژمارە (١٥) ی گەلاوێژی‌نوێدا وشەی (خەتەنە)م بەکارهێنابوو، ئیدی کردی بە قەمیسی عوسمان و لەم نووسینەی ئەمجارەشی دووبارەی کردوەتەوە. گەرچی من لە (ئایندە) ژمارە (٦) داوای لێبوردنم لە خوێنەر کردوە و دانم بە هەڵەکەمدا ناوە، گەرچی من کفرم نەکردوە، قسەی پێغەمبەر بکەم بە وتەی خودا!!
(ڕێبین) لێردا بۆئەوەی ئیسلامیەکانیش ڕازی کات و دڵیان ڕاگری پەنای بردوەتەبەر وتەیەکی پێغەمبەر کەوتوویە: (کلکم راع و کلکم مسؤول عن رعیتە). تۆ بڵێی لە (پرۆژەکەی) ڕەهەند و بەرنامەکانی مەسەلەی ژیان و (صەحوەی ئیسلامی) بدەنە بەر باس و لێکۆڵینەوە. ڕۆژێك بێت ئەو گروپەی کە ڕۆشنبیری خۆی لە سەرچاوەی ڕۆژئاوایی مەسیحیەتەوە هەڵێنجاوە، لە سلێمانی ببنە پێش نوێژی موسڵمانان؟!
ڕێبین بۆ قوم کردنە چاوی خەڵکی دەیەوێ گروپە ئیسلامیەکانیش هانبدا دژ بەوانەی ڕەخنە لە ڕێبین و (هاوبیرەکانی) دەگرن و یان بڵێ یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان حیزبێکی دیکتاتۆرە و ئێوەش ئاگاتان لەخۆتان بێ!! یان ڕێبین پەنا دەباتە بەر ئەم قسە کۆمیدیانە کە دەڵی: (هەر بۆ نموونە ئایا دەکرێت هەر لە خۆمانەوە کەسێك بەرین و بە هەڵبژاردەی تۆپێنی سلێمانی بڵێین یاری‌پێ‌بکەن چونکی هەموو کەسێك ئازادە و مافی یاریکردنی هەیە؟) یان دەڵێ: (ئەی کە دکتۆرێك هەڵەی کرد تووشی لێپرسینەوە نابێت کە هەڵەکەشی گەورە بوو دکتۆریەکەی لێناسێنرێتەوە و زیندانی بکرێ؟). ئەو کەسەی ئەگەر لەسەر خراپی نووسینەکانی زیندانی بکرێ دەبێ ڕێبین هەردی بێ یان دەڵێ: (دەمانزانی غەفور لەم گەمەیەدا تەنیا نەبووە).

ڕێبین وادەزانێ غەفور زلهێزێکی بەدواوەیە بەم قسەیە دەیەوێ ئاکاری خۆی و هاوبیرەکانی بشارێتەوە کە دەستێکی شاراوە وگێرەشێوێنێ لە ڕێگای دروستکردنی بوختانی سیاسی و هەڵوێستی بۆش و بەتاڵەوە. ئەمەی کە دەکرێ گەمە نیە بگرە حەقیقەتێکە (ڕێبین) و هاوبیرەکانی گێژی دەدەن بۆ سووککردنی کەلتوری کورد و مێژووەکەی، ئەگینا لەسەر ئەو هەموو چەواشەکردن و ناڕاستیە سوور نەدەبوون. یان دەڵێ: (لەڕاستیدا خاڵی لێکچونەکان ئەوەندە زۆرن کە مرۆڤ گومان دەکات ئەو نووسینانە بەیەکەوە یان لایەنی کەم بە پرسکردن بەیەکتری نەنوسراون).

باشە ئەگەر ڕاست دەکا با ئەو خاڵە لێکچووەکان بهێنێتەوە تا خوێنەر بڕوایان پێبکات. وەلێ ئەگەر ڕێبین لە خەیاڵی خۆیدا خاڵی لێکچوونیشی دۆزیبێتەوە، چونکی بۆچوونەکان و قسەکانی ڕێبین هێندە سەرچیغین دەشێ زۆربەی نوسەران لەسەر چەند خاڵێك یەکبگرنەوە و بێئەوەی ئاگاشیان لەیەکدی بێ. نە من و نە کاك مەلا بەختیار بەر لە بڵاوبوونەوەی نووسینەکانمان ئاگامان لەیەکتر نەبووە، من بۆ شایەتی ئەم قسەیە کاتێ نووسینەکەی ژمارە (٦) ی ئایندەم برد بۆ کاك دڵشاد عەبدوڵلا ئەو پێێ وتم کاك مەلا بەختیار ڕەدێکی نووسیوە. بەماوەیەکی زۆر دوای ئەوە کۆپیەکی نووسنیەکەی کاك مەلا بەختیاریان بۆهێنام، قەتیش کاك بەختیار پێی نەوتبووم کە چیم نوسیوە تا بڵاونەبووە.. بۆیە ئەو قسەیەی ڕێبین لە واهیمە بەولاوە هیچی دیکە نیە و ئەسڵی نیە. یان با بزانین ڕێبین چۆنە سەبارەت بە کاك لەتیف هەڵمەت لەم دوو پەرەگرافەدا: (من جارێکی دی دوبارەی دەکەمەوە کە ڕێزێکی تایبەتیم

بۆ مامۆستا لەتیف هەیە).. کەچی لە دوای چەند پەرەگرافێك بە توانجەوە دەڵێ: (ئیدی من بێدەنگ دەبم و پێیان دەڵێم لەبری جارێك سەدجار ئەم وەرگێڕان و عەرەبیزانینانەتان پیرۆز).. یان لە پەرەگرافێکی دیکە عەرەب وتەنی: (ضربني و بكي، سبقني و اشتكي). با بزانین (ڕێبین) چەند سادیقانە قسە دەکا، (کاك مەلا بەختیار هیچ ڕەخنەیەك جا ڕاست بێت یان هەڵە بۆی قوت ناچێ). ئێ باشە هەڵەی بۆ قوت بچێ کە هەڵەیە؟ ئەی ئەو هەموو جنێو و هێرش و وەڵامە چەواشانە چین پەیتا پەیتا لە (ئایندە) بڵاویان دەکاتەوە و کەس نابوێرێ لەبری ئەوەی کەسانی دیکە قسەی هەقیان بە (هاوڕێکانی) ئەو وتووە نەك خۆی؟!

(ڕێبین) هێندە ئاگاداری دنیای ڕوناکبیری و سەقافەتە جیاوازی ناکات لەنێوان ڕەخنە و قسەی هەڵە و پەڵە و بوختان، یان قسەی بازاڕی و جنێوەکانی بازاڕی بن پردەکە و مەزاتخانە و کۆنەفرۆشەکان!! ڕێبین دەڵێ: (بڕوام وایە هیچ هەڵوێستێك هێندەی ڕەخنەگرتن ئیجابی و زیندو نیە)! سوبحانەڵا!! ئەی ئەو (٢٨٠) پەرەگرافە جنێوەی ناودەنێ ڕەخنەگرتنی ئیجابی؟! بەڕاستی کوڕینە زەمەنێکی سەختە کوردی تێکەوتووە نەك هیچ میللەتێکی دیکە. چونکی کەسانی وەکو ئەم برادەرە دێن و لەسەر گۆڤار و پەڕاوەکانی کوردستاندا جنێو بەم و بەو دەدەن، بەڵگەش بۆ ئەمە ڕێبین دوای (٢٨٠) پەرەگراف جنێو دەڵێ:((کاك مەلا بەختیار و غەفور خۆیان ماندووکردوە و خشتەیەکیان لەو قسانەی من (کە ئەوان ناوی جنێویان لێناوە) ئامادە کردوە و نوسیوە تەوە)).کێ ئەم قسەیە بخوێنێتەوە وادەزانێ سەرنوسەری گۆڤارەکە ئەو (٢٨٠)

پەرەگرافە جنێوانەی ئاخنیوەتە مەقالەکەیەوە بێئەوەی ئەو ئاگای لێبێ نەك رێبین خۆی دەست رەنگینی نواندوە لە ریزکردنیدا.. ! ! نازانم نوسەرەکانی رەهەند کێن؟ من بە هیوا قادرم نەووتوە دزە، تەنها گلەییەکی بچووکم لە بەرزان فەرەج کردوە، بە فاروق رەفیق هیچم نەوتووە و ناشی ناسم، بە ئاراس فەتاحیش هیچم نەوتووە چونکی هیچم لێیان نەدیوە بۆنی وەرگرتنی لیبێ. مەبەستیشم نەبووە بە وردی بیانخوێنمەوە، هەروەها بەختیار عەلیش و مەریوانیش برادەرەکانم هانیان دەدام نووسینکانیان بخوێنمەوە بۆیە ئەو سەرنجانەم لەلا گەلاڵە بوون سەبارەت بە بەرهەمەکانیان.. گرفتێك لە گرفتە زۆر گەورەکانی (رێبین) ئەوەیە کوردیش باش نازانێ، نەك عەرەبی هەر نەیسا، وەکو بەبەڵگە لە ژمارە (٦) ی ئایندە روونمانکردەوە، سەیری ئەم تەفسیرە زمانیەی رێبین بکەن کە دەڵێ: (فلانە سەری کردۆتە سەر خوێندنەوە، یان سەری کردوەتە سەر سەعیکردن، کە بەمانای خۆتەرخانکردن دێت). نازانم ئەم قسەیە لە کام گەڕەکەکانی سلێمانی بەکاردێت؟ دیارە لە گەڕەکی تورکی ئاوا! ! ئەم قسەیشی تەنها بۆئەوەیە و جەختی لەسەر دەکات تا کاك مەلا بەختیار بەهەڵە دەریکات. هەرچەندە من لێرەدا خۆم لەوەی پەیوەندی بە کاك مەلا بەختیارەوەهەیە و تاڕادەیەك قسەیان لەسەر ناکەم - ئەگەر بەپێویستم نەزانی - چونکی کاك مەلا بەختیاریش خاوەن قەڵەمە و وەڵامی خۆی هەیە، چونکی دواجار رێبین ئەو بوختانەمان لەسەر دەکاتە ماڵ کە رێکەوتننامەمان مۆرکردبێ دژ بە (حیلفەکەی رێبین).. یان لە شوێنێکی دیکە قسەیەکی سەیرتر دەکات: (ئەرکی هەموو رۆشنبیرێکیش ئەوەیە گەر هەڵەی بینی قسە بکات و

بەبەڵگەشەوە ئاشکرای بکات.. لێرە بەدواوە ئەرکی ئەو تەواو دەبێ و خەڵکانی دیش تا دواسنوور ئازادن چاو لە هەموو بەڵگەکان بپۆشن. سوربن لەسەر ئەوەی راستە). لاپەڕە ١٠٩ .. ئەی باشە خوێنەری ئازیز ئەو نووسینەی من لە مارە (١٥) ی گەلاوێژینوێ بڵاوم کردەوە ئەی باس لە هەڵە نەبوو بەبەڵگەوە؟! کە هەندێ چیرۆك و رۆمانی کوردیم لەگەڵ چیرۆك و رۆمانی دنیا بەراورد کرد بەبەڵگەوە؟ رێبینیش ویستی خۆی تاقیکاتەوە و بزانێ چەندی چێیە و عەرزی عەزەلاتی زانیاری خۆی بکات لەو رووەوە. سەیر لەوەدایە رێبین خۆی و (هاوبیرەکانی) بەراورد دەکا بە روانگەییەکان، ئەو روانگەیەی کە وادەزانێ گۆڤاری (روانگە) یان لە سلێمانی دەرکردوە. ئەگەرچی روانگە لە حەفتاکاندا پەکیکەوت بەلام چەند ناوێکی دیاری لێکەوتەوە، وەکو جەلالی میرزا کەریم، شێرکۆ بێکەس، حسین عارف، ئەنوەر قادر جاف، فەرهاد شاکەلی و سەلاح شوان و زۆری دیکەش. ئێوە چیتان وتووە کە خەڵکی دیکە پێش ئێوە جوانتری نەوتبێ؟ ئێوە کام رۆمانتان، کام لێکۆڵینەوەتان، کام قەسیدەتان نووسیوە لە هی خەڵکی دی نەچێو یان شێواندنی هی خەڵکی دیکە نەبێ؟ یان کام لێکۆڵینەوەتان نووسیوە کە سەرچاوەکەی هی خەڵکی دیکە نەبێ و ئێوە شێواندوتانە؟! من نامەوێ زۆر بەمەدا بچمەخوارێ چونکی زۆرکەس لەم بارەیەوە نووسیویانە و دەنووسن و زەیفەکان ئاشکرابوون..

لێرەدا ناچمەوە سەر ئەو شەش خاڵەی کە رێبین دووبارەیکردوەتەوە. چونکی لە ژمارە (٦) ی ئایندە بە تێروتەسەلی راست و درۆی ئەو قسانەیم دەرخستووە و بەبەڵگەش. وەلێ دێمە سەر

خاڵی شەشەم کە دەڵێ (غەفور لەگەڵ ئەوشەدا کە مەریوان دەڵێ سیستەمەکانم لە جابریەوە وەرگرتووە، هەر دەڵێ دزە و سەرلەبەری نووسینەکەیش کە (٣٣) لاپەڕەی ئازادیە بە نەقلی حەرفی قسەکانی جابری دەزانێ، ئەو نووسینە ئاسمان و ڕیسمان لە ستراتیژ و مەبەستی جابریەوە دوورن). جارێ قسەکەی مەریوانیش مەگۆڕن ئەو دەڵێ (ناوی سیستەمەکان) نەك (سیستەمەکان)، تەنانەت شەرحەکانیش هی (محمود الذوادي) یە کە عەرزی کتێبەکەی (الجابري) کردوە لە ژمارە (٤) ی گۆڤاری (عالم الفكر) ساڵی ١٩٩٠ بڵاوی‌کردوەتەوە، نوسینەکەی مەریوان وریا لە ساڵی ١٩٩١ دا نووسویەتی، وەکو باسمان کرد..

دیارە ڕێساکانی نووسین لەلای ئەو ئەوەیە تەنانەت نووسینی (هاوبیرەکانی) خۆیشی چەواشەکات و بەهەڵە بنووسێتەوە یان ئەو (٢٨٠) پەرەگرافە جنێوەیە و، من نەمزانیوە جنێو بدەم و لێم لاداوە و قسەی هەق و ڕەق و تەقم کردوە. ئەوجا بە پەیڕەوکەری ڕێساکانی نووسینی دادەنێن؟! من باسی ئەو پاکانەی ڕێبین ناکەم کە لە لاپەڕە (١٣٣) ش دا دووبارەیان دەکاتەوە، چونکی سەریەشانی خەڵکی بەم شێوەیە هیچ سوودێکی نیە، تۆ بە مەنتیق وەرە پێشەوە ئەو بە جنێو و سووربون لەسەر بوختان وەڵامت دەداتەوە..!!

سەیریش لەوەدایە کە دەیەوێ لەو داوای لێبوردنە نکوڵێ بکات کە پێرار لە هۆڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان لە سلێمانی لە کاك مەلا بەختیاری داواکرد!! حاڵ بە مەونیشان بەوە، سێیەم فێستیڤاڵی ساڵانەی بنکەی ئەدەبی گەلاوێژ بوو، لە ڕۆژی (١٩٩٨/١١/١٧ کاك مەلا بەختیار باسێکی پێشکەش کرد لەژێر ناونیشانی (مەدەنیەت لە

کۆمەڵێکی نیشتمان داگیرکراودا) کە شاعیر کاک (قوبادی جەلی زادە) کۆڕەکەی دەبردبەڕێوە.. دوای باسەکە کۆمەڵێ کەس هەڵسان موداخەلەیان کرد و یەکێك لەوانە ڕێبین بوو. دنیایەك هێرشی کردە سەر دەسەڵاتی یەکێتی و باسەکەی کاك مەلا بەختیار، ئەویش وەڵامی هەموویانی دایەوە و ماقووڵانەیش وەڵامی ڕێبینیدایەوە.. ئەوەبوو بەرلەوەی کۆڕەکە تەواوبێ، ڕێبین چووە سەر شانۆ و داوای لێبوردنی کرد لە کاك مەلا بەختیار و کاك قوباد و زۆر کەسیش لەوێ بوون.. کەچی ئێستا حاشا لەوەیش دەکا!!

ڕێبین لە لاپەڕە (١٣٨) دا هاتووە بە (١٠) خاڵی دووبارەبوو، کە ئێمە لە ئایندە ژمارە (٦) دا بە وردی ڕونمانکردەوە و ناڕاستی ئەو قسانەمان وەکو ڕۆژی نیوەڕۆ ئاشکراکرد. ئەنجا بزانە خوێنەری ئازیز ئەمجاریش ڕێبین چۆن بێ بەڵگە و سەرچیغانە قسە دەکات و دەڵێ:

نووسینەکەی غەفور خۆی ناسنامەی نوسەریان لە غەفور سەندۆتەوە، ئاخر یەکێك بنووسێ:

١- سیستەمی دایك سالاری سەر بە دەرەبەگایەتی داکەوتووە چۆن دەبێ بە نووسەر.
٢- یەکێ بلێت تەوتەم و تابۆ چیرۆکە و کورتی بکاتەوە بۆ سێ پەڕە. چۆن دەبێ بە نوسەر.
٣- یەکێ باسی خەتەنەکردن لە تاوانی کوشتنی باوکدا بکات بە چی دەبێ بە نوسەر.
٤- یەکێك چیرۆکێکی کوردی بە نەقلکردنی حەرفی گریمانەیەکی ئەنترۆپۆلۆگی لەقەڵەم بدات چۆن دەبێ بە نوسەر.

٥- یەکێ بڵێت دایك لە سیستەمی دایك سالاریدا دەسەلاتی موتڵەقی هەیە، لەکوێوە دەبێ بە نوسەر.
٦- یەکێك وابزانێت گریمانەی باوکی سەرەتای هەقیقیە و لە غینای تازەدا هەیە. چۆن و بەچی دەبێ بە نوسەر.
٧- یەکێك گێڕانەوەی بەسەرهاتی رۆمانێك لەگەڵ شیکردنەوەی رۆمانەکەدا تێکەڵ بکات، چۆن و بە چی دەبێ بە نوسەر.
٨- یەکێك نوسیومانە (کانت) کتێبی نیە بە ناوی (رەخنە لە فەرمانڕەوایی) لە وەڵامدا بۆئەوەی ئامادە بێت یەك چارەکە سەعات بە کتێبخانەکەیدا بگەڕێ و بزانێ راستمان کردوە یان نەء و لەپاش مانگێك زەلیلانە لێمان دەپرسێت بە چیدا زانیوتانە کتێبی وا نیە؟ بە چی و چۆن دەبێ بە نوسەر.
٩- یەکێك بەراوردی چیرۆکێك بە چیرۆکێك دەکات کە نە بینیویەتی و نە خوێندوێتیەوە، چۆن و بەچی دەبێ بە نوسەر.
١٠- یەکێك بنووسێ تەوتەم و تابۆ لە رۆمانێکدا رەنگیداوەتەوە چۆن دەبێ بە نوسەر برایەوە)..

بەرلەوەی وەڵامی ئەو خاڵانە بدەمەوە، قسەیەکی کاك مەلا بەختیار دەهێنمەوە، دیارە دەمێکە ئەم رایەی دەربارەی رێبین و هاوبیرەکانی هەیە دەبوایە ئەمجارە تۆماری بکردبایە.. دەڵێ: ((بەش بە حاڵی خۆم پێم وایە کاك (رێبین) لەناو هاوڕێیانی (رەهەند) دا، لەگەڵ یەك دوو کەسی دیکەیان، لەو روناکبیرانەن، نەك هەر خوێندنەوەیەکی وردیان بۆ مێژوو نییە و لە رەخنەگرتندا بابەتی نین، لەوانەیش زیانبەخشتر ماف بە خۆیان دەدەن رەخنە لە هەموو لایەك، کەسێك و نوسەرێك بگرن، بەڵام

کە رەخنە لە خۆیان بگیرێ هەڵدەچن و دۆ و دۆشاو بە چەشنێ تێکەڵاو دەکەن کە ئیتر سنووری رەخنەی زانستی و رەخنەی نازانستی ناهێڵن، ئەمەش سەرەتای ئەو راستیە دەسەلمێنێ کە خەریکە بنچینەکانی ئەودیو بونیادگەریش دەگاتە بنبەست، هەربۆیە هەڵچون و توڕەبون دەبێتە زمانی دیالۆگ. ئەم رەخنەیەی (رێبین) لە (غەفور) لەو بابەتە رەخنانەیە، کە مرۆڤ دەیخوێنێتەوە و لەگەڵ رەوتی رەخنەی کۆنی کوردی بەراوردیان دەکا، بەزەیی بە رەخنەی زانستی دێ) ئایندە ژ- ٧ - لاپەڕە ٥٤-

ئەنجا دێمە سەر ئەوەی بەڕیز بەم خاڵانەی خوارەوە وەڵامی بدەمەوە:

١- ئەی دەبێ دایك سالاری لە دەرەبەگایەتی پێشکەوتووبێ؟!
٢- من هەرگیز تەوتەم و تابۆم کورت نەکردۆتەوە، بەڵکو ئەو سێ خاڵەی نووسینەکەی (گۆدۆلێ) م هێناوەتەوە لە باسەکەی بە ناوی (کوشتنی باوك یان قوربانی سێکسی) کە لە ژمارە (١٠) گۆڤاری (النهج) بلاوبووەتەوە.
٣- من بەهەڵە وشەی (خەتەنە)م بەکارهێناوە لەجیاتی خەساندن، بەلام لە ژمارە (٦) ی ئایندە داوای لێبووردنم لە خوێنەر کردبوو. کەچی رێبین خۆی هەڵە دەکا بە کیلۆ و داوای لێبوردنیش ناکات!
٤- من هەرگیز نەمووتووە کە چیرۆکی (حەسار) نەقلی حەرفی گریمانەکەی فرۆیدە، ئەمە هەڵبەستەی خۆیەتی، بگرە من وتوومە لەوەوە وەرگیراوە بێ ئەوەی نوسەرکەی ئاماژەی پێبکات هەروەکو بەرزان فەرەجیش دەڵێ لە دنیای فرۆیدەوەیە بە هەندێ جیاوازیەوە.

٥- من هەرگیز نەمووتووە دایك لە سیستمی دایکسالاری دەسەڵاتی موتلەقی هەیە، بەڵکو وتوومە باوك لە باوکسالاریدا دەسەڵاتی موتڵەقی هەیە ئەمەیش قسەییێکی (گۆدۆلێ)یە و بەبەڵگەش لە ژمارە (٦) ی ئایندەدا هێناومەتەوە کەچی (ڕێبین) بە عەمدی ناچێتەوە سەری بۆئەوەی سەر لە خوێنەر تێك بدات..

٦- من هەرگیز نەمووتووە گریمانەی باوکی سەرەتایی لە غینیای تازەدا هەیە، بەڵام قسەکەی (گۆدۆلێ) م هێناوەتەوە کە دەڵێ باوك دەسەڵاتی موتڵەقی هەیە لەو کۆمەڵگایەدا. خوێنەر دەتوانێ بچێتەوە سەر ئەو دیمانەیەی (گۆدۆلێ) لە ژمارە (١٦) ی گۆڤاری (النهج).

٧- ئەی باشە وەرگرتن چۆن دەبێ؟ یان وەرگرتن و گواستنەوەی حەرفی ئەوەیە کە تەرجەمەی حەرفی دەقێکی دیکە بێ؟

٨- باشە (ڕێبین) بەڵگەی چیە کە (کانت) ئەو کتێبەی نیە؟ یان سەیر و سەمەرە قسان دەکات کە دەڵێ و وادەزانێ من خاوەنی کتێبخانەیەکم وەکو کتێبخانەی کۆنگرێسی ئەمریکا. (ڕێبین) ڕاست دەکا ئەو کتێبە لە کتێبخانەکەی مندا نیە، چونکی ئەسڵەن من کتێبخانەم نیە لەبەرئەوەی کەرکوکیم و هێندە دەربەدەر کراوم تەنانەتماڵێکی ئەوتۆشم نیە نەخوازەلا کتێبخانە..!!

٩- نازانم چۆن یەکێ چیرۆکێك بەراورد دەکا ئەگەر نەیخوێندبێتەوە؟ ئێ باشە هەر خۆی ئەوە دەڵێ کە مەرج نیە کتێبێك بخوێنێتەوە ئەوجا باسی بکەی، ئەگەر عەرزەکەشی بخوێنێتەوە هەر باسی بۆ دەکرێ. کاتێ من پوختەی چیرۆکێکی کوردی واش هەیە ئیدی بۆ بۆم نەبێ قسەی لەسەر بکەم؟! ئەم ڕێبینە هێشتا قەناعەتی هێندە سەلەفیە پێی وایە گواستنەوە دەبێ تەرجەمەی حەرفی بێت!!

١٠- بۆ ئەم خاڵەیش با هەر خوێنەر بگەڕێتەوە سەر گۆڤاری گەلاوێژی نوی ژمارە (١٥) بۆی دەردەکەوێ کە چۆن تەوتەم و تابۆ لە رۆمانی (پیاوی لم) دا رەنگی‌داوەتەوە یان گریمانەکەی فرۆید..

یان بزانن (رێبین) چی دەڵێ: (من بە زۆر غەفورم نەکردوە بە نەخوێندەوار بەڵکو پانۆرامای هەڵە و کفرە فکریەکانی خۆی نەخوێندەواری ئاشکرا کردوە..)!! یان ئەم بالۆرەیە وەکو (راستیەکانی دیکە) ی هەر دووبارەی دەکاتەوە کە دەڵێ: (من گووتوومە گۆران سەلەفیە) ئەی ئەم قسەیەی لە گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٦) چی دەگەیەنێ کە دەڵێ: (بە راستی نالی و مەحوی و حاجی قادری کۆیی و گۆران و دەیان ناوی دی چیان لێهاتووە و لە کوێن، جگە کۆمەڵێك تارمایی و چەند کتێبێکی تۆزگرتوو چیان لێ‌ماوەتەوە). (گۆران) ێك بووبێتە تارمایی و کتێبی تۆزگرتووی لێ‌مابێتەوە، ئەگەر واتای سەلەفی نەبێ ئەی واتای چی دەبێ؟ دەبێ (رێبین) نەزانێ وشەی (سەلەفی) چیە بۆیە ئەو قسەیە دوپات دەکاتەوە!! یان ئەمەیش لێرەدا دووبارەدەکاتەوە: (غەفور دەڵێت من کەوتوومەتە زەمکردنی شێرکۆ بێکەس و بە سەلەفیم داناوە) لاپەڕە ١٣٣. ئێ با بزانین لە ژمارە (١٦) ی گۆڤاری (ئێستا) رێبین چی دەڵێ: (بەلام شێرکۆ بێکەس لە هەموو کەسێك زیاتر دەبێت ئەو راستیە بزانێت کە نەوەیەکی تازەش هەیە هەر لە سەرەتاوە بە رووبەڕووبوونەوەیەکی رادیکالانە بەرامبەر ئەو میراتە لە ئیفلیجیە دەستی‌پێکرد). دەڵێ (ئەو میراتە لە ئیفلیجیە)! بێگومان مەبەستی لە میراتی شێرکۆ بێکەس‌وهاوچەرخەکانیەتی چونکی شێرکۆ بێکەس ئاگادار دەکاتەوە، کە دەبێ لە هەموو کەسێك زیاتر ئەو راستیە بزانێ.. یان دەڵێ: (ئەگەر غەفور زیاد لە جارێك بەرۆکی پێ‌نەگرتینایە و خەڵکانیشی بە خۆی سەرسام نەکردایە) لاپەڕە ١٣٩.

کەچی هەر لە دێڕەکانی یەکەمی ئەو نووسنەیدا دەڵێ (غەفور و نووسینەکانی نەبوو کە هانیداین وەڵامی بوختان نامەکانی بدەینەوە) لاپەڕە ١٠٥.

یان دەڵێ: (بەڵام لە دوای راپەڕین و ئازادی لەبەر نەبوونی سانسۆر پاشاگەردانی هەیە) ئەمە قسەی غەفورە کاک مەلا بەختیار نەك هی من).. من تا ئێستاش داکۆکی لەو قسەیەی خۆم دەکەم و بانگەشەیشی بۆ دەکەم. چونکی ئەگەر سانسۆر هەبووایە ئەم پاشاگەردانیەی رێبین و هاوتەمەنەکانی نەدەبوو، بەبێ سەرکۆنەکردن و رەقیب بە کەیفی و ماشای خۆی جنێوی بازاڕی بە خەڵکی بدات. ئەو رژێمی بەعسەی کە ئەو ئیدیعا دەکا دژی بووەوە و دژایەتی دەکا و منیش بەوە لەقەڵەم دەدا کە سەر بەو رژێمەم!! راستە رژێمی بەعس ئەوەی بۆنی کوردایەتی و هاندانی کوردایەتی تیا بووایە رێگای لێدەگرت. بەڵام دەزگایەکی رەقابەی هەبوو نەیدەهێشت کەس قسەی سووك و جنێو دژ بە کەسێکی دیکە بڵاوکاتەوە لە بڵاوکراوەکانی ئەودا. وەلێ ئێمە ئێستاش لە کاری حکومەتی هەرێمی کوردستاندا پابەندی زۆر یاسای ئەو دەسەڵاتەین (دەسەڵاتی عێراق) کە بەعس سەروەریەتی و لەسەرمان فەرزکراوە وەکو دەسەڵات بەگوێرەی یاساکانی ئەوان رەفتار بکەین چونکی ئێمە تا ئێستا بەشێکین لەو دەسەڵاتە عێراقیە خۆشمان بێ و تڕیشمان بێ هەر پێشمان دەڵێن (شمال العراق)، دەسا ئەگەر هاتوو کەسێك داوای ئەوەی کرد کە لە وەزارەتی رۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەڕێوبەریەتیەك هەبێ بەناوی رەقابەی چاپ و بڵاوکردنەوە، ئەوە دەبێ (رێبین) یەکسەر بێ و بڵێت ئەو کابرایە بەعسیانە بیردەکاتەوە، یان ئەو کەسە خەمخۆری

ڕەوشی کەلتور و ڕۆشنبیری کوردی‌یە، بۆئەوەی خلْت و خەوشی تیا نەکەوێ و، نەبێتە بازاڕێکی بەربلاو. هەرکەسێك بێت و ئەگەر پارەی هەبوو کتێبێ بنووسێ و بەبێ ڕەقابەیش چاپی دەکا و سوکایەتی بە ڕۆشنبیران و داهێنەرانی کورد بکات.

١- باشە (ڕێبین) کاتێ من لە گۆڤاری ئایندە ژمارە (٦) دا هەموو ئەو قسە هەڵبەستە و هەڵە و پەلانەی ژمارە (٥) ی ئایندە م لنگەوقووچ کردنەوە بە (٣٢) لاپەڕە، بۆ باسی ئەو (٣٢) لاپەڕەیەی نەکردووە و هاتووە نووسینی پێشووی دووبارەکردووەتەوە؟!

٢- ڕێبین ئەگەر (٢٨٠) پەرەگراف جنێو بکاتە وەڵام و بڵێی ئەمانە کەی جنێون، ئیدی یەکێکی وا ئیدیعای چ پرۆژەیەکی ڕۆشنبیری دەکات؟!

٣- ئەگەر حاڵی‌بووبێ کە پتر لە شەش ملیار مرۆڤ و چل ملیۆن کوردیش دەزانن ژێرخان و سەرخان چیە، دەبێ چۆن پۆستمۆدێرن و ئەنترۆپۆلۆژیەك بێ؟!

٤- ئەگەر (ڕێبین) بڵێ نۆڤلێتی (حەسار) کوشتنی باوکی تیا نیە و هاوڕێکانی بڵێین تیایەتی، ئیدی چۆن خەڵکی دیکە بە سەلەفی لەقەڵەم دەدات؟!

٥- (ڕێبین) بڵێ ڕۆمانی (پیاوی لم)کەی کوشتنی باوکی تیایە، کەچی هەر کتێبی (أدب الفنتازيا) ئەو ئیدیعایەی هەڵدەتەکێنێ. ئیدی چۆن دەتوانن کەلەپوری کورد بخوێننەوە؟!

٦- رێبین کاتێ من باسی ئەدەبی رووسی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەکەم ئەو هاتووە باسی رەوشی سیاسی روسیا دەکات لە سەردەمی ستالین.

٧- ئەگەر (رێبین)، (زەکەریا تامر) بکات بە (فازڵ سامر) ئیدی چۆن دەبێ بە رەخنەگر و باحیس و چۆن پرۆژەی رۆشنبیری پێیە؟!

٨- (رێبین) کە خەڵکی سلێمانیە و بشڵێ گۆڤاری (روانگە) دوو ژمارەی لە سلێمانی دەرچووە، کەچی ئەو دوو ژمارەیش مادەکانی‌لە بەغدا ئامادەدەکران و لە (نەجەف) چاپ دەکران. ئیدی چۆن دەبێ بە رەخنەگر و مێژووی کوردیش دەخوێنێتەوە؟!

٩- ئەگەر (رێبین) یێك بڵێ مەرج نیە کتێبێك بخوێنیتەوە تا قسەی لەسەر بکەی بەڵکو عەرزی کتێبەکە بخوێنیتەوە، ئیدی سەقافەتی پێیە و خەڵکیش بە نەخوێنەوار لەقەڵەم دەدات؟!

١٠- یان (رێبین) دەڵێ دەبێ چاو لە بەڵگەکان بپۆشرێ سوور بێ لەسەر قسەی خۆی! ئەمەیان چ مەنتیقێکە؟!

١١- ئەگەر (رێبین) قسەی هاوبیرەکانی خۆی بەهەڵە نەقڵ کات، (مەریوان) بڵێ سیستمی بورهان سیستمێکی یونانیە، کەچی رێبین دەڵێ مەریوان دەڵێ بورهان سیستمێکی سەددەرسەد عەرەبیە. ئیدی چۆن دەبێ بە بیریاری زەمنی کوردی؟

١٢- ئەگەر (رێبین) وا لە باوکی کوردی گەیشتبێ کە بڵێ مەلا مستەفا باوکی کورد بوو، حیزب و سەرکردەکانی دیکە ویستیان بیکوژن، ئاوها قوڕی کردوە بەسەر (گۆدۆڵێ) ی نەگبەتدا.

سەعدی ئیبراهیم و ڕێبین هەردی
دوو دیوی یەك دراون!!

باشە کاکی (سەعدی) دوای ئەو هەموو ڕاستیانە لەبارەی ڕێبینەوە بۆت ساغ بووە کە کێ بە نەزانی بەرد فڕێدەداتە بیرەوە؟! هەر لە هەمان ژمارەی ئاینده (٨ و ٩) سەعدی ئیبراهیم ناوێك کە بە هەموو قسە و لەفز و بوختانەکاندا دیاردەکەوێ کە لەگەڵ (ڕێبین هەردی) دوو دیوی یەك دراون. باسەکەی بە ناوی (غەفور و شارلۆك هۆڵمز و ...)، کۆمەڵێ قسەی بێسەروبەر و بێ سەرچاوە و بێبەڵگەی کردوە کە ئێمە لێرەدا ڕاستیەکان دەخەینە بەرچاوی خوێنەر..

ئەوەی ئەو بابەتە بخوێنێتەوە ئەگەر کاتی خۆی تەواو قەناعەتی بە قسەکانی من نەهێنابێ، ئەوا لە قسەکانی ئەمدا قەناعەت دەهێنێ بە ئەوەی من وتوومە. جارێ ناونیشانەکەی ئەوە دەگەیەنێ کە (شارلۆك هۆڵمز) ئەوانە کەشف دەکات کە کورد دەڵێ: (کل لە چاوان دەدزن: و موحەقیقی ئاسایی کەشفیان ناکات، جگە کەسانی (شارلۆك هۆڵمز) ئاسا نەبێ. بەڕاستی ویستم وەڵامی ئەم نووسینە نەدەمەوە، چونکی سەرپاکی خۆی لە خۆیدا مەهزەلەیەکی گەورەیە. وەلێ بۆئەوەی بە چەند خاڵێك ئەم مەهزەلەیە و ماهیەتی نوسەرکەی ئاشکراکەم.. نووسنیەکەی ریزکردنی پرسیاری یەك لەدوای یەکە و قسە رەقەکانی ئەم (سەعدی) ناوەش دەکەمە لیستێك و چەند جاریش ناوی غەفور و غەفور ساڵحی هێناوە، وەکو نووسینەکەی ژمارە (٥) ی ئاینده (کاتێ غەفور دەبێتە چاوساغیان). نووسینەکەی پڕیەتی لە حوکمی سەرپێی و عەشایەری.. ئەم (سەعدی) ناوەیش (١٤١) جار ناوی غەفور و غەفور ساڵحی هێناوە وەکو لە پێشەکی ئەم کتێبەدا لە سەلماندنەکانی ڕێبین هەردی لە ژمارە

(٨ و ٩) گۆڤاری (ئاینده) لە لیستەکەدا لە ژمارە (٢٤)ەوەیە تا ژمارە (٧٨)..

نازانم ئەم برادەرە جنێوفرۆشەیش (کاکی سەعدی) بە زمانەکەی بە خەڵکی کوردستانی ئێران دەچێ، ئەدی بۆ نەهاتووە وەڵامی نووسینەکەی هاووڵاتی خۆی (عەتای نەهایی) بداتەوە دەربارەی ڕۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) لە ژمارە (٢٧) ی (ڕامان) نووسیویەتی و هیچی بۆ بەختیار عەلی نەهێشتۆتەوە و تەنانەت دەڵێ زمانەکەیشی زمانی (پاییزی بەتریریك) ە.دیسان بەڵگەیەکی دیکە بۆ ئەوەی کە سەعدی ئیبراهیم و ڕێبین هەردی دو دیوی یەك دراون، یان ناوێکی خواستراوە و هیچ بوونێکی نیە، نە لە ئەڵمانیا و نە لە کوردستانیش. چونکی ئەم ڕستانەی خوارەوە کە لەو نووسینەی ڕێبین دا هەیە بۆ وەڵامدانەوەی کاك مەلا بەختیار لە هەمان ئەو نووسینەشدا هەیە بەناوی ·غەفور و شارلۆك و هۆڵمز و...) لە هەمان دوا ژمارەی گۆڤاری ئاینده (٨ و ٩):

نووسینەکەی ڕێبین	نووسینەکەی سەعدی
١- بەمە بڵێم چی؟ ئازادی بیروڕا؟	تیتیلی ئازادی بیروڕا قبوڵ بکەین.
٢- ئەمە ئازادی بیروڕا و مومارەسەکردنی دیموکراسییە؟ یان درۆکردن و بێشەرمی.	دەکرێ بەم درۆیە بڵێین ئازادی بیروڕا.
٣- ئەمە ناوبنێم چی؟ سەردەمی دیموکراسیەت؟ یان سەردەمی درۆکردن.	دەکرێ ئەم بیروڕا ئاوەژووکردنەوە و شێوانە بە ئازادی بیروڕا وەخەینەڕوو.
٤- بەمە بڵێم چی دیموکراسی هەیە و بیروڕای ئازاد.	موبارەکی ئازادی بیروڕا ئەو هەوڵانەش بەناوی ئازادی بیروڕا.

دیارە ئەمانە وا تێگەیشتوون ئەگەر ئازادی بیروڕا و دیموکراسیەت هەبوو نابێ بە کەس بڵێین چاوت کلی پێوەیە ئەگەر هاتوو هەڵەیشی کرد، یان نابێ پێیان بڵێی ئێوە بەرهەم و بۆچوونی خەڵکی دەگوێزنەوە بۆ نێو رۆشنبیری کوردی هەروەکو (بەختیار عەلی) دەڵێ. ئەگەر پێیان بڵێی ئەوا بە درۆزن و شێواندنی ئازادی بیروڕا لەقەڵەمت دەدەن، کەچی خۆیان جنێو دەدەن بەو حیزبەی دەسەڵاتی هەیە لە ناوچەیەکی بەربڵاوی کوردستان و کۆڕ و کۆبوونەوە دەبەستن دژی و کەس هیچیان پێنالێ و هێشتا دەڵێن ئازادی بیروڕا و دیموکراسی نیە..!!

ئەم (سەعدی) ناوە لە سەرەتای نووسنەکەیدا وا دەڵێ: ((راستە کاک (رێبین) چی ئەوتۆی بۆ غەفوور نەهێشتۆتەوە)!!. راستە چونکی کاک رێبین (٢٨٠) پەرەگراف جنێوی بۆ ریزکردم.. یان دەڵێ: (تۆ رۆمیۆت لە جولێت بۆ جیاناکرێتەوە، پاشا لیر لە لیبۆکەکەی جیانەکەیتەوە، لاست لە خەزاڵ بۆ هەلاوێر نەکرێ).

باشە ئەمانە قسەی (رەخنەگرە؟) دیارە کاکە سەعدی هێندە لە رۆمانەکەی بەختیار گەیشتووە بۆیە (پاییزی بەتریریك) بە رۆمیۆ لەقەڵەم دەدات و (جۆلێت) یش بە رۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم). ئەم نوسەرە تەنزئامێزە وەها لێی تێکچووە دەڵێ: (ئەدی چلۆن تۆ تەوتەم و تابۆ بە رۆمان حاڵی بوویت).. نازانم ئەم قسەیەی لەکوێوە هێناوە، دواجار من کەی وتوومە تەوتەم و تابۆ رۆمانە؟ کاکی سەعدی حەزم دەکرد ئەو رستەیەت بهێنایەتەوە کە من تەوتەم و تابۆ بە رۆمان حاڵی بووم، دیارە جەنابتان نازانن (تەوتەم و تابۆ) چیە وەکو کابرایەکی کشاوەرزی هاتووی بە لەهجەی موکریان قسان دەکەی. یان نازانم ئەم برایە ئەم قسانەی چی

دەگەیەنن یان شیکردنەوەی چ فەلسەفەیەکە. هەر کە دەڵێ: (یەکێ وتی راسکۆ لینکۆف پیرەژنی نەکوشتووە، پیرەژن راسکۆلینکۆفی کوشتووە، وتی ماکبێث پاشای نەکوشتووە، پادشا ماکبثی کوشتووە؟). نازانم لە شانۆگەری ماکبێث مەبەستی کام پادشایە؟ ئەمە چ لێکۆڵینەوە و رەخنەیەکە خوێنەری ئازیز. یان ئەم قسەیەی کاك (سەعدی) کە ئێژێ: (من لەبەر رۆشنایی خوێندنەوەی رۆمانەکاندا دەکرێ بێمە قسان و بڵێم هەرچیەك لەسەر مەرگی تاقانەی دووەم و ئێوارەی پەروانە بەقەڵەمی غەفوور ساڵحی هاتووە لە عمومی بەدواداچوونەکانیا پەیوەندیان بە رۆمانەکانەوە نیە).ئەنجاش دەڵێ: (با لە کورتی بیبڕمەوە ئەو هەموو ئیشتیباهەی غەفوور نووسیتی و واقیعەن عەکسی رۆمانەکەن).

نازانم چۆن و بە چ دەلالەتێك؟ زۆر گەڕام لە نووسینەکەیدا دەلالەتێکی واقیعی بۆ ئەم ئیدیعا گەروەیی بدۆزمەوە، وەلێ مەخابن..!! یان لێرەدا چی دەڵێ و دیاریش دەکەوێ کە چەند ئاگای لە ئەدەب و ئەدەبی رۆماننووسین هەیە کە دەڵێ: (دەبێت لە پاریسدا کۆمەڵێك قەمووری نۆتەردام هەبن تاقە مووری نۆتەردام ببێتە پاریسی).. دیارە ئەم قەتاوقەت بەسەرهاتی نوسەرانی دنیا و رۆماننوسانی دنیای نەخوێندوەتەوە، کە ئەو قارەمانانەی دروستیان دەکەن رەنگدانەوەی کەسانێکە بەچاوی خۆیان دیویانە، بۆ نموونە سومەرست مۆم دەڵێ؛ ئەو پاڵەوانەی دروستی دەکەم بە تەئکید لە شوێنێکی دیکە لەمەوبەر دیومە. یان ئەو شوێنەی باسی دەکەم لە شوێنێکی دیکە هەبووە.. بڕۆ بەسەرهاتی دۆستۆێفسکی بخوێنەوە کە چۆن قارەمانەکانی دروست کردوە، هەمەنگوای بخوێنەوە، چیخۆف بخوێنەوە، مارکیز بخوێنەوە کە دەڵێ پیرەژن و پیرەمێردەکەی رۆمانی (خۆشەویستی لە زەمەنی

کولێرە) دا کەسایەتی داپیرە و باپیرەی خۆمن، برۆ سادق هیدایەت بخوێنەوە، برۆ مەکسیم گۆرکی بخوێنەوە کە چۆن زۆربەی رۆمانەکانی لە ژیانی خۆیەوە هەڵهێنجاوە، ئەوسا بزانە قسەکانی خۆت چەند لە راستیەوە دوورن!! یان (سەعدی) دەڵێ: (لە واقیعدا لە دووی ئۆلیسۆس و ئۆدیب و سیزیف بگەڕێین).. بەڵام من پێت دەڵێم کە هەرگیز ئەمانە لە واقیع نادۆزیتەوە برادەری عازیز، چونکی ئەمانە ئەفسانەن و هۆمیرۆس و سوفۆکلیس دایانڕشتوەتەوە، سیزیف پاڵەوانێکی ئەفسانەییە و رەمزی بێهوودەیی مرۆڤ دەگەیەنێ. ئەمەیش ئەوە دووپات دەکاتەوە کە ئەو کاك (سەعدی)یە ئەدەبی واقیعی و ئەفسانە تێکەڵ دەکات و سەروبنیان نازانێ! یان قسەیەکی ئێجگار سەیر و بێ ئەسڵ دەکا و دەڵێ: (واقیع لاسایی ئەدەب دەکاتەوە نەوەکی ئەدەب لاساییکەرەوەی واقیع بێت).!! پەحا، نازانم ئەم قسەیەی لە قووتووی چ عەتارێکەوە هێناوەیەتی؟ یان هی چ رەخنەگر و ئەدیبێکە؟! باشە کام واقیعە کە لاسایی ئەدەب دەکاتەوە؟ تۆ بڵێی ئەو هەموو شەڕو کوشتار و جەنگانەی لە سەرەتای مێژووەوە تا ئێستا روویان داوە دەبێ لاسایی کەرەوەی رۆمانی (جەنگ و ئاشتی) تۆلستۆی بن؟ یان ئەو ملیۆنان چیرۆکی خۆشەویستیەی کە لە سەرەتای مێژووەوە روویان داوە تۆ بڵێی لاساییکەرەوەی (رۆمیۆ و جۆلێت) ی شەکسپیر بن؟ باشە ئەم بۆ ناوی یەکێك لەو ئەدیبانەی نەهێناوەتەوە بۆ پاڵپشتی ئەم قسەیە کە دەڵێ: (دەشێ لیستی ناویان دابەزێنین). ئێ من چیبکەم (سەعدی) کە چیرۆکی (ئەرەندێرای خەمبار و داپیرە شەیتانیەکەی) مارکیزی نەخوێندبێتەوە، تا بزانێ خاڵی جیاوازی و خاڵی لەیەکچوونی نێوان ئەو داپیرەیە و داپیرەی نێو رۆمانی (مەرگی تاقانەی دووەم) چیە؟ یان بزانە کێ قەشمەری بە را و بۆچوون دەکات یان ئەم قسە عاجباتیە دەکات و

دەڵێ: (کەچی پیرەژنی ڕۆمانی موکری، کە دار و بەردان نەماوە کۆشی لە بنیاندا هەڵنەداوەتەوە). نازانین ئەم برادەرە مەبەستی کام پیرەژن و کام ڕۆمانی موکرییە؟ ئەگەر مەبەستی ڕۆمانی (ئەژدیها) ی موکری بێ، موکری چیرۆکی واقیعمان بۆ نانووسێتەوە، بگرە سەرجەم ژنەکانی ئەو ڕۆمانە ئەفسانەین و خەیاڵی موکری دروستی کردون.. یان دەڵێ: (غەفور نووسیویەتی کاتێ سەرهەنگ دەمرێ دەرگای کۆشکەکان دەکرێنەوە بەدەردی بەتریریك لە ڕۆمانی پاییزی پەتریریك). ئێ باشە من چیبکەم ئەم کاك سەعدیە (پاییزی بەتریریك) ی نەخوێندوەتەوە! یان ئەم حوکمە چەواشەکاریە کە دەڵێ: (لە کۆشکەکەی بەختیاردا سەرهەنگێك نیە تا بمرێ) ئەی باشە (سەرهەنگ بەردی) کێیە کە لە ڕۆمانەکەدا وایە؟ بێگومان ئەم جۆرە حوکمانە لە قسەی کاك (ڕێبین) دەچن. دواجار باشە بەختیار عەلی پاڵەوانی ڕۆمانەکەیە تا کۆشکی هەبێ؟ ئێ باشە هەر خۆی لە دوای چەند پەرەگرافێك خۆی بە درۆدەخاتەوە کە دەڵێ: (لەپێش دەمی دەرگای ژوورەکەی سەرهەنگ بەدریا قووتبووەوە). سەعدی من دڵنیام کە تۆ نازانی ڕۆمانی (تیریزا پاتیستا) هی کێیە و نوسەرەکەی خەڵکی چ وڵاتێکە، بەڵام دەشێ دوای ئەم قسەیە لە خەڵکی بپرسی و بزانی و وەڵامیش بدەیتەوە!! ئەگەر نوسەرێکی ئاوها نەزانێ (دیوی مێینە) واتای چیە دەبێ چاوەڕێی چی لێ بکەی و چلۆن قسەکانی بسەلمێنێ و چلۆن ئیفترازەکانیت پێ قبووڵ بن هەی خودا عافووت کا؟!

ئەم (نوسەرە) هێشتا کشاوەرزیە بۆیە هەموو کەرەسەکانی کشاوەرزین وەکو (هەگبە و هەمبانە).. یان لە شوێنێکی دیکەی ئەو (نووسینە) دا دەڵێ: (غەغوور دەکەوێتە هەڵەیەکی گەورەترەوە پارچەیەکی لە ڕۆمانی مەرگی تاقانەی هێناوە و سەددەرسەد بەدرییە لەگەڵ سەرەکی دادگا لەویادا (سەرهەنگ بەدری) دەڵێ کە خودا ژنانی وەکی مونیرەی بۆیە

دروست کردوە، تا بەرگری لە شەرەفی ئێمەش بکەن). جا منیش وتوومە: (مونیرەی تورکیش دیسان کەسایەتیەکە وەکو (کاترینای بێوەژن لە رۆمانی (مەسیح سەرلەنوێ لە خاچ دەدرێ) ی کازانتزاکی، دیسان ئەم دەستەواژە و قسەیەش سەبارەت بەو بێوەژنە لە رۆمانەکەدا هاتووە کانزانتزاکیش لە زمانی یەکێك لە پاڵەوانەکان دەڵێ: (بوونی سۆزانیەك لە دێیەکدا شەرەفی ژنان دەپارێزێ و لاوان لەبەردەرگاکانیان دووردەخاتەوە). باشە من چی بڵێم ئەو رۆمانەی نەخوێندوەتەوە و ئەو حوکمە کوێرانە و ئەو پاساوە بۆ سەرهەنگ بەدری و رۆماننووس دەهێنێتەوە؟! منیش قسەیەکی کشاوەرزی دەکەم بۆ وەرامی ئەم (کاکە سەعدی)یە، کە دەڵێ: کورد بدوێنە شەرحی خۆی دەکا، حەتمەن ئەمیش ئاوهای وەسەرهاتیە کە دەڵێ: (چاترین شت ئەوەیە خێرا قسانت بکە، بە کەمترین رستە و کەمترین وشە، چونکە هێندە قسەتکرد ئیحتیمالیەتی کەشفبوونی ئیدیعاکانت زیادترە)!! بۆ بەڵگەیش بزانین کێ ئەم قسەیەی خۆی بەسەردا دەسەپێ. من لە گۆڤاری گەلاوێژی نوێ ژمارە (١٥) رێك (١٦) لاپەڕەم نووسیوە لەسەر رەهەندخوازان، وەلێ نووسینەکەی ئەو برادەرە لە (ئاینده) ژمارە (٨ و ٩) دا، (٢١) بیست و یەك لاپەڕەی نووسیوە!! (١٦) لاپەڕەکەی من بە بەڵگەوەیە، وەلێ (٢١) لاپەڕەکەی ئەو هیچ بەڵگەیەکی نیە!! یان لە شوێنێکی دیکە ئەمە دەڵێ: (دیارە ئەگەر کەمێك تەنویرمان هەبێ هەر تێکستێك لەم دونیایەدا بخوێنیتەوە کۆمەڵێك تێکستی دیمان وە یادا دەهێنێتەوە..)!! باشە کاتێ ئەم قسەیە دەکا مەبەستی ئەوەیە دیفاع لە بەختیار عەلی بکا، یان هێندەی دیکە قسەکەی بەسەرابسەپێنێ کە ئەو رۆمانەی وەرگێڕاوە!!

دیارە ئەگەر (پاییزی بەتریریك) بخوێنینەوە (مەرگی تاقانەی دووەم) مان وەیادا دەهێنێتەوە؟! وەلێ ئەگەر سەرجەم رۆمانەکانی

دۆستۆیفسکی بخوێنیتەوە کام لە ڕۆمانەکانی دیکەی دنیات وەیادا دەهێنینەوە؟! یان کام یەکێ لە ڕۆمانەکانی (فۆکنەر) ڕۆمانی دیکەت وەیادا دەهێنینەوە؟! باشە زۆر دوور نەڕۆین کە ڕۆمانی (کاتژمێری بیست و پێنج) ی (کۆنستانتان جۆرجیۆ) ت خوێندەوە چ ڕۆمانێکی دیکەی ئاوها دانسقە و دەگمەنت وەیادا دەهێنێتەوە؟! یان ئەم تەفسیرە سەیرەی کە دەڵێ: (عەشق لای لۆرانس واتە سێکس لەکاتێکدا عەشق لە ئێوارەی پەروانە تەواوی مانایەکی سۆفی و ڕۆحی هەیە). عەشق یان خۆشەویستی تەنها بۆ خوداوەندن یان ئەشقێکی ئیلاهی سۆفی یان ڕۆحی دەبێ و ئەگینا خۆشەویستی نێوان نێر و مێ مەغزایەکی سێکسی سەددەرسەدی هەیە، بۆیە دەشێ سێکس لەلای (لۆرانس) مەغزایەکی سۆفی هەبی وەلێ لە ئێوارەی پەروانە بەپێچەوانەوەیە، ئەوەیشی (ئێوارەی پەروانە) بخوێنێتەوە نەك وەکو ئەم برادەرە سەرچیغانە بخوێنێتەوە..!! یان ئەم حوکمە سەرچیغیە کە دەڵێ: (بەختیار کە جیهانەکەی هەزار فرسەخ لە لۆرانس دوورە..)!!

بە چ بەڵگەیەك ئەم قسەیە دەسەلمێنێ، ڕاست دەکا کوردستان بە هەزار فرسەخ پتر لە بەریتانیاوە دوورە!! یان بەم قسەیە ماهیەتی خۆی ئاشکرا دەکات کە دەڵێ: (چونکە ئەز ڕۆمانەکەی سەلیمم نەخوێندوەتەوە و باس لە چی دەکا بەلام گومانم هەیە غەفوور ڕاستبکا)..!! بەلام قەت گومانت نەبێ (کاك سەعدی) بە خوا ڕاست دەکەم! ڕۆمانەکەبە عەرەبیەکەی ناوی (فقهاء الظلام) ە و بەکوردی (زانایانی تاریکی)ە ژمارە (١٩) گۆڤاری کەلاوێژینوێش بخوێنەوە کە فایلێکی تیایە لەسەر سەلیم بەرەکات بەندەش لێکۆڵینەوەیەکی هەیە لەسەر ئەو ڕۆمانە.. ئیدی نازانم چی لە (بەماریفەتێکی) وەکو تۆ بکەم کە

ئەم جنێوە بازاڕیە تۆمار دەکەی: (بەڵام ئەم ترسنۆکییەی غەفوور لەوەی دەقەکان بخاتە بەرامبەر یەك).. عەرەب دەمێکە وتوویە: (کاسە چی تیا بێ ئەوەی لێ دەڕژێ). یان ئێژێ: (بێ ئەوەی تێکستەکەی محمد خضیر و تاهیر بن جەلون بهێنێ)!! جارێ کەس داخوازی وای دیوە کە من بچم ڕۆمانێك بکەم بەکوردی و لەگەڵ چیرۆکێکی درێژدا بەراوردی بکەم تا بە کاکی سەعدی بسەلمێنم ئەمە تا وەرگرتنەکەی بەختیار عەلی! ئەمە لە کام ڕەخنەی دنیا هەبووە، نە لە ئێران و نە لە توران و نە لە ئەڵمانیاش شتی وا نەبووە! یان باشە بڕۆ چیرۆکی (الشفیع) ی محمد خضیر و ڕۆمانی (لیلة القدر) ی طاهر بن جەلون بخوێنەوە ئەگەر عەرەبی زانی، دوای خوێندنەوەشیان تۆسقاڵێك بە ویژدان بە ئەوجا دیمەنە لێکچووەکانت بۆ کەشف دەبن. یان ئەم برادەرە ئاوها لە دزی ئەدەبی گەیشتووە: (دزی ئەوەیە تێکستێك بە حەرفی یان شوبهە حەرفی و تەنیا پاش و پیشخسیتنی ڕستە و وشە دابڕێژێتەوە).. منیش پێت دەڵێم سەردەمی ئەو دزیە زەقە بەسەرچوو، چونکی خوێنەران ئێستا کاغەزی سپی دەخوێننەوە بۆیە دزی وەها ئاشکرا دەکرێ.

سەیری ئەم قسەیەی (کاکە سەعدی) بکەن کە دەڵێ: (موکری وێنەیەکی کوردستانی کێشاوەکە فەرنساوییەك لە ئەهلی جنس بخوێنێتەوە دەڵێ فەرەنسا کەی مەملەکەتە)!! ئەم برادەرە ئێستاش وا تێگەیشتووە کە فەرەنسا ماخورێکی گەورەیە لە دنیا، وەلێ نازانێ ئەگەر مەبەست لە ئازادی بێ لەنێوان نێرو مێدا دەسا هەموو دنیای گرتووەتەوە و هیچ وڵاتێکیش نەبووە بە ماخوور. وەلێ پاڵەوانە ژنەکانی ڕۆمانی (ئەژدیها) ی موکری وەکو ئەفسانە دەیانخاتەبەرچاو، نەك خەڵکانێك هەبن وەکو مونیرەی تورکی و داپیرە دانیشتووی شاری

سلێمانی بن. و دکتاتۆرێکیش وەکو (بەتریریك) لە سلێمانی فەرمانڕەوابێ و کۆشك و تەلاری ئەفسانەیی هەبێ!!

بزانن ئەم (کاك سەعدی)یە چی دەڵێ: (غەفوور مارسیل برۆستی نەخوێندۆتەوە، لەبەرئەوەی ئەم ڕۆمانە نزیکی دە بەرگی ئەستوورە).. ئەمەیان تەنها قسەی نێو گیرفانە، ئەگەرنا بەچی دەزانێ دە بەرگە و ناوی دەزگای بڵاوکردنەوەکەی نامێنێ، یان ئەگەر ئەو کابرایەکی ئەڵمانیە بە تەئکید ئەو شاکارە کراوە بە ئەڵمانی دەبێ (کاکی سەعدی) ئەگەر ڕاستی کردبایە بۆ پەرچدانەوە م و حەقیقەت شتێکی لەو جۆرەی دەکرد تاوەکو خۆم بەر لە خوێنەران باوەڕم پێی بهاتبا، ئەگەرنا ئەمەیان تەنها قسەی نێو بەرکە و هیچی دی.

ئەم ڕۆمانەی مارسیل برۆست (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوودا) کراوەتە عەرەبی لەلایەن (ئەلیاس بدیوي) وە لە بڵاوکراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و ئیرشادی قەومی‌یە لە دیمەشق بە سێ جەڵد، کۆی هەرسێ جەڵدەکە (١٣٢٩) لاپەڕەی قەبارە گەورەیە، (ئەندرێ مۆرۆ) پێشەکی بۆ دەقە فەرەنسیەکەی نووسیوە هیچ ئاماژەیەك بەوە نادا کە دە بەرگ بێ تەنانەت وەرگێڕە عەرەبیەکەشی (ئەلیاس بدیوي) هیچ ئاماژەیەك بەوە ناکات. من تەنها زەمانی کوردی وعەرەبی دەزانم نەشم بیستووە کە بە فارسی دە بەرگ بێ. بەرگی یەکەمی بە ناونیشانی (لایەك لە خانووەکانی سووان) بەرگی دووەمیشی دوو بەشە، بەشی یەکەم بە ناونیشانی (لەسێبەری بەهاری کیژان).. (خاتوو سووان)، بەشی دووەم کراوە بە سێ بەشەوە، (شار)، (یەکەم نیشتەجێ لە بالبیك)، (کیژان لەسەر ڕۆخی دەریا).. ئەوەی ئەم (١٣٢٩) لاپەڕەیە بخوێنێتەوە دەبینێ چۆن (ئێوارەی پەروانە) لە زۆر شوێندا کورت کردنەوە و پوختەکردنی ئەو

ڕۆمانەیە. مـن وتوومـە لـە ئێـوارەی پەروانـە (خـەندانی چکۆڵـە) جێگـەی (ڕوایەکەی) بڕۆستی گرتووەتەوە، لەوێ ناوی سەرنجە (لە گەڕان بـەدوای زەمەنی ونبوودا) ناوی موبهەمە. ئەگینا ئەم کاکە سەعدییە لە خۆڕایی و بێ بەڵگـە و ئیسـپات بـێ ئـەوەی قەناعـەت بـە کـەس بـهێنێ. سـەیریش لەوەدایە تاوانبارم دەکا بەوە چەمکەکان و قسەکان ئاوەژوو دەکەمـەوە، کەچی خۆی لە سەرتاپا ئەو (٢١) لاپەڕەیەدا هەموو ئاوەژووکردن و قسـە هەڵبەسـتنە، وادەزانـێ خوێنـەری کـورد لـە گـوێی گـا نوسـتووە!! زۆر کەیف خۆش دەبووم بە مەنتیق و لۆژیك قسەی بکردبایـە و ئـەو تەحلیلـە سەیرانەی نەکردبایە کە نەك سەر لە خوێنەر تێك دەدا بگرە سەریشی لـە خۆی تێکداوە و بەروپاشـی قسـەکانی خۆیشـی نازانـێ!! جـارێ باسـی هەندێ شت دەکا ئەلف و بای چیرۆکە و خوێنەری ئاسـایی دەیزانـێ! بۆ نموونە دەڵێ: (نازانم و لە ئێـوە دەپرسـم چیرۆك و کورتـە چـیرۆك هەنـە گەڕانەوەی تیا نەبێ بۆ رابردوو!). باشە کاتێ من باسی هـەردوو ڕۆمـانی (مەرگی تاقانەی دووەم) و (ئێوارەی پەروانـە) م کـردووە، ئیشـتباهات و لێکچوونـەکانم هێناوەتـەوە و باسـی هونـەری چیرۆکم نـەکردوە، تـا ئـەو پرسیارە سەلەفیە بکات. یان ئەمە پاکانە عەجیبە دەهێنێتـەوە و دەڵـێ: (ئەوەی مایەی پێکەنینـە ئەوەیـە، گـەر خوێنـەر چـاوی خـۆی کەمـەکێك بکاتەوە بڕوانێ دەبینێ مەرگی تاقانەی دووەم سەرتاسـەری گەڕانەوەیـە بۆ ڕابردوو بۆ دۆزینەوەی هەقیقەتی کوشتنی ئەشرەف).

بەش بە حاڵی خۆم نەمووتووە وا نیە، ئێستاش سەد جار دەڵێم وایە، باشە ئەگـەر تۆێك ڕۆمـانی (پـاییزی بـەترییك) ت خوێندبێتـەوە ئـەویش سەرتاسـەری گەڕانەوەیـە بـۆ ڕابـردوو، هـەر لـە سـەرەتاوە کـە بـەترییك دەمرێ و دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی لاوی خۆی یان ڕۆمـانی (سـەد سـاڵ گۆشەگیری)، وەلـێ من چی بکەم کە تۆ بەقـەد نووکـە دەرزیـەك ئیحـراج

نابێ لەوەی کە ئەو ڕۆمانەت نەخوێندوەتەوە بۆیە ئەم حوکمە جاهیزانە دەدەی؟! بە قسەی ئینشا و ڕستە و دەستەواژە ریزکردن و هیچی دی ناوریزکردنی ڕۆمان و ڕۆماننووسان ئەوە ناگەیەنێ تۆ خوێندەوارێکی باشی.

هەروەکو لەمەوبەر وتم وەکو عارەب واتەنی

ویستی چاوبڕەژێ کوێری کرد. لێرەدا هاتوو دیفاع لە ڕۆمانەکەی بەختیار عەلی بکات وەلێ قوڕەکەی خەستتر کردوەتەوە، بە تەواوەتی خوێنەر دەگەیەنێتە قەناعەت کە ئەو دوو ڕۆمانە لە چەند ڕۆمانێکی جیهانی نەقڵ کراون. چونکی قسەی خۆی بەسەردا سەپاوە کە دەڵێ: (هێندە قسەتکرد، ئیحتیمالیەتی کەشفبوونی ئیدیاکانت زیادترە).. نازانی (دارستان) و (المصح) دوو جێگان بۆ چاک بوونەوە، بۆ چاک بوونەوەی دەروونی یان چاکبوونەوەی نەخۆشی، ئەوانەی لەسەر مەی زەدە دەبن، دەیانبەن بۆ (المصح) تا لێی ڕزگاریان بێ دیسان ئاووهەوای دارستانیش سازگارە بۆ چاکبوونەوەی هەموو نەخۆشیەك، دەروونی بێ یان جەستەیی بێ، بۆیە تەماشای ئەم پرسیارەی بکەن: (یاران کەستان بینیوە لە بۆ شوێنی ئارام و پشووگە بگەڕێ بچێ بۆ نەخۆشخانە).. جارێ (المصح) پڕ بە پێستی وشەی نەخۆشخانە نیە، وەلێ لە کوردیدا وشەیەکی پڕ پێستی نیە. وتوومە پاڵەوانەکەی (گەڕان بەدوای زەمەنی ونبوودا) دەبرێ بۆ (المصح)، بەڵام لە (ئێوارەی پەروانە) شەباهەتێکی نزیکی بۆ دۆزیوەتەوە (دارستان).. باشە (خەندانی کچۆڵە) باسی ئەو هەمو دەردەداریە دەروونیەی خۆی دەکات ئەمەیان نەخۆش نەبێ چیە. دیارە نەخۆش لەلای ئەم (کاك سەعدی)یە ئەوەیە گەیەی ئازاری هەبێ نەخۆشی جەستەیی هەبێ فەقەت!!

ئەم پرسیارە پڕ حەماسەتە: (خودایە، ئەم کابرایە چ رۆمانێکی خوێندۆتەوە ئێوارەی پەروانە کەنگی و لە کوێندەر ئاهەنگی تیایە لە دارستاندا)؟

ئەمە وەکو ئەو پرسیارەی (رێبین) وایە کە دەڵێ کەی تاوانی کوشتنی باوك لە رۆمانی (پیاوی ام) دا هەیە ئێمەش بەبەڵگە بۆمان روون کردەوە کە پرسیارەکەی ئەو ئەسڵی نیە و ئەو تێی نەگەیشتووە. بۆ ئەمیش خوێنەر دەکەمە سەرپشك کە رۆمانی (ئێوارەی پەروانە) بخوێنێتەوە.. ئەم قسەیەش دەیسەلمێنێ کە سەعدی ئیبراهیم و رێبین هەردی دوو دیوی یەك دراون کە دەڵێ: (دەبووا غەفوور کەمێك خۆی ماندو بکردایە و کەمێ رێکی و سیستم و ماقوڵیات بداتە قسەکانی، قورسایی گەمەکەی غەفوور و برادەرەکانی هەمووی لەسەر غەفوورە).. بەوەشدا دەردەکەوێ کە لەهجەی قسەکەی لە موکریانەوە دەگۆڕدرێ بە لەهجەی سلێمانی.. لەوانەیش سەریتر ئەم برادەرە وەها شپرزە بووە لەجیاتی (ئێوارەی پەروانە) نووسیویەتی (ئێوارەی پەپولە). خۆی راستە پەروانە پەپوولە دەگەیەنێ بەڵام پەروانە ناوی پاڵەوانەکەی (ئێوارەی پەروانە) یە کە دەڵێ: (دەتوانن بڵێ، دارستانەکەی ئێوارەی پەپولە لە دارستانی فلانە رۆمان و...).. ئەوجا خوێنەری ئازیز بزانە ئەم (سەعدی ئیبراهیم)ە چەند ئاگای لە دونیای ئەدەب و رۆمانە و چەند وردەکارە لەم بارەیەوە!!!

ئەم قسەیەش بە قسەیەکی دیکەی رێبین دەچێ، سەعدی دەڵێ: (ئاخری قسەیشم ئەوەیە مارکیز کە تاونباریان کرد بە دزینی ملکیادیس وادانێن ملیکادیسم دزیوە، ئەی باقی رۆمانەکە چ لێدەکەن؟).

هەر بۆ ئەمانەت و بۆئەوەی راستی قسەکانی بسەلمێنێ دەبووایە بینوسیایە مارکیز ئەم قسەیەی لە چ کتێب و چ چاوپێکەوتنێکدا کردوە، من بەشبەحاڵی خۆم نازانم ئەم قسەیە لە کوێ کردویەتی و ئیدیعاش ناکەم زرۆ ئاگاداری جیهانی مارکیزم. وەلێ دەبوو ئەم برادەرە بە ئەمانەت قسە بکات. (رێبین) یش وەکو لەمەوبەر نووسیمان کە قسەیەك بەدەم لێنینەوە دەکات بێئەوەی ئاماژە بە سەرچاوەیەك بکات، تەنها قسەیەکی سەرپێیە.. یان ئەم قسە سەرپێی و بێ ئیلتیزامەی بخوێننەوە: (وا فەرز کەین هەموو ئەم قسانەی غەفوور کە هەر کۆڵکە خوێندەواری لە بەردەمیا عارەقی شەرم دەردەدا، هەموو هەقیقەتن، بەڵام رۆمانەکان بکەرە هەزار بەش بەشێك نیە.. جێی خۆیەتی بپرسم ئەی ئەو نۆ سەد و نەوەد و نۆیەی دی بۆ کوێ دەبەێ؟).

جارێ نازانم مەبەستی لە (رۆمانەکان) کامە رۆمانەن، دیاری نەکردوون، یان ئەو دابەش کردنە بە چ پێوەرێك دابەشی کردوە کە ئەوەندە وردەکارە؟! ئەگینا دیار نیە، کامە رۆمان و کامە نۆ سەد و نەوەد و نۆ؟!

بۆیە منیش ئەگەر نەڵێم لە سەدا نەوەد و نۆ، بەڵکو دەڵێم سەردەرسەد، سەعدی ئیبراهیم و رێبین هەردی دوو دیوی یەك دراون.. گەلی برادەرینە ئەگەر نوسەرێك، لە بەیانیەوە باسی - ئێوارەی پەروانە- بکات و لە کۆتایی دا بڵێت - ئێوارەی پەپولە -!!، وەکو ئەوەیش وایە لە ئێوارەوە تا درەنگە شەوێك باسی عەنتەریان کرد، دواجار کابرایەك پرسی (ئەرێ عەنتەر پیاو بوو یان ژن بوو؟) ئیدی ئەم جۆرە (نوسەرانە) بە چ هەقێ دەڵێن فلان خوێنەوارە و فیسار نەخوێنەوارە؟!

پوختەی نووسینەکەی سەعد ئیبراهیم:

١- (٥٦) پەرەگراف جنێو و قسەی رەق کە تەنها لە بازاڕی ئەدەبی دوای راپەڕین پەیابوە و لەسەر دەست دەروێشەکانی رەهەند..

٢- ئاوەژووکردنی ئەو نوسینەی من لە گۆڤاری گەلاوێژی نوێ ژمارە (١٥) و قسە هەڵبزڕکاندن!

٣- ناوریزکردن بێئەوەی هیچ زانیاریەکی هەبێ دەربارەی ئەو ناوانە چ رۆماننوس بن یان رۆمان..!!

٤- یەك بەڵگە چیە لەگەڵ قسەکانی دا نیە تەنها قسە هەڵبەستن نەبێ و بە دوورە لە هەموو بنماکانی ئەدەب و رەخنە و نووسین.

٥- ئەوەی سەرجەم ئەو نووسینە بخوێنێتەوە ئەو نووسینەی من دەسەلمێنێ سەبارەت بە رەهەند خوزاەکان یان رەهەند گەرایییەکان.

٦- ٤١ جار ناوی غەفور و غەفور ساڵحی دووبارە کردوەتەوە..

٧- زۆربەی نووسینەکانی منی هێناوەتەوە تەنها بە جنێو و قسەی رەق دێتە وەلام، بێئەوەی قسەیەك بکات لە قسە بچێ.

٨- حوکمی ئەوە دەدات و دەڵێ(هەرچیەك لەسەر لێکچوونی ئێوارەی پەروانە و مارسیل برۆستا نووسیویەتی درۆیە).وەلێ وا لێی تێکچووە و راستیەکانی من شێرزەی کردوە وا دەزانێ مارسیل پرۆست ناوی رۆمانەکەیە نەك ناوی رۆماننوسەکەیە!!

٩- وا خۆی نیشاندەدا کە لە زۆربەی شتەکان تێگەیشتوەکەچی نەهاتووە ئەمە بەبەڵگە بسەلمێنێ و بڵێ ئەمە وا نیە و وایە، کەچی بە پێچەوانەوە هێندەی دیکە تیا کەوتنەکەی زۆر سەخت کردوە.

١٠-یان ئەم رستە سەیرەی کە دەڵێ: (تەحەدای غەفوریش دەکەم رستەیەك بهێنێتەوە بلێ ئەمە درۆی پەروانەیە).. جا ئێمە کەی باسی درۆی پەروانەمان کردوە، ئەگەر خوێنەر نووسینەکەی من بخوێنێتەوە دەربارەی (ئێوارەی پەروانە) بۆی دەردەکەوێ کە باسی درۆی پەروانەی تیا نیە و ئەم برادەرە لێی تێکچووە، جیاوازی لەنێوان راستی و درۆدا ناکات!!

١١-گوایە باسی ئەوە دەکا من سێ و چوار نووسینم بلاوکردوەتەوە و دەڵێ: (یەقینم هەیە کاریوا لە خەونیشا لە دەست و خامەی غەفوور ناوەشێتەوە). ئێ باشە ئەو نووسنیەی گۆڤاری گەلاوێژی نوێ وا تەنگای گرتوون و ئۆقرەی لێ بڕیون بەدەست و خامەی مامۆستاکانتە؟ یان ئەو وەلامە گورچك بڕەی ئایندە ژ (٦) بۆ (ڕێبین) بەدەست و خامەی جەنابتانە..؟!

١٢-یان باسی لێپرسراوی دەکا لەبەردەم خوێنەردا، باشە ئەوەی ئەم بیست و یەك لاپەڕە پڕ قسەی هەلەق و مەلەقە بخوێنێتەوە دەگاتە قەناعەت کە کێ ئەو هەستەی نیە. یان دەڵێ دەبوایە حورمەتم بۆئەوی خوێنەر دابنایە، ئەم ئەو خوێنەرەیە کە دەبێ من حورمەتی بۆ دابنێم؟!

ڕێبین ویستی چاو بڕەژێ کوێری کرد

لە ژمارە (٤) ی گۆڤاری (ئایندە) دا ڕێبین هەردی نووسینێکی بڵاوکردەوە بەناونیشانی (لەتیف هەڵمەت لیۆتارد دەکاتە کوردی) دوای خوێندنەوەی ئەو نوسینە بۆم دەرکەوت کە تاڕادەیەك ئەوەی کاك لەتیف ڕاستترە، بۆیە هەندێ سەرنجم نووسی و دوایی بیستم کاك لەتیف هەڵمەت خۆیشی وەڵامی بۆ نووسیوە، بۆیە ویستم پەشیمان ببمەوە لە بڵاوکردنەوەی‌دا. هەر کە لە وەڵامەکەی کاك لەتیف دیتم ڕاستکردنەوەکانمان جودایە بۆیە بڕیارمدا منیش سەرنجەکانی خۆم بنووسم و هەڵەکانی بۆ ڕاست بکەمەوە دەریبخەم کە لە زمانی عەرەبی چەند کۆڵەوارە..

ڕێبین هاتووە وەکو ئەوەی خۆی عەرەبی زانێکی لێهاتوو بێ هەڵە بۆ کەسانی دیکە ڕاست دەکاتەوە، بەڵام وەکو عەرەب دەڵێ: (رادی یکحلـها عماها)، واتا ویستی چاوبڕەژێ کوێری کرد.. من لێرەدا تەنها پەرەگرافە عەرەبیەکانم وەرگێڕاوە و لەگەڵ ڕاستکردنەوەکانی ڕێبین دەهێنمەوە. ئەوجا خوێنەر بۆی دەردەکەوێ کە دەقە عەرەبیەکە و ڕاستکردنەوەکانی ئەو تەنیا وەکو دەڵێن خوایان یەکە، من بەش بە حاڵی خۆم چەندین ساڵە لەگەڵ زمانی عەرەبیدا نزیکم و مامەڵەی لەتەك دەکەم. هێشتا هەندێ جار دەکەومە هەڵەوە و زۆریش خۆم لە وەرگێڕان دووردەگرم، یان لێی دەترسێم. تەنانەت وەکو ڕێبین جورئەتی ئەوەم نەکردوە هەڵە بۆ خەڵکی دیکە ڕاست کەمەوە!! بەڵام ئەمجارەیان دەیکەم و ئەرکە لەسەر شانم. لەم ڕاستکردنەوەیەدا سەرتاسەری هەڵەی زۆری کردووە، هەڵەکردنەکەی ئەو وەکو ئەوە وایە کە وەرگێڕانەکەی کاك لەتیف

هەڵمەت سەد دەرسەد راستتر بێ لەوەی خۆی. جارێكیان دەسەلاتدارێك سەبارەت بە هەندێ شاعیری بێتوانا وتویە: (لەبەر خراپی شیعرەكانیان بەر جەڵدەیان دەن). منیش دەبێ لێرەدا بڵێم سەبارەت بەو برا وەرگێڕانە لەبەر خراپی وەرگێڕانەكانیان بەر جەڵدەیان دەن (مەبەست كاك لەتیف نییە).

لە یەكەم پەرەگرافدا هەڵە دەكا: با بزانین چی دەڵێ وەرگێڕی عەرەبی و رێبین چۆن چۆنی بۆ كاك لەتیفی راست كردوەتەوە:

((قرأت ناقداً فنيا يعبيء و يبيع و نزعه عبر طليعية في التصوير))

رێبین: ((بەرهەمی رەخنەگرێكی هونەریم خوێندەوە كە تەژمی پاش پێشڕەوایەتی ئامادە و (كۆدەكاتەوە) و لە بازاڕی وێنەدا دەیفرۆشێ))..!

ئێمە ئاوهای وەردەگێڕین: ((رەخنەگرێكی هونەرم خوێندەوە پڕی دەكرد و دەیفرۆشت و رێبازی عیبرەتەكانی پێشڕەویە لەوێنەگرتندا)).

يعبيء = هەرگیز واتای (ئامادەكردن) نیە بەڵكو لێرەدا لە رستەكە دیارە كە مەبەستی (پڕكردنە) و (فرۆشتنە).

تصوير = واتای وێنەگرتنە نەك وێنە، وێنە واتا الصورة.

نزع = تەوژم نیە، بەڵكو رێبازە، رچەیە، بۆچوونە.. واتای (عبر) ی نەزانیوە بۆیە پەڕاندویەتی.. ((قرأت فيلسوفاً جديداً يكتشف ما يطلق عليه بصورة مضحكة اسم اليهودية - المسيحية و ينوي ان يضع بها نهاية للفسق الذي يفترض اننا قد نشرناه)).

رێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: ((خوێندمەوە كە تازە فەیلەسوفێك ئەوەی دۆزیوەتەوە كە بەشێوەیەكی پێكەناوی ناوی (یەهود - مەسیحیەت) ی

لێناوە و دەیەوێت بەهۆیەوە کۆتاییەك بۆ ئەو ناپاکیانە دابنێ کە گوایە ئێمە بڵاومان کردوەتەوە)).

ئێمەیش وای وەردەگێڕین: ((فەیلەسوفێکی نوێم خوێندەوە ئەوەی دۆزیوەتەوە کە بەشێوەیەکی پێکەنیناوی ناوی لێناوە (یەهودیەت - مەسیحیەت) بەنیازە بەمە کۆتاییەك دابنێ بۆ ئەو فسق و فجوورەی کە گوایە بڵاومان کردوەتەوە)).

وشەی (الفسق) ناکاتە (ناپاکی) ئەگەر ئەم وشەیە بکەینە عەرەبی دەکاتە (عدم الطهارة) او (عديم النقاء).

بەڵام (الفسق) هاوواتای (المرادف) ی (الفجور) ە واتا لە (فجر) ەوە هاتووە، ئەگەر ئافرەتێ سۆزانی بێ پێی دەوترێ (الفاجرة)، وشەی (الفسق) واتا (الخروج عن طريق الحق والصواب)..

(قرأت احد فلاسفة اللغة الشباب يشكو من أن تفكير القارة الاوروبية تحت وطأة تحدي الالات الناطقة قد تنازل للالات عن الاهتمام بالواقع).

ڕێبین ئاوهای ڕاستکردوەتەوە بۆ لەتیف هەڵمەت: (بەرهەمی فەیلەسوفێکی لاوی زمانم خوێندەوە کە گلەیی لەوەدەکات بیرکردنەوەی ئەوروپی لەبەردەم هەڕەشەی ئامێرە قسەبێژەکاندا، پاشەکشێی لە گرنگیدان لە واقع لەپێناوی ئەم ئامێرانەدا کردوە)..

ئێمەش ئاوهای وەردەگێڕین: (یەکێك لە فەیلەسوفە لاوەکانی زمانم خوێندەوە کە گازندە لەوە دەکا کە بیرکردنەوەی کیشوەری ئەوروپا لەژێر زەبری تەحدای ئامێرە قسەکەرەکاندا وازیهێنا بۆ ئامێرەکان لە بایەخدان بە واقع)..

تحت وطأة = ناکاتە (لەبەردەم) بەڵکو دەکاتە = لەژێر زەبری.

تحدي = ناکاتە (هەڕەشە) بەڵکو هەڕەشە واتای (تهدید و وعید)ە..

تنازل = پاشەکشە نیە، پاشەکشە دەکاتە (التراجع).

(قرأت مفکراً ذائع الصیت یدافع عن الحداثة ضد من یسمیهم المحافظین الجدد. فتحت لواء مابعد الحداثة یود هؤلاء الاخیرون، فیما یعتقد، ان یتخلصوا من مشروع الحداثة غیر المکتمل، مشروع التنویر و حتی اخر المدافعین عن التنویر مثل پوپر و ادورنو لم یتمکنا فیما یقول، الامن الدفاع عن هذا المشروع في بعض المجالات خاصة للحیاة: مجال السیاسة لدی مؤلف المجتمع المفتوح و مجال الفن لدی مؤلف الجمالیة. یعتقد هابرماس (لابد ان للجمیع قد عرفوه..).

ڕێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: (بەرهەمی بیریارێکی بەناوبانگم خوێندەوە بەرگری لە نوێگەری دەکات لەبەرامبەر ئەوکەسانەدا کە بە پارێزگارانی نوێ لەقەڵەمیان دەدات. ئەم بیریارە بڕوای وایە ئەم پارێزگارە نوێیانە دەیانەوێت لەژێر ئالای پاش نوێگەریدا واز لە پرۆژەی ناتەواوی نوێگەری (یان) ڕۆشنگەری وەك پۆپەر و ئادۆرنۆ نەیانتوانیوە جگە لە بەرگریکردن لەم پرۆژەیە لە هەندێ بواری تایبەتی ژیاندا، کارێکی دیکە بکەن - بواری سیاسەت سەبارەت بەنوسەری کۆمەڵگەی کرازە (واتە پۆپەر) و بواری هونەر سەبارەت بە نوسەری تیورەی ستاتیکا ئادرن یورگن هابرماس (کە بێگومان هەمووان ناسیویانەتەوە)..

نەك بەهەڵە پەرەگرافەکانی وەرگێڕاوە بگرە لەخۆیەوە بۆی زیادکردون کە ئەمەیان ئەمانەت نیە، بۆ نموونە لەم پەرەگرافەدا (بەرهەم) و (ئاردن یورگن) ی زیادکردوە بۆ وەرگێڕی عەرەبیەکە، وەك

بلێی وەرگێڕە عەرەبیەکە ناوی سیانەی هابرماسی نەزانیوە.. وشەی (پارێزگار) واتای (موحافیزکار) نادات، ئەوکەسەی پارێزگاری شاکارێکی گەورە دەگرێتە ئەستۆ، نەك ئەو کەسەی ڕەوشتی کۆنی خۆی دەپارێزێ.. (ضد) ناکاتە (بەرامبەر) بەڵکو دەکاتە دژ. سەرەڕای هەڵەیەکی زۆری چاپ لە پەرەگرافەکاندا، بەڵام وشە راستەکان دیارن وەکو (کۆمەڵگی کرازە) کە (کۆمەڵگای کراوە)یە..

ئێمەیش وای وەردەگێڕین: ((موفەکیرێکی ناودارم خوێندەوە بەرگری لە مۆدێرنیزم دەکا دژ بەوانەی پێیان دەڵێن موحافیزکارە نوێیەکان و لەژێر ئاڵای پۆست مۆدێرنیزمدا وەکو پێدەچێ دەیانەوێ رزگاریان ببێ لە پرۆژەی مۆدێرنیزمی ناکامڵ، پرۆژەی تەنویر، تەنانەت دوا بەرگریکاران لە تەنویر وەکو پۆپەر و ئادۆرنۆ نەیانتوانی وەکو دەڵێ، جگە بەرگریکردن لەم پرۆژەیە لە هەندێ بوارەکانی تایبەت بە ژیان، بواری سیاسەت لەلای دانەری تیوری جوانکاری هابرماس وای بۆدەچێ (دەشبێ هەموو بیناسن)..))..

((یعتقد یورگن هابرماس.. ان الحداثة اذا كانت قد اخفقت فاخفاقها يمكن في سماحها لكلية الحياة بأن تتفتت الى خبرات مستقلة متروكة لكفاءة الخبراء العنيقة)) ئەم وشەی (العنيقة) هەڵەی چاپە ئێمە وای وەردەگێڕین: ((یورگن هابرماس لەو بڕوایەدایە کە مۆدێرنیزم نشوستیهێنا و نشوستیەکەیشی لەوەدایە کە ڕێگای‌داوە بە سەرجەم ژیان کە پارە پارەبکرێ بۆ لێوەشاوەیی شارەزایانی..))..

ڕێبینیش وای کوردانەوە: ((یورگن هابرماس بڕوای وایە ئەگەر نوێگەری شکستی هێناوە لەبەرئەوەیە ڕێگەی‌داوە بەهەمەگی (کلی) یان

بۆئەوەی دابەش بێ کۆمەڵێ بواری پسپۆڕی سەربەخۆ لەیەك كە سپێراون بە لێهاتووی سنورداری پسپۆڕان))..

اخفاق = ناکاتە شکستی، بەڵکو واتا (نوشست).

تفتت = واتا پارەپارەبوون، نەك دابەش بوون، دابەش بوون دەکاتە (التوزیع). (التقسیم)..

(بینما بقیت الخبرات) (العینیة المعنی غیر المتسامي) و (الشکل غیر المبین) لیس بوصفها تحریرا بل نمط ذلك الضیق الهائل الذي وصفه بودلیر منذ اکثر من قرن؟.

ڕێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: (ئەمە لەکاتێکدا کە ئەزمونە تاکەکەسیە دیاریکراوەکان وەك مانایەکی بڵندنەکراوە، و (شێوەی نادیار) مانەوە نەك بەوپێیەی ئازادی بن، بەڵکو لەسەر شێوەی ئەو بێزاریە گەورەیەی بۆدلێر پێش زیاتر لە سەدەیەك وەسفی کردبوو).

ئێمەش ئاوها وەرمانگێڕاوە: (لەکاتێکدا شارەزاییەکان) ((نموونەی واتای ناهەرەبەرزی) و (شێوەی نەدیتراو) مانەوە نەك لەبەرئەوەی رزگارکردنە بەڵکو لەشێوەی ئەو بەرتەسکیە گەورەیەی کە پتر لە سەدەیەکە بۆدلێر وەسفی کردوە).

چەند سەقەت ئەم دوو رستەیەی وەرگێڕاوە.

١- العینیة المعنی غیر المتسامي: مانایەکی بڵندنەکراو، جارێ وشەی (العینیة) ی پەڕاندوە، (العینیة) لە (عینة)ەوە هاتووە واتا نموونە، تەنیا (المعنی غیر المتسامي) وەرگێڕاوە کە ئەویش هەڵەیە..

بەڵکو لە ((سمو)ەوە هاتووە، (سمو) سیفەتێکی زۆر گەورەترە لە (بڵند)، التسامی گەیشتنە پایەیەکی زۆربەرزی کەسایەتی مرۆڤ یان لە ئەخلاقدا..

((و بناء على وصفة من البريشت فيلمر يعتبر هابرماس ان الدواء لهذا التفتت للثقافة.. وانفصالهما عن الحياة لا يمكن ان يتأتي سوى من تغير وضع الخبرة الجمالية بحيث لا تعودتجد التعبير عنها في احكام الذوق، بل حين يستخدم الاستكشاف موقف تاريخي حي، أي حين توضع في ارتباط مع مشكلات الوجود).

من چەند پەرەگرافێکم لە راستکردنەوەکانی (رێبین)م بۆ هاورێییەکی خۆی خوێندەوە یان خۆیشی خوێندەوە وتی لێی حاڵی نابم، وتی لە عەرەبیەکە چاکتر حاڵی دەبم.. ئەم پەرەگرافەی زۆر سەقەتانە وەرگێڕاوە، ئەگەر راستکردنەوەکەی بکەینەوە بەعەرەبی تەنانەت لەگەڵ ئەسڵەکەدا خوایشیان یەك نیە، با بزانین چۆن کوردانددویەتی: ((بەپێی تێڕوانی ئەلبرێخت ڤیلمەر، هابرماس بڕوای وایە چارەسەری ئەم لێکهەڵوەشاندنە کلتوریە و جیابوونەوەی لە ژیان، تەنها کاتێك دەشێ کە هەلومەرجی ئەزمونی ستاتیکی بەشێوەیەك بگۆڕێت کە گوزارشت لە حوکمەکانی چێژ نەکا، بەڵکو کاتێ بەکاردەهێنرێ بۆ هەڵوێستێکی زیندوی مێژوویی، واتە کاتێ کە ئەزمونی ستاتیکی پەیوەندی بە کێشەکانی بونەوە دەکات).

وصف = ناکاتە (تێڕوانی)..

الدواء = ناکاتە (چارەسەر) بەڵکو دەکاتە (دەرمان)

التفتت = واتا (داوەشین)، (هەڵبزڕکان)، (پارە پارە).

خبرة = ناکاتە (ئەزمون) هەرچەندێ هەڵەی چاپ کردویە بە (ئەزمومی)، واتا (شارەزایی). ئەزموون / دەکاتە (التجربة) الذوق = ناکاتە (چێژ) بەتایبەتی لەم دەقەدا، زەوق کۆمەڵێ خەسڵەت دەگرێتەوە،

التذوق = دەکاتە چێژوەرگرتن ئێمەیش بۆی راستناکەینەوە بەڵکو ئێمە. ئاوهای وەردەگێڕین: (بەگوێرەی وەسفکردنی لە ئەلبریشت فیلمەرەوە هابرماس وایبۆ دەچێ کە دەرمانی ئەم پارەپارەبوونەی روناکبیری و جیابوونەوەی لە ژیان ناکرێ جگە لە گۆڕانی باری شارەزایی جوانکاریەوە نەبێ نایەت، بەجۆرێك گوزارشی بۆ نادۆزێتەوە لە حوکمەکانی زەوقدا بگرە کاتێ بەکاردێت بۆ دۆزینەوەی هەڵوێستێکی مێژووی زیندوو، واتا هەرکە دەخرێتە پەیوەندیکردنەوە لەگەڵ گیروگرفتەکانی بووندا).

((اما الثانية فمنها اقرب الى روح كتاب (كانت) نقد الحكم.. لكنها مثلها مثل النقد يجب ان تخضع لاعادة فحص صارمة التي تفرضها مابعد الحداثة على فكر التنوير، على فكرة هدف موحد للتاريخ و للذات)).

راستکردنەوەکەی رێبین: ((گریمانەی دوهەم نزیکە لە رۆحی کتێبەکەی کانتەوە (رەخنە لە داوەری) بەڵام دەبێ وەك رەخنە بێتە ژێر رکێفی لێپرسینەوەیەکی سەختگیرەوە، لێپرسینەوەیەك کە پاش نوێگەری بەسەر رۆشنگەری و بەسەر خودو ئامانجێکی یەکتادا بۆ مێژوو دەیسەپێنێ)).

جارێ (رێبین) وەکو ئەوەی ئاگاداری سەرجەم فەلسەفەی ئەوروپا و (کانت) بێ، حوکمێکی موتڵەق دەدات دەڵێ: ((جارێ کانت هیچ کتێبێکی نیە ناوی (رەخنە لە فەرمانڕەوای) ی بێت دیارە زۆر لە خۆی رازیە و لە وەرگێڕی عەرەبی عەرەبی زانترە(!!) بۆیە وا بە رەهایی کتێبی (نقد الحكم) رەتدەکاتەوە؟ کاکی برا تۆزێ لەسەرخۆتان پەلەمکەن چونکی کورد دەڵێ شەیتان پەلەی کرد چاوێکی خۆی دەرکرد، دوور لە رووی جەنابتان.. دیارە وەرگێڕی عەرەبی درۆی فەرمووە؟! کانت باسی داد و

دادگا ناکات یان باسی ناوبژیوانی تۆپێن (الحکم)، کانت ئەگەر کتێبی واشی نەبێ دەسا وەرگێڕانەکەی هەر هەڵەیە چونکی لە سیاقی پەرەگرافەکەدا دیارە مەبەستی دەسەڵاتە، چونکی تەنویر پەیوەندی بە دەسەڵاتەوە هەیە..

اقرب = ناکاتە نزیك، بەڵکو دەکاتە (نزیکتر)

لێپرسینەوە = ناکاتە (اعادة فحص).

صارم = ناکاتە (سەختگیر)

التنویر = رۆشنگەری نیە بەڵکو (بیرروونـاك کردنەوەیە) بەواتای پڕ بەپێستی خۆی. شتێکی دیکە.. لەم (راستکردنەوانەی) دا لەخۆیەوە وشەی داتاشیوە بەبێ هیچ هەستکردنێك بە لێپرسینەوە.. ئێمەش ئەو پەرەگرافە وەها وەردەگێڕین (بەڵام دووەمیان کە لە رۆحی کتێبەکەی (کانت)ەوە (رەخنە لە..) نزیکترە، وەلێ ئەویش وەکو رەخنە دەبێ بخرێتە ژێر دووبارەکردنەوەی پشکنینی بە زەبرەوە کە پۆست مۆدێرنیزم دەیسەپێنێ بەسەر بیری تەنویردا (بیرروونـاککردنەوە))، بەسەر بیرۆکەی ئامانجێکی یەکگرتوو بۆ مێژوو و خود).. ((هذا النقد هو ما استهله ليس فنكشتاين و ادورنو فحسب بل كذلك بعض المفكرين الاخرين (الفرنسيين و غيرهم) الذين لا يستحقون شرف ان يقرأهم الاستاذ هابرماس.. مما ينقذهم على الاقل من الحصول على درجات ضعيفة بسبب نزعتهم المحافظة الجديدة)).

دوا رستەی ئەم پەرەگرافە دەڵێ: ((بسبب نزعتهم المحافظة الجديدة)) وای راستکردوەتەوە بۆ کاك لەتیف: (بەتاوانی پارێزگاری نوێ).. خوێنەری بەرێز، نزعە = ناکاتە تاوان بەڵکو دەکاتە رێباز، رەوشت،

(المحافظة) لە (المحافظ) ەوە هاتووە (موحافیزکار). ئەوانەی ڕەوشتی خۆیان پاراستووە.. ڕاستیەکەی وەرگێڕانەکەی کاك لەتیف لەم پەرەگرافە لەوەی ئەو ڕاستتر و نزیکترە لە ئەسڵەکە، لەخۆیەوە شتی بۆ زیادکردوە بۆ نموونە ئەم ڕستەیە کە لە پەرەگرافە عەرەبیەکەدا نیە: (مامۆستا هابرماس – لەبەرئەوەی نەیخوێندۆتەوە –).. ئێمەیش ئاوهای وەردەگێڕین: ((ئەم ڕەخنەیە ئەوەیە نەك تەنها فنگشتاین و ئادورنۆ دەستیان پێکردوە بگرە هەندێ لە موفەکیرەکانی دیکەیش (فەرنسیەکان و کەسانی دیکە) کە شەرەفی ئەوەیان بەرناکەوێ کە مامۆستا هابرماس بیانخوێنێتەوە، کە بە لانیکەمەوە ڕزگاریان دەکا لەوەی پلەوپایەی لاوازیان بەرکەوێ بەهۆی ڕێبازی موحافیزکارانەی نوێیانەوە)).

((لكننا نجد في الدعوات المختلفة لوقف التجريب الفني نداء متماثلا للنظام رغبة في الوحدة، في الهوية في الامن او الشعبية)). بەم جۆرە وەریگێڕاوە ((بەڵام لە بانگەشە جیاوازەکاندا بۆ وەستاندنی ئەزمونگەری هونەری بانگەشەیەکی چونیەك دۆزینەوە بۆ ڕێکخستن، ئارەزوو بۆ یەکێتی، بۆ شوناس، بۆ ئاسایش یان بۆ جەماوەریبوون)).

نداء = ناکاتە (بانگەشە) بەڵکو دەکاتە (بانگەوان)

چۆنیەك = ناکاتە = المتماثل، بەڵکو المتماثل = دەکاتە لەیەکچوون.

الشعبية = ناکاتە جەماوەریبوون، چونکی جەماوەر دەکاتە الجماهير، بەڵام الشعبيه دەکاتە، گەلی، یان میللەتی..

ئەو پەرەگرافە ئێمە وەهای وەردەگێڕین: (بەڵام لە بانگەشە جیاوازەکاندا بۆ ڕاگرتنی ئەزموونگەری هونەری بانگەوازێکی لەیەکچوو بۆ سیستەم دەدۆزینەوە بۆ حەزکردن بە یەکبوون و شوناسنامە و ئاسایش و میللەتی..)).

((اذ بادخال حركات الطليعية في عملية مزج يشعر الفنان والنـاقد بثقة في امكان كبتها اكبر حمالو كان سيشن هجوماً مباشراً عليها)) ئاوهای لێکردوە و بەم دەردەی بردوە: (هونەرمەند و رەخنەگر هەست ئەکەن سەرکوتکردنی بزووتنەوەی پێشڕەوایەتی لەرێی تێهەڵکێشکردنیە (یان لەرێی ئامیتەکردنەوە) چەندجار ئاسانترە لە هێرشکردنی راستەوخۆ و روبەڕو بۆسەری).

ئێمەیش بێ توانج ئاوهای وەردەگێڕین: ((چونکی بە هاویشتنی بزووتنەوە پێشڕەویەکان بۆ نێو پرۆسەی تێکەڵکردن هونەرمەند و رەخنەگر هەست بە دڵنیایی دەکەن بەوەی توانای سەرکوتکردنی گەورەترە لەوەی ئەگەر هێرشی راستەوخۆی بکاتەسەر).

((الان باستطاعته تحرير اكثر النزعات التوفيقية كلبية كطريقة لتجاوز الطابع المفتت للخبرات السابقة)).

ئاوهای وەرگێڕاوە: (چونکە توانای ئازادکردنی زۆرترین تەوژمە گونجانخوازە سەگانەیەی هەیە و رێگایەك بۆ تێپەڕاندنی خەسڵەتی لێکهەڵوەشاوی ئەزموونەکانی پێشوو)).

بۆئەوەی لەتیف هەڵمەت بەهەڵە درەخات خۆی لەو زیاتر هەڵەی کردوە، سوچ   لە قەباحەت خراپتر..

النزعات = ناکاتە (تەوژم) بەڵکو دەکاتە (التوجه) بۆچوون تاکەکەی (النزعة) یە، تەوژم دەکاتە (التيار)..

التوفيقية = ناکاتە (گونجانخوان)، بەڵکو لە (یوفق) ەوە هاتووە، دەتوانرێ بڵێین دڵڕاگرتنی دوو لایەن، یان (بەرابەرکردن).

الطريقة = ناکاتە (رێگا) بەڵکو دەکاتە (رێباز، شێوە)

التجاوز = ناکاتە (تێپەڕاندن) بەڵکو دەکاتە (رەتکردن).

الطابع = دەکاتە (شێوە) نەك (خەسڵەت)..
المفتت = دەکاتە پارچەپارچەبوون نە هەڵوەشاوە..
الخبرات = دەکاتە شارەزاییەکان نەك ئەزموونەکان..
ئێمە لێرەدا وەهای وەردەگێڕین: (لەبەرئەوەی لەتوانایدایە زۆرینەی بۆچوونە تەوفیقیە سەگانیەکان رزگاربکات وەکو ڕێبازێك بۆ ڕەتکردنی شێوەی پارچەپارچەبووی شارەزاییی پێشینەکان).
((لكن الراسمالية تملك القدرة الكامنة على نزع واقعية الاشياء و الادوار الاجتماعية والمؤسسات المألوفة لدرجة أن ما تسمى بالتمثلات الواقعية لا تعود قادرة على استحضار الواقع بوصفه حنينا او سخرية كمناسبة للمعاناة و ليس للاشباع)).
ڕێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: (بەڵام سەرمایەداری توانایەکی شاراوەی هەیە بۆ داماڵینی واقیعبون لە شت و دەورە کۆمەڵایەتیەکان و دەزگا باوەکان، تا ئەو ڕادەیەی ئەوەی پێی دەگوترێت دوبارە پیشاندانەوەی ریالیزمانە، واقیعەت لەشێوەی دڵتەنگی و گاڵتەجاڕیدا زیندودەکاتەوە وەك بەهانەیەك بۆ ئازارچێژان نەك بۆ تێرکردن)،
التمثلات = ناکاتە (دووبارەپیشاندان) دەکاتە لەیەکچوونەکان، الحنين = ناکاتە (دڵتەنگی) بەڵکو دەکاتە سۆز و جۆش.
استحضار = ناکاتە (زیندو) بەڵکو دەکاتە (ئامادەکردن) لە حضورەوە هاتووە. (زیندو) دەکاتە (الحي)..
مناسبة = ناکاتە (بەهانە) بەڵکە دەکاتە (بۆنە)..
بەهەرحاڵ ئێمە ئەم پەرەگرافە ئاوها وەردەگێڕین ((بەڵام سەرمایەداری خاوەنی توانایەکی شاراوەیە بۆ داماڵینی واقیعیەتی شتەکان و دەورە کۆمەڵایەتیەکان و دامەزراوە باوەکان، بەڕادەیەك

ئەوەی پێی دەوترێ لەیەکچوونە واقیعیەکان ناتوانێ‌واقیع ئامادەبکات تەنها بەو سیفەتەی کە سۆزە یان گاڵتەپێکردنە وەکو بۆنەیەك بۆ ئێش و ئازارەکان نەك بۆ تێربوون)؟

((يبدو النزعة الكلاسيكية غير واردة في العالم يبلغ فيه عدم استقرار الواقع حداً لا يتيح مناسبة للخبرة بل للتصنيف والتجريب)).

ئاوهای وەرگێڕاوە: ((پێدەچێ تەوژمی کلاسیزم لە جیهانێکدا جێگەی نەبێتەوە کە واقیع تیایدا ئەوەندە ناسەقامگیرە کە دەرفەتێك بۆ ئەزمون ناهێڵێتەوە (جگە لە ئەزموونی) پۆلێنکردن و ئەزمونگەری)).

ئێمەیش وەها بۆی وەردەگێڕین: ((وادیارە ڕێبازی کلاسیزم لە جیهانێکدا بوونی نیە کە تێدا سەقامگیرنەبوونی واقیع دەگاتە ڕادەیەك بۆنەیەك نارەخسێنێ بۆ شارەزایی بەڵکو بۆ پۆلێنکردن و ئەزموونگەریی)).

((فالتصوير الفوتوغرافي كان يضع اللمسة الاخيرة فقط في برنامج ترتيب المرئي الذي طورته القرن الخامس العشر الايطالية))؟

یەکەم شت جارێ ئەم پەرەگرافە بەهەڵە نەقڵکراوە یان هەڵەی چاپە: چونکی (طورته) نیە بگرە (طوره)ە، چونکی بۆ (القرن) دەگەڕێتەوە کە نێرە نەك مێ لە عەرەبیدا. الخامس العشر نیە بەڵکو (الخامس عشر)ە بەبێ (ال).

التصوير= ناکاتە (وێنە) بەڵکو دەکاتە وێنەگرتن (وێنە) واتا (الصورة).

اللمسة الاخيرة = (دوا ڕەگەن) نیە بگرە (دوا دەست پیاهێنان) یان (دوا پیاچوونەوە).

ئەوەی کە زۆر سەیرە لەخۆیەوە ئیجتیهادی کردوە و بەکەیف و ماشای خۆی شتی دروستکردوە، وەرگێڕانەکەی لەگەڵ پەرەگرافەکەی سەرەوە زۆر جیایە و یەك ناگرنەوە.

با بزانین ئەو پەرەگرافە عەرەبیەی چۆن کردوە بەکوردی: (وێنەی فۆتۆگرافی دوا رەگەزی بەرنامەیەك بوو کە دەیویست (جیهانی) بینراو رێك بخات.. بەرنامەیەك کە هونەرەکانی سەدەی پانزەهەمی ئیتالیا پەرەیان پێدا..) .. ئێمەیش ئاوهای وەردەگێڕین: (وێنەگرتنی فۆتۆگرافی تەنها دوا دەست پیاهێنانی دەخستە سەر ئەو تەرتیبە دیتراوەی کە سەدەی پانزەهەمی ئیتالیا پەرەیپێدا).

((بینما کانت السینما اخر خطوة في التألیف بین التعاقبات بوصفها کلیات عضویة وهو الامر الذي کان یمثل المثل الاعلی لراوایات التعلم العظیمة منذ القرن الثامن عشر)).

بزانین رێبین ئەم پەرەگرافەی چۆن وەرگێڕاوە:

(لەکاتێکدا سینەما دوا هەنگاو بوو بۆ دروستکردنی پێکهاتەیەك لە دایکرۆنیەکان (یان بەدوایەکدا هاتووەکان) وەك هەمەکیەکی ئۆرگانیکی.. کە ئەمەش خۆی ئامانجی باڵای رۆمانە فێرکارە مەزنەکان بووە لە سەدەی هەژدەهەمەوە).

التألیف = ناکاتە (دروستکردن) بەڵکو دەکاتە دانان یان نووسین چونکی لە سیاقی ئەم رستەیەدا واتاکەی وایە. چونکی (هو الامر) بۆ ئەو دەگەڕێتەوە و بۆ (المثل الاعلی).

المثل = ناکاتە (ئامانج) بەڵکو دەکاتە (بەهاکان).

ئێمە بەهەرحاڵ ئاوها وەریدەگێڕین: (کەچی سینەما دواهەنگاو بوو لە دانان لەنێوان یەك لەدوای‌یەکەکان بەو سیفەتەی سەرجەمگیری ئۆرگانیە، ئەمەیش مەسەلەیەك بوو بریتی‌بوو لە بەها بەرزەکانی ڕۆمانـە مەزنـەکانی فێرکاری هەر لە سەدەی هەژدەمەوە..).

((و سوف تتفـوق الفوتوغرافيـا والسـينما الصنـاعيتين علـى التصويـر والرواية حيثما كان الهدف هو تثبيت استقرار المرجع، ترتيبه وفقـا لوجهـة نظر تضفي عليه معنى يمكن التعرف عليه، اعده انتاج التركيب والقـاموس اللذين يمكنان المخاطب من فك شفرة الصور والتتابعـات بسـرعة، و بذلـك يصـل بسـهولة الى الوعـي بهويتـه و كذلـك الى الموافقـة الـتي يتلقاهـا مـن الاخرين.. حيث ان تلك البنيات من الصور و التتابعات تمثل شفرة تواصـل مشتركة بينهم جميعاً)).

بەڕاستی مـن لـە سـەرەتادا نەمویسـتووە هیـچ شـتێ دەربـارەی وەرگێڕانەوەی کاك لەتیف هەڵمەت بڵێـم چونکـی ئـەو عەرەبی‌زانـە بـەڵام کاك لەتیف لە وەرگێڕانی ئـەم پەرەگرافـەدا سـەرکەوتووترە لـەو چونکـی ئەگەر خوێنەر بەراوردیان بکات ئەو ڕاسـتیەی بـۆ دەردەکـەوێ کـە زۆری شێواندوە، سەرەتای هـەردوو پەرەگرافەکـە ڕەبتیـان نیـە، عەرەبیەکـە و کوردیەکە، زۆر بە ڕەهایشەوە دەڵێ (ڕاستی ئەم پـەرەگرافە بەمشێوەیە) دەبا بزانـین چۆنـی وەرگێڕاوە و چـۆن ڕاسـتیەکە ! !: (کـاتێك ئامـانج بریتی‌بێ لـە پتـەوکردن و سـەقامگیرکردنی مەرجـەع و ڕێکخسـتنی ئـەو مەرجەعـە بـەپێی تـێڕوانینێك کـە مانایـەکی وای بداتـێ کـە بتوانـرێ بناسرێتەوە و کاتێ هەوڵی دوبارە بەرهەمهێنانەوەی پێکهاتـە (ترکیـب) و قاموس بەشێوەیەك بدرێ کە گوێگر بتوانێ بە خێرایی شفرەی وێنەکان و بەدواییـەکدا هاتووەکـان (داکرۆنیـەکان) بکاتـەوە و بـەم شـێوەیەش

بەئاسانی بگات بە شوناسی خۆی وبەو رەزامەندییەی کە لە کەسانی دیەوە وەریاندەگرێت، چونکە ئەم بونیادی وێنە و بەدوای یەکدا هاتنانە، شفرەی پەیوەندی هاوبەشی نێوان هەموویان پیکدەهێنێ، ئەوا ئەوکاتە پیشەسازی سینەما و فۆتۆگرافی لە وێنەکردن و رۆمان بەرزتر دەبن. ئەمەش ئەو رێگایەیە کە بەهۆیەوە کارتێکردنەکان واقع - یان گەر دەتەوێت - فانتازیەکانی ریالیزم دوچەندان دەبن)).. زۆر وشەی عەرەبی هەیە لەم پەرەگرافەدا واتاکەی نەزانیوە و بەهەڵەکردونی بەکوردی، بۆ نموونە وشەی (الترکیب) ناکاتە (پێکهاتە) بگرە پێکهاتە واتا (التکوین)ە، الترکیب لە کرداری (رکب)ەوە هاتووە.. ئێمەیش لێرەدا خوێنەرمان سەرپشك کردوە ئەگەر عەرەبیزان بێ.

ئێمەش ئەو برگەیەی کە لە نووسینەکەی داهاتووە ئاوهای بۆ راست دەکەینەوە، دەشێ مەلا بەزێنیمان لەگەڵ بکات و بڵێ من عەرەبی زانم ! !).

((فۆتۆگراف و سینەمای پیشەسازیی بەسەر وێنەگرتن و رۆماندا زاڵ دەبن، لە هەرکوێیەك ئامانج چەسپاندنی سەقامگیربوونی مەرجەع بێ و رێکخستنی بەپێی باری سەرنجێك کە واتایەکی پێ دەبەخشێ دەتوانرێ کە بناسرێتەوە. دووبارەکردنەوەی بەرهەمهێنانی تەرکیبکردن و فەرهەنگ کە هەردوکیان وا لە (موخاتەب) دەکەن شفرەی وێنەکان و بەدواداهاووەکانی خێرا بکاتەوە. بەمجۆرە بەئاسانی دەگاتە ئەوەی هەست بە ناسنامەی خۆی بکات، هەروەها بەو رەزامەندیەش کە لە کەسانی دیەوە پێی دەگات، چونکی ئەو بنەمای وێنەکان و بەدواداهاتووەکانی دەکاتە شفرەی بەردەوامی هاوبەشی نێوان هەموویان).

((المصور والروائي اذا رغبا في الايكونا بدورهما مساندين (قليلي الاهمية رغم ذلك) لما هو موجود عليهما ان يرفضا الانكباب على تلك الاستخدامات العلاجية)).

ئاوهای وەرگێڕاوە: (ئەگەر وێنەکار و ڕۆماننوسیش نایانەوێت بەپێی خۆیان ببن بە پشتیوانی (هەرچەند کەم بایەخی) ئەوەی کە هەیە، ئەوا دەبێ خۆیان لەم بەکارهێنانە چارەسەرکەریانە بپارێزن).

(اذا رغبا) ی کردوە بە (ئەگەر نایانەوێت)، بگرە واتای (ئەگەر بیانەوێ) یە.

(بدورهما) ی کردوە بە (بەپێی خۆیان)، بگرە واتای (لەلای خۆیانەوە)یە.

ئەم رستەیەشی ئاوها وەرگێڕاوە: (قليلي الاهمية رغم ذلك) = (هەرچەند کەم بایەخی).

جارێ وشەی (قليلي) کۆیە واتا (جمع) ە یان جووتە (مثنى) نەك تاك وای زانیوە ئەو وەرگێڕە عەرەبە بەکوردی قسەی کردوە (قليلي) (کەم بایەخی)..!

(يرفضا الانكباب) ی کردوەتە ((بپارێزن))، ئەمەیش واتای هەردوو وشەکەیە يرفضا = رەتی بکەنەوە.

(الانكباب) (خۆدادانەسەر) یان (خۆخەریك کردن).

ئێمەیش وامان وەرگێڕاوە: (وێنەگر و ڕۆماننوس ئەگەر ویستیان لەلای خۆیانەوە نەبن بە پاڵپشتی ئەوەی کە هەیە (سەرەڕای ئەوەی کە کەم بایەخن) لەسەریانە ئەوە رەتکەنەوە کە خۆیان خەریك بکەن بەو بەکارهێنانە چارەسەریانەوە)..

((واولئك الذين يرفضون اعادة فحص قواعد الفن يتابعون عملاً؟؟ناجحاً في الامتثال الجماعي بنقلهم بواسطة (القواعد الصحية) للرغبة الوبائية في الواقع باشياء و مواقف قادرة على اشباع هذه الرغبة)).

خوێنەری ئازیز هەموو زمانێك کەسایەتی خۆی هەیە بەتایبەتی زمانی عەرەبی، وەکو شمشێرێکی دوودەم وایە ئەگەر بیزانی خێر و بەرەکەت، ئەگەریش نەیزانی ئەوا کارەساتێکی مەعریفیت بۆ دروست دەکا. بەدەردی (ڕێبین) کە سوورە لەسەرئەوەی کەوشەی (فحص) دەکاتە (پیاچوونەوە) برادەر نەخێر ئەم وشەیە واتای هەیە لە عەرەبیدا و بەکوردیەکەی (پشکنینە) ئەویش لەم ساڵانەی دوایەدا ئەم وشەیەی بۆ دۆزراوەتەوە ئەگینا کورد وشەکەی وەکو خۆی بەکاردەهێنا (فەحس)..

(یرفضون) ی کردوە بە (ئامادەنین)، بەڵکو واتای (ڕەتیدەکەنەوە)

الوباء = واتا (پەتا).

ئەم پەرەگرافەی وا وەرگێڕاوە: ((ئەو کەسانەی ئامادەنین جارێکی دی بە ڕێساکانی هونەردا بچنەوە، دەتوانن بەهۆی یاسا ڕاستەکانەوە ئارەزووی وەبائی خۆیان بۆ واقع بەو شت و هەڵوێستانە دەربڕن کە ئەو ئارەزووە تێردەکات و بەم شێوەیەش بە سەرکەوتووی درێژە بە پیشەکەیان بدەن (کە برتیە لە) تواندنەوەی لەناو گرپدا)).

ئێمەش وای وەردەگێڕین: (ئەوانەی کە ڕەتیدەکەنەوە پشکنینی بنەماکانی هونەر دووبارەبکەنەوە. بەدوای کارێکی سەرکەوتودا دەچن بۆ (سەردانەواندنێکی) بەکۆمەڵ بە گواستنەوەیان لەڕێی (بنەما ڕاستەکانەوە) بۆ حەزێکی پەتائامێز لە واقیع دا بە شت و هەڵویستە بەتواناکانەوە بۆ تێرکردنی ئەو ئارەزووە).

((و بدل ان يبحث العمل الفني فيما يجعله عملاً فنياً و فيما اذا كان سيجد جمهوراً تمتلك الاكاديمية السياسية و ترفض معايير قبلية لما هو جميل)).

ئاوهای بۆ کاك لەتیف ڕاستکردوەتەوە: (لەجێی ئەوەی بەرهەمێکی هونەری هەوڵی لێکۆڵینەوە لە شتێك بدات کە دەیکات بە بەرهەمێکی هونەری و لەجێی ئەوەی پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەك بێت لەبارەی ئەوەوە کە ئایا دەتوانێت بینەرێك بۆ خۆی پەیدا بکات (لەجێی ئەمانە) ئەکادیمیای سیاسی پێوەرە پێش ئەزموونیەکان جوانی زەوت دەکات و دەیسەپێنێ..).

العمل = ناکاتە (بەرهەم) بەڵکو (بەرهەم) بەعەرەبی پێی دەوترێ (انتاج).

وشەی (جمهور) لەم دەقەدا (جمع) ە نەك تاك چونکی دەڵێ (جمهور تمتلك) و ناشکا (بینەرێك).

بە چ قەناعەتێك ئەو هەموو بۆچوونانەی داتاشیوە چۆن دەزانێ و بە چی (معايير قبلية) کە پێوەرەکانی پێش ئەزموونەکانە و نەیتوانیوە بەکەس قەناعەت بێنێ کە ئەو ڕاست دەکات و زۆریش لەخۆی ڕازیە. برادەر وانابێ (بڕەك لەسەرەخۆ) بەڵام من خۆم تووشی ئەو حوکمدانە ناکەم بۆیە لەجێگای وشەکە (قبلية) بەبەتاڵی دەهێڵمەوە. یان وشەی (زەوت دەکات) ی لە کوێوە هێناوە کە دەکاتە (داگیرکردن) خۆی پەرەگرافەکە بەعەرەبیەکەی دوودێڕ و نیوە لە کوردیدا دەکاتە ئەوپەڕی چوار دێڕ، بەڵام کردویە بە شەش دێڕ و هەندێك!! (لەجیاتی ئەوەی کاری هونەری بگەڕێ بۆ ئەوەی دەیکا بە کارێکی هونەریی ئەگەر هاتوو

جەمهورێك بدۆزێتەوە خاوەنی ئەکادیمیایەکی سیاسی بێ و پێوەری......
دەسەپێنێ بۆ ئەو شتەی کە جوانە..).

((التفسير الذي قدمناه للتو لصلة بين الفنون الصناعية والميكانيكية وبين الادب والفنون الجميلة، صحيح في خطوطه العامة لكنه يظل ذا نزعة اجتماعية و تأريخية ضيقة - او أحادية بعبارة اخرى - و اذا تجاوزنا تحفظات بنيامين و ادورنو)).

ڕێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: ((ئەو ڕاڤەکردنەی سەبارەت بە پەیوەندی نێوان هونەرە پیشەسازی و میکانیکیەکان و نێوان ئەدەب و هونەرەجوانەکان پێشکەشمانکرد لە هێڵە گشتیەکانیدا ڕاستە بەڵام ئەم تەفسیرە هەر بە تەوژمێکی (نزعة) کۆمەڵایەتی و مێژووی تەسك، یان بە دەربڕینێکی تر - تاك ڕەهەندانە ماوەتەوە)).

دەربڕین = ناکاتە(عبارة)بەڵکو دەکاتە (التعبير) عبارة زیاتر دەکاتە ڕستەیەکی نووسین.

ئەم ڕستەیەی پەڕاندوە (واذا تجاوزنا تحفظات بنيامين و أدورنو).!!

ئێمەیش ئاوهای وەردەگێڕین: ((ئەو تەفسیرەی کە ئێستا پێشکەشمان کرد بۆ پەیوەندی نێوان هونەرە پیشەسازیەکان و میکانیکیەکان و ئەدەب و هونەرەجوانەکان ڕاستە لە هێڵە گشتیەکانیدا، بەڵام بەخاوەن ڕێبازێکی کۆمەڵایەتی و مێژوویی تەسك - یان یەك لایەنە - دەمێنێتەوە.. بەواتایەکی دیکە، ئەگەر بێتو تەحەفوزاتەکانی بنیامین و ئادورنۆ تێپەڕکەین یان (پشتگوێخەین)..)).

((فيجب ان نتذكر أن العلم والصناعة لم يعودا اكثر تحرراً من الشك المتعلق بالواقع من الفن والكتابة.. والاعتقاد في خلاف ذلك سيعني اعتناق

مقولـــة في نزعتـــها الانســـانية للوظيفـــة المفيســـتوفيلية للعلـــوم والتكنولوجيات..)).

ئاوهای وەرگێڕاوە: ((دەبێ لەیادمان بێت چیدی زانست و پیشەسازی زیاتر لە هونەر و نووسین لەو بەدگومانیە رزگاریان نەبوو کە واقع دەخاتە ژێر گومانەوە. بڕواهێنان بە شـتێکی جیـاواز لەمـەش بـەمانای قبوڵکـردن مانایەکی هیومانیستانەیە بۆ وەزیفەی شەیتاناوی زانست و تەکنەلۆژیا)).

جارێ یەکەم شت ئەم رستەیەی لەخۆیەوە خسـتوەتە سـەری: (واقـع دەخات ژێر گومانـەوە) ئەگـەر بـەوردی چـاو بـە پەرەرافـە عەرەبیەکـەدا بگێڕین رستـەی وامـان بـەرچاو ناکـــەوێت ئـــەو مانایـــە بـــدات.. وشـــەی (بڕواهێنان) لەجێی خۆی بەکارنـەهێناوە، وشـەی (المعلـق) ی پـەڕاندوە. وەلـێ بەهـەرحاڵ ئێمـە ئاوهـای وەردەگـێڕین: ((دەبـێ بـــەبیر خۆمـــانی بهێنینـەوە کـە زانسـت و پیشەسـازی ئیـتر زۆر ئـــازادنین لـــەو گومانـــەی پەیوەندە بە واقیع لە هونەر و نووسیندا. بەپێچەوانەی ئەوەش بڕوا وایـە واتای بڕواهێنان بە گوزارشـێك لـە رێبـازە مرۆڤایەتیەکـەیدا بـۆ وەزیفـەی مفیستوفیلیای زانست و تەکنەلۆژیەکان..)).

((فالحداثة في ای عصر ظـهرت لا یمکـن ان تـوجـد دون نسـف للیقـین و دون اکتشـاف (افتقـار الواقـع للواقـع) بجـانب اخـتراع ضـروب جدیـدة مـن الواقع)).

بەڕاستی ئـــەم پەرەگرافـەی لنگـەوقوچ کردوەتـەوە: ظـهرت = ناکاتـە دەرناکەوێت، بەڵکو دەکاتە (دەردەکەوێت) وشەی (توجد) کـە (مۆنـث)ە دەگەڕێتەوە بۆ (الحداثة) هەموو شتێکی لـێتێکداوە.. یـان ئـەم رستـەیە لێی نەگەیشتووە و بەهەڵە وەرگێڕاوە (افتقـار الواقـع للواقـع) کردویـە بـە

(نـاواقعی بوونـی واقـع). جـاری وشـەی (افتقـار) تێنەگەیشـتووە. واتـا (پێویسـتی) یـان (نـەبوونی) یـان (پێداویسـتی) لـەوەش سـەیرتر وشـەی (افتقار) بە (فەقیر) تێگەیشتووە.. بابزانین چۆنی وەرگێڕاوە: ((نوێگەری لە هیچ سەردەمێکدا دەرناکەوێت بـەبێ لـەناوبردنی یـەقین و دۆزینـەوەی (ناواقعیبوونی واقع) لەگەڵ داهێنانی شێوەی تازەی واقعدا)).

ئێمەش ئاوهای بـۆ وەردەگـێڕین: ((مۆدێرنـیزم لـە هـەر سـەردەمێکدا دەرکەوێ بەبێ تەقاندنەوەی یەقین و بەبێ دۆزینەوەی (پێداویستی واقیع بۆ واقیع) نابێ، لەتەك دۆزینەوەی جۆرە نوێیەکان لە واقیعەوە)).

((فالجمال یوجد في حالة معینة (هي العمل الفـني) تـأتي في البدایـة مـن الزائقة دون أي تحریر مفهومي، هي شعور اللذة مستقلا، من أي اهتمام قـد یثیره العمل، اذا کانت تتفق مع مبـدأ الاجمـاع الشـامل الـذي قـد لا نبلغـه أبداً)).

العمل = ناکاتە بەرهەم بەڵکو دەکاتە (کار)

(الزائقة دیارە هەڵەی چاپە، ئەگەر الذائقة بێ..!)

دیارە وشەی (تحریر) هەڵەی چاپە و خۆی (تحدید)ە.

بەهەرحاڵ هەڵەی چـاپیش خزمـەتی ئـەم نووسینـەی نـەکردوە بـەڵام هەڵەکان زەقن و دیارن.. ئێمەیش ئاوها وەریدەگێڕین:

((جوانـی لـە حاڵـەتێکی دیاریکراودا هەیـە (ئـەویش کـاری هونەریـە) لەسەرەتاوە لە (الزائقة) وە دێت بێ هیچ دیـاریکردنێکی چەمکی ئـەویش هەسـتی لەزەتـە بەدەرلـە هـەر بایـەخێك کـە کارەکـە بیوروژێنـێ، ئەگـەر هـاتوو لەگـەڵ مـەبدەئی لەسـەر ڕێکـەوتنی سەرتاسـەری یـەکبگرێ کـە هەرگیز پێی ناگەین..)).

وشەی (الزائقة) م وەکو خۆی داناوە چونکیی‌روون نیە هەڵەی چاپە یان نا..!

رێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: ((جوانی لە حاڵـەتێکی دیاریکراودا هەیە.. کە ئەویش بەرهەمی هونەریە و سەرەتا و بە لە هەر دیاریکردنێکی چەمکی لە هەستەکانەوە دێ، بریتیە لە هەستکردن بە چێژ بەدەر لە هەر گرنگیپێدانێك کە رەنگە بەرهەمەکە بیوروژێنێ، بەمەرجێك لەگەڵ ئەو بنەمایەدا بگونجێ کە هەموان لەسەری رێکەوتون (بنەمایەك کە رەنگە هەرگیز نەیگەیەنێ)).

((يمكننا ادراك اللامتناهي العظمة اللامتناهي القوة، لكن كل تقديم لشيء الغرض منه جعل العظمة أو القوة (مرئية) تبدو لنا غير ملائم بصورة مؤلمة)).

رێبین ئاوهای وەرگێڕاوە: ((دەتوانین دەرکی مەزنی بێسنور، هێزی بێسنور بکەین، بەلام پێشکەشکردنی هەر شتێك بەمەبەستی ئەوەی مەزنی یان هێزمان بۆ (بینراو) بکات، نەگونجاو دێتە پێش چاومان)).

بەڕاستی لەخۆیەوە ئیجتیهادی کردوە لە زمانێك کە سەری لێدەرناچێ و لێی نازانێ و ئەمەیش یەکێکە لە دیاردە ترسناکەکانی ئەدەب و رۆشنبیریی کوردی و ویستویەتی بەئەنقەست راستەکانی کاك لەتیف هەڵمەت بەهەڵە دەرکات..

جارێ (اللامتناهي) = لە (نهاية) ەوە هاتووە نەك لە (بلاحدود) ەوە. رستەی کۆتایی ئەم پەرەگرافە کە ئەوەیە (تبدو لنا غير ملائم بصورە مؤلمة) ئاوهای وەرگێڕاوە: (نەگونجاو دێتە پێشچاومان)!؟ راستیەکەی ئاوهایە: (بەشێوەیەکی دڵتەزێنی ناجۆر دێتە بەرچاومان)، راستی

وەرگێڕانەکەی ئاوهایە: ((دەتوانین درکێکی رادەبەدەری مەزن و رادەبەدەری هێز بکەین، بەڵام پێشخستنی هەر شتێك مەبەست ئەوەیە تا وا بکەی مەزنایەتی یان هێز ((بینراو)) بێ بەلامانەوە بەشێوەیەکی دڵتەزێن نەگونجاوبێ)).

(لجعلنا نرى ان ثمة شيئاً يمكن ادراكه لكن لا يمكن رؤيته او جلعه مرئياً و هذا هو موضوع الرهان في التصوير).

زۆر سەیر ئەم پەرەگرافەی وەرگێڕاوە، هەرگیز بەلای وشەی (الرهان) دا نەچووە لەخۆیەوە کردویە بە (بابەتی سەرەکی) بەڵام واتای (گرەوە).

ئێمەش ئاوهای بۆ ساغ دەکەینەوە: ((وامان لێبکا شتێ ببینین دەشێ ئیدراکی پێبکرێ بەڵام ناشێ ببینرێ یان بکرێتە بینراو ئەمەیش بابەتی گرەوەکەیە لە وێنەگرتندا..)).

((و من المسلم به ان المؤسسة الادبية كما يرثها بروست من بلزاك و فلوبير، قد تم تخريبها من حيث ان البطل لم يعد شخصية بل هو الوعي الداخلي بالزمن، و من حيث ان تعاقب الحكاية الذي كان فلوبير قد حطمه، يوضع هنا موضع التسأل بسبب الضوت السردي.. و رغم ذلك لايثار تحد جدي لوحدة الكتاب، لأوديسا ذلك الوعي.. حتى اذا كانت تؤجل من فصل الى اخر)).

ڕێبین ئاوهای ڕاستکردوەتەوە: ((ئەو دەزگا ئەدەبیەی پرۆست لە بەلزاك و فلۆبیرەوە بە میرات وەریگرتووە، لەو ڕووەوە وێرانکرا کە چیدی قارەمان کەسایەتیەك نیە، بەڵکو هوشیاری ناوەکیە بە زەمەن، لەو ڕوەشەوە کە بەدوایەکداهاتنی چیرۆکەکە (کە پێشتر فلۆبیر

تێکی شکاندبوو) بەهۆی دەنگی گێڕانـەوەوە دەخرێتـە ژێـر پرسـیارەوە، بـەڵام سـەرەڕای ئەمـەش هەڕەشـەیەکی جدی لــە یـەکێتی کتێـب، لــە ئودیسـای ئـەو هوشـیاریە نـاکرێت. تەنانـەت گــەر لــە فەسـڵێکی دیـش دوابخرێ)).

ئەم رستەیەی پـەڕاندوە لەسـەرەتاوە (و مـن المسـلم بـە) کـە بـەلانی کەمەوە دەکاتە (حاشاهەڵنەگرە) و زۆر وشەی دیکەیش، وەلـی ئێمە وای بۆ ساغ دەکەینەوە: ((حاشا هەڵنەگرە کە دامـەزراوی ئـەدەبی هـەروەکو پرۆست لە بەلزاك و فلۆبێرەوە بـەمیراتی بـۆی ماوەتـەوە وێرانکـرا گوایـە قارەمـان بەکەسـایەتی نەمایـەوە بـەڵکو هۆشـی ناوەوەیـە بـە زەمــەن، بەوپێیـەش کـە بـەدواداهاتنی حیکایـەتیش کـە فلۆبـێرتێکی شـکاندبوو. لـێرەدا دەخرێتـە جێگـای پرسـیار بـەهۆی دەنگـی گێڕانـەوە، سـەرەڕای ئەوەش تەحدای جیدی ناوروژێنێ بۆ یەکێتی کتێب، ئۆدیسا ئەو هۆشـەی هەیە، تەنانەت ئەگەر بێتو دوابخرێ لە بەشێکەوە بۆ بەشێکی دیکە)).

((فتماهي الكتابة مع نفسها عبر كل متاهة السرد الذي لا ينتـهي، كـاف لتضمين تلك الوحدة التي قورنت بوحدة فينومولوجيا العقل)).

رێبـین ئاوهـای وەرگـێڕاوە: ((تــەماهی نوســـراو لەگـــەڵ خۆیـــدا، لەسەرتاسەری پێـچ و پـەنا بێکۆتاییـەکانی گێڕانـەوەدا، بەسـە بۆئـەوەی ئاشکرای ئەو یەکێتیە بکات.. یەکێتیـەك کـە لەگـەڵ فینمۆلۆژیـای ئـەقڵدا بەراوردکراوە)).

نازانین بە چ زمانێك (ئاشکرا) دەکاتە (تضمین)، ئـەم وشـەیە بـە دوو واتا دێت (مسۆگەرکردن) یان ناوەڕۆکەدان لە (ضمن)ەوە هـاتووە. بـەڵام ئێمە لەبەرئەوەی هیچ واتایەك لەم دوو واتایەمان لـە دەقـە عەرەبیەکـەدا لەلا روون نیە. بۆیە ئەم رستەیە راستناکەینەوە..

((الفنان والکاتب یعملان دون قواعد لكي یصوغا قواعد ماتم عمله فعلاً و من هنا حقیقة ان للعمل والنص سمات حدث)).

ڕێبین لە ڕاستکردنەوەی ئەم پەرەگرافەدا: (من هنا حقیقة) ی کـردوە بە (لەبـەر ئەمەشـە).. (دەق و بەرهـەم) ی لەبـەر پەلەپـەلی دواوپێشـی کردوە هەرچەنێ وتمان (بەرهەم) واتا (انتاج) ە نەك (العمل)..

ئێمـەیش وەهـای بـۆ ڕاسـت دەکەینـەوە: ((هونەرمـەند و نوسـەر هەردوکیان بەبێ ڕێسا ئیش دەکەن، تـا چـەند ڕێسـایەك داڕێـژن بـۆ ئـەو کارەی کە بە ڕاسـتی تـەواوبووە، حەقیقـەتیش لێرەدایـە کـە کـار و دەق شێوەی ڕووداویان هەیە..

با بزانین چۆنـی بـۆ کـاك لـەتیف ڕاسـت کردوەتـەوە: ((هونەرمـەند و نوسـەر بـێ ڕێسـا کاردەکـەن، بۆئـەوەی ڕێسـای ئـەو کـارەی بـەکردەوە تـەواوبوو، دابڕێـژن، هـەر لەبەرئەمـەش کـە دەق و بەرهـەم خەسـڵەتی ڕوداویان هەیە)).

لـێرەدا وشـەی (فعـلاً) بـۆ تەئکیدکردنـە نـەك (کـردەوە).. بەڕاسـتی خوێنەری ئازیز ئەمە نموونەیەك بوو لە خەرواری ئەو ڕاستکردنەوانەی بـۆ کاك لەتیف هەڵمەت، لەلایەن ڕێبین هەردییەوە..

کە مخوێنی مەنهەجی . .
یان بۆچوونە ناکۆك و فرە وێژیەکان...؟!

من دوای خوێندنەوەی ئەو نوسینەی (مەریوان وریا قانع) لە گۆڤاری (ئاینده) ژمارە (٢٤) ساڵی ٢٠٠١. لە بەشی تەوەری ڕەخنە، لەژێر ناونیشانی (ڕەخنەی ئێمە لە دۆخی کەمخوێنییەکی مەنهەجی کوشندەدا دەژی)، هەستم بە زۆر ناکۆکی کرد لە بۆچوونەکانی سەبارەت بە ڕەخنەی ئەدەبی بە گشتی و ڕەخنەی کوردی بەتایبەتی، سەرەڕای ئەوەی خۆی گازاندە لە بێ مەنهەجیەتی ڕەخنەی کوردی دەکات کەچی خۆی نەیتوانی بوو مەنهەجێك بۆ ئەو قسانەی خۆی دابنێ، بۆیە کەوتبووە گەلێ ناکۆکیەوە. یان کە لە مەنهەج دەدوێ باسی هیچ مەنهەجێکی نەکردوە، بگرە هەندێ قسەی تێکەڵ و پێکەڵ نەبێ و هەموو ڕۆشنبیر و نوسەرانی کوردی بە گێل تێگەیشتووە لە بواری ڕەخنەو ئەدەبدا. بۆیە ئەم قسەیەی خۆی لە لاپەڕە (١٠٥)ی گۆڤاری ئاینده بەسەر خۆیدا دەیسەپێنم و ئەگینا کەسی دیکە ناگرێتەوە جگە لە خۆی و هەندێ برادەری کە لەم بوارە ئیش دەکەن، کە دەڵێ: (تەنها ئەوانەی تۆتالیتێر و تاك هەقیقەتین باس لەوە دەکەن کە هەموو شتێك ئەوان خۆیان خولقێنەرین و ئەوەی ئەینوسن و ئەیڵێن هیچ پەیوەندیەکی نەبە مێژووی ئەدەب و نە بە مێژووی فیکر و نەبە مێژووی نوسینەوە هەیە و هەر هەمووی بەسەربەخۆیی لە نوکی زێڕینی قەڵەمەکانی ئەوانەوە

دەڕژێتە ناو کایە جیاوازەکانی ئـەدەبی کـوردی. ئاشـکرایە ئـەوەش ئـەم جـۆرە قسـانە دەکـات لـە چ قـەیرانێکی فیکـری و مـەعریفی و ئـەخلاقیدا دەژی)[٢٩] ! ! لـەو نووسـینەیدا کۆمـەڵێ چـەمك و قسـەی بـێ مەنهـەجی دەربڕی لە دوای شەش پرسیاری گۆڤاری ئایندە کە ئەمانەن:

١- دەقی ڕەخنەیی خوێندنەوەو تێگەیشتن و دواندنی هێما و ئاماژەکانی نێو دەقە ئەدەبییەکەیە، کەچی لای ئێمە ڕەخنە ئەوەندە دەپەرژێتـە سەر کەسایەتی نوسەر ئەوەندە گرنگی بە کەسایەتی دەق نادات، ئەم دوو ئاڕاستەیە چۆن هەڵدەسەنگێنی؟

٢- پـەیوەندی نێـوان بەرهەمهێنـەری دەق و ڕەخنـەگر و خوێنـەر پەیوەندییەکی نیمچە پچڕاوە. جاری وا هەیە دەق هەیە بەڵام ڕەخنـە نییە، یان بە پێچەوانەوە یاخود دەق و ڕەخنە هەیە، بەڵام خوێنەر لە بەرامبـەریاندا سسـت و کـزە، ئایا پـەیوەندی نێوان دەق و ڕەخنـەو خوێنەر لە ئەدەبیاتی کوردیدا چ ئیشکالیەتێکی هەیە؟

٣- بۆچی زۆربەی کات تێگەیشتنی خوێندەوارانی ئێمە بۆ ڕەخنە ئەوەیە کە پاشکۆی دەقە، یان ڕەخنە هەمیشـە دوای بوونـی دەقـی ئـەدەبی دێت، ئایـا تێکستی ڕەخنـەیی نابێتـە مایـەی هاتنـە ئـارای دەقـی داهێنەرانەی تر؟

٤- بوونی دیدی ئەدەبی مولتەزیم داواکاری هەندێك بـۆ پێویسـتی بوونـی ڕەخنەی مولتەزیم لەسەردەمی ئەمڕۆدا چۆن لێکدەدرێتەوە؟

٥- ئایـا نـەبوونی ڕەخنـەی بـەراوردکاری هۆکـاری ئـەوەی هـەندێ لـە نوسـەران دەسـت واڵا بـن لـە وەرگرتـنو گواسـتنەوەی برگـەو وێنـەی تێڕوانینی نوسەرانی تر بە بێ ئاماژەدان؟

٦- لە پانتایی ڕۆشنبیریی کوردیدا زەمینەی دروستبوونی ڕەخنەی هاوچەرخ لە ئارادایە؟ ئەگەر وەڵامەکە بە ئا یان نا لەبەرچی و هۆیەکانی کامانەن؟..

() () ()

سەبارەت بە مەنهەج هەندێ ئاماژە دەکەین، بۆ وە بیرهێنانەوەی خوێنەر کە کاک مەریوان بەلایدا نەچووە و سەرجەم قسەکانی بێ نموونەو سەرچاوە و ژێدەرن کە نووسینەکەی دەکاتە (٢٦) لاپەرەی گۆڤارەکە.. (ڕێنیە ویلیك) سەدەی بیستەم وا وەسف دەکات کە (بێگومان بە ڕاستی سەردەمی ڕەخنەیە، بەهۆی ئەو شۆڕشەی کە لە مەنهەجەکاندا ڕوویداوە) [٣٠].

(محمد مفتاح)یش دەڵێ: (نەبوونی تیۆرەکان و مەنهەجەکان زۆر جار بوونەتە هۆکاری واتەواتێکی لەفزی بنەمای کزو بێ سوود) [٣١].

الجوهری دەڵێ: چەند هەنگاوێکی ڕێكوپێکە کە توێژینەوەر دەیگرێتە بەر بۆ چارەسەرکردنی مەسەلەیەك یان پتر و بەدوایدا دەچێ تا بگاتە ئەنجامێك) [٣٢].

مەنهەجی ڕەخنەیش جودایە لەگەڵ چەمکی نەخشەی توێژینەوە (البحث)، کە ئەمەیان (مەریوان وریا) لە نووسینەکەیدا درکی پێنەکردوە، کاتێ باس لە کەمخوێنی مەنهەجی ڕەخنەی کوردی دەکا، لە ئاستی کۆمەڵێ زانیاری تێکەڵ و پێکەڵەوە خوێنەر چەواشە دەکات، تەنانەت مەنهەجگەلێکی ئەوتۆی دیاری نەکردووە جگە ئەوە نەبێ دوو سێ مەنهەجی ناوەزەد کردوە، کەچی لە کاتێکدا دکتۆر عەلی جواد ئەلتاهیر بە ژمارەیەك ناو و مەنهەج دیاری کردوون وەکو: (بنەمایی، زمانەوانی،

ڕەوانبێژیی، ڕەوشتی، زانکۆیی، سەربوردەیی، ئاینی، ڕۆژنامەوانی، دەروونی، سایکۆلۆژی (نفسانی)، فۆرمی (الشكلی)، فۆرمالیستی (الشكلانی)، جوانکاری (هونەری)، ئەفراندنی، ڕەخنەی داهێنەرەکان، ئینتباعی (کارتێکردن)، کۆمەڵایەتی، فەلسەفی، مارکسی، شیکاری، بونیادگەری، دەقی...)[٣٣].

ڕاستە ڕەخنەی کوردی وەکو ڕەخنەی عەرەبی خاوەن پەیڕەوی تەقلیدیو کارتێکردنە، کەچی مەریوان وریا لە زۆربەی ڕەخنەکانیدا یان لە ژێر کارتێکردنی مەنهەجە عەرەبیەکانە، یان ئەوەتا مەنهەجەکان تێکەڵ دەکات، هەروەها لە زۆر شوێنی قسەکانیدا وا لە دەقی ئەدەبی گەیشتووە کە دەبێتە: (بەڵگەنامەیەك کە جگە لە ئاشکرا کردنی ڕووداوەکانی مێژوو هیچی دیکە نییە...)[٣٤]، هەرکە دەڵێ: (بەشێوەیەکی گشتی بنەما فەلسەفییەکانی گرنگیدان بە تێکست تاڕادەیەکی زۆر لەوێوە سەرچاوە دەگرێت کە هەقیقەت بەرەنجامی کۆمەڵێك پەیوەندیی هەمەلایەنەو لەناو تێکستیشدا لەباتی هەقیقەتێك چەندەها هەقیقەت ئامادەن کە دۆزینەوەو خوێندنەوەو ڕاڤەکردنیان وابەستەی دیدی خوێنەری تێکست و ئەو دەزگا چەمکی و بنەما مەنهەجی و خەیاڵە ئێستاتیکیەیە کە خوێنەر هەڵگرێتی)[٣٥].

هەر لە سەرەتای وەڵامی بۆ پرسیاری یەکەم، باس لە کۆمەڵێ جیاوازی و دید دەکات کە دەڵێ: (دوو دیدی تەواو جیاواز بۆ پەیوەندی نێوان ئینسان و هەقیقەتیش لە ئارادایە...)[٣٦] بێ ئەوەی ئە (دوو دیدە) ئاشکرا بکات، بەڵکو دەچێ بە تان وپۆی قسەی دیکەوە کە زۆر جار پەیوەندیان بە وەڵامی پرسیارەکەوە نامێنێ.

یان هەر لەبارەی مەنهەجەوە لە وەڵامی پرسیاری سێیەمدا ئەمە دەڵێ: (با جارێکی دیکە ئەو ڕاستیە مەنهەجییە دووبارە بکەمەوە کە

ڕەخنە بە هیچ مانایەك پاشکۆی ئەدەب نییە..)[٢٧]. ئێمەش لێرەدا کۆمەڵێ ڕاستی دەهێنینەوە کە هەمووی پێچەوانەی ئەو قسەیەی ئەوە. دەووترێ، (هەموو نووسەرێك و ڕەخنەگرێك دیدی زاتی خۆی هەیە، ئەوەی کە نوسەر دەیشارێتەوە ڕەخنەگر ئاشکرای دەکات) ئەمەیە ئەرکی ڕەخنە، نەوەکو ئەوەی (مەریوان وریا) بۆی دەچێ، یان دەوترێ (ئەوەی لە بەرهەمی نوسەر موجەڕەد بێ لەلای بەرهەمی ڕەخنەگر مەلمووسە). یان جۆرج پۆلیە - دەڵێ: (هەموو دەقێکی ئەدەبی ویستگەیەکی تیایە کە ڕەخنەگر لەوێ دەوەستێ و گوتاری خۆی دەنووسێ لە پانتاییە ڕێژەیەکەیدا).. ڕەخنە ئەوە نییە بەبێ دیاری کردن و دید کارێکی ئەدەبی بگرێ و لەسەری بنووسێ، وەکو ئەوەی کاك (مەریوان) کە لەسەر کەمخوێنی مەنهەجی کوردی نووسیویەتی، بەڵکو ڕەخنەگر بەدیدی خۆیەوە لەبەرامبەر شتێکدا دەوەستێ و لەسەری دەنووسێ، وەکو دکتۆر (مهند یونس) دەڵێ: (وەکو وەستانی (بیرگۆت) لە بەرامبەر تابلۆکەی (ڤێپر مێر) لە ڕۆمانی (گەڕان بە دوای زەمەنی ونبوودا)ی مارسیل پرۆست)[٢٨].

یان دەوترێ ڕەخنەگریش دیدی تایبەتی خۆی هەیە، بەڵام دەبێ ئەم دیدە لەگەڵ دیدێکی دیکە یەك بگرێ کە ئەویش دیدی نوسەرە، بەم جۆرە پرۆسەی تێرو تەسەلیە کە تۆکمە دەبێ، بۆیە ڕەخنەگر ناتوانێ بەبێ دەق بوونی هەبێ.. یان دەوترێ ڕاستە کە (مانا) لەلای نوسەر لەلای (ڕەخنەگر) دەبێتە (ئاماژە)، یان بە پێچەوانەوە... جیرار جینیت دەڵێ: (نوسەر لەگەڵ گەردوون قسە دەکا، بەڵام ڕەخنەگر لەگەڵ ئەدەب و ئامرازەکانیشی ئاماژەیە..) ئیدی چۆن ڕەخنە پاشکۆی ئەدەب نییە، یان دەوترێ، گوتاری ڕەخنەگر بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ گوتاری ئیشی نوسەرە..

یان زۆر کە قسە دەکات ناتوانێ بە نموونەیەکی بچووك قسەکەی خۆی بسەلمێنێ، بۆ نموونە کە دەڵێ: (فەلسەفەی زات و فەلسەفەی دژبە زات یان دەرەوەی زات.. لە یەکەمیاندا گریمانی ئەوە ئەکرێت کە زاتێکی هەموو شتزان و خاوەن هەقیقەت و دەستنیشانکەر ئامادەیە و لە مەوقعێکی خوداییانەوە ئاگاداری هەموو ڕاستی و مەبەست و ماناکانە، تاد..)[٣٩]. ئەم قسەیە دەکا بێ ئەوەی نموونەیەکی هەبێ بۆیە خوێنەر بۆی هەیە ئەم قسەیە بەهی گیرفانی بزانێت، چونکی هیچ هەقیقەتێکی زانستی بەبێ بەڵگەو تاقیکردنەوە نییە.. یان کە دەڵێ: (گرنگیدان بە نوسەر خۆی وەك بەشێك لە خوێندنەوەی تێکست دەشێت بەشێك لە نهێنیەکانی تێکستمان بۆ دەرخات)[٤٠] جارێ وەکو ڕەخنە زانێك لەم بەشەی قسەیەدا هەر بۆ نموونە ئاماژەی بە ڕەخنە گرێکی گەورەی وەکو (سانت پیڤ) نەکردووە کە ئەو لە ناو ڕەخنەگرانی دنیا بایەخی بە مێژووی کەسایەتی نوسەرداوە. یان لەشوێنێکی دیکە دەڵێ) هەندێك تێکستیش هەن بۆ خوێندنەوەیان ناچارین بۆ ژیانی تایبەت و مەبەستەکانی نووسەرەکەی بگەڕێینەوە)[٤١] نازانین ئەو تێکستانە کامانەن کە ئەم داواکاریانەمان لێ ئەکەن؟! جارێ نوسەرێك کە دەقێك دەنووسێ سەرەتا بۆ خۆی دەنووسێ دوا جار بۆ خوێنەر، ئەو نوسەرەیش هیچ شتێ لە پێش چاو نادا تا خوێنەر پێویستی بە زانیاری هەبێ لەبارەی ژیانی تایبەتی ئەوەوە تا لە تێکستەکەی بگات بۆ نموونە نوسەرێکی بۆرژوازی وەکو (گۆگۆل) تووشی دەردی سەری نەبوە تا بە هەزار حاڵ هەوڵبدات پارەی پاڵتۆیەك کۆکاتەوە و بیکڕێ تا لە سەرمای سەختی ڕوسیا بیپارێزێ و ئەنجا هات چیرۆکێکی داهێنەرانەی وەکو (پاڵتۆ) بنووسێ، بەڵام وەکو _فلادیمیر ناباکۆف– دەڵێ: (مەبەستی گۆگۆل یەکەم ویستویەتی ئیدانەی کارەساتەکانی بیرۆکراتی ڕووسیا

بکات)[٤٢] یان دەڵێ: (بۆ نموونە بۆ خوێندنـەوەی ئـەدەبی (هەمـەنگوای و مـارکیزو عـەبدولڕەحمان مونیـف) پێویستیمان بـە ناسینی ژیـانی تاکـە کەسی ئـەو نوسـەرانە نییـە)[٤٣]. نـازانین ئەمـەیش لەسـەر چ گریمانەیـەك ڕاوەستاوە؟! ئەگەر خوێنەرێ یان ڕەخنەگرێ بیـەوێ بزانـێ هەمـەنگوای چی وای لێکردووە ڕۆمانی (پیرەمێرد و دەریا) بنووسـێ نابـێ بزانـێ ئایا هەمەنگوای خۆی ڕاوچی بوە؟ یان سوودی لە (مۆبی دیك) وەرگرتووە بۆ نووسینی ئەو ڕۆمانە؟ یان ئەو چیرۆکە سـیحراویانەی نێـو ڕۆمـانی (سـەد سـاڵ تـەنیایی) مـارکیز چـۆن ڕوویـان داوە یـان خـەیاڵێکی ڕووتـــە بـۆی هاتوون، خوێنەر دەپرسێ بۆ نموونە (ئۆڤیلیا) ئەو کیژەی نێـو ڕۆمانەکـە کە دەمرێ بەرز دەبێتەوە بۆ ئاسمان چۆن بوو؟ بەڵام مارکیز خۆی دەڵێ لە شارەکەی ئێمە وتیان کچێك مـردوو بـەرەو ئاسـمان بـەرزبوەوە، یـان چۆن بزانێ (عبد الرحمـن مونیـف) چـۆن ئەوسـێ بەشـەی ڕۆمـانی (أرض السواد)ی نووسیوە ئەگەر نەزانێ دایکی عێراقیەو لە عێراق لەدایك بـوە و ژیاوە، بۆیە زۆر گرنگی بەو مێژووەی عێراق داوە؟ یان دەڵـێ: (بـەڵام بـۆ خوێندنەوەی شـیعری ڕامبـۆ و شـانۆگەریەکانی ژان ژێنیـە و شـیعرەکانی محمـد عومـەر عوسمـان و محمـود دەرویـش ناسـینی وردی ژیـانی نووسەرەکان زۆر نهێنی ناو تێکستە ئەدەبیەکانمان بۆ ڕووندەکەنەوە)[٤٤] ئەوەی شیعرەکانی (ڕامبۆ)یە سـەر تـا سـەری دنیـای داگیر کـرد لەسـەر سوڕمان بێئەوەی هەزاران خوێنەر ئاگایان لـە ژیـانی ڕامبـۆ بـێ، یان ژان ژێنیـە کاتـێ لـە کوردسـتان شـانۆگەری (کارەکـەرەکان) نمـایش کـران و دەنگ و سەدا و جەماوەرێکی زۆر چوون بە پیریەوە و دەنگی دایەوە، بێ ئەوەی زۆربەی بینـەران نـاوی (ژان ژێنیـە) یـانیش بیسـتبێ. یان (گوڵـە بەدەکان)ی بۆدلێر دنیای تووشی سەرسووڕمان کـرد بـێ ئـەوەی لەسـەدا

ئەوەدی خوێنەرانی بزانن ئەو شاعیرە ئەفرەت لێکراو بەد مەستە کێیە؟..

کەچی کاک (مەریوان) لە شوێنێکی دیکەی قسەکانی پێچەوانەی ئەو قسەیەی سەرەوە دەکات کە دەڵێ: (گریدانەوەی دنیای خەیاڵی نێو تێکستی ئەدەبی بە ژیان و بیۆگرافیا و مەبەستەکانی نووسەر خۆیەوە دیدێکی کورت بینە بۆ تێکست)[٤٥].

یان باسی ئەوە دەکات کە هیچ تێکستێك بێ نوسەر نییە، بەلام ئەوەی لەبیر چووە دەیان دەق و سەدان تێکست هەن نوسەرەکانیان نادیارە و قەڵەم و کاغەزیان بەکارنەهێناوە وەکو ئەو دەڵێ، بگرە خاوەنی ئەو تێکستانە نەك کە دیار نین بگرە زۆربەشیان نەخوێنەوار بوون. بەتایبەتی ئەو تێکستە دەماودەم نەقلّ کراوانە، ئەفسانە و داستان و شیعری فۆلکلۆری، وەلێ دواجار خەڵکیدیکە هاتوون کۆیان کردوەتەوەو ئامادەیان کردووە و نەبوونەتە خاوەنی ئەو تێکستانە، بۆ نموونە (ئۆسکارمان) نەبۆتە خاوەن تێکستەکانی نێو (توحفەی موزەفەریە).. بۆ ئەم حوکم دانە موتڵەقانەی کاك مەریوان هیچ بنەماو ئەساسێکیان نییە، چونکی دەڵێ: (بێگومان تێکستی بێ نوسەر بوونی نییە، هەموو تێکستێك بۆ ئەوەی لە دایك بێت نووسەرێك هەڵدەستێ و قەڵەم و کاغەز دێنێت و دەست دەکات بە نووسین)[٤٦]. گەرچی ئەم قسەیە زۆر شتێکی بەدیهیە و دەمێ ساڵە چەندان نوسەری کورد ئەم قسەیان کردووە، گەرچی ئەم قسەیەی کاك مەریوان عەریزە نووسیش دەگرێتەوە چونکی ئەویش (هەڵدەستێ و قەڵەم کاغەز دێنێت و دەستدەکات بە نووسین)!.

یان لە وەلامی پرسیاری دووەمدا دەڵێ: (بارت لە نووسینێکی بەناوبانگیدا باس لە کۆتایی نووسەر و دەسەلات و سەردەمی نوسەر

دەکات)[٤٧]. باشە کامە نووسینی -ڕۆلآن بارت-؟ چونکی بارت (١٥) کتێب و چەندین لێکۆڵینەوە و نووسینی هەیە کە لە ژماردن نایەن[٤٨]. وەکو (ئەفسانەییەکان)، (توێژینەوەی ڕەخنەیی)، (نووسین لە پلەی سفردا)، (ڕەخنەو حەقیقەت)، (چێژی دەق)...تاد.

بەڵام لاوەکی کردنی نوسەر لەلایەن (بارت)ەوە و ڕاگەیاندنی مەرگی دانەر یان نوسەر یەکێکە لەو چەمکانەی بونیادگەری کە لە ماوەیەکی قیاسیدا نەماو لەبەین چون، هەروەها دوای ئەویش تەفکیکیەت بە ماوەیەکی کورت. (ئەو هەڵوێستەی بارت سەبارەت بە دانەر یان نوسەر جیانابێتەوە لەو هەڵوێستەی (بارت) سەبارەت بە (خود) کە وەهمێکە ئەگەر خودی کەسایەتی دەقی ڕۆمان بێ، یان خودی نوسەر یان خودی ڕەخنەگر، بەڵکو تەنانەت خودی خوێنەریش)[٤٩] بە پێی ئەو قسەیەی بارت گوایە (نوسەر) یان (دانەر) دەمرێ و دەقێکی دی دێتە کایەوە کە ئەویش دەقی ڕەخنەگرە، وەلێ دەیان نوسەر تا ئێستا مردون وەکو مردنی فیزیکی بەڵام وەکو دەق و تێکست زیندوون، نموونەکانیش بێ ئەژمارن، لە دۆستۆفسکی و تۆلستۆیەوە تا دەگاتە ئەلیوت و ڕامبۆ، لە ئەلیوتەوە تا دەگاتە مارکیز... تاد. ئەو قسەیەی سەرەوەی مەریوان وریا خەتەرناکترین شتن لە ڕەخنەی کوردیدا کە تۆ قسەی یەکێك بکەیتەوە ئەڵێی لە فلآنە شوێن و کات و ئەو زاتانەیش بۆ شایەتی قسەکە لەوێ بوون و ئەوانیش شایەتی بۆ بدەن، ئەگینا دەچێتە قالبی قسەی گیرفانەوە.. جارێکیان من ئەوەم وت کە ڕێبین هەردی و برادەرەکانی زۆرجار سەرچاوە بەکارناهێنن لە نووسینەکانیاندا، کەچی ئەو بە قسەی ناشرین وەلآمی دامەوە، بەڵام ئەمەتا ئەم قسانەی مەریوان سەرچاوەکانیان دیار نین و لە چ کتێبێکدا هاتوون؟!

یان لە شوێنێکی دیکە قسەیەکی دیکەی زۆر بە دیهیانە دەکات: (مەبەستی بارت لە مەرگی نووسەر مەرگێکی ئیستعارییە..)[٥٠] ئەم جۆرە تروحاتانە لەشەستەکاندا هەبوەو لە نوسەرانی بونیادگەریەوە مابۆوە. یان لە شوێنێکی دیکە دەڵێ: (ڕەخنەگرانی ئێمە سیاسەت دروستیکردون و تا ئێستاش لەسەر ناوناوبانگێکی سیاسییانە دەژین)[٥١].

من دەڵێم ئەمە ڕاستە، بەڵام ئەو ڕەخنەگرانە کامانەن کە پێچەوانەی ئەمانەن؟ تۆ بڵێی ئەو ڕەخنەنووسانە بن کە شتی خەڵکی دەهێننەوە و بە خوێنەر کوردی دەفرۆشن و وەکو تووتی ئلسل شتەکان دەڵێنەوە؟ تا ئێستا ئەمانە دەقێکیان نەنووسیوە لەسەر جەستەی دەقێکی کوردی بێ!.

من دەتوانم ناوی چەند ڕەخنەگر و توێژینەوەری دنیای بۆ بهێنمەوە کە زۆربەیان لە سیاسەتەوە هاتوون بۆ ئەدەب و بوون بە ڕەخنەگر، (سارتەر) ئەندامی حیزبی شیوعی بوو، بۆریس بۆرسۆف، هربرت مارکۆز، لطفی خولی، ئەندرێ مارلۆ، جۆرج لۆکاش، ئەرنست فیشەر، ڕۆمان یاکۆبسن، لۆسیان گۆڵدمان و فازڵ سامر و یاسین النصیر و حاتم صگر و چەندان ناوی دیکە...

یان لە جێگایەکی دیکە ئەمە دەڵێ: (ڕەخنەگران ئەمڕۆکە هەندێکیان بەشێکی زۆری دەستگاکانی بڵاوکردنەوەو چاپو میدیایان لە ژێر دەستدایەو هەندێکی دیکەیان پۆلەکانی زانکۆیان لەژێر دەستایەو لەوێوە پیادەی دەسەڵاتی ئەدەبی و ڕەخنەیی خۆیان دەکەن. ئەمانە بەردەوام ئەو دیدە بۆ ئەدەب و بۆ ڕەخنە و بۆ تێکست و بۆ خوێنەر بەرهەمدەهێننەوە کە لە یەك کاتدا تێکست و خوێنەر و هەموو هەوڵدانێکی مەنهەجیانەی قووڵ بۆ ڕامان لەو پەیوەندیانەی نووسەر و تێکست و خوێنەر بەیەکەوە گرێدەدات پەراوێز دەکەن)[٥٢].. من هەر

لێرەشدا کۆمەڵێ ناو دەهێنمەوە بۆ (مەریوان وریا) کە خۆی زۆر لە نووسینەکانیدا پەنایان بۆ دەبا و بە کەڵە توێژەرو ڕەخنەگر ناویان دەبات، تۆ بڵێی ئەمانەیش وەکو ڕەخنەگرەکانی لای خۆمان (هەموو هەوڵدانێکی مەنهەجیانەی قووڵ پەراوێز دەکەن)؟. بۆ نموونە (ڕۆلان بارت) مامۆستا بوو لە (کۆلیج دۆفرانس)، فۆکۆ، دریدا، شتراوس، هایدگەر، ژۆلیا کریستیڤا، التوسیر، فلادیمیر ناباکۆف، تازفیتان تۆدۆرف و ڕۆمان یاکوبسن و بگرە دەیانی دیکە مامۆستای زانکۆکانی دنیا بوون و لە دنیای ڕەخنە و توێژینەوەشدا ناویان دیارە و خاوەنی دەیان کتێبن لەو بارەیەوە، ئەمە جگە لە چەندینی دیکە خاوەنی دەزگای چاپەمەنیو گۆڤاری بەناوبانگ بوون، بۆ نموونە (سارتەر) خاوەنی (چەرخە نوێیەکان) بوو، سهێل ادریس خاوەنی گۆڤاری (اداب)ی بەیروتی بوو.. لە عێراق و وڵاتانی عەرەبیشدا گەورە ڕەخنەگران خاوەن گۆڤار و سەرنوسەری بڵاوکراوەو چاپەمەنین.. لە قسەکانیشیا دیارە کە ئەوانەش سەلەفیەتی ئەدەبین چونکی هەر ئەوانیش نەوەیەکن کۆی ئەو دەزگاو دامەزراو و ئامرازانەی لەبەر دەستدایە ! !

ئێمە لەم باسەدا بەرگری لە ڕەخنە و لە ڕەخنەگر ناکەین لە کوردستان، وەلێ ئامۆژگاریەکانی (مەریوان وریا) وا نینو هەڵەنو لە قسە ڕیزکردنو دووپاتکردنەوەی پەرەگراف و گوزارشەکان هیچی دیکەنین، یان زانیاری بێ سەرچاوەو ژێدەر ڕیز دەکات، ئەوێك کە نەتوانێ سووکترین پێناسە بۆ شیعر و ئەدەب دیاری بکات، ئەگەریش بیکات بەو پێوەرانە دەبێ کە بە خەیاڵی ئەودا دێن، کاتێ دەڵێ: (بەڵام ئەگەر پێناسێکی دیکەمان بۆ شیعر هەبوو کە تێیدا ئیتیفاقمان کردبێت لەسەر ئەوەی کە شیعر لێدان لە تەلی عاتیفە نییە، بەڵکو هەوڵدانێکی بەردەوام و فرە لایەن و بێکۆتایی ڕۆحێکی پشکنەر بۆ ناسینی وجود و ئینسان و

جیهان)[٥٣]. مەریوان وریا لەم قسەیەیدا پێیوایە ئەگەر شیعرێك یان ڕەخنەیەك بە پێی ئەو پێوەرانەی ئەو نەبێ کە لە باسەکەدا بۆی داناون. دەسا شیعرەکانیان لە (شیعربوون) -الشعرية- دەکەون، ژمارەیەکی زۆری ئەو جۆرە شاعیرانە دەمرن، هەروەها ڕەخنە گرەکانیش دەکەون، ناوی ڕاستەقینەش لە خوێنەر دەسەنێتەوە. یان دەڵێ (ڕەخنە گرێکمان نییە بتوانێت و بیەوێت بۆ نموونە دیدی ئێمە بۆ شیعر تازە کاتەوە)[٥٤]. من سەد دەرسەد لەم قسەیەدا لەگەڵیدامو وایشە، بەڵام ئایا خۆی و برادەرانی گۆڤاری (ڕەهەند) توانیویانە بەو ئەرکە هەڵسن، یان هەندێ خەڵکی تازە کارو منداڵکار لە دنیای ئەدەبدا دێن خوێندنەوەی سەقەت پێشکەش دەکەن بۆ قەسیدەکانی هەندێ شاعیری ناسراوی کورد، وەك بڵێی بیانەوێ ئەو شاعیرانە بکەنە پرد بۆ پەڕینەوە بۆ ڕۆخ و کەناری ڕەخنە؟!

هەر لە هەمان پرسیاری دووەمدا ئەسڵی مەبەستی پرسیارەکەی لەبیر چووەو هاتووە کەوتۆتە (بەراوردکردنێك لە نێوان ئەو دیوانە تازەیەی دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، دیوانی (گڕی دڵ) کە ئەمساڵ خستوویەتیە بەردەمی خوێنەران، لەگەڵ ئەزموونی گۆراندا)[٥٥].

پێی وایە ئەگەر دکتۆر عیزەدین ڕەخنەگر و توێژینەوەرێکی باش بوو دەبێ شاعیرێکی باش بێ،! جاری ئێمە بەرگری لە دکتۆر عیزەدین ناکەین، چونکی وەکو شاعیر نەناسراوە، بەڵکو لێکۆڵەوەرو مامۆستای زانکۆیە چەندین کتێبی ئەکادیمی هەیە بە کوردی و بە عەرەبی وەکو (الواقعية في الادب الكردي)، (احمد خانى فيلسوفا و مفكرا) چەند لێکۆڵینەوە لە بارەی ژانرە ئەدەبیەکانی کوردیەوەو هەروەها لە بارەی ڕوانگەوە، دەبوایە کاك مەریوان بەر لەوەی ئەو قسە سەرپێیانە سەبارەت بە (گڕی دڵ) -ئەندێشە بە شیعر-ی دکتۆر عیزەدین بکات، لەو

پێشەکیەکەدا ئەم قسە متەوازیعەی دکتۆری بخوێنیبایەتەوە کە دەڵێ: (ئێستاش دەڵێم من شاعیر نیم و نەمویستووە لە کۆڕی شاعیراندا جێگەم بێتەوە)[٥٦]. ئیدی مەریوان وریا بۆچی لە زۆربەی نموونەکاندا هاتووەتە سەر باسی (شاعیریەتی) دکتۆر عیزەدین؟!.

یان لە شوێنێکی دیکە ئەمە دەڵێ: (هەمووان دەزانین گۆران لە قەسیدەیەکی بەناوبانگیدا لەوە ئەدوێت کە ناتوانێت خەیاڵ و هەست و وێناکردنەکانی بخاتە ناوچوار چێوەی هەڵبەستەکانییەوە)[٥٧].

ئەو بەیتەی قەسیدەکەی گۆران ئەمەیە کە دیارە کە مەریوان لە بیری نەماوە، ئەگینا بۆ زانینی خوێنەر دەیهێنایەوە:

....(هەرچەندەکەم ئەو خەیاڵەی پێی مەستم

بۆم ناخرێتە ناو چوارچێوەی هەڵبەستم)...

ئەمەی -گۆران- ئەزمەی زۆرینەی داهێنەران دەگەیەنێ، کە خۆی لە خۆیدا هەقیقەتێك ڕوون دەکاتەوە، ئەمە لەو دەمە شیعریەدا فریا نەکەوتنی گۆران دەگەیەنێ تا ئەو خەیاڵە بخاتە ناو چوار چێوەیەك و هیچ پەیوەندیەکی نییە بەبێ دەنگی دوای داهێنان، مەکسیم گۆرکی دەڵێ: (بە چەندان سەعات لە پشتی مێزەوە دادەنیشتم تاکە دێڕێکم نەدەنووسی..)

یان باسی (بێدەنگی) لای گۆران و (بێدەنگی) لەلای دکتۆر عیزەدین دەکات، کە دەڵێ: (بێدەنگی لای گۆران بێدەنگی دوای قسە کردنێکی داهێنەرانە بێت.... لای دکتۆر عیزەدین بێدەنگی بەر لە قسەکردنێکی هونەرییە جۆرێکە لە لاڵبوون لە بەردەمی شیعر و دنیا و دیاردەکاندا)[٥٨]...

مەسەلەی بیرۆکەی ئەم (بێدەنگی)یە کە مەریوان وریا لەم نووسینەیدا وروژاندویەتی. (سۆزان زونتاغ) لە کتێبی (جوانکاریەکانی بێدەنگی)دا

باسی کردووە، کە باسی (بێدەنگی دوای قسەکردن دەکات، هەروەها (ئێریل. ئی. فیتن) لە لێکۆڵینەوەیێکدا سەبارەت بە (بێدەنگی) لە چیرۆکەکانی (کلاریس لسبکتەر) دەکات لە ژێر ناونیشانی (گوتاری بێدەنگی پۆست مۆدێرنێتە لە کارەکانی ژنە نوسەری بەرازیلی، کلاریس لسبکتەر).. هەر لەوێدا باسی نوسەرێکی عەرەبی وەکو (ئیهاب حەسەن) دەکات کە دەڵێ: (حەسەن، چۆنیەتی تەوزیفکردنی بێدەنگی دیاری کرد بەو پێیەی کە جۆرێکە لە مەجاز بۆ جیاکردنەوەی جۆری نوێ لە نووسین، کە لە زۆربەی کولتوورەکانی ڕۆژئاوا سەری هەڵداو گەشەی کرد لە سالآنی ١٩٦٠–١٩٧٠).. بۆیە باسکردنی (بێ دەنگی) لە سێ و چوار ستوونی باسەکەی مەریوان کەشفێکی نوێ نییە تا بەسەر گۆران و دکتۆر عیزەدیندا بیسەپێنێ، بۆیە شتێکی تازەی پێشکەش نەکردوین. دەتوانین عیبارەو قسە لەو باسەی (فیتن) بهێنینەوە کە لەگەڵ ئەوەی کاك مەریوان جیاوازیەکی ئەوتۆیان نییە، بۆ نموونە دەڵێ: (شکست دەهێنێ لەوەی کە گوزارش بکا لەوەی هەراسانی کردوە، یان نەخشەیەك دارێژێ تا کۆنترۆڵی ئەو شلەژان و نیگەرانی و تێکچوونە بکات کە هەستی پێدەکات)... یان دەڵێ (توانای قسەکردنی نەما لەگەڵ خەڵکیدا) یان (فیتن) دەڵێ: (بێدەنگی لە لای ئەو ژنە نووسەرە بەرازیلیە دەبێتە گەرانەوە لەبەر زەحمەتی بەیەککەیشتن و بۆ شکستی زمانیش بە تەواوی هەروەکو لە کارەکانی نوسەرانی پۆست مۆدێرنێتە ڕوو دەدات، نوسەرانی وەکو (بۆرخیس)، (بارثیلم)، (ناباکۆف)، (پیکیت)...).

یان کاك مەریوان لە لاپەرە (٩٤)دا دەڵێ: (ئەو دەرسەی ئێمە لە گۆرانەوە فێریدەبین ئەمەیە: بۆ ئەوەی بتوانین بێدەنگبین دەبێ بدوێین)[٥٩] ئەوەی لە بیرچووە کە سەرەرای ئەوەی -گۆران- شاعیرێکی

گەورەیە، وەلێ هەندێ شیعری هەیە، شیعرەکانی دکتۆر عـیزەدین لەوانـە زۆر بەهێزترن، بۆ نموونە:

(لە ژێر ئاسمانی شینا

لەپاڵ لوتکەی بەفرینا

کوردستان گەڕام

دۆڵاو دۆڵ پێوام)

بەڵام لە گەورەیی گۆران کەم ناکەنەوە . . .

دکتۆر (عیزەدین)یش دەڵێ:

ڕاستت ئەوێ باڵندە بووم

دەریا و کێوو دەشتم ئەبڕی

سنووری زۆر خاکی گێتیم

بێ باك ئەدڕی

بە ئاستانی باپیرۆکا

بێ ترس هەڵچووم

گەڕۆکێ بووم

بێ ناوو ئەدرەس و ئەلبووم...

دواجار مەریوان وریا نازانێ بـێ دەنگیـەکی دیکـە هەیـە لـە ئـەدەبدا، بێدەنگ بوونەکـەی (رامبـۆ) بـۆ هـەتا هەتایە، کاتـێ لـە تەمـەنی هـەژدە ساڵیدا وازی لە شیعر هێنا و ڕووی کردە (حەبەشە) بۆ قاچاخچیەتی. یان ئەحمەد هەردی دوای (رازی تەنیایی) هیچی ئەوتۆی نەووت و تـا سـاڵانی هەشتاکان بێدەنگ بوو، بەڵام کە بڕیاری دا هەندێ درێژە بـەو شـیعرانەی (رازی تەنیایی) بدات بێدەنگیـە جوانەکـەی (ڕازی تـەنیایی) شـڵەژان، لـە لوتکـەی بـەرزی شـیعری لاویـەوە هاتـە خـوارەوە و دیوانەکـەی فـراوان کردوە...

بێگومان ئەو تروحاتانەی مەریوان وریا لەو نووسینەیدا هێنـدە پـەل و پۆیان هاویشتووە و فرە وێژیـەکی ئـەوتۆی تیایـە، خوێنـەر لـە ئـەنجامدا دەگاتە ئەوە کە بڵێ یان ئەوەتا ئەمانە قسەی کـوردی نـین یان فرێدانـی کۆمەڵێ خوێندنەوەی بەسـەریەکەوە و دەبێ بێـی دێـڕ بـە دێـڕ قسـەکان بخەیتەوە سەر ڕچەی ڕاستەقینەی خـۆی و سـاغیان کەیتـەوە بـۆی، مـن زیاتر بۆ ئەوە دەچم کە خـاوەنی خـەیاڵێکی خۆشـی ڕەخنـەیی بـێ و بـە پێی ئەو خەیاڵە خۆشە مەرج بۆ هەموو شتێ دادەنێ، بۆ پێناسـە کردنـی شـیعر، بـۆ پێناسـەکردنی ئـەدەب، بـۆ پێناسـەکردنی ڕەخنــە، بــۆ پێناسەکردنی دەق و خوێنەر، بۆ پێناسەکردنی جوانکاری.. تاد. ئەو پێی وایە (ڕەخنەی کوردی ئەوەتەی هەیە ڕێ لە هاتنە کایـەی ئـەم ڕەهـەندە گرنگـەی ئـەزموونی ئینسـانی ئێمـە لـە پـەیوەندیدا بـە تێکسـت و کـارە هونەرییەکانـەوە دەگرێـت)[٦٠]... بێگومـان مەبەسـتی (جوانـی)یـە، یـان ڕێگای لەدایکبوونی ئەو جوانیە گرتـووە!! بـاش ئێمـەش دەپرسـین ئـەو جوانیانەی دەقی کوردی چیە کە ڕەخنەی کوردی باسی نەکردون؟! یان کاك مەریوان بۆ ئاشکرایان ناکات، تا بڵێین ئەشـهەدومابیلا وایـە؟!. یان دەڵـێ: (ئـەدەبی ئێمـە خـاوەنی کۆمـەڵێك تێکسـتی لـە ڕادەبـەدەر جوانـە)[٦١]..ئـەی بـۆ خـۆی لـە دەرەوەی ڕەو دەخوێنـێ (یغنـی خـارج السرب) و با بێت یەك لەو دوو تێکستانەمان بۆ بخوێنێتـەوە، نـەك بچێتـە سەر باسێکی وەکو (سیستەمی عیرفانی) کە کوردی نییە، یان نـەك بێت لـە کتێبـی (دەسـەڵات و جیـاوازی) وەکـو خـۆی دەڵـێ: (بەشـێکی زۆری تەرخانە بۆ تێگەیشتن لە هۆکارەکانی شەڕی ناوخۆ و عەمەلیاتی ئەنفال و میکانیزمەکانی کارکردنی دەسـەڵات لـە وڵاتێکـی وەکـو عـێراقدا)[٦٢]. کـە خۆی لـە زۆربـەی ئـەو باسـەی بـۆ ڕەخنـە دژ بـە سیاسـەت دەوەسـتێ و هەموو قەیرانە ئەدەبیـەکان دەگەڕێنێتـەوە بـۆ سیاسـەت، کـەچی دێ لـە

باتی ئەوەی کتێبێك لەسەر شیعری نالی و مەحوی و گۆران و نـوری شـێخ سالّح بنووسێ، ئەو کتێبە دەخاتە بەردەست، چونکی بابەتێکی حـازر بـە دەستە..!!

یان دەڵێ: (ڕەخنە کە ئیشکردن نـەبێت لەسـەر تێکسـت، تێکسـتیش کـە جیـهانێك نـەبێت پـڕ لـە بیرو بۆچـوون و ئینسـان و گـروە و پـڕۆژە و پێکدادان ململانێ و جوانـی و خـەمباری و تووڕەیـی و هتـد.. ئیـدی چـی لـەوە ئاسانترە ببێـت بـە ڕەخنـەگرو حوکمـی دۆگمـایی و ئـایدیۆلۆژی و سیاسی بدەیت..)[٦٣].

دیارە مەبەسـتی لـەم قسـەیە ڕەخنـە واتـا ئیشـکردنە لەسـەر دەق، کـەچی ئـەم قسـەیەی بۆچوونـەکانی لەمەوبـەری هەڵدەوەشـێنێتەوە کـە دەڵێ (ڕەخنە بە هیـچ مانایـەك پاشـکۆی ئـەدەب نییـە)، وەکـو دەزانـین ئەدەب کۆمەڵێ تێکستە و ڕەخنـە ئیـش لەسـەر ئـەو تێکسـتانە دەکـات، ئیدی دەبێ پێشکۆیی و پاشکۆیی چـۆن بـێ؟! تەنانـەت (بـارت)یـش لـە قسەکانی پێشووی پەشیمان بوەوە سەبارەت بە مردنی نووسەر..

یـان دەڵـێ: (بـە بۆچوونـی مـن لـەناو هـەر ڕەخنـەگرێکی گـەورەدا نوسەرێکی گەورەو لەناو هەر نووسەرێکی گـەورەدا ڕەخنـەگرێکی گـەورە پەنهانە)[٦٤].

ئەمـەیش وا نییـە، ئەگـەر وابووایـە شـاعیرێکی گـەورەی وەکـو (تـی، ئێس، ئـەلیوت) دەستنووسـی چامـەی (وێرانـە خـاك)ی نـادا بـە (ئـەزرا پاوەند) تا پیا بچێتـەوە و دەیـان پـەرەگراف و بـەیتی لـێ لابدات، یان بلینسکی بەو هەموو زانستە ڕەخنەییەی خۆیەوە شیعرێك یـان ڕۆمـانێکی نەنووسی، چونکی ئەگـەر بینووسـیبایە نەدەگەیشـتە ئاسـتی بچووکـترین ڕۆماننووسی ڕوسیا. ڕەخنەگر خـۆی لـە خۆیـدا چـاودێری ئیشـی نوسـەر دەکات. ڕاستە (مارسیل پرۆست) مومارەسەی نووسینی ڕەخنەی هەبوە،

بەڵام ئەو نووسینانە تەنها کۆمەڵێ ئینتباعات بوون، هەروەکو نووسینەکانی (ئەلیوت)، بەڵام زۆر دەگمەنە ڕەخنەگری گەورە ببێتە نووسەرێك یان شاعیرێك یان ڕۆماننووسێکی گەورە، تەنانەت موحازەرەکانی فلادیمیر ناباکۆف تەنها خوێندنەوەی چەند ڕۆمان و دەقێکی گەورە بوون، هەروەکو خوێندنەوەکانی (سومەرست مۆم) بۆ (١٠) دە ڕۆمانی نەمری جیهانی، چونکی ئەدەب ئامرازو ژانری تایبەتی خۆی، هەروەها ڕەخنە و ڕەخنەگریش.

یان ئەوانەی (سارتەر) دەربارەی (فلۆبێر) و (بۆدلێر) نووسیویەتی، باسی سەربووردی ژیانیان دەکات بە وردی، بێئەوەی دیاریکردنێکی ڕەخنەیی نووسیبێ بۆ کارە ئەدەبیەکانیان. ئەمانە (هەموو) نین بەڵکو (تاکن)و دەگمەنن..

یان لە وەڵامی پرسیاری چوارەم دا سەبارەت بە ئیلتیزام، دژی هەموو ڕەخنەگرە مارکسی و وجودیو غەیرە وجودی و واقیعی دەوەستێ و خۆی پێناسەی تایبەتی خۆی هەیە بۆ ئیلتیزام، یەك دنیا ڕستەی پرسیار ڕیز دەکات، بێ ئەوەی هیچ ڕوون بکاتەوە و ئەنجامیش لەم پەرەگرافەدا دەڵێ: (ئیلتیزام کاتێك دەبێتە ڕەگەزێکی تایبەتی داهێنان، کە باوەشکردنێکی بەرپرسیارانە و فەلسەفییانە بێت بە جیهان و کێشەکانیدا لە دیدێکی ئەخلاقی واشەوە کە تێیدا نووسین سەرقاڵی زیاترکردنی بڕی جوانی و بڕی بەختەوەری و بڕی خۆشەویستی بێت لە جیهاندا)[٦٥].

ئیلتیزام وشەیەکی عەرەبیە (الالتزام) بە کوردیەکەی پتر واتای (پابەندبوون) دەدات و هیچ تەفسیرێکی دیکە هەڵناگرێ، واتا پابەند بوون بە کێشەیەکەوە، پتر لەلای سارتەر کێشەکە سیاسیە، پتر ئەم ئەدەبی مونتەزیمەش لە داهێنانی ڕیالیزمی سۆشیالیستیە و ئەو پێناسەیەی مەریوان وریا قبووڵ ناکات، بۆیە وجودیەت هیچ کاتێك مەسەلەی ئیلتیزام

نایگرێتەوە چونکی بایەخ بە فینۆمینۆلۆژیا دەدات (الظاهراتية)، ئەدەبی ناما قووڵ و پوچگەرایی (العبث) هەڵقووڵاویی ئەم دیدە وجودیەیە، کە مرۆڤی یاخیبوو (المتمرد) ئامادە دەکات و دژ بەو پابەند بوونە (ئیلتیزام)ە مارکسیەیە، (سارتەر) کاتێ (دەستە چەپەڵەکان)ی (الایادي القذرة)ی نووسی سەرومڕ دژ بەو ئیلتیزامە وەستا کە مەریوان وریا باسی دەکات!.. لەسەردەمێکدا (سارتەر) کتێبی (ئەدەبی مولتەزیم)ی نووسی لە هەندێ بیری وجودیانەی خۆی پاشگەز بووبۆوە..

دواجار مەریوان وریا پێی وایە هیچ ئەدەبێك نییە لە دەرەوەی ئیلتیزام بێت و (بەرهەمهێنانی هەستێکی ئەخلاقی و بەرپرسیاریەتێکی گەورە بەرامبەر بە جیهان)[٦٦]. (ئیلتیزامیش لەلای سارتەر جۆرێك بوو لە تەتەڕوف و هیچی دیکە)..

بۆیە نە ئەو ئیلتیزامە سارتەریە و نە ئەو ئیلتیزامە یوتوبیایەی مەریوان لە دنیای ئەدەبدا قبووڵ نین، یەکەمیان باوی نەماوەو دووەمیشیان وەکو وتمان یوتوبیایەکی (مەریوان وریا قانیع)ە !!

دیسان مەریوان لە وەڵامی پرسیاری پێنجەمیشدا هەمان بەدیهی و قسەی دووبارە دەکاتەوە کە دەڵێ: (هەر ڕەخنەیەك لە تێکست خۆیەوە دەست پێبکات و سەرقاڵی دۆزینەوەی دەنگ و بێدەنگییەکانی ناو تێکست بێت ڕەخنەیەکی بەراوردکارە)[٦٧].

جارێ مەریوان وریا دیارە هیچی ئەوتۆی نەبیستوە لە بارەی (النقد المقارن)وە کە دەیان کتێبی لەسەر نووسراوەو شێوازو بۆچوونی خۆی هەیە هەروەها بنەماو ڕێسای خۆی هەیە بۆ خوێندنەوەی دەق کە بە کوردی (ئەدەبی بەراوردکاری)یەو یەکێ لە مامۆستایانی کورد کە پسپۆڕ لەم بوارە دکتۆر عەزیز گەردییەو چەند کتێبێکی هەیە، ئەمە سەرەڕای چەند دکتۆر و ڕەخنەگری بیانی و عەرەبی، دیارە ئەگەر ئەو قسەیەی

مەریوان وریا لەجێی خۆی بوایە کە دەڵێ هەموو (رەخنەیەك لە تێکستێك خۆیەوە دەست پێبکات ڕەخنەیەکی بەراورکارە) ئیدی چ پێویستی بەو هەموو پسپۆڕو لێکۆڵینەوە و کتێبانە دەکرد لە بارەی ڕەخنەی بەراوردکارەوە (النقد المقارن) کە ئیشی ئەوەیە دوو دەق بەراورد دەکات لە هەموو ڕوویەکەوە و بێئەوەی تومەتی دزی بداتە پاڵ هیچ کامێك لەو دوو دەقە یان ئەو چەند دەقانە. لە لایەکی دیکەوە مەریوان باسی تێکستی تەنیایی (ڕۆبنسن کرۆسۆ)ی دەکا لە ئەدەب دا کە بوونی نییە. ! !

هەموو دەزانین (ڕۆبنسن کرۆسۆ) ڕۆمانە بەناوبانگەکەی (دانیێل دیفۆ)یە کە ئەو دەریاوانەیە تووڕ دەدرێتە دوورگەیەکەوەو بەتەنیایی هەڵدەکات و یوتوبیایەك بۆ خۆی دروست دەکات، لەمەیاندا زۆر سەرچیغانە بۆ مەسەلەی بەراوردکاری و ئەدەب چووە. ڕاستە کارتێکردن و ئیزافە و سوود وەرگرتن هەیە، بەلام وەرگرتنی دەقاو دەق یان گواستنەوەی بیری کەسانی دیکە لە قالبێکی جیاواز دا نیە.. بەو قسانەی دەیەوێ هەندێ پاکانە بکات بۆ هەندێ وەرگرتنی دەقی ئەدەبی دەقاو دەق، وەکو ئەوە وایە بلێی ئەحمەدی خانی، ڕۆمیۆو جۆلێتی خوێندوەتەوە ئەنجا (مەم و زینی) نووسیوە، یان بە پێچەوانەوە، کەچی ئەوەی زانراوە هەردوو شاعیرەکە (شەکسپیر و ئەحمەدی خانی) وەکو خاك و وەکو سەردەم و ولاتیش زۆر دوورن لەیەکەوە، بگرە هیچیان زمانی یەکدیان نەزانیوە و بڕواش ناکەم (خانی) زانیبێتی کە شەکسپیر کێیە؟

یان باسی (ئامێزانبوون) -التناهص- دەکات، پێیوایە هەموو تێکست و دەقەکانی دنیا تێ هەڵکێشی یەکدی و -التناص-ن! ! بۆ ئەم قسەیەشی پەنای بردوەتە بەر (ژولیا کریستیڤا) کە یەکێکە لەوانەی

(ئالان سۆکال و ژان بریمکۆنت) لە کتێبی: (ئەوانەی خۆیان بەڕۆشنبیریەوە دەردەخەن) پێیان دەڵێ: (لە نووسینەکانیاندا بەشێوەیەکی دووبارە چەمك و زاراوە زانستیەکان بەشێوەیەکی هەڵە بەکار دێنن یان چۆن چەمکە زانستییەکان بە خراپی بەکاردێنن)(٦٨) جاریٚ ئاوێزانبوون (التناص) زۆر جیایە لەگەڵ وەرگرتنی دەقێك بێ ئەوەی ئاماژەی پێ بدەیت، ئامێزان بوون، دەقێك یان بەشێك لە دەقێك تەوزیف بکەیت بۆ دەقێکی دیکە و ئاماژەی پێ بدەیت، هەر بۆ نموونە چامەی (وێرانە خاك)ی ئەلیوت کە چەندین دەقی دیکەی تیا ئاوێزە کردووەو ئاماژەی بە دەقەکان داوە، وەکو دەقەکانی (سفر التکوین) لە تەورات و ئینجیل و چەندین دەقی دیکە، یان (ولیم گۆڵدنیك) بۆ نووسینی ڕۆمانی (پاشای مێش) سوودی لە ڕۆمانێکی سەدەی هەژدەیەم وەرگرتووەو ئاماژەیشی پێداوە. مەریوان وریا پێی وایە (هاوچەرخ بوون)یش میتۆدو مەنهەجێکە لە فیکر و ڕۆشنبیریدا، هاوچەرخ دەبێ (المعاصر) لە لای ئەو واتای چی بێ؟ تۆ بڵێی زاراوەیەك بێ لە چەشنی ڕیالیزم و بونیادگەری و مۆدێرنیزم؟ یان ڕەخنەی هاوچەرخ و نا هاوچەرخ لەلای ئەو چی دەگەیەنێ؟. وەکو زانراوە ڕەخنە کۆمەڵێ میتۆد و مەنهەجەو شان بە شانی دەقەکان ڕێدەکات و چەرخی خۆی دیاری دەکات و دەقی سەدەکان دەخوێنێتەوە، مێژووی مرۆڤایەتیش بە قۆناغەکان دیاری کراوە نەك بە سەردەم یان چەرخ، چونکی چەرخ بەشێکە لە قۆناغ، چونکی قۆناغ سەدان ساڵ دەگرێتەوە، وەلێ دەشێ چەرخ سەدەیەك تێپەڕ نەکات، بۆیە کە باسی (ڕەخنەی هاوچەرخ) دەکەین دەبێ چەمکی ئەو ڕەخنە و چەرخە پێناسە بکەین، یان ڕەخنەی بەراوردکاری بە موهاتەرات تێدەگات، هەروەکو لەمەوبەر وتم مەریوان دیارە تۆسقاڵێك زانیاری نییە لە بارەی ئەم هەموو کتێبەوە کە لەبارەی

(النقد المقارن) ڕەخنەی بەراوردکاریەوە نوسراون و وانەیەکی تایبەتیشـە لـە زۆربـەی زانکۆکـانی دنیـا. یـەکێك لـە مامۆستاکانیشـی (ئـەدوارد سـەعید)ە.. باشـە ئـەو چـۆن لـە ڕەخنـەی بـەراوردکاری گەیشـتوە؟!.
بێگومان ئەو هەوڵدانانەی کە لـە بـواری ڕەخنـەی بەراوردکاری کوردیـدا هەیە، یەکێك لە نووسینەکانی مەریوان وریای گرتۆتەوە بۆیە وا هـەڵچووە ئەو ئەگەر بڵێ هەموو (ڕەخنەیـەك لـە تێکسـت خۆیـەوە دەسـت پێبکـات ڕەخنەیەکی بەراوردکارە) وەلێ تێـی نەگەیاندوین چـۆن و بە چ پێـوەر و مەنهەجێك؟!. یـان باشـە کـاك مـەریوان دەڵـێ گوایـە نـەبوونی ڕەخنـەی بـەراوردکاری زیـانی گـەورەی لـە داهێنـەرە گـەورەکانی ئـەدەبی کـوردی داوە؟ باشە کەچی لەمەوبەر دەڵێ‌هەموو ڕەخنەیەك لە تێکستەوە دەست پێبکات ڕەخنەیەکی بەراوردکارە! ئـەوەی ئێمـە و خوێنـەرانیش بـیزانین ڕەخنەیەك نییە لە تێکست خۆیـەوە دەسـت پێنـەکات، تـۆ بڵێـی لەسـەر هەوا دەست پێبکات؟! لە شوێنێکی دیکـەش زۆر نـەقیزی بۆچوونـەکانی لەمەوبەری خۆی قسە دەکات، کە پێی وایە ئەگـەر ڕەخنـەی بـەراورکاری هەبوو: (ساتەوەختە مێژووییە تایبەتیـەکانی ئێمـە بـە مێـژووی داهێنـانی جیهانی تێکەڵ نەکەن)[٦٩].
کەچی لەمەوبەریش باسی ئەوە دەکات کە تێکستی تـەنیایی ڕۆبنسـن کرۆسۆیی نییە و هەموو سـاتە وەختـەکان و داهێنانـەکان تێکـەڵن و یـەك ئەوی دیکە ڕادەکێشێ. ئێستا کورد چەند پسپۆڕێکی هەیە کـە لـە بـواری ڕەخنـەی بـەراوردکاری ئیشـیان کـردووەو کتێبیـان هەیـە وەکـو دکتـۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوول و دکتۆر عەزیز گەردی... تاد.
مەریوان وریا، یان وێنەی (نالی) دەهێنێ گوایە تاوانبار کـراوە بـەوەی (ئیستعارەو وێنەی شـیعری لـە ئـەدەبی کلاسـیکی عـەرەبی و فارسـیەوە دزیوە)[٧٠]. جارێکی دیکە جیاوازی ناکـات لـە نێـوان دزی و بـەراوردکاری

یان کارتێکردن، وەکو لەمەوبەر وتمان تۆ بڵێی شەکسپیر و ئەحمەدی خانی (ڕۆمیۆو جۆلیت)و (مەم‌وزین) یان لە یەکدی دزیبێ؟! گەرچی خەڵکێك دێن ئەم دوو تێکستە بەراورد دەکەن و ناڵێن دەقی لەیەکدی دزراوە و ئاوێزان بوونیش (التناص) نین. دزینی دەق زۆر جودایە لەگەڵ ئەم دوو شتە، دزی ئەدەبی ئێستا جۆری هەیە، ئەو جۆرە کلاسیە نەماوە سەرومڕ دەقێکی ئەدەبی بدزرێ، بەڵکو چەندین پارچە و پەرەگراف لە دەقێك وەردەگیرێ بێ ئەوەی ئاماژەی پێ بکرێ.. یان لە مەریوان وریا چاوەڕوانی ئەوەی لێ ناکەین ئەم قسەیە بکات: (ئەوەی دزی ئەدەبی دەکات بالێگەڕێین ویژدانی خۆی موحاکەمەی بکات)[٧١].

ئێمەیش دەڵێین باشە ئەوەی ویژدانی هەبێ هەرگیز بەری ڕەنجی خەڵکی دیکە دەدزێت، با ئەو دزیە هەر چییەك بێ نەخوازەلا دزی ئەدەبی کە ئەمەیان کارەساتی فیکری مرۆڤایەتیە؟!. یان دەڵێ: (هەندێك کەسی دیکەش هەن هەموو وێکچوونێك لە نێوان بەرهەمێکی عەقڵی و خەیاڵی نووسەرێکی کورد و بەرهەمی یەکێکی دیکەی سەر ئەم هەسارەیە ڕاستەوخۆ بە دزی لەقەڵەم دەدەن)[٧٢].

بۆ ئەم قسەیەی مەریوان وریا سەرنجی بۆ نووسینێکی وەرگێڕدراو ڕادەکێشم کە لە گۆڤاری (ئاینده) ژمارە ٢٢ دا بڵاوبوەتەوە، بە ناونیشانی (خەلاتی ئەو کەسانە دەکرێت کە دزییە فیکریەکان دەدۆزنەوە)[٧٣] کە عبدالله سیوەیلی وەریگێڕاوەتە سەر کوردی و تێدا هاتووە: (لە وولاتانی ئەوروپاو ئەمریکا ناتوانیت تەنها یەك پیت لە بیر یارێك یان ئەدیبێکەوە وەربگرێت ئەگەر بێتو ناوی خاوەنەکەی نەهێنیت، بەتایبەتی لە ئینگلترە مافێك هەیە کە پێی دەوترێت (مافی گواستنەوەی فیکری)، بەپێی ئەم مافە دەبێت پارەیەکی دیاری کراو بدرێت بەو بیریارە).. یان لەو نووسینەدا هاتووە: (د. صلاح فضل پێیوایە کە دەبێ

جیاوازی بکەین لـە نێـوان کەڵەکـە بوونـی زانیـاری نـاو لێکۆڵینـەوەکان و نووسینە ڕووناکبیریەکان، مەرجی ئەمانەتیش لەم کەڵەکەبوونەدا بریتییـە لە ئاماژەکردن بە خـاوەنی قسـەکان، بـەم کـارەش ئـەوان نابنـە دز(٧٤).
دەسا منیش بەو دکتۆر (صلاح فضل)ە دەڵـێم لـەلای ئـەدەبی ئێمـە لـەم ڕووەوە خـەرمان بەرەکـەت هێنـدە لـەم خەڵکانـە هــەن کـە وا دەکـەن و ئاماژەیش بەکەس نادەن..

سـەرنجەکان زۆرن دەربـارەی ئـەو نووسـینەی مـەریوان وریـا قـانیع. وەلـێ ئەمانـە مشـتێکن لـە خـەروارێك، جـارێ ڕسـتەکان و پـەرەگراف و زاراوەکــان زۆر لــە ڕادەبــەدەر دووبــارە کراونەتــەوە ویســتم لیســت و ئامارێکیان بۆ بکەم، بەڵام کات بە فیڕۆ دانـە.. دوا قسەشـم بـەم وتەیەی (بارت) خۆی کۆتایی پێ دەهێنم کـە لـە (چێـژی دەق)دا دەڵـێ: (رەخنـە خوێندنەوەیە واتا کۆمەڵێ ستراتیژ و مـانۆری میتـۆدی و ڕەوانبێژیـە، کـە گوزارش لە خودی خۆیان دەکەن، یان لەوانەیە گوزارش لە خودی خۆیان نەکـەن، هیچیـان نییـە جگـە لـەوەی تەنـها خـودی خۆیـان وەسـف دەکەن)(٧٥).

سەرچاوەکان:

١- گۆڤاری (گەلاوێژی نوێ) ژمارە: (١ و ١٥) ساڵی ١٩٩٩.
٢- گۆڤاری (ئاینده) ژمارە (٥ و ٦ و ٧ و ٨ - ٩) ساڵی ١٩٩٩،٢٠٠٠.
٣- گۆڤاری (رەهەند) ژمارە (٥) ساڵی ١٩٩٨.
٤- گۆڤاری (ئازادی) ژمارە (٢) ساڵی ١٩٩٢.
٥- گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٦) ساڵی ١٩٩٩.
٦- عالم الفكر المجلد العشرون، العدد الرابع ليناير، فبراير، مارس١٩٩٠.
٧- أدب الفنتازيا مدخل الى الواقع.. ت .. ي .. ابتر. ترجمة صبار سعدون السعدون. منشورات وزارة الثقافة العراقية.
٨- البحث عن الزمن المفقود. ترجمة الياس بدوي، منشورات وزارة الثقافة والارشارد القومي. دمشق.
٩- دیموکراسی لەنێوان مۆدێرنێتە و پۆست مۆدێرنێتەدا. مەلا بەختیار (لە بڵاوکراوەکانی بنکەی ئەدەبی و رووناکبیریی گەلاوێژ ساڵی ٢٠٠٠.
١٠- الشعرية العربية - أدونيس - دار الاداب ١٩٨٥.
١١- گۆڤاری (النهج) ژمارە (١٠) دیمەشق ١٩٧٨.
١٢- نۆڤلێتی _حەسار) شێرزاد حەسەن.
١٣- مەرگی تاقانەی دووەم - رۆمان - بەختیار عەلی.
١٤- ئێوارەی پەروانە - رۆمان - بەختیار عەلی.
١٥- دمشق الحرائق - مجموعة قصص - زكريا تامر - دمشق.
١٦- گۆڤاری (المدى) ژمارە (١٤) ١٩٩٦.
١٧- گۆڤاری (رامان) ژمارە (٢٧) و (٢٣).
١٨- مارسيل بروست والتخلص من الزمن - جيرمين بيرية. ترجمة نجيب المانع، اصدارات دار شؤون الثقافية العامة، بغداد ١٩٨٦.
١٩- رواية (فقهاء الظلام) سليم بركات.
٢٠- گۆڤاری بەیان ژمارە (٤٨) ١٩٧٧.
٢١- کۆمەڵە چیرۆکی (نێچیر) محمد موکری ١٩٩٨.
٢٢- گۆڤاری (ئێستا) ژمارە (١٨) ساڵی ١٩٩٩.
٢٣- گۆڤاری (النهج) ژمارە (١٦) ساڵی ١٩٩٨.
٢٤- گۆڤاری (پەیڤین) ژمارە (٧) ١٩٩٩.

٢٥- ڕۆژنامەی (هاوکاری) ژمارە (١١٨٨ و ١١٩٧) ساڵی ١٩٩٠.
٢٦- ڕۆژنامەی (ئاسۆ) ژمارە (سفر)، (١٨ و ٣٢ و ٤٢ و ٤٣) ساڵی ١٩٨٩ ، ١٩٩٠.
٢٧- لەبارەی دیموکراسیەوە وەڵامێک بۆ کاک مەلا بەختیار، ساڵی ٢٠٠١، سلێمانی، ڕێبین هەردی.
٢٨- گۆڤاری (العربي) ژمارە ٤٩٤ یەنایەر ساڵی ٢٠٠٠.
٢٩- ئاینده/ ژمارە - ٢٤، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم \ سلێمانی.
٣٠- مفاهیم نقدیه، رینیه ویلیك، ترجمه محمد عصفور -١٩٨٧ - الكويت.
٣١- دینامیه النص، محمد مفتاح، بیروت و الدار البیچاو ١٩٨٧.
٣٢- الجوهری، الصحاح فی اللغه و العلوم، بیروت ١٩٧٤.
٣٣- علی جواد الگاهر، مقدمه فی النقد الادبی، بغداد ١٩٨٣.
٣٤- اتجاهات النقد الادبی الحدیپ فی العراق - داود سلوم - ١٩٨٩ الموصل.
٣٥- ئاینده ژمارە ٢٤.
٣٦- هەمان سەرچاوە.
٣٧- هەمان سەرچاوە.
٣٨- الموقف الپقافی العدد ٦ السنه الاولی ١٩٩٦ العراق.
٣٩- ئاینده ژمارە ٢٤.
٤٠- هەمان سەرچاوە.
٤١- هەمان سەرچاوە.
٤٢- محاچرات فی الادب -فلادیمیر ناباكوف.
٤٣- گۆڤاری ئاینده ژمارە ٢٤.
٤٤- هەمان سەرچاوە.
٤٥- هەمان سەرچاوە.
٤٦- هەمان سەرچاوە.
٤٧- هەمان سەرچاوە.
٤٨- عشرون عاما علی رحیل رولان بارت، الحسن المختار، جریده البیان الاماراتیه العدد ٤٨، ١٠ /١٢/٢٠٠٠.
٤٩- هەمان سەرچاوە.
٥٠- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥١- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥٢- ئایندەی ژمارە ٢٤.

٥٣- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥٤- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥٥- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥٦- گرێی دڵ -ئەندێشە بە شیعر، دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوول، ساڵی ٢٠٠١ سلێمانی.
٥٧- ئایندەی ژمارە ٢٤.
٥٨- هەمان سەرچاوە.
٥٩- هەمان سەرچاوە.
٦٠- هەمان سەرچاوە.
٦١- هەمان سەرچاوە.
٦٢- هەمان سەرچاوە.
٦٣- هەمان سەرچاوە.
٦٤- هەمان سەرچاوە.
٦٥- هەمان سەرچاوە.
٦٦- هەمان سەرچاوە.
٦٧- هەمان سەرچاوە.
٦٨- گۆڤاری (العربي) ژمارە (٤٩٤) ساڵی ٢٠٠٠ الکویت.
٦٩- گۆڤاری ئایندەی ژمارە ٢٤.
٧٠- هەمان سەرچاوە.
٧١- هەمان سەرچاوە.
٧٢- هەمان سەرچاوە.
٧٣- ئاینده ژمارە ٢٢ دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.
٧٤- هەمان سەرچاوە.
٧٥- عشرون عاما على رحيل رولان بارت، اعداد، الحسن المختار جريده البيان الاماراتيه، بيان الپقافه العدد ٤٨، ١٠ / ١٢ / ٢٠٠٠.
٧٦- مجلة الثقافة الاجنبية العدد الاول لسنة ٢٠٠١، خطاب الصمت ما بعد الحداثة في اعمال الكاتبة البرازيلية كلاريس لسبكتر.. ايرل، اي، فيتز، ترجمه مازن جاسم الحلو...

لە بڵاوکراوەکانی بنکەی ئەدەبی و ڕووناکبیریی گەلاوێژ

ژ	ناوی کتێب	جۆر	نوسەر
١	چەپکێ گوڵ چەپکێ نێرگز	دەقی ئەدەبی	هێمن
٢	ئەژدیها	ڕۆمان	موکری
٣	چەپکێ کورتە چیرۆکی ڕوسی	چیرۆک	و/موکری
٤	بەناوی ژیانەوە..ئەریک فرۆم	لیکۆڵینەوە	و/ئازاد بەرزنجی
٥	فەرهەنگی خەم/٤	شیعر	حەسیب قەرەداخی
٦	سەما	کورتە چیرۆک	رەئووف بیگەرد
٧	قوبادی جەلی زادە	شیعر	قوبادی جەلی زادە
٨	ژوانگەی ژان و هەژان	ڕۆمانە شیعر	جەمال شارباژێڕی
٩	کورد و ئاشوری	لیکۆڵینەوە	کریکار عەبدوڵا حوسێن
١٠	بۆننامە	قەسیدەیەکی درێژ	شێرکۆ بێکەس
١١	لە خزمەتی ئەدەبدا	لێکۆڵینەوە	مەلا بەختیار
١٢	بازنەکانی ململانێی و ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەی کورد	لێکۆڵینەوە	مەحمود مەلا عیزەت
١٣	سەرچاوەکانی کوردناسی	مێژوو	د.فەرهاد پیربال
١٤	باران	کورتە چیرۆک	حەسەن جاف
١٥	دارمانی خەونەکان	شیعر	محەمەد ڕەنجاو

١٦	موسافیر و چاوەڕوانی نەورەسێك	شیعر	ئاسۆ جەبار
١٧	کەنارەکانی خەون	شیعر	شیرین.ك
١٨	چناری شێر	ڕۆمان	جەبار جەمال غەریب
١٩	بەسەرهاتی سیاسی کورد	ڕوداوی سیاسی	میرزا موحەمەد ئەمین
٢٠	ڕۆژانی ئاوارەییم لە سویسرا	یاداشت	جەمال نەبەز
٢١	هەنۆکانی ژێر خاك	کورتە چیرۆك	محەمەد ڕەشید فەتتاح
٢٢	کەمتیار	ڕۆمان	کەریم دەشتی
٢٣	چیرۆکی حکومەتێکی خەیاڵی	چیرۆك/مێژوو	مامۆستا زێوەر
٢٤	ئەم ژوورە هیچی تیانییە	هەڵبژاردەیەکە لە شیعری گەلان	و/لەتیف هەڵمەت
٢٥	تیریژەکان و شیعری شێرکۆ بێکەس	ڕەخنە	کۆمەڵێ نوسەر
٢٦	هوشیاری دەروونی	سایکۆلۆژی	فوئاد تاهیر صادق
٢٧	مەلی بەفر	ڕۆمان	غەفور صالح عبداللە
٢٨	تەنیا مەرگ	سی دەقی شانۆیی	و: عبدالمطلب عبداللە
٢٩	ڕۆژنامەی کوردستان	ڕۆژنامەگەریی	و/شێرزاد کەریم
٣٠	ئێمە ئەم شیعرانەمان نوسیووە	ئەدەبی منداڵان	و/د.عەزیز گەردی
٣١	چیرۆکی مەرگێکی ئاشکرا	ڕۆمان	و/ئەرخەوان
٣٢	سێ تەڵ وەنەوشە بۆ کەزێ کانی شیعر	ڕەخنە	ڕەئوف عوسمان
٣٣	یاداشتەکانی گیڤارا	یاداشت	و/بورهان قانع
٣٤	ئەدەبی کوردی و ڕەخنەی ئەدەبی نوێ	ڕەخنەی ئەدەبی	د.کەمال مەعروف
٣٥	نزار قەبانی	ئەدەبی	تەها بابان
٣٦	کافکا	ئەدەبی	هیمدادی حوسێن
٣٧	دیموکراسی لەنێوان مۆدێرنێتە و پۆست مۆدێرنێتەدا	ڕەخنە	مەلابەختیار
٣٨	بنەماکانی مۆزیك	مۆزیك	ع.ج.سەگرمە

٣٩	شاعیری جوانەمەرگ فەریق ئەمین	شیعر	ئەحمەد باوەڕ
٤٠	یادگاری خانەقاە	یاداشت و شیعر	بنەماڵەی شێخ ڕەئوف
٤١	تەنیا ئاو تەنیا باران	شیعر	عبدالمطلب عبدالله
٤٢	لەکەناری ڕوباری پیدرادا دانیشتم و گریام	ڕۆمان	و/ یاسین عومەر
٤٣	بێ کتێب هەڵناکەم	تیۆروانینی ئەدەبی	شێرزاد حەسەن
٤٤	پاڕانەوە لەئاو	شیعر	جەمال غەمبار
٤٥	شاتوو	چیرۆک	د. عیزەدین مستەفا
٤٦	کۆمەڵگای کوردی و پەرەسەندنی ناسروشتی	لیکۆڵینەوە	عەتا قەرەداغی
٤٧	دەربارەی هونەری سەرکردایەتی کردن	سایکۆلۆژی	و: سابیر بکر بۆکانی
٤٨	لیکۆڵینەوەیەکی سایکۆسۆسیۆلۆژییە لەمەڕ کۆمەڵگای کورد	کوردۆلۆژی	ڕەحیم سابیر
٤٩	مولازم تەحسین و شتی تریش	نۆڤلێت	د. فەرهاد پیرباڵ
٥٠	دەربارەی ئەدەب و مێژوو	ئەدەبی	ئومێد ئاشنا
٥١	دوای بیست ساڵ	شانۆگەری	یاسین قادر بەرزنجی
٥٢	ئارکیۆلۆژیای زانستە مرۆڤایەتیەکان	لیکۆڵینەوە	و: شوان ئەحمەد
٥٣	نمایشی جەستە بێدەنگەکان	چیرۆک	سەمەد ئەحمەد
٥٤	گەڕانەوە بۆ حەیفا	نۆڤلێت	و: ئەحمەد عارف
٥٥	ئەلف / تێکست	ڕەخنە	محەمەد نوری ئەحمەد
٥٦	سۆنێتەکانی ولیەم شەکسپیر	سۆنێتە	و: کاوە ئیبراهیم محمد
٥٧	ڕەخنەی کوردی لە لوتکەی لۆژکەوە بۆ هەڵدێری جنێو	غەفور ساڵح عەبدوڵلا	کۆمەڵێ وتاری ڕەخنەیی